I N.º III
Cd.
65.

P. 139. 53.

LVIII
B
66

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LVIII
B
66
NAPOLI

ANTIQUITATUM HOMERICARUM LIBRI IV,

A B

EVERARDO FEITHIO

quondam ſcripti,

Nunc primum in lucem prodeunt.

Lugduni Batavorum.

Apud ADRIANUM SEVERINUM.

CIↃ IↃ CLXXVII.

Clariſſimo, Doctiſſimoque Viro,

JOHAN. COCCIO,

Humaniorum litterarum in Academia Lugd. Bat. Profeſſori,

HENR. BRUMANUS, S.D.

Majorum noſtrorum memoriâ, cum poſt diuturnum exilium Græcæ litteræ in Italiam, atque inde in cæteram Europam eſſent reverſæ, nihil prius habuere Doctiſſimi quique, quam veteris Græciæ Geographiam, ſacra, res politicas & militares è vetuſtatis tenebris eruere: egregiamque inter plures operam præſtitere Sophianus, Gerbelius, Sigonius, Cragius, Meurſius,

ſius, Emmius, Sopingius, Laurenbergius, Palmerius, beneque hoc labore de poſteritate meriti fuere. Perrexit eadem viâ hic, quem in lucem edimus, Everhardus Feithius Qui natus ſuperiori ſæculo Elburgi Gelrorum, honeſtâ familiâ, quæ ſummos in patria geſſit, etiamque nunc gerit honores, poſtquam aliquot annos Philoſophiæ, præſertim quam Peripateticam vocant, impendiſſet; relictis velut aſperis inamœniſque ſylvis, ad elegantiores litteras animum applicuit, tanto ſtudio & diligentia, ut brevi in intima non tantum Græcæ, ſed & Hebrææ linguæ adyta penetrarit. Cujus Ampliſſimum ei perhibuere teſti-

monium

onium Clariſſimi Benear-
nſis Academiæ Profeſſores.
oſt longam peregrinatio-
em in patriam redux, offen-
t fœderatum Belgium ter-
ficis Hiſpanorum, Spinola
ctore, exercitibus percul-
m: &, niſi egregia, conſtanſ-
ue etiam in adverſis noſtro-
um virtus obſtitiſſet, in in-
eliciſſima fueramus fata pro-
ecti. In hoc armorum ſtrepi-
u Feithius patria exceſſit, &
n Gallia larem fixit, Græcam-
que linguam eſt profeſſus, cla-
us amicitiâ doctiſſimi Caſau-
oni, Puteani, Illuſtriſque
Thuani. Rupellæ verò in San-
tonibus famulo comitante
obambulans, in civis Rupel-
lani ædes vocatur: ac magi-
ſtratu diligenter licet inqui-

* 3 rente,

rente, nuſquam poſt à ſuis conſpectus eſt, ingenti litterarum detrimento. Certè, ſi ad juſtam ſenectutem, quem fata tantum ſæculo oſtendiſſe viſa ſunt, perveniſſet, celeberrima ingenia adæquaſſet. Teſtantur hoc plurima ejus opera inchoata, quæ poſt ejus interitum, tanquam tabulæ è naufragio, in Belgium & manus hominum minus curioſorum pervenerunt, hæredumque incuriâ perierunt. Ingens viri eruditio apparet etiamnunc ex fragmentis, in quibus Heſychium, Suidam, alios, & veterum Poëtarum Græcorum Scholiaſtas illuſtrat, integritatique reſtituit. Inchoaverat inter cætera, vel potius ultimam manum impo-

po-

ſuiſſe videtur Antiquitatum Athenienſium libris octo: quorum primus Athenarum deſcriptionem continens, nitidè auctoris manu deſcriptus ad nos pervenit; reſque etiam ſupereſt reliquos non omnino periiſſe. Damus interea, ut auctor eos inſcripſit, Antiquitatum Homericarum libros quatuor. Elegans ſanè argumentum, & quod doctiſſimum quemque antiquorum exercuit: ſed quod dolendum, monumenta ea poſteritati invidit temporum injuria. Hermiæ, Stratoclisque, qui de Homerica armorum regnique diſciplina commentati fuere, ſolum extant nomina. Atque hæc potiſſimum cauſa fuit, quæ te,

Cocci vir Clariſſime, aliiſque hortantibus (inter quos collega tuus, meuſque, dum fata Deuſque ſinebant, Affimis J. Fred. Gronovius) hunc librum in lucem emiſit. Accedebat, quod hominis mihi tam propinqui (avo meo materno frater fuit) labores perire ſinere, de ſuis malè merentis videretur.. Tuum itaque eſt, hunc fœtum patrocinio tueri, cujus curâ prodit dias in luminis auras. Interea ſedulam operam navabo, ut conſequar ea omnia à Feithio elucubrata, quæ rem litterariam illuſtrare poſſint. Dabam Suollæ a. d. v. Kalend. Aug. A. cIɔ Iɔ c LXXVII.

L E-

LECTORI S.

Quantum fuerit ingenium Everhardi Feithii, & eruditio quam elegans, x hoc ejus libello de Homericis ntiquitatibus intelligi poteſt: ıbi cum ſibi poëtarum princi- em ornandum ſumpſiſſet, com- lures etiam ſcriptores alios, mneſque propemodum eorum emporum ritus ac mores illu- ſtrat. Videre licet hîc amæ- ıam varietatem ac ſilvam; in qua ſacræ & profanæ res, pu- blicæ privatæque, regum eiſque parentium, pacis bellique nego- tia, ratio victus & veſtitus, & mnia, quorum in vita morta- ibus uſus eſt, ſeſe offerunt. In ea multarum rerum diverſita- e diffundit quidem aliquan-

tum ſe noſter; verùm hoc etiam utitur judicio ac temperantiâ, ne laſciviat ac luxuriet; utque non Latinam tantum & pulchram, ſed puram quoque, terſam, & caſtam dicendi rationem teneat. Juſtiſſimè verò dolebunt literarum amantes, quod indoli tantæ perennare non licuerit. In ipſo enim ætatis flore & adoleſcentia raptus eſt: cui ſi fata dediſſent majores in luce moras, viros, quos eruditione maximos unquam tulit Belgium, æquiparaſſet. Nunc eum dolorem utcunque ſolemur his antiquitatibus, exſpectantes & alia Feithii ſcripta, quæ præſtantiſſimus Brumanus, Rector Scholæ Zuollanæ, colligit.

A U-

A U C T O R E S,

Quorum teſtimoniis in hoc opere noſter uſus eſt.

Ælianus.
Æſchylus.
Alexis.
Ammianus.
Anonymi Ethica.
Anaximenes Lampſacenus.
Artimachus Euboicus.
Antiphanes.
Anthologia.
Apollonius.
Appion Grammaticus.
Apulejus.
Archilochus.
Ariſtides.
Ariſtoteles.
Ariſtophanes.
Arnobius.
Arrianus.
Artemidorus.
Athenæus.

Au-

Auguſtinus.
Biblia ſacra.
Bion.
Burchardi decreta.
Calliſthenes.
Cato.
Catullus.
Cicero.
Claudius Saturnius.
Cleydamus.
Clearchus.
Clemens Alexandrinus.
Cœlius Aurelianus.
Columella.
Concilium Hanetenſe.
—— Braccarenſe.
Curtius.
Demetrius.
Democritus.
Demoſthenes.
Diogenianus.
Diodorus Sic.
Dionyſius Halicarnaſſæus.
Dionyſius Thrax.
Donatus.
Empedocles.

Ennius.

nnius.
picharmus.
tymologicus.
uripides.
uſebius.
uſtathius.
Feſtus.
Galenus.
Gellius.
Harpocration.
Hellanicus.
Herodianus.
Herodianus Grammaticus.
Herodotus.
Heſiodus.
Heſychius.
Hieronymus.
Hyginus.
Iſter.
Juſtinus.
Juvenalis.
Lactantius.
Leges Longobardorum.
Livius.
Lucanus.
Lucianus.

Ly-

Lyſias.
Macrobius.
Martianus J.C.
Martialis.
Menander.
Melanthes.
Minutius Felix.
Modeſtinus J.C.
Muſæus.
Nazianzenus.
Nonnus.
Orpheus.
Ovidius.
Palæphatus.
Pauſanias.
Perſius.
Petronius.
Peucerus.
Phanias Ereſius.
Philemon.
Philochorus.
Philoſtratus.
Philo.
Phocylides.
Pindarus.
Plato.
Plau-

Plautus.
Plinius.
Plutarchus.
Pollux.
Polybius.
Porphyrius.
Promachides Heracleota.
Pſeudo Apulejus de herbis.
Procopius.
Q. Smyrnæus.
Salluſtius.
Sappho.
Scholiaſtes Æſchyli.
—— Ariſtophanis.
—— Euripidis.
—— Apollonii.
—— Heſiodi.
—— Homeri.
—— Pindari.
—— Theocriti.
Seneca.
Sext. Rufus.
Servius.
Silius.
Sozomenus.
Statius.

Sto-

Stobæus.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.
Syneſius.
Tacitus.
Terentius.
Tertullianus.
Theocritus.
Theophraſtus.
Theopompus.
Tiberianus.
Tibullus.
Timæus Tauromenites.
Thucydides.
Turnebus.
Val. Flaccus.
—— Maximus.
Varro.
Ulpianus.
Virgilius.
Vitruvius.
Xenophon.
Zenobius.

INDEX CAPITUM.

Liber Primus.

Cap. I. *De Diis veterum Græcorum.* p. 1
II. *De Deorum ſingulorum officio.* 6
III. *De locis Sacris.* 12
IV. *De Simulacris.* 18
V. *De Sacris Deorum miniſtris.* 23
VI. *De Luſtrationibus.* 26
VII. *De Precibus ac Votis.* 30
VIII. *De libamentis, ſuffitibus, ac molis.* 36
IX. *De Victimis.* 41
X. *De ritu Sacrificandi.* 48
XI. *De Donariis.* 55
XII. *De cultu Heroum mortuorum, atque adeo omnium Inferorum.* 60
XIII. *De religione funerandi.* 65
XIV. *De Cadaveris combuſtione.* 71.
XV. *De Sepultura.* 75
XVI. *De Divinationibus.* 82
XVII. *De Magicis artibus.* 88

Liber Secundus.

Cap. I. *De Statu Imperii.* 94
II. *De regia poteſtate ac officio.* 98
III. *De Dominio Regio.* 101
IV. *De Regum inſignibus.* 104
V. *De Regiis miniſtris.* 109

VI. *De Concionibus.* 114
VII. *De Judiciis.* 116
VIII. *De Homicidiis.* 119
IX. *De Furtis ac Rapinis.* 123
X. *De Emptionibus ac Venditionibus,* 126
XI. *De Donationibus.* 130
XII. *De Hæreditatibus.* 135
XIII. *De Nuptiis.* 138
XIV. *De ritu Nuptiarum.* 143
XV. *De ſecundis Nuptiis.* 148
XVI. *De Adulterio.* 151
XVII. *De Concubinis.* 154
XVIII. *De liberorum educatione.* 137
XIX. *De officio liberorum erga parentes.* 162
XX. *De Servitute.* 165

Liber Tertius.

Cap I. *De Cibo veterum Græcorum.* 171
II. *De Potu* 176
III. *De tempore victitandi.* 182
IV. *De Conviviis.* 184
V. *De ritibus Conviviorum,* 189
VI. *De Veſtibus.* 199
VII. *De indumento capitis, pedum; aliiſque corporis ornamentis.* 204
VIII. *De Lectis.* 211

IX. *De*

pore prolapſo, ex Ægypto per lata Deorũ nomina, quæ, Dodonæi oraculi auctoritate recepta, poſtmodum Diis invocandis adhibuerint, aliiſque Græcis communicarint. Porro unde ſinguli Deorum extiterint, an cuncti ſemper fuerint, aut qua ſpecie, id ipſe hactenus refert ignoratum, niſi heri & nudius tertius, πρώην τε, καὶ χθὲς, ὡς εἰπεῖν λόγῳ. Etenim quadringentis non amplius ante ſe annis Homerum, ac Heſiodum, primos fuiſſe cenſet, qui Deorum gentilitatem Græcis introduxerint, iiſque cognomina dederint, honores, ac artificia diſtribuerint, figuras etiam deſignarint. Οὗτοι δέ εἰσιν, inquit, οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι, καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμάς τε, καὶ τέχνας, διελόντες, καὶ εἴδεα αὐτῶν σημήναντες. Quod ut controverſia non careat, propter ea quæ de Orpheo, Muſæo, aliiſque vetuſtioribus ſunt prodita, illud certe extra omnem dubitationem poſitum, priſcam Græcorum θεολογίαν eorum præcipue monumentis fuiſſe conſecratam. Princeps in poëſi Homerus, idemque nobis dux, & auctor, in univerſa hac commentatione futurus.

Longum eſt Deos omnes, quos variis ocis Homerus diſperſit, in unum hic olligere, & ſuis quemque elogiis ſigil-

 latim

ſupplicarunt Trojanæ mulieres Iliad. VI. vero ſimile eſt; quando in genibus ejus *dicitur* poſuiſſe peplum. Eadem mens Strabonis lib. XIII Geographiæ; additque multa antiquorum Minervæ ſimulacrorum ſedentia conſpici, ut Phocææ, Maſſiliæ, in Chio, Ramæ, aliiſque locis compluribus: etſi, quod ſuo tempore in altera Troja exſtabat, ſtantis ſpecie fuiſſe tradat.

Quod ad materiam, ſimulacra antiquitus fere erant lignea, quæ ξόανα dixerunt, ut explicat Clemens Alexandrinus in Protreptico. Tale ξόανον per vetuſtum, à Danao dedicatum in templo apud Achivos, de quo Pauſanias Corinthiacis; Ξόανα γὰρ δὴ τότε, inquit, πείθομαι πάντα, καὶ μάλιστα τὰ Αἰγύπτια. Quod idem clarius ac uberius exponit in Arcadicis, connumeratis etiam arborum generibus. Τοῖς δὲ ἀνθρώποις τὸ ἀρχαῖον, ὁπόσα καὶ ἡμεῖς καταμαθεῖν ἐδυνήθημεν τοσάδε ἦν, ἀφ' ὧν τὰ ξόανα ἐποιοῦντο, ἔβενος, κυπάρισσος, αἱ κέδροι, τὰ δρύϊνα, καὶ σμίλαξ, καὶ ὁ λωτός. Idem in Italia primum obtinuiſſe auctor Plinius lib. XXXIV. Nat. hiſtor. cap. VII. *Mirumque mihi videtur*, inquit, *cum ſtatuarum origo tam vetus in Italia ſit, Deorum ſimulacra lignea potius, ac fictilia, in delubris dicata, uſque ad devictam Aſiam, unde*

luxu-

luxuria irrepſit. Sed ea non minor fuit apud poſteriores Græcos, quorum religionem hoc nomine amplificat Pauſanias Eliacis, quod ex India, & Æthiopia ebur etiam conquiſierunt ad facienda ſimulacra. Unde promanavit illa Platonis, quam in ſuas leges Cicero retulit ſanctio, ne aurum, argentum, ebur, æs, aut ferrum inveheretur fanis, ſed lignea, aut lapidea, dedicarentur. Invaluerat jam hæc magnificentia temporibus heroïcis: videmus enim aurum, argentum, æs aliaque majoris pretii, in ſacris ab Homero laudari: Plutarchus quoque memoriæ prodidit, Theſeum, inſtitutis Ariadnæ in Cypro ſacris, duas parvas ſtatuas erexiſſe, unam argenteam, æneam alteram. Et Pauſanias Arcadicis tradit Pheneatas habuiſſe ſimulacrum æneum Ποσειδῶνος Ἱππίου, quod ab Ulyſſe dedicatum perhiberent. Id tamen ipſe vererer credere, quod tum temporis non ſolerent fabricari ex ſolido ære ſtatuæ, ſed ita, ut è plurimis pannis pertexitur veſtis: Οὐ γὰρ πω τότε τὰ χαλκᾶ τὰ ἀγάλματα διὰ παντὸς ἠπίσταντο ἐργάσασθαι, καθάπερ ἐσθῆτα ἐξυφαίνοντες. Cæterum apud Homerum nullius ſimulacri materia diſtincte indicatur, nec adeo nomen, niſi generale ἄγαλμα. Quod

cum

IX. *De Lavatione ac Unctione.* 215
X. *De comæ ornatu.* 220
XI. *De Domo.* 224
XII. *De Hoſpitii jure.* 230
XIII. *De ritu excipiendi hoſpites.* 234
XIV. *De Supplicatione.* 239
XV. *De ratione lugendi.* 248

Liber Quartus.

Cap. I. *De Agricultura.* 253
II. *De Venatu.* 258
III. *De Mulierum exercitiis.* 262
IV. *De Muſica.* 267
V. *De Saltatione.* 275
VI. *De variis ludorum generibus.* 279
VII. *De Bello.* 285
VIII. *De Galea, Thorace, Ocreis, Scuto.* 290
IX. *De Haſta, gladio, arcu, aliiſque armis.* 299
X. *De Armorum materia ac forma.* 306
XI. *De Equis.* 312
XII. *De Navibus.* 316
XIII. *De Obſidione.* 321
XIV. *De Pugna.* 325
XV. *De cæſis in acie.* 333

XVI. *De*

XVI. *De Prædâ bellica.* 338
XVII. *De Pace & Fœderibus.* 342

Finis Index Auctores, & Capitum.

A N-

ANTIQUITATUM HOMERICARUM LIBER PRIMUS,

Cap. I,

De Diis veterum Græcorum.

Omnis hominum vita ſacris, aut profanis rebus occupata eſt. Ordinem ducunt Sacræ, naturâ cuique præëunte, ac dictante, principem omnium eſſe Deum, & ſupra alia curandum. Eundem nos quoque ſequi par eſt in priſcis Græcorum moribus deſcribendis: præſertim cum nihil prius, antiquiusve habuerint religioſâ Numinis veneratione. Singularis profectò eorum hac in re fuit περιεργία; quâ factum, ut in varias, ac penè infinitas ſuperſtitiones ſint diſtracti. Etenim, dum ἀθεότητος crimen quàm longiſſimè declinare conati ſunt, in immenſam πολυθεΐαν inciderunt, Usque adeo, ut qui inter eos fuerunt δεισιδαιμονέστεροι, Athenienſes, etiam Ἀγνώστων θεῶν ignotorum Deorum cultum pu-

blicis monumentis ſint profeſſi : uti videre eſt apud Pauſaniam Atticis, & Philoſtratum lib. VI. de vitâ Apollon.

Antiquitus quidem Græcos idem error habuit, qui pleraſque alias nationes, ut inſigniores mundi partes, loco numinis venerarentur. Teſtis Plato in Cratylo, ubi *φαίνονταί μοι*, inquit, *οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνους Θεοὺς ἡγεῖσθαι, οὕσπερ νῦν πολλοὶ τῶν Βαρβάρων, ἥλιον καὶ Σελήνην καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν*; Indeque Θεοὺς primũ nominâſſe illos exiſtumat, quod viderent *πάντα ἀεὶ ἰόντα δρόμῳ καὶ θέοντα*; omnia in perpetuo eſſe curſu. Quam notationem laudat Plutarchus lib. I de Placit. Philoſophor. cap. VI, ubi Græcorum Deos ab eodem fonte arceſſit. Tranſlatus poſtea hic divinitatis honos in illuſtres virtute, ac meritis homines, quos à morte variis mundi partibus, ac vitæ humanæ uſibus præfecere. At Herodotus Euterpe narrat ſe accepiſſe à Dodonæ ſacerdotibus Pelaſgos antiquitus vota, ſacrificiáque, Diis nullo cuiquã impoſito nomine, aut cognomine, feciſſe, quod necdum audîſſent uſurpatum; Θεοὺς modò appellâſſe, *ὅτι κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς εἶχον*, quòd res omnes omneſq; regiones ordine diſpoſitas tenerent. Exin' multo tem-

pore

pore prolapſo, ex Ægypto perlata Deorũ nomina, quæ, Dodonæi oraculi auctoritate recepta, poſtmodum Diis invocandis adhibuerint, aliisque Græcis communicarint. Porrò unde ſinguli Deorum extiterint, an cuncti ſemper fuerint, aut qua ſpecie, id ipſe hactenus refert ignoratum, niſi heri & nudiustertius, πρώην τε, καὶ χθὲς, ὡς εἰπεῖν λόγῳ. Etenim quadringentis non ampliùs ante ſe annis Homerum, ac Heſiodum, primos fuiſſe cenſet, qui Deorum gentilitatem Græcis introduxerint, iisque cognomina dederint, honores, ac artificia diſtribuerint, figuras etiam deſignarint. Οὗτοι δέ εἰσι, inquit, οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι, καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμάς τε, καὶ τέχνας, διελόντες, καὶ εἴδεα αὐτῶν σημήναντες. Quod ut controverſia non careat, propter ea quæ de Orpheo, Muſæo, aliisque vetuſtioribus ſunt prodita, illud certe extra omnem dubitationem poſitum, priſcam Græcorum θεολογίαν eorum præcipue monumentis fuiſſe conſecratam. Princeps in poëſi Homerus, idemque nobis dux, & auctor, in univerſa hac commentatione futurus.

Longum eſt Deos omnes, quos variis locis Homerus diſperſit, in unum hîc colligere, & ſuis quemque elogiis ſigil-

latim deſcribere. Summa legere capita, & generatim in ordinem redigere, ſat erit. Eum Poëta delineat Iliados III; ubi Agamemnon in ſanciendo fœdere Deos adhibiturus teſtes, invocat poſt Jovem Opt. Max. Solem, Fluvios, Terram, & eos qui eâ puniunt defunctos. Ita nimirum pro variis mundi partibus, quibus Divinitatem affinxerunt, alii Deorum habiti cœleſtes, alii aquatici, terreſtres alii, denique ſubterranei, ſeu Inferi.

In his principes fuerunt duodecim, quos Μεγάλους, Magnos dixerunt, & primum ab Ægyptiis traductos coluerunt, uti cenſet Herodotus, Δώδεκά τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλαβεῖν. Eos complexus vetus poëta his verſibus:

Δώδεκά εἰσι θεοὶ μεγάλοι, Ζεύς, Ἥρα, Ποσειδῶν,
Δημήτηρ, Ἑρμῆς, Ἑστία, Κυλλοπόδων,
Φοῖβος, Ἐνυάλιός τ' Ἄρης, Πάλλας τ' Ἀφροδίτη,
Ἄρτεμις, εἰσι θεοὶ δώδεκα οἱ μεγάλοι.

Ennius verò apud Apulejum Latinè ita expreſſit, ut ſex Dii à totidem Deabus diſtinguantur.

Iuno, Veſta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iovi, apoſtrovus, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Nimirum apud Romanos, etiam duodena-

denarius hic Deorum numerus religioſe ex Græco ritu fuit obſervatus; uti luculenter docet Dionyſius Halicarnaſſæus Antiq. Rom. lib. VII, in ſolennis Pompæ deſcriptione. Illic hos, tanquam medios, collocat inter vetuſtiores, ac recentiores Deos. Antiquiſſimi ab eo ſtatuuntur Saturnus, Rhea, Themis, Latona, Parcæ, Mnemoſyne, aliique. Ex his deinde orti Jupiter, Juno, Minerva, Neptunus, cæterique ex duodenario illo choro. Hos deinde ſequuntur geniti, ex quo Jupiter accepit imperium, Proſerpina, Lucina, Nymphæ, Muſæ, Horæ, Gratiæ, Liber pater, aliique ſemidei, quorum animæ relictis corporibus mortalibus in cœlos adſcendiſſe, Diiſque pares honores adeptæ eſſe perhibentur, uti Hercules, Æſculapius, Caſtores, Helena, Pan, & alii infiniti. Inde ψήφισμα illud Luciani de Diis præter eos duodecim, prioreſque illos Saturno coævos, cœlo dimovendis.

Cæterum, poſtremùm hoc Deorū genus ἥρωας dixerunt: eóque titulo ſinguli pene Græciæ populi ſuos coluerunt auctores, potiſsimùm reges, vindices etiam, ac propugnatores, omninoque meritis præſtantes viros, ac fœminas; quibus defunctis, τιμὰς quas vo-

cant ἡρωϊκὰς dicarunt : Tales fuerunt Athenienſibus decem illi ἥρωες ἐπώνυμοι Pauſan. Atticis. unde tribus ſuas denominarunt. Inter quos Erechtheus, eorum princeps, ab Homero in Bœotiâ celebratus. Cujus Cicero ſe Athenis vidiſſe delubrum, & Sacerdotem teſtatur, lib. III de Nat. Deorum.

CAP. II,

De Deorum ſingulorum officio.

In hac Deorum turbâ aliis aliæ partes, ac munera fuerunt diſtributa. Jupiter quidem cœlum ſortitus eſt, & tempeſtatum moderamen ; Unde tonitrua, imbres, aliaque μετέωρα ſubinde Homerus ab eo derivat ; etſi totius vitæ humanæ, atque adeò univerſitatis Imperium illi etiam aſſignet. Apollini commiſſa fuit Morborum cura ; cujus ſpecimen edit in ſanando Hectore Iliad. xv. Eandem exeruit in Marte Pæon, Iliad. v. Sed eidem in hymno adſcribitur Divinatio, ac cantus ; itemque ſagittandi peritia, cujus nomine paſſim ἑκατηβόλος audit. Mercurius artibus omnibus ad rem accommodatis præfectus fuit, lucri Deus habitus, uti ex Iliad XIV, obſervat Pauſanias, ubi Phor-

Phorbanti poſſeſsiones ſuppeditaſſe dicitur; Etiam furti, quod docuiſſe Autolycum fertur Odyſ. xix; indeque ipſe appellatus in hymno ἀρχὸς φιλητέων. Idem ducere homines creditus in viâ Iliad xxiv; mortuorum quoque animas ad Orcum abigere, Odyſ. xxiv; atque adeò noctu ſomnos, ac ſomnia, immittere, unde ἡγήτορ᾽ ὀνείρων eum poëta nuncupat. Marti aſsignatum fuit bellum; quod ideo ἔργον Ἄρηος paſsim vocatur. Neptunus mare ſortitus eſt Iliad. xv; ſed & certamina equeſtria in hymno; quod etiam in Achaicis notavit Pauſanias, eum εὑρετὴν ἱππικῆς exiſtumans. At Vulcano Homerus artes fabriles tribuit, deſcriptâ ejus officinâ Iliad. xviii. Artes omnifarias habuit Minerva, ſapientiæ Dea. Odyſ. xiii, quanquam & cum Marte ſortita belli curam Iliad. v, ipſamet etiam ſociam habens Ἐνυὼ; quod confirmat in Meſſenicis Pauſanias. Diana arcum habuit communem cum fratre Apolline; eademque venatui addicta, in hymno. Cereris munus fruges terræ, quæ ideò Δημητέρος ἀκτὴ Poëtæ dictæ Iliad xiii, uti Liberi patris, vinum. Venus, amoris Dea, nuptialium operum curam exercuit, Iliad. v. Proſerpina infero-

rum umbris præfecta, eodem cum Plutone munere Odyſ. XI. Lucinæ vitæ ortus fuit aſſignatus Iliad. XI; Parcis interitus. Odyſ. V. Muſis canendi facultas tributa cum Apolline, Iliad. I. Æſculapio medendi, in hymno. Caſtoribus etiam navigatio communis cum Neptuno. Denique Themidi judicia, ac conciones fuerunt aſſignatæ Iliad. V. Et reliquis, ſi qui ſunt, Diis, vel Deabus, varia officia, in varios vitæ uſus, demandata.

Sed enim regiones quoque integræ, ac civitates certis Diis apud Græcos antiquitùs fuerunt tributæ, quibus veluti numina tutelaria præſidebant, ac ſingulari religione colebantur. Inde Apollo dicitur Chryſam, ac Cyllam tueri, & Tenedo imperare, Iliad. I; Venus Κύπρου ἐϋκτιμένης μεδέουσα, in hymno. Juno præ cæteris ait tres ſibi caras civitates Argos, Spartam, & Mycenam, Iliad. IV. Ac Argivi quidem eam ſibi πολιοῦχον ducebant, teſte Palæphato, velut urbis ſuæ cuſtodem. Quo nomine Athenienſes quoque indigetabant Minervam; cui non urbs modò ſacra erat, ſed & ager Atticus univerſus, teſte Pauſaniâ. Hinc Lucianus de ſacrificiis, Μιᾷ δὲ, τεμένη, κατ' ἴδια νέμουσι, καὶ πολίτας αὐτῶν ἀποφαίνουσι.

φαίνεται. Ὁ μὲν Δελφὸς τὸν Ἀπόλλω, καὶ ὁ Δήλιος· ὁ δ' Ἀθηναῖος τὴν Ἀθηνᾶν. μαρτυρεῖται γοῦν, καὶ τὴν οἰκειότητα τῷ ὀνόματι· καὶ τὴν Ἥραν ὁ Ἀργεῖος, καὶ Μυγδόνιος τὴν Ῥέαν, καὶ τὴν Ἀφροδίτην ὁ Πάφιος. In quam ſententiam Minutius Felix diſſerit per univerſa imperia, provincias, oppida, ſingulos ſacrorum ritus gentiles, & Deos colere municipes.

Quinimo omnium urbium curam generatim ad Minervam pertinere cenſebant; unde ἐρυσίπτολις Homero dicta paſſim, & Iliad. VI à Trojanis obſeſsis hoc nomine invocata; ubi Euſtathius Φύλακα πόλεως interpretatur. Idem munus tributum Jovi, qui πολιεὺς inde dictus apud Ariſtotelem de Mundo; & ara Διὸς πολιέως celebrata à Pauſaniâ Atticis. Sed & in ſingulis ædibus, præſertim magnatum, ara poſita Διὸς Ἑρκείου, velut earum cuſtodis, ac defenſoris, Odyſ. XXII. Quo officio functi apud Romanos Dii Penates, auctore Dionyſ. Halicarnaſ. Antiq. Rom. lib. II.

Homines etiam ſingulares Deos Præſtites crediti habere. Id utique notavit Homerus, cum Ulyſsi, Diomedi, Achilli, Agamemnoni, aliiſque heroïbus, certos Deos comites ſubinde adjungit. Poſteriores Δαίμονας dixerunt: quos cre-

debant ſtatim in lucem editis ſociari, & vitæ curſum regere, ut loquitur Ammianus Marcellinus lib. XII, auctorem laudans Menandrum, qui ejuſmodi numen μυσταγωγὸν βίου appellat. Unde & in tabulis Cebetis mox januæ adſtare fingitur. Romani ea de cauſa genios dixerunt; quod, cum unuſquiſque genitus fuerit, ei ſtatim obſervatores deputantur, inquit Servius in VI Æneid. Addit autem homines, cum naſcuntur, ſortiri duos, unum qui hortatur ad bona, alterum, qui depravat ad mala: cujus opinionis principem Empedoclem laudat Plutarchus περὶ Εὐθυμίας.

Creditum quoque Deos ſingulares ſui partes homini contribuiſſe, quas ſibi vindicarent, & ſuæ tutelæ proprias agnoſcerent, ut refert Tiberianus in Prometheo. Atque eò ſpectaſſe Homerum cenſent in Agamemnonis deſcriptione, ubi ait,

Ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ·
Ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι.

Ubi caput Jovi aſsignatum, Neptuno pectus, cinctus Marti. Sic utique Servio frons dicitur ſacra genio, digiti Minervæ; & Sexto Pompejo ſupercilia in Junonis tutela collocantur. De-

mocri-

mocritus etiam pedes aſſerit Mercurio, puta viali Deo; Artemidorus dorſum Plutoni, lib. 1, Ονειρ.

Poſtremo cenſebant Apollini ac Dianæ poteſtatem quandam ſingularem eſſe in vitam hominum, ut, qui ſubita morte opprimerentur, eorũ telis confecti putarentur. Ac Apollinem quidem viros interimere cenſebant, uti dicitur Iliad. XXIV, & confirmatur exemplo Phrontis gubernatoris Agamemnonis Odyſ. III, & Rhexenoris, qui ſimiliter confoſſus ab Apolline in regiâ, Odyſ. VII. Dianam verò leonem mulieribus à Jove conſtitutam, ut conficiat, quas velit, ait Homerus Iliad. XXI; atque ejus ſagittis domitam matrem ſuam dicit Andromache, Iliad. VI. Eumæus mulierem, qua cum à Phœnicibus erat abductus, Odyſ. XV. Ita quoque apud Pindarum Pyth. III, Coronis, Phlegyæ filia, cum ſubjeciſſet ſe hoſpiti, δαμεῖσα χρυσέοις τόξοισιν ὑπ' Ἀρτέμιδος. Meminit Strabo hujus δυσδαιμονίας, aitque veteres ita cenſuiſſe occidere, qui vel dicto, factove, Apollinem, aut Dianam offendiſſent.

CAP. III,

De Locis Sacris.

Diis hunc in modum conſtitutis, ſuiſque muneribus diſtinctis, primum certæ agrorum portiones fuerunt à Græcis conſecratæ; quæ τεμένη, quaſi τετμημένα diſſecta, ac amputata, Homero dicuntur. Tale τέμενος Δήμητρος refertur, Iliad. II. Jovis etiam in Idâ τέμενος βωμός τε θυήεις Iliad. VIII, uti Sperchii ad fontes, Iliad. XXIII; & denique Veneris Paphiæ, Odyſ. VIII. Ejuſmodi multos agros ſacros commemorat Pauſanias in Græciæ deſcriptione. Cicero etiam laudat apud Thebanos, III de Nat. Deorũ, qui lege Cenſoria à vectigalibus excepti. Fructus inde colligi, & in ſacros uſus reponi ſolitos à quæſtoribus notat Plato, VI de leg. quanquam ager ille ſacer, qui erat inter Megaram, & Atticam, Eleuſiniis Deabus dedicatus, non colebatur, ut videre eſt apud Thucididem lib. I. Quod & in aliis ſæpius factum.

Arbores etiam plantatæ, ac ſylvæ cæſæ in Deorũ honorem, Ἄλση vocat Homerus, quos Latini lucos Plutarcho in Romu-

Romulo interprete. Ejuſmodi ἄλσος Ἀθήνης ἄγχι κέλευθον Αἰγείρων, lucus ex populis conſtans prope viam apud Phæaces, Odyſ. VI. Similiter ante Ithacenſium urbem ἄλσος πάντοσε κυκλοτερὲς Odyſ. XVII, ubi & forma indicatur, nempe orbicularis, quæ omnium perfectiſſima, ac pulcherrima, huic rei fuit delecta. Ac ſepto moris erat circundare; quod περίβολον vocat Pollux.

Cauſa, ne aditu promiſcuo violarentur: quod in luco Ἀρτέμιδος Σωτείρας ſingulari religione factum notat Pauſanias Achaïcis; quippe qui, muro circundatus, nonniſi ſacerdotibus patebat. Quos ad cuſtodiam inibi quoque habitaſſe argumento eſt Maron ille, de quo Odyſ. IX. Antiquiſſima ſuperſtitio, quam in Hebræis gentium obſequentibus mori, ſubinde graviter notat Deus. Germanis etiam priſcis familiaris, quos ſcribit Tacitus non parietibus, ac tectis, ſed apertis lucis cenſuiſſe immenſum Numen ſibi colendum. Et difficulter ceſſit fidei Chriſtianæ, ut conſtat ex concilio Hanetenſi, & Bracharenſi, quæ refert Burchardus lib. X Decretorum: hodieque apud Pilappios, & Livonos, ejus extant reliquiæ.

Sed & ſingulares arbores honorem, ac

ac cultum, apud Græcos, habuerunt. Qualis apud Dodonam illa quercus, cujus meminit Homerus Iliad. xvi. Et palma ad aram Apollinis in Delo. Odyſ. xii. Quam Antiquitate venerabilem ſuo etiam tempore commemorat Pauſanias Arcadicis, ſubjungens eadem ratione oleam illam in arce Athenienſi ſacram, itemque viticem apud Samios ad ædem Junonis. Non abſimili modo illa apud Virgilium antiqua cupreſſus

Religione patrum multos ſervata per annos. Æneid. ii.

His acceſſerunt templa, quorum parietibus veluti concluſos Deos propiùs colerent. Unde & Ναοὺς vocarunt, παρὰ τὸ ναίειν, quod in iis crederent habitare. Itaque Homero etiam θεῶν μακάρων ἱεροὶ δόμοι dicuntur; uti Theocrito θεῶν ἐρικύδεες οἶκοι; quo nomine in deſignandis templis Herodotus paſſim uſus. Explicat hoc ſalsè ut cætera, Lucianus de Sacrif. Ναοὺς ἐγείραντες, ἵν' αὐτοῖς μὴ ἄοικοι, μηδ' ἀνέστιοι, δῆθεν ὦσι. Eaque princeps cauſa, cur Xerxes templa Græciæ inflammarit: quod ſcilicet parietibus includerent Deos, quibus omnia deberent eſſe patentia, ac libera, quorumque hic mundus omnis templum eſſet, ac domus, ut exponit Cicero ii de leg. Non placet illi

hæc

hæc Perſarum opinio, magisque probantur Græci, & Romani, qui, ut augerent, inquit, pietatem in Deos, easdem illos urbes, quas nos, incolere voluerunt.

Ergo templa præcipue in urbibus exſtructa, & quidem celebriore loco, potiſſimum foro. Ita ſitum Neptuni templum apud Phæaces. Odyſ. VI.

Ἔνθα δέ τε σφ' ἀγορὴ καλὸν Ποσιδήϊον ἀμφίς.

Apud Pauſaniam paſſim in Græciæ urbibus eodē loco Deorū templa videmus collocata. Atqui idē laudat in Bœoticis Tanagræos, ſingulari præ aliis Græcis religione, quod ſeorſim à profanis ædibus Deorum templa haberent poſita in pura area & ab hominum negotiatione remota, Χωρὶς μὲν τὰ οἰκίας σφίσι, χωρὶς δὲ τὰ ἱερὰ ὑπὲρ αὐτῆς ἐν καθαρῷ τε εἶναι, καὶ ἐκτὸς ἀνθρώπων.

Sed nec pauca quoque templa foris erant ædificata, in agris præſertim ſacris, ac lucis; uti quam plurimis apud eundem ſcriptorem conſtat exemplis. Quo factum, ut τέμενος ſæpe accipias pro delubro; unde Pollux τεμένη καὶ σηκοὺς ait eſſe loca, ἔνθα καθιδρύονται οἱ θεοί. Nec difficulter concedam quibuſdam Interpretibus τέμενος illud Jovis in Ida, & Veneris Paphi, ita uſurpare Homerum, quandò utrobique fanum extitiſſe certum eſt. Omni-

Omninò verò templa erant loco editiore potiſſimum conſtructa, ut ex iis quæ commemorat Homerus, patet. Diis hoc convenire cenſebatur, quos ſuperiorem locum incolere putabant; Jovi præcipuè, veluti Deorũ ſummo, teſte Melanthe de ſacrificiis; qui refert priſcos illius nomine omnes montes appellaſſe, eoſque ſacrificatum conſcendiſſe. Πᾶν δὲ ὄρος τοῦ Διὸς ὄρος ὀνομάζεται ἐπεὶ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς ὑψίστῳ ὄντι τῷ θεῷ ἐν ὕψει θυσίας ποιεῖσθαι. Exemplo luculento mons Ida apud Homerum, quo Jupiter ait Hectorem ſibi multos obtuliſſe boves. Iliad. XXII.

Ὅς μοι πολλὰ βοῶν ἐπὶ μηρί᾽ ἔκηεν
Ἴδης ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου, ἄλλοτε δ᾽ αὖτε
Ἐν πόλει ἀκροτάτῃ.

In hanc rem templa quoque erant erectiore faſtigio, quod ἀετὸν, aquilam, Græci vocant; cujus paſſim mentio apud Pauſaniam. Inde Ariſtophanes Avibus, in commendationem ſuæ reipublicæ ait omnes domos templorum inſtar fore faſtigiatas:

Εἶτα πρὸς τούτοισιν ὥσπερ ἐν ἱεροῖς οἰκήσετε,
Τὰς γὰρ ὑμῶν οἰκίας ἐρέψομεν πρὸς αἰετόν.

Nonnulla etiam erant tecto aperto, quę ὕπαιθρα dixerunt; quale Athenis laudat Vitruvius. In univerſũ verò ita erant diſpoſita,

poſita,ut orientem ſolem ſtatim exciperent, quemadmodum docet Plutarchus in Numâ Pompilio, & ita libera forent, ut patefactis foribus undequaq; illuſtrarentur; prout teſtatur Promachidas Heracleota,atque Dionyſius Thrax lib. III διαιρέσεων. Οἱ γὰρ ναοὶ τῶν παλαιῶν καὶ τὸν ἥλιον ὑπερκύψαντα εὐθὺς ὑποδέχεσθαι ἐποίησαν, καὶ τοῦ φωτὸς εὐθὺς ἐμπιμπλᾶσθαι τῶν θυρῶν ἀναπεπταμένων, ὅπου καὶ τὰ ἱερὰ ἔρρεξαν.

Cæterum templa hæc vel ſingularibus Diis erant dedicata, vel pluribus; etiam univerſis; ſic enim Pauſanias Laconicis apud Marium refert fuiſſe ἱερὸν ἀρχαῖον θεῶν ἁπάντων; & Corinthiacis apud Torneates ναὸν θεοῖς πᾶσιν ἐς κοινὸν ἀνειμένον. Ac tale Athenienſibus ſtruxit Ælianus Imperator; cujuſmodi fuit & Pantheon Romæ, hodieque integrum. At Homerus ſingularium Deorũ templa commemorat; uti Minervæ Athenis, Iliad. II: & in Pergamo, Iliad VI: Neptuni apud Phæacas, Odyſ. VI: Apollinis in Pytho, Iliad. IX & Odyſ. VIII. ac alia. Inſcribere autem moris erat Deorum nomina,& quidem patrio caſu, ut ex antiquis conſtat monumentis,& luculenter confirmat Cicero III. de Nat. Deor. Jam menſas argenteas de omnibus delubris juſſit auferri, in

quibus

quibus quod more veteris Græciæ inſcriptum eſſet Bonorum Deorum, uti ſe eorum bonitate velle dicebat.

Cap. IV,

De Simulacris.

Parum fuit hominibus ſuperſtitioſis Deos habere certis locis definitos, niſi etiam conſpicerent oculis objectos. Itaque eorũ ſimulacra ſibi effinxerunt, ac in ſacris locis veneranda collocarunt. Initio tamen religionis, quæ ab Ægyptiis tranſiit ad Græcos, illis vacua erant templa, ut affirmat Lucianus de Deâ Syriâ. Τὸ παλαιὸν καὶ παρ' Αἰγυπτίοισι ἀξόανοι νηοὶ ἦσαν. Idem apud priſcos Romanos obtinuiſſe teſtis Varro; qui, referente Auguſtino lib. IV de Civit. Dei, cap. XXXVI. prodidit eos pluſquam annos centum & ſeptuaginta ſine ſimulacro Deos coluiſſe: Numæ utique Pompilii inſtituto, quod in ejus vitâ laudat Plutarchus. Confirmat hanc ſententiã Tertullianus lib. de Idololatriâ. Idolum, inquit, aliquandiu retrò non erat. Priusquam hujus monſtri artifices ebulliſſent, ſola templa & vacuæ ædes

deſerant; ſicut in hodiernũ quibuſdam locis vetuſtatis veſtigia permanent. Verum enim vero antiquiſſimus hujus ſuperſtitionis uſus; quippe quam jam inde à Moſis temporibus repetit Euſebius Chron. lib. 11. Huic enim æqualem ſtatuit Cecropem Athenienſium regem, qui primus ſimulacrum apud Græcos fabricarit.

Antea quidem lapides Græci plerique rudes pro ſimulacris colebant, ut aſſerit Pauſanias Arcadicis, τὰ δὲ παλαιότερα καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι τιμὰς θεῶν ἀντὶ ἀγαλμάτων εἶχον ἀργοὶ λίθοι. Cujus moris extabat veſtigium apud Pharenſes, qui triginta lapides quadrangulares totidem Deorũ nominibus venerabantur. Ab hoc ſenſu Clemens Alexandrinus Stromate primo, Πρὶν γοῦν ἀκριβωθῆναι τὰς τῶν ἀγαλμάτων σχέσεις, κίονας ἱστῶντες οἱ παλαιοὶ ἔσεβον τούτους ὡς ἀφιδρύματα τοῦ θεοῦ; itidemque Euſebius lib. 1. de præpar. Euang. obſervat initio columnas pro ſimulacris erectas ac cultas fuiſſe.

Acceſſerunt poſtea formæ, & quidem potiſſimum humanæ; Illis enim præditos Græci cenſebant Deos, uti docet Herodotus Euterpe, ubi narrat Perſas ſimulacrorum, templorum ac altarium uſum improbaſſe, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας

ἐνόμι-

νόμισαν τοὺς θεοὺς, καθάπερ οἱ Ἕλληνες. Variæ autem variis Diis fuerunt affictæ; prout mente, atque intelligentiâ concipiebant. Quâ in re ducem plerique ſecuti Homerum, ut, qua ille Deos ſpecie effingit, eadem illi ſimulacra efformarent. Teſtantur quam plurima apud Pauſaniam exempla; & non obſcure indicat Lucianus de ſacrific. Ἀναπλάττουσι μὲν γενειήτην τὸν Δία, παῖδα δ' ἐς ἀεὶ ἐσαεὶ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ τὸν Ἑρμῆν ὑπηνήτην, καὶ Ποσειδῶνα κυανοχαίτην, καὶ Γλαυκῶπιν τὴν Ἀθηνᾶν, quibus omnino epithetis Homerus eos inſignit.

Vetuſtiſſima autem ſimulacra erant indiſtincta pedibus, τοῖς ποσὶ συμβεβηκότα. Primus Dædalus ἀνεπέτασεν, καὶ τοὺς πόδας διέστησεν, ut tradit Harpocration. Situs autem erat varius: nam ſtantis ſpecie alia erant collocata, alia ſedentis. Sic enim & Porphyrius ſcripſit gentes ſolitas Deos ἀνατυποῦν σχήμασι διαφόροις, καὶ ἡλικίαις, καθέδραις τε, καὶ στάσεσι, καὶ ἀμφιάσεσι, prout ex eo refert Euſebius. Arnobius lib. VI. Ergo ſi hoc ita eſt, & in ſedentibus ſignis Deum ſedere dicendum eſt, & in ſtantibus ſtare, in procurrentibus currere, jacularier in jacientibus tela. Sedentis Minervæ ſimulacrum fuiſſe in arce Trojana, ad quod

ſup-

ſupplicarunt Trojanæ mulieres Iliad. VI. vero ſimile eſt; quando in genibus ejus dicitur poſuiſſe peplum. Eadem mens Strabonis lib. XIII Geographiæ; additque multa antiquorum Minervæ ſimulacrorum ſedentia conſpici, ut Phocææ, Maſſiliæ, in Chio, Romæ, aliisque locis compluribus: etſi, quod ſuo tempore in altera Troja extabat, ſtantis ſpecie fuiſſe tradat.

Quod ad materiam, ſimulacra antiquitus fere erant lignea, quæ ξόανα dixerunt, ut explicat Clemens Alexandrinus in Protreptico. Tale ξόανον perveтuſtum, à Danao dedicatum in templo apud Achivos, de quo Pauſanias Corinthiacis; Ξόανα γὰρ δὴ τότε, inquit, πείθομαι πάντα, καὶ μάλιστα τὰ Αἰγύπτια. Quod idem clarius ac uberius exponit in Arcadicis, connumeratis etiam arborum generibus. Τοῖς δὲ ἀνθρώποις τὸ ἀρχαῖον, ὁπόσα ἐς ἡμεῖς καταμαθεῖν ἐδυνήθημεν, τοσάδε ἦν, ἀφ' ὧν τὰ ξόανα ἐποιεῦντο, ἔβενος, κυπάρισσος, αἱ κέδροι, τὰ δρύϊνα, καὶ σμίλαξ, καὶ ὁ λωτός. Idem in Italia primum obtinuiſſe auctor Plinius lib. XXXIV. Nat. hiſtor. cap. VII. Mirumque mihi videtur, inquit, cum ſtatuarum origo tam vetus in Italia ſit, Deorum ſimulacra lignea potius, ac fictilia, in delubris dicata, uſque ad devictam Aſiam, un-

de

de luxuria irrepſit. Sed ea non minor fuit apud poſteriores Græcos, quorum religionem hoc nomine amplificat Pauſanias Eliacis, quod ex India, & Æthiopia ebur etiam conquiſierunt ad facienda ſimulacra. Unde promanavit illa Platonis, quam in ſuas leges Cicero retulit ſanctio, ne aurum, argentum, ebur, æs, aut ferrum inveheretur fanis, ſed lignea, aut lapidea, dedicarentur. Invaluerat jam hæc magnificentia temporibus heroïcis: videmus enim aurum, argentum, æs aliaque majoris pretii, in ſacris ab Homero laudari Plutarchus quoque memoriæ prodidit, Theſeum, inſtitutis Ariadnæ in Cypro ſacris, duas parvas ſtatuas erexiſſe, unam argenteam, æneam alteram. Et Pauſanias Arcadicis tradit Pheneates habuiſſe ſimulacrum æneum Ποσειδῶνος Ἱππίου, quod ab Ulyſſe dedicatum perhiberent. Id tamen ipſe vererer credere, quod tum temporis non ſolerent fabricari ex ſolido ære ſtatuæ, ſed ita, ut è plurimis pannis vertexitur veſtis. Οὐ γὰρ πω τότε τοῦ χαλκοῦ τὰ ἀγάλματα διὰ παντὸς ἠπίσταντο ἐργάσασθαι, καθάπερ ἐσθῆτα ἐξυφαίνοντες. Cæterum apud Homerum nullius ſimulacri materia diſtincte indicatur, nec adeò nomen, niſi generale ἄγαλμα. Quod cum

cum ille ad ornamenta, ac donaria, extenderit, poſteriores Græci ad ſimulacra potiſſimum ſculptilia reſtrinxerunt.

CAP. V.

De ſacris Deorum miniſtris.

Ad res divinas ritè obeundas deſignabantur Sacerdotes, quos ἱερεῖς Poëta vocat. Hi peculiarem ipſorum ſacrorum, lucorum, templorum, ac ceremoniarum gerebant curam. Cujus variæ partes in celebrioribus locis variis quoque demandabantur perſonis ; in aliis etiam uni : uti docet Ariſtoteles VI. Polit. cap. VIII. Συμβαίνει δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην ἐνιαχοῦ μὲν εἶναι μίαν, οἷον ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσιν. ἐνιαχοῦ δὲ πολλὰς καὶ κεχωρισμένας τῆς ἱερωσύνης, οἷον ἱεροποιοὺς, καὶ ναυφύλακας, καὶ ταμίας τῶν ἱερῶν χρημάτων.

Admittebantur autem apud Græcos ad hoc munus promiſcue, tam fœminæ, quam viri. Ex quo ritu Plato VI. de leg. ſancit τοῖς ἱεροῖς νεωκόρους τε, καὶ ἱερέας, καὶ ἱερείας δεῖν γίγνεσθαι. Herodotus verò Euterpe Græcis hac in re , ut multis aliis, diſſimiles pronuntiat Ægyptios, quod apud illos ἱερᾶται γυνὴ μὲν οὐδεμίη, οὔτε ἄρσενος θεοῦ, οὔτε θηλίης· ἄνδρες δὲ πάντων τε, καὶ πασέων. Quod

Quod quidem divinis Hebræorum inſtitutis conſentaneum, quibus ſequior ille ſexus à rerum divinarum adminiſtratione prorſus arcetur.

Fungebantur ſacro officio etiam matrimonio juncti, uti Maron ille, Apollinis ſacerdos, quem cum uxore, ac liberis, propugnavit Ulyſſes, Odyſ. IX. Sic Chryſes filiam habuit Briſeïdem Iliad. I. Dares, Vulcani apud Trojanos antiſtes, duos filios. Iliad. V. Eodem libro commemoratur Hypſenor, filius Dolopionis, ſacerdotis Scamandri, uti lib. XV. Laogonus, Onetoris, qui præerat Jovis fano in Ida. Conſimiliter in fœminis Theano, Antenoris uxor, Minervę templo apud Trojanos præfecta. Iliad VI. Poſtea tamen, Euſtathio teſte, frequentius delectæ virgines, vel perpetuâ indicta Caſtitatis lege, uti apud Theſpios in Herculis delubro παρθένος ἱερᾶται, ἐς ἂν ἐπιλάβῃ τὸ χρεὼν αὐτὴν, referente Pauſania Bœoticis, vel uſque ad nuptiarum tempus, qualis illa apud eundem in Corinthiacis, Neptuni templo apud Trœzenios ſacrata, ἐς ἂν ἐς ὥραν προέλθῃ γάμου.

Porrò adibant ſacra miniſteria primum, ac potiſſimum, ſucceſſione, nempe in parentum locum; quod apud Ægyptios perpetuum fuiſſe aſſerit Herodotus

dotus Euterpe. Plato quoque VI de Leg. ſtatuit ἱερέων ἱερείας, οἷς μὲν εἰσι πάτριαι αἱ ἱερωσύναι καὶ τὰς μὴ κινεῖν, *Sacerdotia quæ à parentibus tradita ſunt viris ſeu mulieribus, non movenda.* Alias extraneï adſciti ſeu electione, ſeu ſorte; uti idem legiſlator pronuntiat; τούτων δὲ πάντων τὰ μὲν αἱρετὰ χρὴ, τὰ δὲ κληρωτὰ ἐν ταῖς κατὰ στάσεσι γίγνεσθαι. Et teſtis locuples Dionyſius Halicarnaſſæus Antiquit. lib. II: ſolitos veteres κλήρῳ διαιρεῖν τοὺς ἱερεῖς. Sed & ſubjungit, ἀξιοῦντας ἀργυρίου τὸ τίμιον ἀποκηρύττειν, licitatoribus ſacerdotii honorem proponere. Scribit autem Euſtathius, veteres cenſuiſſe Theanô ſacerdotem Minervæ fuiſſe à Trojana multitudine conſtitutam, οὔτε κληρωτὴν, οὔτ' ἐκ γένους, οὔτε ἑνὸς ψήφῳ, ἀλλ' ἣν, ὡς οἱ παλαιοί φασι, τὸ πλῆθος εἵλετο. Etenim de ea ait Homerus, quod Τρῶες ἔθηκαν.

Plerumque ſedes illis ac domicilium erat prope templa ac loca ſacra; ut conſtat de ſacerdotibus Apollinis Delphici, in hymno: de illis Dodonæi Jovis Iliad. XVI. Maron etiam ſacerdos Apollinis degebat in luco. Illic res ad victum neceſſariæ his ſuppetebant ex iis quæ Diis ſolita offerri; quod Delphiis peculiariter promittit Apollo in

 hymno.

hymno. Divitiis alioqui etiam polluiſſe, exemplo Dares, ἀφνειὸς ἀμύμων Ἱρεὺς Ἡφαίστοιο Iliad v. Opes etiam laudantur Eurydamantis, quas filiis occiſis χηρωσταὶ δατέοντο. Et Chryſes offert Græcis pro filiæ redemptione ἀπερείσι' ἄποινα. Atque adeo certum eſt, complures ex his familia fuiſſe illuſtri, qualis Theano Priami regis nurus; Helenus etiam filius. Imo ipſi reges Heroïcis temporibus ſacrum obiere miniſterium, auctore Ariſtotele lib. III Polit. cap. XIV.

CAP. VI.

De Luſtrationibus.

AD ipſum Deorum cultum deinceps propius accedamus. Cujus initio obſervanda venit ſingularis puritas, qua tractandas ſibi res ſacras duxerunt. Etenim lavare manus religioſe ſoliti, quoties erant vota Diis libanda, aut ſacra facienda. Sic Neſtor Iliad. IX pro felici legationis exitu Jovem precaturus, φέρτε δὲ χερσὶν ὕδωρ, inquit, εὐφημῆσαί τε κέλεσθε. Achilles oraturus pro ſalute Patrocli, νίψατο δ' αὐτὸς χεῖρας: Iliad. XVI. Hector quoque veretur χερσὶ ἀνίπτοισιν Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον illotis manibus libare; quod totidem

verbis cavet Heſiodus Ἔργοις. Achivi quoque ſacra facturi χερνίψαντο Iliad. I. & II. Ex eo ritu Plautus Amphitruone:

Invocat Deos manibus puris.

Et Aulularia:

Ego niſi quid me vis eo lavatum, ut ſacrificem.

Sed enim veſtes quoque mundæ ad ſacras res fueræ adhibitæ; uti Penelope

- - Ὑδρηναμένη, καθαρὰ χροῒ εἵμαθ' ἑλοῦσα
Εὔχετο. - -

Odyſ. IV. Sic poëta Latinus:

Caſta placent ſuperis, pura cũ veſte venite.
- - *Et pura cum veſte, ſacerdos.*

Inde Polluci ii, qui ad Deos accedunt περιῤῥαινόμενοι ὑπὸ περγῷ στόλῃ καὶ νεοπλυνεῖ ἐσθῆτι. Adhæc ipſa vaſa ſacro uſui deſtinata moris erat purgare; quod ab Achille libaturo factum in Cratere Iliad. XVI.

Utebantur in Purgationibus aqua potiſſimum ſalſa, ob igneam, ut ait Proclus, portionem, quam maxime καθαρτικὴν exiſtimabant. Hinc aqua marina prælata. Telemachus χεῖρας νιψάμενος πολιῆς ἁλὸς εὔχετ' Ἀθήνῃ. Odyſ. II. Alias ſal aquæ dulci injectum. Menander: Ὕδατι περιῤῥάναι ἐμβαλὼν ἅλας φακοὺς: Theocritus Parvo Hercule:

- - Ἄλεσσι μεμιγμένον, ὡς νενόμισται,
Θαλλῷ ἐπιῤῥᾶν ἐν ἐστεμμένων ἀβλαβὲς ὕδωρ.

Præmittit ibidem ſulphur ; quod & & Homerus dicit ab Achille lavando cratere abhibitum, ἐκάθηρε θεείῳ πρῶτον, ἔπειτα δὲ νίψ' ὕδατος καλῇσι ῥοῇσι. Itemque ab Ulyſſe in luſtranda domo, Odyſ. XXII. Sed hic præterea adſumpſit ignem, cujus ſingularem in expiatione facultatem credebant. Conjunxit pariter Juvenalis:

Cuperent luſtrari, ſi qua darentur
Sulphura cum tædis. Et Ovid.
Terque ſenem flamma ; ter aqua , ter
ſulphure luſtrat ;

ubi tria illa dicta concurrunt.

Præcipue vero luſtrandos eos cenſebant, qui ſe polluiſſent ſanguine. Hinc illud Hectoris Iliad. VI:

---- Οὐδέπῃ ἐστι κελαινεφέϊ Κρονίωνι
Αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Cujus imitatione Virgilian. Æneas lib. 2:

Me bello è tanto digreſſum & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.

Sic domus quoque Ulyſſis luſtranda fuit ob cædem procorum in ea patratam. Idem fecerunt Romani poſt interemptos conjuratos inſtituta ſolenni luſtratione apud Dionyſ. Halicarnaſ. lib. V: Ὡς οὐ θεμιτὸν αὐτοῖς παρεῖναι ταῖς θυσιῶν κατάρχην, πρὶν ἀφοσιώσασθαι τὸ μίασμα καὶ τὴν

συμ-

συμφορὰν λύσειν τοῖς εἰωθόσι καθαρμοῖς. Ita gravis viſa etiam juſta ſanguinis humani effuſio. Sed in qualibet alia manus ad expiationem lavare erat conſuetudo, ut docet Sophoclis interpres: Ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὅτε ἢ φόνον ἀνθρώπε ἢ ἄλλας σφαγὰς ἐποίουν, ἀπονίπτειν τὰς χεῖρας εἰς κάθαρσιν τοῦ μιάσματος. Mirum proinde illud expiationis genus apud Apollonium lib. IV. Argon. Ubi porcelli mactari ſanguine manus homicidæ cruentæ abluuntur à Sacerdote.

Sed aliis quoque de cauſis Luſtrationes à priſcis uſurpatæ. Cujuſmodi illa Agamemnonis juſſu ſolenniter facta in exercitu Græcorum, cum Apollo ob injurioſe habitum Sacerdotem eſſet placandus. Iliad. lib. α.

Λαοὺς δ' Ἀτρείδης ἀπολυμαίνεσθαι ἄνωγεν·
Οἱ δ' ἀπολυμαίνοντο καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον.

Pauſanias verò Arcadicis, ob peſtem id vult ſucceptũ, quæ λύμη Græcis dicta. Agit ibi de flumine Lymace ita appellato, quod Nymphæ, cum Rheam poſt ſedatos ejus partus, quo Jovem enixa eſt, dolores, aquis luſtralibus purgaſſent, λύματα illa ac piamina in eum fluvium abjeciſſent. Unde conſtat de more abjiciendi in aquam ſordes; quem hîc obſervarunt Græci. In terra tamen

ſoli a defodi καθίερμα τα indicat idē Pauſanias Corinthiacis, in expiatione Oreſtis μητροκτόνου apud Troezenios peracta.

CAP. VII.

De Precibus ac Votis.

ITa rite luſtrati ad pietatis officia ſe conferebant. Quam omnem Plato Euthyphrone poſitam eſſe diſſerit ἐν τῷ Εὔχεσθαι, καὶ τῷ Θύειν. Hoc quidem δωρεῖσθαι τοῖς θεοῖς, munera Diis offerre; illud αἰτεῖν τοὺς θεοὺς, à Diis petere. Sic dando ac petendo univerſa conficitur religio. De petitione priori loco agemus; ita diſponente humanæ neceſſitatis lege, quam ad omnes extendit Homerus Odyſ. III: πάντες δὲ θεῶν χατέουσ᾽ ἄνθρωποι. Ut autem varii ſunt communis vitæ uſus, ita quoque variæ fuerunt preces, variiſque factæ Diis, prout ſingulorum officia diſtinguebant. Trojani Iliad. VI. de civitate ſua periclitantes Minervā ἐρυσίπτολιν invocant. Proci Penelopes in arcus certamine Apollinem Odyſ. XXI. Navigantes Neptunum ac Caſtorem, in hymno. Alii alios, quos peculiari religione venerabantur, ut Minervam Ulyſſes. Omnes communiter

ter & perſæpe Jovem è cujus gemino dolio bona malaque omnia cenſebant depromi. Iliad. xxi v.

Omnino vero in re alicujus momenti ſuſcipienda, primum omnium Diis ſupplicabant, ſine quorũ ope nihil feliciter peragi, cogitabant. Id obſervat Neſtor legationem obiturus ad Achillem, Iliad. ix. Priamus ab eodem conquiſiturus filii cadaver. Iliad. xxiv. Ulyſſes exploraturus caſtra Trojanorum. lib. x. Denique Telemachus navigationem Pylum verſus ſuſcepturus. Legem inde generalem fert Pythagoras Ἔρχου ἐπ' ἔργον Θεοῖσιν ἐπευξάμενος. Quam religioſe Græcos obſervaſſe conſtat ex eorum monimentis. Operi quippe ſe accingentes, Θεὸς, Θεὸς ſoliti pronunciare. Unde felicem exitum gratiarum ſolennis actio ſubſequebatur; cujus exempla apud ipſum etiam Homerum videre eſt.

Porro quo Deos facilius exorarent, munera ſe daturos pollicebantur. Sic Theano, cum aliis matronis Trojanis Minervam precata, offert peplum, & ſimul promittit duodecim boves ſalute parta immolandos. Iliad. vi. Eidem Neſtor pro incolumi ad Græcos reditu novem tauros vovet. Simili ratione

Æneas ſupplicans Veneri, Æneid. I:

Multa tibi ante aras noſtra cadet hoſtia dextra. Et lib. III:

Vobis lætus ego hoc candentem in littore taurum
Conſtituam voti reus.

Hæc nimirum Latinis proprie Vota dicta, quæ cum precibus ut plurimum conjuncta, à Græcis una eademque Εὐχῆς voce exprimuntur. His uſi Græci ut & Romani aliique populi apud quoſvis auctores leguntur; præſertim, cum in graviori aliquo diſcrimine verſarentur: Unde Scholiaſtes Homeri: Δυςυχίας ἐπίστασις καὶ σωτηρίας ἀπόγνωσις εὐχὴ θεῶν. Et Plinius lib. VIII. cap. XVI: *Tum præcipuus votorum locus eſt, cum ſpei nullus eſt.*

In hiſce votis perſolvendis, ſumma utebantur religione: graviſſime quippe Deos rati ſuccenſere, ſi promiſſis deeſſent. Unde duriores caſus protinus ad hanc culpam referebant. Achilles Iliad. I, utique hinc derivat peſtem ab Apolline Græcis immiſſam:

Αὐτὰρ ὅ γ' εὐχωλῆς ἐπιμέμφεται, εἴθ' ἑκατόμβης.

Æneas etiã Trojanorũ cladem Iliad. V:

Εἰ μή τις θεός ἐστι κοτεσσάμενος Τρώεσσιν
Ἱρῶν μηνίσας. - - -

Atque ita apud Theocritum Idyl. XXV, Hercules ait, nulli Achivorum patere, unde

unde Leo ille cuncta vaſtans extiterit; ſe tamen conjectari Deorum quempiam ἱερῶν Μηνίσαντα φρενήρεσιν ἐφεῖναι.

Quin etiam ſacrificia aut dona alias oblata Diis ſupplicantes commemorabant. Chryſes ita Apollinem obteſtatur Iliad. 1, ſi unquam templum coronarit, aut pingues coxas adoleverit. Similiter eundem compellaſſe narrat Herodotus Thalia Croeſum, cum in pyra locatus jam jam eſſet comburendus, εἴ τι οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη παραστῆναι. Irridet hoc nomine Græcos Lucianus, ac ſi Deos nihil cenſeant gratis concedere; ſed bona omnia hominibus divendere: peculiariter inſultat Chryſæ, qui non impetrata ab Agamemnone filia, ὡς ἂν καὶ προδανείσας Ἀπόλλωνι τὴν χάριν δικαιολογεῖται καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἀμοιβήν.

Quod ad ſupplicandi ritum attinet, oculos manuſque in cœlum attolebant: ut infinitis apud Homerum locis apparet. Omnibus hoc hominibus veluti ingenitum teſtatur Ariſtoteles de Mundo: Πάντες ἄνθρωποι ἀνατεινόμενοι τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐχὰς ποιούμενοι Nimirum quia omnibus perſuaſum, divinitatem ſublimiore mundi regione reſidere. Unde Cœlum θεῶν ἕδος Homero aliiſque poëtis dictum: & Ariſtoteles vocat

θεοῦ οἰκητήριον τοῦ κόσμου τὸ ἄνω. Qua de re præclare Tertullianus Apologetico cap. XVII diſceptat.

Alioqui in templa Deorum ſolenniter oraturi ſe recipiebant; quod iis magis præſentes ſe habere crederent. Unde Heſychio. Ναὸς, οἶκος ἔνθα θεοὺς προσκυνεῖται. Et qui illuc concedebant, προσῖσθαι θεοῖς dicti. Quod Ciceroni intellectum, cum ait in Legib. *Ad divos caſte adëunto.* Et Tibullus:

Num feror inceſtus ſedes adiiſſe Deorum?

Propter ſimulacra utiq; ad quæ tanquã oculis ſubjectos Deos moris erat ſupplicare. Unde his ſublatis templa ſimul deſerta; quod Pauſanias Boëoticis accidiſſe refert Minervæ Alalcomeniæ ædi extracto Deæ ſigno. Ita quoq; apud Liviũ lib. XXXVIII. queruntur Ambracenſes, ſimulacra Deûm, Deos demum ipſos convulſos ex ſuis ſedibus; ablatos eſſe parietes, poſteſque nudatos; quos adorent, ad quos precentur & ſupplicent, Ambracenſibus non ſupereſſe.

Exemplum hujus ſupplicationis Iliad. VI, ubi Trojanæ mulieres ſolenni pompa, præëunte Theano, ad Minervæ fanum contendunt cum ululatu manus ei pro afflictis Trojæ rebus tendentes; depoſito etiam ad genua ejus

peplo

peplo; quod expreſſit Virgil. Æn. 11:

Interea ad templum non æquæ Palladis ibant.

Crinibus Iliades ſparſis, peplumque ferebant.

Mos utique tritus, ut mulieres in magnis caſibus per templa irent ſupplices. Polybius lib. IX: Αἱ δὲ γυναῖκες περιπορευόμεναι τοὺς ναοὺς ἱκετεύουσι τοὺς θεοὺς πλύνουσαι ταῖς κόμαις τὰ τῶν ἱερῶν ἐδάφη. Ululatus vero in ſupplicationibus mulieribus Græcis admodum familiares eſſe, colligitur ex multis Homeri locis. Quem à Libyſſis traductum teſtatur Herodotus Melpomene. Δοκεῖ δ' ἐμοίγε καὶ ὀλολυγὴ ἐν ἱροῖσι ἐνταῦθα πρῶτον γενέσθαι. Pepla quoque ferre ſolitas teſtis Æſchylus: πέπλων καὶ στεφέων ποτ' εἰ μὴ νῦν ἀμφὶ λιτᾶν ἕξομεν. Ubi Scholiaſtes: παρετίθεσαν γὰρ καὶ πέπλους καὶ εἴδωλον καὶ πέπλους τὰ ἀγάλματα. Hoc verò etiam obſervatum, ut genibus applicarent, quæ ſupplicationi ſacra omnium gentium religione. Inde Arnobius lib. VI: *Signa quorum plantas contingitis ac contrectatis orantes.*

CAP. VIII.

De Libamentis, Suffitibus, ac Molis.

Quæ Diis homines viciſsim dabant, in univerſum erant aut ſacrificia aut donaria. Utrumque conjungit Hector Iliad. VI, cum jubet Troadas offerre Minervæ peplum, & ſimul duodecim boves. Similiter Ægyſthus pro initi conjugii felicitate multas adolevit coxas, multaq; donaria appendit Odyſ. III. Plato II. de Rep, loquens de officio Diis præſtando, copulat in hanc rem θυσίας καὶ ἀναθήματα, uti ſub finē libri de votis, δῶρα καὶ θυσίας Reſtringens utiq; δῶρα ad ea quæ ornatus gratia in templis donabantur. Quo ſenſu & à Latinis eadē munera ac donaria appellata, prout ſcite diſtinguit Lactantius lib. VI, de vero Dei cultu cap. ult. *Apud iſtos qui nullo modo rationem Divinitatis intelligunt, donum eſt quicquid auro argentove fabricatur, item quicquid purpura & ſerico texitur; ſacrificium victima & quæcunque in ara cremantur.*

In ſacrificiis primo loco conſideranda veniunt Libamenta, Suffitus ac Molæ; quæ ſola initio obtinebant; poſtea-

que diſpoſita fuere in omni divini officii parte.

Libationes potiſſimum apud Græcos fiebant Vino. Sic enim paſſim Homero dicti λείβοιν αἴθοπα οἶνον. Erat autem purum ac merum; unde σπονδαὶ ἄκρητοι appellatæ Iliad. x. Quod ita religioſe à Romanis etiam obſervatum, ut vinis Græcis prolibare Diis nefaſtum putarent, teſte Plinio Natural. hiſt. lib. XIV cap. XIX.

In hunc uſum comparata pocula, quæ apud beatiores conſtabant ex Auro. Tale Pelei χρύσεον ἄλεισον Iliad. XI. Itemque Menelai χρύσεον δέπας Odyſ. XV. His vino repletis leviter aliquid de ſummis labris effundebant in Deorũ honorem, reliquum ipſi ebibentes, uti conſtat ex multis Homeri locis. Singulare vero illud poculum Achillis erat, ex quo nulli alii viro propinabat; nec ulli Deo, niſi Jovi libabat Iliad. XVI.

Erant autem hæ Libationes fere cum precibus conjunctæ; quales hîc Achilles nuncupat pro Patrocli ſalute. Idem obſervatum à Neſtore, iter Achillem verſus ſuſcepturo Iliad. IX, & à Priamo Iliad. XXIV.

Suffitibus etiam magnam in Diis placandis vim Græci tribuebant. Unde cum libationibus ac precibus eos Homerus

merus conjungit Iliad. IX:

> Καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι
> Λοιβῇ τε, κνίσσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι.

Heſiodus quoque Ἔργοις, jubet agricolas oriente ac occidente die illos σπονδῇσι θυέεσσί τε ἱλάσκεσθαι. In hanc ſententiam Hector matri ſuæ auctor eſt, ut in templum Minervæ concedat ad vota ſuſcipienda cum ſuffimentis. Iliad. VI.

> - - Πρὸς νηὸν Ἀθηναίης ἀγελαίης
> Ἔρχεο σὺν θυέεσσι. - -

A quo ritu templa ac altaria Homero θυώδεα καὶ θυήεντα dicta: uti peculiariter illud Veneris in Cypro Iliad. V. de quo Virgil. Æn.

> - - *Vbi templum illi centumque Sabæo*
> *Thure calent aræ ſertiſque recentibus*
> *halant.*

Quanquam hîc thus per πρόληψιν videatur dictum: Siquidem, ut aſſerit Plinius lib. 13. c. 1. *Iliacis temporibus Thure non ſupplicabatur: Cedri tantum & citri ſuorum fruticum in ſacris fumo convolutum nidorem verius, quam odorem, noverant.* In eandem rem Arnobius lib. VII adverſus Gentes Thuris novitatem diſceptat: *Nam neq; in iis temporibus, quemadmodum creditur & perhibetur, heroïcis quidnam eſſet thus ſcitum eſt, ſcriptoribus ut compro-*

batur

batur à priſcis, quorum in libris nulla mentio ejus reperitur.

Superſunt Molæ, quas Homerus vocat Οὐλὰς vel οὐλοχύτας, è frugibus ſaxo aut mola fractis conſtantes. In hanc rem antiquiſſimo ritu à Græcis adhibebatur hordeum, uti apud Romanos Far, teſte Dionyſio Halicarnaſſæo lib. II. Καὶ ὥσπερ Ἕλληνες τὸν κρίθινον καρπὸν ἀρχαιότατον ὑπολαμβάνοντες ἐπὶ τῶν θυσιῶν κριθαῖς κατάρχονται, οὐλὰς αὐτὰς καλοῦντες. οὕτω Ῥωμαῖοι τιμιώτατόν τε καρπὸν καὶ ἀρχαιότατον εἶναι νομίζοντες τὰς ζέας διὰ τούτων ἁπάσης ἐμπύρου θυσίας κατάρχονται. Additum fuiſſe ſalem docet Homeri Scholiaſtes: Οὐλαὶ κριθαὶ μετὰ ἁλῶν μεμιγμέναι, ἃς ἐπέχεον τοῖς ἱερουργουμένοις ζώοις πρὸ τοῦ θύεσθαι. Inde Virgilius etiam *Fruges ſalſas* dicit. Et Plautus Amphitruone:

Sed mulier poſtquam experrecta es, prodigiali Jovi
Aut mola ſalſa hodie, aut thure comprecatum oportuit.

Ita vero & Penelope, impoſitis caniſtro molis ſalſis, Palladi ſuppliccat Od. XVII:

Ἐν δ᾽ ἔθετ᾽ οὐλοχύτας κανέῳ, ἠρᾶτο δ᾽ Ἀθήνῃ.

Omninoque maximus fuit earum uſus in ſacris, adeo ut Plin. lib. XXXI. c. VII, *nulla ſine his confici*, aſſerat: Illis frons victimæ, ac partes adolendæ conſpargeban-

gebantur; ipſa etiam alteria ac cultri.

Obtinuit hic ritus ex veteri more ſacrificiorum, quæ initio ex ejuſmodi frugibus duntaxat conſtabant, ut notat Homeri Scholiaſtes. Inde Ovidius 1 Faſtorum:

Ante Deos homini quod conciliare valeret
Far erat & puri lucida mica ſalis.

Atque hoc fuiſſe ex Numæ inſtituto antiquitas apud Romanos teſtatur. Plutarchus: Ἀναίμακτοι γὰρ ἦσαν αὗται πολλαὶ δι' ἀλφίτου καὶ σπονδῆς καὶ τῶν εὐτελεστάτων πεποιημέναι. Et Pauſanias Arcadicis affirmat, Cecropem vetuſtiſſimum Athenienſium Regem nihil ſacrificaſſe animatum, ſed Liba tantum patria, quæ πελάνους vocarunt, obtuliſſe.

Serius utique apud nationes invaluit mactatio hoſtiarum; quippe quæ religioni ducebant ſanguinis effuſionem. Unde ῥέζειν καὶ ἔρδειν dicti, qui primi victimas Diis mactarunt, quaſi magnum aliquid patraſſent. Ταραττόμενοι καὶ δειμαίνοντες, ἔρδειν ἐκάλουν τὸ ῥέζειν, ὡς τι μέγα δρῶντες τὸ θύειν ἔμψυχον, ait Plutarchus.

CAP. IX,

De Victimis.

DEinceps de oblatione animalium agendum, quæ poſterioribus ſeculis ſola penè ſacrificii nomen ſervavit. In iis ſummus habitus delectus, ut eſſent quam optima ac perfectiſſima. Odyſ. XI:

- - Ῥέξειν στεῖραν βοῦν ἥτις ἀρίστη.

Iliad. I.

- - Ἀρνῶν κνίσσης αἰγῶν τε τελείων.

Scholiaſtes. Ἤτοι τὴν ἡλικίαν ὁλοκλήρων. λελωβημένων γὰρ οὐ θύεται, ἀλλ' ὑγιὴς ἡ τῶν τελειωμένων θυσία. Inde Polluci ἱερεῖα ἄρτια, ἄτομα, ὁλόκληρα, ὑγιῆ, ἄπηρα, παμμελῆ, ἀρτιμελῆ, μὴ κολοβά. Quare Athenienſes criminati Lacedæmoniorũ in re divina incuriam, eò quod etiam ἀνάπηρα θύουσιν ἑκάστοτε, ut eſt apud Platonem Alcibiade II. Cui ſimilis illa Tertulliani in Apologet. expoſtulatio adverſus Gentes ſui ſeculi,

Volo & ritus veſtros recenſere, non dico quales ſitis in ſacrificando, cum enecta & tabidoſa quæque mactatis; cum de optimis & integris ſupervacua quæque truncatis, capitula & ungulas, quæ

quæ domi quoque pueris vel canibus deſtinaſſetis.

Animalia priſcis Græcis ad ſacrificandum potiſſimum adhibita ſex, ovis, ſus, bos, caper, gallus, anſer, ut notat Suidas in θυσία. Homerus tamen non niſi priora quatuor in ſacris, ut & victu communi ab Heroïbus uſurpata commemorat. Princeps locus aſſignatus bovi, quem maximo olim in pretio fuiſſe ſubinde Poëta ſignificat. Et Plinius lib. VIII cap. XLV. Hinc optimæ victimæ & lautiſſima Deorum placatio. Unde vox βουθυτεῖν, qua boum mactatio proprie notatur, ad alia quævis animalia traducta. Ariſtoph. Pluto:

βουθυτεῖ ὗν καὶ τράγον καὶ κριὸν ἐστεφανωμένος·

At lege Solonis non erat mactandus Bos, teſte Plutarcho. Quod Ælianus lib. V cap. XIV de Bove aratore interpretatur, ὅτι καὶ οὗτος εἴη ἀνὴρ γεωργὸς καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις καμάτων κοινωνός. Certe alii quoque Græci, ejus mactationem habuerunt religioni.

Nec vero promiſcue quælibet animalia cuilibet Deo mactare erat fas; ſed quæ ſingulis de more erant dicata. Sic enim Ariſtoteles IX Ethic. cap. II contendit, non omnibus eadem, nec patri omnia præſtanda, uti nec Jovi omnia ſacrificantur. Quod explicans lib.

V. cap.

v cap. x: νομικὸν, ait, αἶγα Διῒ θύειν, ἀλλὰ μὴ πρόβατα, capram non oves ei mactari lege receptum. Contra capram non immolatam Minervæ apud Athenienſes, teſtatur Athenæus lib. xiii Deipnoſoph. Et in univerſũ Plinius ait obſervatum, nec claudicante, *nec alienâ hoſtiâ* Deos placari lib. viii cap. xlv.

Porro Jovi mactari ſolitus bos, ætate major; πενταέτηρον dixit Poëta Iliad. ii. Polyphemus ei facit ariete, ſed non litat Odyſ. ix. Eidem quoque cum Sole immolatus Verres Iliad xix. Apollini tauri & capræ oblatæ Iliad. i. Itemque agni primogeniti lib. xxiii. Neptuno ſæpius tauri παμμέλανες nigrantes Odyſ. iii: nempe ad maris ferociam ac obſcuritatem ſignificandam; etſi apud Pindarum ἀργᾶντες ταῦροι ei immolati, quod ad ſpumam maris forte referendum. Quin etiam fluviis Alpheo, & Xantho factum tauris, Iliad. xi, & xxi. At Sperchio ovibus. Minervæ ſæpius mactabant Juuencam Iliad. xi; & quidem

Ἠνιν ἀδμήτην ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ

Odyſ. iii. quam *injugem* dixit Feſtus, caſta cervice Silius. Ovis quoque ei oblata Odyſ. iv. Sed non tenella apud Athenienſes, auctore Athenæo, lib. ix. Mer-

Mercurio ſacrificati agni & hoëdi Odyſ. XIX: uti & Nymphis lib. XVI. Inferis denique ſterilis vacca Odyſ. XI. Ita pro variis Diis variæ quoque victimæ diſtinguebantur, ſpecie, ætate, colore, ſexu; quemadmodum eleganter diſputat Arnobius lib. VII.

Boves autem ornatus gratia ſolebant auro obducere. Iliad. X:

Τῇ τοι ἐγὼ ῥέξω χρυσὸν κέρασιν περιχεύας.

Quod imitatus Virgilius Æn. IX:

Et ſtatuam ante aras aurata fronte Iuvencam.

Modus inaurandi deſcribitur Odyſ. III: ubi Laërceus χρυσοχόος acceptum à Neſtore aurum inſtrumentis fabrilibus ἀσκήσας bovis cornibus offudit,

Ἵν' ἄγαλμα θεὰ κεχάροιτο ἰδοῦσα.

Plato id ſolenne fuiſſe Athenienſibus dicit Alcibiade II. ubi inter alia magnificentiæ eorum teſtimonia ponit βοῦς χρυσοκέρως. Romanis quoque ſolennem hunc ritũ adſcribit ſæpius in eorũ hiſtoria T. Livius. Et quidem à Græcis tractum nominatim ſcribit Macrobius lib. I. Saturnal.

Mactabantur Diis vel ſingulares victimæ, vel plures; ſive unius generis, ſive diverſi. Huc pertinent illæ quarum tam crebra mentio, Ἑκατόμβαι, ex centum

tum proprie bobus conſtantes, ut indicat vocis ἐτυμολογία, & teſtatur: Euſtathius ἐξ ἑκατὸν δηλονότι κυρίων βοῶν Quanquã abuſive ſæpius ex centum aliis animalibus, ἐξ ἑκατὸν ζώων ἢ κυριώτερον εἰπεῖν βοσκημάτων. Sic enim Homerus nominat ἑκατόμβας ταύρων, ἠδ' αἰγῶν Iliad. I: & ἀρνῶν πρωτογόνων Iliad. XXIII. Sed & de centenario numero olim controverſum, addit Euſtathius, dicens fuiſſe, qui cenſere ἑκατόμβην conſtitiſſe ex viginti quinque quadrupedibus, quæ efficiunt ἑκατὸν βάσεις ἢ πόδας; alios accepiſſe ἀορίστως ἀντὶ πολλῶν ζώων. At enim illius aliquam habitam rationem, notat ἑκατόμβη illa Neſtoris Odyſ. III; ubi quater mille quingenti boves Neptuno immolantur à Pyliis. Teſtatur & ipſa ἑκατόμβης origo, quam à Laconibus repetit Strabo, qui cum olim centum urbes habitarent, centenos quotannis boves immolabant. Atque ita narrat, Luſitanos victimarum centurias quotannis ritu Græco inſtituiſſe, lib. III.

Cæterum ſacrificari victimæ ſolebant editioribus locis, quos βωμοὺς Homerus vocat: Latini altaria, quaſi altas areas inde dixerunt. Eorum ſitus præcipue fuit in Templis, ubi religioſius ad Deorũ ſimulacra appoſita faciebant.

bant. In littore etiam maris ſtructum altare, Hymno in Apollinem. Apud naves quoque erant Græcorum altaria in obſidione Trojana, Iliad XI. Sic Argonautæ apud Apollonium βωμὸν ἀνασήσαντες ἐπάκτιον. Quod de more faciebant, qui navigaturi Neptuno ſupplicabant. Sæpe etiam in præruptis montibus poſita altaria; quod Anchiſes pollicetur Veneri in hymno. Frequenter quoque in lucis, agris ſacris; atque apud fontes. Tale ad fontem vicinum urbi Ithacenſium, ubi viatores Nymphis ſacrificabant, Odyſ. XVII. Itemque ad Sperchii ſcaturiginem τέμενος βωμός τε θυήεις, ubi Peleus voverat ſe oblaturum hecatomben, Iliad. XXIII. Ea fecerunt Ithacenſes ἄλσος ὑπὸ σκιερὸν ἑκατηβόλου Ἀπόλλωνος Odyſ. XX: Et Achivi Iliad. II: ἀμφὶ περὶ κρήνην ἱεροὺς κατὰ βωμούς. Et ſacra adeo hiſtoria teſtatur fuiſſe morem gentium, adolere incenſum ſuper lucis ac ligno nemoroſo, II Reg. XVII.

Sed & in privatis ædibus extructa erant altaria, quibus victimas mactabant. Quo in genere potiſſimũ celebrata ara Διὸς Ἑρκείου; de qua Odyſ. XXII. Euſtathius ait extitiſſe extra αὐλὴν, ſub dio. Pollux in medio domus, cui concinit

Vir-

Virgilius Æneid. II:

Sedibus in mediis, nudoq; ſub ætheris axe,
Ingens ara fuit, - -

Ad quam Hecuba cum natis confugerat; & ipſe Priamus tandem occiſus. Quod Euripides Troadibus ait factum ad aram Jovis Hercei. Athenæus etiam lib. V dicit, αὐλὴν vocari Homero locum ſubdivalem, ubi ara Jovis Hercei. Eoque refert, quod ille canit Iliad. VI. Peleum deprehenſum ſacrificantem αὐλῆς ἐν χόρτῳ. Eumæus verò etiam ſuem immolavit ἐπ' ἐσχάρῃ. Odyſ. XIV. Ad quam in regia Phæacum quoq; ſupplex conſedit Ulyſſes Odyſ. VII. Ut multi cenſeant, ibidẽ aram de more in foco ſitam. Atq; adeo paſſim videre eſt victimas mactatas à privatis hominibus intra parietes privatos. Quod cum Platoni minus placeret, lib. X. de Leg. inde ſuſtulit ἱερὰ θεῶν, publice quemque jubens ſacrificare, hoſtia tradita Sacerdoti; ut cum eo ſimul vota preceſque concipiantur. Id vero apud Perſas fuiſſe perpetuum, teſtis eſt Herodotus Cliô, ut ſine Magis non facerent rem ſacram; Ἄνευ γὰρ δὴ Μάγου, οὔσφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. Sic Diodor. Siculus lib. V. de Gallis: ἔθος δ' αὐτοῖς ἐστι μηδένα θυσίαν ποιεῖν ἄνευ φιλοσόφου.

CAP. X.

De ritu Sacrificandi.

SAcrificandi ritus plene ab Homero deſcribitur. Iliad. I & II: itemque, Odyſ. III & XIV. Quem ſuo etiam tempore obſervatum, uſu cum Romanis communi, ſcribit Dionyſius Halicarnaſſæus, & ſimul ex citatis Homeri locis demonſtrat Antiq. Rom. lib. VII. Nos ejus veſtigiis inſeſtentes, ſingulas ſacrificii partes ordine referemus.

Principio lavabant manus, ut in omni officio ſacro; quod χερνίψασθαι Homerus appellat. Sic & Lyſias ἐχερνίψατο ἐκ τοῦ ἱεροῦ χέρνιβος. In eum uſum habebant aquam lebete paratã Odyſ. III.

Χέρνιβα δέ σφ' Ἄρητος ἐν ἀνθεμόεντι λέβητι
Ἤλυθεν ἐκ θαλάμοιο φέρων. - - -

Imo & χέρνιβα poſita in templorum veſtibulis ἐν περιρραντηρίοις, ait Syneſius. Ac in limine collocatus Sacerdos; qui ramo felicis olivæ introëuntes adſpergeret, ut eſt apud Sozomenum, θαλλούς τινας διαβρόχους κατέχων, νόμῳ Ἑλληνικῷ περιέρραινε τοὺς εἰσιόντας.

Parabatur autem aqua hæc luſtralis, intincto titione ardente ab ara deſumpto.

pto. Athenæus lib. IX: Ἐστὶ (χέρνιψ) ὕδωρ εἰς ὃ ἀπέβαπτον δαλὸν ἐκ τοῦ βωμοῦ λαμβάνοντες, ἐφ' οὗ τὴν θυσίαν ἀπετέλουν· καὶ τούτῳ περιρραίνοντες τοὺς παρόντας ἥγνιζον. Exemplum apud Euripidem Hercule Furente:

Μέλλων δὲ δαλὸν χειρὶ δεξιᾷ φέρειν.
Εἰς χέρνιβ' ὡς βάψειεν Ἀλκμήνης γόνος.

Deinde molæ ſalſæ è caniſtro in victimæ caput ac tergum effundebantur, quod proprie Latinis *Immolare*. Homerus:

Χερνίψαντο τ' ἔπειτα καὶ οὐλοχύτας ἀνέλοντο.

Addebant pilos è victimæ fronte exſectos, conjiciebant in ignem, prima, ut ait Homerus, libamina Odyſ. III:

Χέρνιβά τ' οὐλοχύτας τε κατήρχετο. πολλὰ δ' Ἀθήνῃ
Εὔχετ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλων.

Similiter Odyſ. XIV:

Ἀλλ' ὅγ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλων,
Ἀργιόδοντος ὑὸς καὶ ἐπεύχετο πᾶσι θεοῖσι.

Preces hîc factæ, ſine quibus non conſtabat ſacrificium, teſte Plinio lib. XXVIII. cap. I. Petebant vero ea pro quibus ſacrificium potiſſimum offerebant, uti Chryſes pro peſtis amolitione Iliad. I Eumæus pro reditu Ulyſſi Odyſ. XIV.

Exin' ad mactationem ſe conferebant. Ac primò quidem victimam ſecuri percutiebant. Odyſ. III

—— Πέλεκυς δ' ἀπέκοψε τένοντας,
Αὐχενίους λῦσεν δὲ βοὸς μένος. ——

At Eumæus uſus in hanc rem ſtipite querno, Κόψε δ' ἀνασχόμενος σχίζῃ δρυὸς, ἣν λίπε κείων. Morem hunc Cappadociæ patrium ſcribit Strabo lib. xv, ut non cultro, ſed ſtipite mactentur, tanquam malleo verberantes. Idem adhibitus apud Suetonium Caligula. cap XXXII.

Percuſſæ deinde victimæ jugulum cultro ſuppoſito inſecabant, Iliad. I: αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν. Odyſ. III

Οἱ μὲν ἔπειτ' ἀνελόντες ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης,
Ἔσχον· ἀτὰρ σφάξεν Πεισίστρατος ὄρχαμος ἀνδρῶν.

Fiebat hoc μαχαίρᾳ, Hymno in Apoll:

Δεξιτερῇ μάλ' ἔχοντες ἔχων ἐν χειρὶ μάχαιραν
Σφάζειν αἰεὶ μῆλα. ——

Pauſanias Meſſeniacis: Μαχαίρας τε αἷς αἱ γυναῖκες τὰ ἱερὰ ἔθυον. Eaque ſimul cum οὐλοχύταις, aliiſque rebus ſacro uſui deſtinatis, ferebantur caniſtro, ut docet Ariſtophanes Pace. Sed enim in jugulatione peculiariter notandum, quod mo-

monet Scholiaſtes Homeri, ſolitos αὖ ἐρύσαι retrorſum inflectere cervicem victimæ, εἰς τοὐπίσω ἀνακλάσαι τὸν τράχηλον τοῦ θυομένου ἱερείου, ὡς προσεῖχον εἰς οὐρανὸν τοῖς θεοῖς, οἷς καὶ ἐθύοντο, ὡς καὶ αὐτοῖς οὖσιν ἐν τῷ οὐρανῷ. At contra Heroïbus, ut defunctis ἔντομα ἔθυον ἐπιστρέποντες κάτω εἰς γῆν. Quod connotat Apollonii interpres in 1. Argon. Cæterùm ſanguis in vas quoddam recipiebatur, quod ἄμνιον vocat Homerus Odyſ. III:

— Περσεὺς δ' ἄμνιον εἶχε.

Scholiaſtes: ἀγγεῖον ὅπου τὸ αἷμα τοῦ ἱερείου δέχονται. Attici σφάγιον vocant.

Jugulatas victimas excoriabant; tum in partes diſcindebant; coxas exemptas omento cooperiebant, iiſque crudas particulas ex omnibus membris deciſas imponebant, quod ὠμοθετεῖν vocat Homerus Iliad. I:

— ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν.
Μηρούς τ' ἐξέταμον, κατά τε κνίσῃ ἐκάλυψαν,
Δίπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὠμοθέτησαν.

Et Odyſ. XIV:

Αἶψα δ' ὅ μιν δίχευεν. ὁ δ' ὠμοθετεῖτο συβώτης
Πάντοθεν ἀρχόμενος μελέων ἐς πίονα δημόν.

Coxæ hunc in modum adipe & variis particulis, tanquam primitiis ex univerſo animali, conte&tis, igne imponebantur adolendæ, deſperſa farina. Odyſ. XIV:

Καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλλε καλύψας ἀλφίτου ἀκτῇ.

Superfundebatur coxis libamenta è vino Iliad. I:

Καῖε δ' ἐπὶ σχίζῃς ὁ γέρων, ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
Λεῖβε. —— ——

Et XI. de Peleo ſacrificante:

– ἔχε δὲ χρύσειον ἄλεισον
Σπένδων αἴθοπα οἶνον ἐπ' αἰθομένοις ἱεροῖσι.

Ita coxæ præcipue ex omni victima Diis offerebantur. Unde frequentiſſime illud ab Homero ad notandum ſacrificium uſurpatum, *πίονα μηρία καίειν.* Sic apud Theocritum Idyl. XVII:

Πολλὰ δὲ πιανθέντα βοῶν ἐπὶ μηρία καίει.

Et Bacchilides:

Δαιδαλέων τ' ἐπὶ βωμῶν θεοῖσιν αἴθεται βοῶν
Ξανθῇ φλογὶ μηρία. ——

Certe hunc morem Græcis fuiſſe peculiarem liquido teſtatur Pauſanias Atticis: *Τοὺς μὲν μηροὺς κατὰ νόμον ἐκτεμὼν τὸν* *Ἑλλή-*

Ἑλλήνων ἐς αὐτὰς καιομένας ὁρᾷ.

Porro cæteræ partes victimæ ab iis diſciſſæ aſſabantur verubus, ac in convivio manducabantur. Iliad 1:

Αὐτὰρ ἐπεὶ κτ̀ μῆρ' ἐκάη, καὶ σπλάγχν' ἐπάσαντο
Μίστυλλόν τ' ἄρα τἆλλα καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν,
Ὤπτησάν τε περιφραδέως, ἐρύσαντό τε πάντα·
Αὐτὰρ ἐπεὶ παύσαντο πόνου, τετύκοντό τε δαῖτα
Δαίνυντ' οὐδέ τι θυμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης.

Ita etiam factum Odyſ. XIV. niſi quod ſingulari ritu ſeptem diſpoſitæ portiones, quarum una Nymphis oblata, altera Mercurio; reliquæ ſingulis tributæ. Ita Deos, conviviorum in ſacrificiis participes credebat. Quod multis locis teſtatum facit Homerus, nominatim Iliad. I. ubi Jupiter dicitur iviſſe convivatum ad ſacrificia Æthiopum, comitatus cæteris Diis Ex quo ritu & menſæ antiquitus in Græciæ templis adſimulacra diſpoſitæ, quibus varia fercula Diis ſuis apponebant. Maximam tamen victimæ partem ſibi aſſervabant, genialiter cibo potuque indulgentes. Unde Athenæus refert: *μίθλω* Ariſtoteli di-

ctam, quaſi ſit μετὰ τὸ θύειν. Quod conſentaneum dicto Epicharmi: Ἐκ μὲν θυσίας, θοίνη, ἐκ δὲ θοίνης πόσις ἐγένετο, ἐκ δὲ πόσεως κῶμος. Id præcipue fiebat in ſolemnibus Deorum Feſtis, quæ inſtituta à priſcis ait Athenæus lib. IX ut recreationem aliquam homines haberent; ſed ſimul luxuriam refrenarent, Deos veriti convivas. Plato quoque II. de Leg. cenſet, Deos laborioſam mortalium vitam miſeratos, in laborum remiſſionem ſolemnia ſacra feſtaque inſtituiſſe; quin etiam Muſas & Apollinem Bacchumque dediſſe ξυνεορταστὰς ἵν' ἐπανορθῶνται τὰς γενομένας τροφὰς ἐν ταῖς ἑορταῖς μετὰ Θεῶν. Cæterum uſque adeo à rebus laborioſis abſtinebant in Feſtis, ut Antinöus Odyſ. XXI pronunciet, ne arcum quidem tendendum, quia Apollini Feſtus ſit dies:

Τίς δέ κε τόξα τιταίνοιτ', ἀλλὰ ἕκηλοι
Κάτθετ'. ——

Ὡς τῆς ἑορτῆς ἀργίαν ἐθελούσης, inquit Euſtathius. Inde illud παροιμιῶδες Theocriti in Bucolicis: Ἀέργοις αἰὲν ἑορτά, *Inertibus ſemper feſtum.*

Cum autem diverſis temporibus feſtivitates hæ celebrabantur, tum maxime poſt meſſem: uti videre eſt,
Iliad.

Iliad. IX. ubi Minerva irata dicitur, quòd ci non ſacrificarat Oeneus θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς; reliquis Diis epulantibus Hecatombas. Scholiaſtes Τὰς ὑπὲρ εὐθαλείας καὶ εὐφορίας τῶν καρπῶν διδομένας θυσίας μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῇ Δήμητρι. Cereri potiſſimum velut Deæ frugum hoc factum, ut conſtat ex Theocrito.

Atque hæc de univerſo ſacrificiorum ritu dicta ſufficiant. Quæ enim ad ſingularia Deorum ſacra pertinent infinita ſunt, nec ab Homero attinguntur, quem in hac commentatione ducem inſequimur.

CAP. XI.

De Donariis.

Superſunt in Deorum cultu Donaria variaque munera, quæ iis dedicabant. In his primo loco apud Pollucem cenſentur στέφανοι coronæ; quarum *antiquitus nulla niſi Deo dabatur*, ait Plinius lib. XVI. cap. XIV. His ornaſſe ſe templum Apollonis dicit Ulyſſes Iliad. I:

Εἴ ποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα.

Scholiaſtes: *ἐστεφάνωσα*: eodemque modò interpretatur Lucianus de Sacrif. *Ἐγὼ μὲν σου τὸν νεὼν τέως ἀστεφάνωτον ὄντα πολλάκις ἐστεφάνωσα.* Quamobrem idem dictus:

> *Στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου Ἀπόλ-*
> *λωνος.*

Quæ quidem Scholiaſta cenſet conſtitiſſe è lauro, arbore ei ſacra. Sic Baccho ſolitæ fieri coronæ ex hedera, quem inde *κισσοκόμην* Homerus appellat in hymno; Jovi è quercu; Minervæ ex olea Ac de his forte accipiendum, quod ipſa dicit in Batrachomyomachia, mures *στέμματα* ſua corrodendo læſiſſe.

Succedunt veſtes, quas maxime pretioſas Diis appendebant. Factum ab Ægyſtho Odyſ. III:

> *Πολλὰ δ' ἀγάλματ' ἀνῆψεν ὑφάσματά τε*
> *χρυσόν τε.*

Sic Trojanæ mulieres Iliad. VI, peplum Minervæ obtulerunt. Eidem peplum ab Athenienſibus quinto quoque anno in Panathenæorum feſto apparabatur, in quo pictus Enceladus Gigas, à Dea interfectus, & nomina eorum qui ſtrenue in bellis ſe geſſiſſent, ut liquet ex Suida. Simile in foro Eleorum à ſedecim mulieribus contextum in honorem Junonis

nis tradit Pauſanias. Atque huc pertinet illa Platonis ſanctio, *in delubris communibus textione operoſius, quàm mulieris opus menſtruum*, ut refert ex eo Cicero II. de Leg. In ſimulacrorum præcipue uſum hæc conſtat dedicata, quæ veſtire antiqui moris. Findebant autem ejuſmodi veſtes, ne rapacibus manibus eſſent obnoxia, ut obſervat Heſychius: οἱ ἀνατιθέντες ἱμάτια κατέσχιζον αὐτὰ, ἵνα μὴ ὑφαιρῶνται παρά τινῶν.

Maximam partem ἀγαλμάτων conſtituëbant vaſa aurea, ænea, argentea, ferrea & id genus alia. In quibus celebrati potiſſimùm Tripodes: & quidem in Apollinis maxime honorem, ut conſtat ex Delphico templo, de quo Homerus in hymno Mercurii:

Ἔνθεν ἄλις τρίποδας ἐπικαλλέας ἠδὲ λέβητας
Πορθήσω καὶ χρυσὸν ἄλις τ᾽ αἴθωνα σίδηρον.
Καὶ πολλὴν ἐσθῆτα. –

Conſecrabantur præcipuè ab iis, qui victores obtinuerant præmia in ludis; ut in certamine Triopii Apollinis docet Herodotus Clio. Quos inde χρηματικοὺς τρίποδας vocârunt.

Sed enim victores quoque ſoliti detracta hoſtibus ſpolia Diis ſimilem in

modum appendere. Ita Ulyſſes ablata Doloni arma Minervæ *Ἀγελείῃ* cum ſolenni precatione dicavit lib. x Iliados. Hector etiam vovet, ſe ſuperiorem in certamine, hoſtis arma in templo Apollinis appenſurum,

Καὶ κρεμόω ποτὶ νηὸν Ἀπόλλωνος ἑκάτοιο.

In eundem modum Timoleon arma Carthaginenſibus exuta in templis Corinthiorum conſecravit; auctore in ejus vita Plutarcho. Phocæenſes dimidium hoſtilium ſcutorum apud Abas, alterum apud Delphos dedicârunt, ut narrat Herodotus Urania. Nec diſſimili ritu ille Goliathi Palæſtini à Davide interfecti gladius in ſacro tabernaculo fuit repoſitus 1 Sam. 11. Alioqui frequentius decimam partem argenti, ex hoſtilibus ſpoliis confecti, Diis ſacrabant. Cujus moris infinita exempla in Græca, atque adeo Romana externa hiſtoria.

Solebant autem elogia inſcribere donariis qui dedicabant, ut antiquiſſima docent monumenta, quæ collegit ex univerſa Græcia Pauſanias. Phanias quoque lib. de Tyrannis Siciliæ, Pugionem narrat dicatum in templo Pythii, cui inſcriptum tetraſticho, geſtâſſe olim

An-

Antenoridem Ilio obſeſſo, addit etiam Tripodem extitiſſe, cui Diomedes inſcripſerat; ſe dicaſſe præmium ab Achille acceptum in ludis funebribus Patrocli.

Hinc ingentes illa antiquorum templorum divitiæ, quas paſſim laudant ſcriptores. Apollinis præſertim apud Delphos, cujus fanum omnium pene gentium muneribus fuit decoratum. In quibus primas obtinuit Gyges Lydiæ Rex, & qui ei ſucceſſit Crœſus, uti narrat Phanias Ereſius & Theopompus lib. XLVIII. Philippicorum. Et illum quidem affirmant fuiſſe primum, qui donaria aurea ac argentea Delphis dedicavit, cum antea tantum eſſent ex ære; nec quidem ſtatuæ, ſed lebetes ac tripodes Sed enim Homeri ſeculo etiam magna erat Delphici templi opulentia, adeo ut hoc Achilles inter pretioſiſſima quæque ab Agamemone oblata, ac à ſe repudiata ponat,

Ὅσα λάϊνος οὐδὸς ἀφήτορος ἐντὸς ἐέργει.
Φοίβου Ἀπόλλωνος Πυθοῖ ἐνὶ πετρηέσσῃ.

Iliad. IX.

CAP.

CAP. XII.

De cultu Heroûm mortuorum, atque adeo omnium Inferorum.

Heroës, ut inferiores divinitate ſunt habiti, ita quoque inferiores honores ſortiti, qui ἡρωικοὶ dicti. Ac majoribus quidem Diis dicebatur θύειν; heroïbus ἐναγίζειν Herodotus Euterpe: Δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων ποιέειν, οἳ διξὰ Ἡράκλεια ἱδρυσάμενοι ἔκτηνται· καὶ τῷ μὲν ὡς ἀθανάτῳ Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίην θύουσι, τῷ δ᾽ ἑτέρῳ ὡς ἥρωι ἐναγίζουσι. Cui non abſimile, quod à Phæſto refert factum Pauſanias Corinthiacis. Hic cum animadverteret Sicyonios Herculi ὡς ἥρωϊ ἐναγίζοντας, nihil ſimile faciendum cenſuit, ſed ὡς θεῷ θύειν. Unde hic mos poſtea apud eos inolevit, ut agnos jugulantes eorumque femora ſuper altari adolentes, τὰ μὲν ἐσθίουσι, ὡς ἀπὸ ἱερείου, τὰ δὲ ὡς Ἥρωϊ τῶν κρεῶν ἐναγίζουσι. Ubi diverſus in ſacrificando ritus aperte connotatur. Alium quoque non procul ab hoc loco idem auctor indicat: Τῷ δὲ Ἀλεξάνορι καὶ Εὐαμερίωνι, τῷ μὲν ὡς ἥρωϊ μετὰ ἥλιον δύνοντα ἐναγίζουσιν. Εὐαμερίωνι δὲ ὡς θεῷ θύουσι. At Homerus Iliad. 11, ait,

Athe-

Athenienſes ſolitos Erechtheum tauris, & agnis in Minervæ templo ſingulis annis placare:

Ἐνθάδε μιν ταύροισι καὶ ἀρνειοῖς ἱλάονται
Κοῦροι Ἀθηναίων, περιτελλομένων ἐνιαυτῶν.

Cujuſmodi anniverſaria ſacra Æneas apud Virgilium lib v. exhibet Anchiſæ parenti, cæſis victimis, libamentis fuſis, adeoque ludis ſolenni pompa celebratis. Sed enim hic honos mortuis quibuſque hominibus delatus à ſuperſtitibus, pro affectu quo ſibi colendos illos ducebant. Amphipolitani Braſidæ defuncto tanquam Heroï, τιμὰς δεδώκασιν, ἀγῶνας καὶ ἐτησίους θυσίας, καὶ τὴν ἀποικίαν ὡς οἰκιστῇ προσέθεσαν, apud Thucyd. lib. IV. PhigalenſesOreſtaſius ὡς ἥρωσιν ἐναγίζουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, ait Pauſanias Arcadicis. Plato quoque lib. IV. de Leg. in univerſum jubet, τὰς κατ' ἐνιαυτὸν τῷ ἤδη τέλος, ἐχόντων ἐπιμελείας ἀποδιδόναι, curas annuas defunctis reddere. Et diſerte idem Philoſophus lib v. de Repub. ex Heſiodi auctoritate contendit, eos fieri Δαίμονας; eodemque cum eïs ritu colendos, καὶ τὸν λοιπὸν δὴ χρόνον ὡς δαιμόνων οὕτω θεραπεύσομεν καὶ προσκυνήσομεν αὐτῶν τὰς θήκας. Unde Δαίμονος voce expreſſerunt Deos manes. Quos vocabant Romani;

de

de quibus Cicero ex antiquiſſimis eorum legibus : *Deorum manium jura ſancta ſunt ; Eos letho datos Deivos habento*. Ita divinitatem aliquam animis à corpore ſolutis adſcribebant : quam ſecuta veneratio, aliis majore delata affectu ac ritu, prout meritis habebantur inſignes.

In mortuorum ſacris Libationes principem locum obtinebant; unde & χοαὶ effuſiones appellabantur. Illis uſus Ulyſſes Odyſſ. XI facta prius ſcrobe, circa quam mulſum, vinum, aquam admixta farina diffundit. Solennem ejuſmodi ἐναγισμοῦ ritum notat Clidamus libro Ἐξηγητικῶν ; ubi ſcrobs facta veſpertino tempore circa ſepulcrum, & defuſa aqua cum hac loquutione : Ὑμῖν ἀπόνιμμ' οἷς χρὴ καὶ οἷς θέμις, indeque affuſum unguentum. At verò apud Virgil. Æneas :

Duo rite mero libans Carcheſia Baccho
Fundit humi, duo lacte novo, duo ſanguine ſacro

Sanguinis magna habita ratio, ad quem bibendum avide convolare animos exſangues putabant, uti videre eſt in tota Homeri Νεκυίᾳ. Hinc parentationes vo-

vocabant Αἱμακουρίας: uti Pindarus Olymp. ode 1. Et ſic ille apud Euripidem Hecuba:

Ἐλθὲ δ᾽ ὡς πίῃς μέλαν
Κόρης ἀκραιφνὲς αἷμ᾽ ὅσοι δωρούμεθα.

Eo fine cæſæ victimæ, qualis aries ac ovis nigra mactata Ulyſſi evocanti mortuorum umbras; itemque ſterilis vacca, quam ſe iis ſacrificaturum vovet. Hinc in funere ſimul jugulare animalia erat mos, ut conſtat ex Patrocli, Achillis, ac Hectoris apud Homerum exſequiis. Qua de re Plato Minöe: καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς οἶσθά που καὶ αὐτὸς ἀκούων οἵοις νόμοις ἐχρώμεθα πρὸ τοῦ περὶ τοὺς ἀποθανόντας, ἱερεῖά τε προσφάττοντες πρὸ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ νεκροῦ καὶ ἐγχυτιστρίας μεταπεμπόμενοι. Moris autem erat ejuſmodi victimas jugulatas comburere, ut ex locis citatis liquet. In pyram vero collata varia munera, quæ notat Ulyſſes, cum ſimul mortuis pollicetur

Πυρήν τ᾽ ἐμπλησέμεν ἐσθλῶν.

Ita in Parentatione Anchiſis, Æneæ ſocii

Dona ferunt, onerantque aris, mactantque juvencos.

Et ab eo mos ſimilis venit ad Romanos in anniverſariis parentationibus, quæ menſe

menſe Februario peragebatur, uti docet Ovidius II. Faſtorum:

Eſt honor & tumulis animas placare paternas,
Parvaque in extructas munera ferre pyras.

Ea verò explicans, ſatis ait eſſe, ſi offerantur coronæ, molæ ſalſæ,

Inque mero mollita Ceres violæque ſolutæ.

Græci ſæpiùs τὰ ὡραίων ἀπαρχὰς inſignioribus viris offerebant, uti factum à Platæenſibus in eos Lacedæmonios, qui bello Medico occubuerant, apud Thycyd. lib. III: & à Trojanis Achilli apud Philoſtratum lib. IV. de Vit. Apollon. Fiebant autem hæc ἐναγίσματα in tumulis ſeu plenis, ſeu inanibus ac honorariis. Ibi Heroïbus plerunque aræ ſtructæ; ut ſepulcro Achillis apud Philoſtratum, & Pelopis apud Pindarum Olymp. I. In aliis foveæ ſufficiebat. Lucianus Charonte: καὶ βόθρον τίνα ὀρύξαντες καίουσί τε τωνλί τὰ πολυτελῆ δεῖπνα, καὶ εἰς τὰ ὀρύγματα οἶνον καὶ μελίκρατον, ὡς γοῦν εἰκάσαι, ἐγχέουσι. Nec abſimilis ritus in Inferorum Deorum ſacris. Philoſtrat. lib. VI: Θεοὶ μὲν γὰρ χθόνιοι βόθρους ἀσπάζονται καὶ τὰ ἐν τῇ κοίλῃ γῇ δρώμενα.

CAP. XIII.

De religione funerandi.

Non alienum erit hoc loco ſubjungere ritum, quem in funerandis mortuis Græci obſervârunt. Quando in eo non exiguam religionis partem poſuerunt. Ac primum quidem obnixe curabant, ut ejus, qui animam agebat, oculi clauderentur, & os reliquaque corporis decore componerentur. Queritur id ſibi per ſummum ſcelus ab uxore denegatum Agamemnon Odyſ. xi:

—— Οὐδέ μοι ἔτλη ἰόντι περ εἰς Ἀΐδαο
Χερσὶ κατ' ὀφθαλμοὺς ἑλέειν, σύν τε στόμ' ἐρεῖσαι,

Dolet etiam non factum Ulyſſi ab uxore Laertes, eum exiſtimans peregre obiiſſe Odyſ xxiv:

—— Φίλον πόσιν ὡς ἐπέοικεν.
Ὀφθαλμοὺς καθελοῦσα· τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων.

Alias pater & mater hoc officio functi Iliad. xi:

—— Οὐ μὲν σοί γε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ
Ὄσσε καθαιρήσουσι θανόντι. ——

Sic mater Euryali Æneid, ix:

Nec

—— Nec te tua funera mater
Produxi, preſſive oculos ——

Hinc illo apud Lucanum III. Pharſal.

— Tacito tantum petit oſculo vultu,
Invitaſque patris claudenda ad lumi-
na dextram.

Cui conſentanea illa apud Euripidem :

Αἰαῖ κατ' ὄσσων κιχάνει μ' ἤδη σκότος·
Λαβοῦ πάτερ μου, καὶ κατόρθωσον δέμας.

Exhalata animâ cadaver lotum ac unctum. In eum uſum jubet Achilles λοετρόχοον τρίποδα ad ignem ſtatui, ut fervente aquâ corpus Patrocli ablueretur & inungeretur,

Καὶ τότε δὴ λούσαντο καὶ ἤλειψαν λίπ'
ἐλαίῳ.

Idem juſſit ancillas Hectori præſtare,

Δμῳὰς δ' ἐκκαλέσας λοῦσαι κέλετ' ἀμφί
τ' ἀλεῖψαι

Iliad. XXIV. Ipſique adeo Achilli mortuo Græci καθήραντες χρόα καλὸν ὕδατι λιαρῷ καὶ ἀλείφατι. Imitatus Virgilius in funere Miſeni. Æn. VI:

- Corpuſque lavant frigentis & ungunt.

Ubi Servius ex Ennio :

Tarquinii corpus bona fæmina lavit &
unxit

Tum linteo involutum in lecto ferali deponebant. Iliad. XVIII:

Ἐγλι-

Ἐγλεχέεσσι δὲ θέντες ἑανῷ λιτὶ κάλυψαν·
Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς καθύπερθε δὲ φάρεϊ
λευκῷ.

Ubi alba veſtis; quaſi etiam amictum ſtrati corpus ex Ægeo in urbem intulerunt Sicyonii, teſte Plutarcho. Solebant autem in hunc uſum peculiariter texere, uti agit Penelope ſua illa tantopere laudata tela Odyſ. II:

—— Εἰσόκε φᾶρος
Ἐκτελέσω Λαέρτῃ ἥρωϊ ταφήϊον.

Sic mater illa Euryali Æneid. IX:

Veſte tegent tibi quam noctes feſtina dieſque
Vigebam & telâ curas ſolabar anileis.

Collocabant in atrio domus, ita ut pedes eſſent in portam verſi. Sic Patroclus in tentorio Achillis κεῖται ἀνὰ πρόθυρον τετραμμένος. Quo ſignificabatur vitæ exitus, ut ait Euſtathius: οἷα ἔθους ὄντος οὕτω προτίθεσθαι τοὺς νεκροὺς, ὡς ἐπὶ ἐξόδῳ τοῦ βίου γεγονότας. Heſychius: Τοὺς νεκροὺς οὕτω φασὶν ἐδράζεσθαι ἔξω τοὺς πόδας ἔχοντας πρὸς τὰς αὐλείους θύρας. Dicebant hæc Græci προτίθεσθαι. Uti Lucianus de Luctu: Μετὰ ταῦτα δὲ λούσαντες αὐτοὺς καὶ μύρῳ τῷ καλλίστῳ χρίσαντες τὸ σῶμα καὶ στεφανώσαντες τοῖς ὡραίοις ἄνθεσι προτίθενται. Plato XII. de Leg. πρόθεσιν vocat, multuſque eſt in

eâ

ea ſtatuenda. Romanis idem fuiſſe in more luculenter teſtatur Perſius:

— tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto , craſſiſque lutatus amomis,
In portam rigidòs calces extendit.

Ita compoſito ac collocato cadavere circumfuſi ordiebantur ſolennem luctum. Iliad. XXI:

— Οὐδέ σε μήτηρ
Ἐνθεμένη λεχέεσσι γοήσεται. —

Odyſ. XXIV:

Κώκυσ' ἐν λεχέεσσι φίλον πόσιν.

Sic & Ovidius:

Depoſitum nec me qui fleat, ullus erit.

Phil. de Joſepho: Τελευταίαν ἀσπασμάτων ἐκοινώνησαν τοὺς ὀφθαλμοὺς συνέκλεισαν, ἐπεδάκρυσαν, κηδείαν τῷ νεκρῷ. Adhibiti in hanc rem cantores, qui lugubri voce aliis præirent. Iliad. XXIV:

— Τὸν μὲν ἔπειτα
Τρητοῖς ἐν λεχέεσσι θέσαν, παρὰ δ' εἷσαν ἀοιδοὺς
Θρήνων ἐξάρχους, οἵτε στονόεσσαν ἀοιδὴν
Οἱ μὲν ἄρ' ἐθρήνεον, ἐπὶ δὲ στενάχοντο γυναῖκες.

Quod non multum abludit à Præficis Romanorum, quæ næniam cantabant ad tibiam, ut ait Varro. Magnus utique Tibiæ in funere uſus, non apud Græcos

&

& Romanos ſolum ſed & apud Hebræos; uti conſtat ex Matthæi cap. IX.

Ad fletum ac lamentationem accedebant alia complura doloris ſigna, Græcis uſitata. In quibus præcipuum, quod demebant ſibi comam, Odyſſ. IV:

Τῦτό νυ ϗ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι
Κείρασθαί τε κόμlω, βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ
παρειῶν.

Obſervarunt hoc Achivi in Achilles πένθει:

—— Πολλὰ δὲ σ' ἀμφὶς
Δάκρυα θερμὰ χέον Δαναοὶ κείροντό τε
χαίτας.

Sic apud Bionem in Adonide mortuo. Amores κειράμενοι χαίταν. Antipater in Epigram. ait, Græciam univerſam lugere Alcæum,

Ἄπλεκτον χαίταν ἐν χροῒ κειραμένlω.

Hinc Xenophon. I. Hellen. ait, poſt occiſum Theramenem ſubornatos homines pullatos, καὶ ἐν χρῷ κεκαρμένους ἵνα πρὸς τlὼ ἐκκλησίαν, ὡς δὴ ξυγγενεῖς ὄντες τῶν ἀπολωλότων. Atque adeo Herodotus refert, ſolenne eſſe aliis omnibus, ἅμα κήδεϊ κεκάρθαι τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἱκνέει). contra quam factitabant Ægyptii, capillum promittentes, raſo duntaxat mento.

Porrò

Porro crines abſciſſos cadaveri ſolebant injicere Iliad. XVII:

Θριξὶ δὲ πάντα νέκυν καταείνυον ἃς ἐπέβαλλον
Κειρόμενοι. ——

Ipſeque Achilles comam ſuam, licet Sperchio devotam, in Patrocli manus deponit. Quem imitatus Alexander Magnus in funere Hephæſtionis, apud Plutarchum; & Antoninus Imperator in fratris exſequiis apud Herodianum lib. IV. Quin etiam poſtea conſueverant in tumulis offerre; ſicuti Euripides Oreſtes noctu ad Agamemnonis patris ſepulcrum *κόμης ἀπήρξατο*; & Helena ad ſororis tumulum,

Κόμης ἀπαρχὰς καὶ χοὰς φέρουσα.

Luctus illius domeſtici tempus erat varium ac indefinitum. In Achille lugengendo ſeptem dies Achivi conſumpſerunt; decima octava combuſſerunt. Odyſ. XXIV. At Hectoris univerſa funeratio duodecim diebus à Trojanis peracta. Apud Apollonium II Argonaut. tres dies in hanc rem adhibiti:

Ἤματα δὲ τρία πανταγόων, ἑτέρῳ δὲ μιν ἤδη
Τάρχυον μεγαλωστί ——

At Plato XII. de Leg. ſancit *τριταία πρὸς τὸ μνῆμα ἐκφέρεσθαι νεκρόν*, tertiâ poſt collocationem die. Quod & Thracibus in

more

more eſſe ſcribit Herodotus Terpſichore.

CAP. XIV.

De Cadaveris combuſtione.

Antequam ſepelirent cadaver, in cineres redigere Græcis erat conſuetudo. Hanc illis peculiariter aſſignas Lucianus de Luctu: Ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαυσεν, ὁ δὲ Πέρσης ἔθαψεν, ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχρίει, ὁ δὲ Σκύθης κατεσθίει, ταριχεύει δὲ ὁ Αἰγύπτιος. Quamquam nec ipſa omni tempore, nec ab omnibus obſervata. Antiquiſſimum humandi ritum refert Cicero, & jam inde à Cecropis apud Athenienſes temporibus uſitatum II. de Leg. Ita funeratas apud Thucydidem lib. IV. Braſidas: apud Herodotum Erato, Periandri uxor, aliique quos recenſere longum. Ita quoque ſerò apud Romanos receptam cremandi conſuetudinem tradit Plin. lib. VII. cap LIV. nec adeò in multis familiis obtinuiſſe. Apud Homerum tamen omnia Græcorum ac Trojanorum cadavera videmus comburi; uti Iliados VII. omnium vero ampliſſimè lib. XXIII. & XXIV. itemque

que Odyſ. XXIV. ubi funera Patrocli, Hectoris, & Achillis fuſius deſcribuntur.

Poſtquam cadaver ſatis defleverant, cum lecto ſuo in locum, ubi erat comburendum, efferebant, & in edita lignorum ſtruë collocabatur, πυρὰν Homerus vocat, quam Pindarus Pyth. III. τεῖχος ξύλινον dixit, loquens de funeratione Coronidis. Iliad. lib. XXIII:

> Ποίησαν δὲ πυρὴν ἑκατόμπεδον ἔνθα καὶ ἔνθα
> Ἐν δὲ πυρῇ ὑπάτῃ νεκρὸν θέσαν ἀχνύμενοι κῆρ.

Similiter lib. XXIV:

> Ἐξέφερον θρασὺν Ἕκτορα δάκρυ χέοντες.
> Ἐν δὲ πυρῇ ὑπάτῃ νεκρὸν θέσαν. ——

Ad pyram mactata complures victimæ ab Achille, ac combuſtæ; quod & in ejus exſequiis præſtiterunt Achivi:

> —— Πολλὰ δὲ σ' ἀμφὶς
> Μῆλα κατεκτάνομεν μάλα πίονα καὶ ἕλικας βοῦς.

Sed hoc ſingulare, quod Achilles, adipe ex cæſis animalibus ſumpto, cadaver Patrocli oblevit, circunquaque excoriata corpora accumulans. Adjecit mellis & oleï amphoras quatuor; uti & ipſe combuſtus fuit.

> —— Ἐν τ' ἐσθῆτι θεῶν καὶ ἀλείφατι πολλῷ.

Καὶ

Καὶ μέλιτι γλυκερῷ: —

Arma quoque in rogum conjecta; quomodo Achilles Thebarum regem Eëtionem à ſe bello interfectum κατέκηε σὺν ἔντεσι δαιδαλέοισι. Iliad. VI. Et Elpenor petit ab Ulyſſe, ut ſe cum armis comburat Odyſ. XI:

Ἀλλά με κακκῆαι σὺν τεύχεσιν ὅσσα μοί ἐστι.

Sic apud Virgilium in funere Miſeni:

Decorantque ſuper fulgentibus armis.

Omninoque res quævis in vita caræ, ſimul cum mortuo cremabantur Inde quatuor equi ab Achille in rogum Patrocli immiſſi, canes etiam duo τραπεζῆες. Hoc præterea in magnorum virorum funere obtinuit, ut homines jugulati in pyram conjicerentur. Sic Achilles Patroclo mactat duodecim lectiſſimos juvenes Trojanos à ſe captos: & Græci in ejus funere idem obſervaſſe dicuntur apud Q. Smyrnæum. Similiter ille apud Virgilium Æneid. XI:

Vinxerat & poſt terga manus quos mitteret umbris
Inferias cæſo ſparſuros ſanguine flamas.

Interea dum pyra ardebat, lugubri voce mortuum ſupremùm compellabant; uti Achilles Patroclum vino ſæpius libato:

Οἶνον ἀφυσσόμενος χαμάδις χέε, δεῦε δὲ γαῖαν,
Ψυχὴν κικλήσκων Πατρόκλοιο δειλοῖο.

Poſtquam flama deſævierat, rogus extinguebatur vino, & oſſa quæ ſupererant legebantur. Iliad XVIII:

Πρῶτον μὲν κατὰ πυρκαϊὴν σβέσαν αἴθοπι οἴνῳ
Πᾶσαν, ὅποσον ἐπέσχε πυρὸς μένος· αὐτὰρ ἔπειτα
Ὀστέα Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο λέγοντο.

Idem in Hectore factum dicitur totidem pene verbis. At Achillis oſſa lecta οἴνῳ ἐν ἀκρήτῳ καὶ ἀλείφατι, vino & oleo ſeu unguento delibuta. Præſtabant hoc officium maxime neceſſarii; ſicut apud Pindarum Ode VIII. Pyth. Adraſtus, θανόντος ὀστέα λέξαις υἱοῦ. Tibullus:

— *Non hic mihi mater*
Quæ legat in mæſtos oſſa peruſta ſinus.

Cæterum non erat difficile diſtinguere oſſa ac cineres cadaveris, à reliquis pyræ aggeſtis; quandoquidem hoc ſitu cremabatur, ut eſſet ab aliis omnibus ſeparatum, ſicuti Achilles docet de Patroclo:

Εὖ διαγινώσκοντες· ἀριφραδέα δὲ τέτυκται,
Ἐν μέσσῃ γὰρ ἔκειτο πυρῇ, τοὶ δ' ἄλλοι ἄνευθεν
Ἐσχατιῇ καίοντ' ἐπιμὶξ ἵπποι τε καὶ ἄνδρες.

Quod

Quod æque clare notat in funere Achillis Q. Smyrnæus lib. III. non permiſta videlicet illius oſſa cum aliis, qui

> Βαιὸν ἄπωθε κέοντο περὶ νέκυι. ὃς δ' ἐνὶ μέσσοις
> Ριπῇ ὑφ' Ἡφαίστοιο δεδμημένος, οἶος ἔκειτο.

Oſſa lecta in urnam reponebantur, uti de Hectore:

> Καὶ τάγε χρυσείην ἐς λάρνακα θῆκαν ἑλόντες
> Πορφυρέοις πέπλοισι καλύψαντες μαλακῆσι.

At Achilles Patrocli oſſa in auream phialam duplici adipe recondidit, ſubtili linteo contecta; & quidem in tentorio juſſit reponi, donec ſui mortui oſſibus conjuncta eodem tumulo inferrentur. Quod re ipſa effectum in Achillis funeratione dicitur Odyſ. XXIV, ubi ejus oſſa lecta

> —— Ἐς χρύσεον ἀμφιφορῆα
> Μίγδα δὲ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο θανόντος.

Cap. XV.

De Sepultura.

Hunc in modum lecta ac depoſita oſſa inferebantur in foſſam, quam Homerus κάπετον vocat, loquens de Hectore:

Αἶψα δ' ἄρ' ἐς κοίλην κάπετον θέσαν.

Scholaſtes: τάφρον, ὄρυγμα. Tum complures lapides ſuperſtrati: αὐτὰρ ὕπερθε πυκνοῖσιν λάεσσι κατεστόρεσαν. At Patrocli ſepulcrum torno deſignatum, jactis circa pyram fundametis:

Τορνώσαντο δὲ σῆμα, θεμείλιά τε προβάλοντο
Ἀμφὶ πυρήν. —

Poſtremum terra ſuperfuſa,

— Εἶθαρ δὲ χυτὴν ἐπὶ γαῖαν ἔχευαν.

Qua in re præcipua apud Græcos poſita ratio ſepulturæ; quippe qui non cenſebant eam rite peragi, niſi injecta erat terra. Neſtor inde inſepultum notans, οὐδέ ἑ θανόντι χυτὴν ἐπὶ γαῖαν ἔχευαν. Odyſ. III. Contra Tydeus tumulatus Iliad. XIV, ὃν Θήβῃσι χυτὴ κατὰ γαῖα κάλυψε. Sic Virgilius Æneid. VI: *Aut tu mihi terram injice.* Horatius I. Carm. XXVIII. ode: *Injecto ter pulvere curras.* Atque hoc pacto infuſam terram τύμβον & σῆμα Homerus vocat; Latini *tumulum* à tumente terra. Impoſita huic de more στήλη, columna, uti Iliad. XVII:

Ἀλλ' ὥστε στήλη μένει ἔμπεδον, ἥ τ' ἐπὶ τύμβῳ
Ἀνέρος ἑστήκῃ τεθνηότος ἠὲ γυναικός.

Talis στήλη ἀνδροκμήτῳ ἐνὶ τύμβῳ Ἴλου Δαρδανίδαο Iliad. XI. Et vero moris fuit Græcis

cis inſcribere elogium defuncti. Alias ſtatua poſita, quæ mortuum referret; ut illa Mediæ in opuſculis Homeri; & Achillis apud Philoſtratum lib. IV. de Vit. Apollon. Accedebant præterea & arma, aliaque viventis inſignia; ut patet de Elpenore ſocio Ulyſſis Odyſſ. XII:

Τύμβον χεύαντες καὶ ἐπὶ στήλην ἐρύσαντες
Πήξαμεν ἀκροτάτῳ τύμβῳ εὐῆρες ἐρετμόν.

Similiter Æneas tumulato Miſeno,

Imponit ſuaque arma viro, remumque tubamque.

Ita quoque apud Philoſtratum lib. I. pervetuſta memorantur Erethriorum ſepulcra, in quibus ait ſcripta Græcis literis mortuorum nomina, & naves inſculptas; ὡς ἕκαστος ἐν Εὐβοίᾳ ἔζη πορθμεύων, ἢ πορφυρεύων, ἢ θαλάττιον, ἢ καὶ ἁλουργὸν πράττων. Hæc Homero deſignatur ſepulcrorum antiquorum forma. Laudat vero illud Æpyti Regis in Bœotia tanquam celeberrimum, quod ipſe vidiſſet, ait Pauſanias Arcadicis. Qui illud ſtudioſe contemplatus, Ἔστι μὲν οὖν, inquit, γῆς χῶμα οὐ μέγα, λίθου κρηπῖδι ἐν κύκλῳ περιεχόμενον.

Struebantur autem ſepulcra fere extra urbes, ubi etiam cadavera comburebantur. Quod videmus à Trojanis fa-

ctum in publica illa funeratione Iliad. VII. atque adeo in Hectore; quem Dares Phrygius narrat ante portam more ſolito tumulatum. Sic erat ſitum antiquiſſimum illud Ili monumentum; cujus etiam meminit Theocritus Idyl. XVI:

Ἐν πεδίῳ Σιμόεντος ὅθι Φρυγὸς ἠρίον Ἴλου.

Idem ſimili ratione dicit in campo extitiſſe columnam Lyncei patris ſepulcro impoſitam Idyl. XXII. Ubi & ſtatuam Plutonis ἄγαλμ' Ἀΐδαο ξεστὸν πέτρον collocat Pindarus Nem. od. x. Virgilius quoque commemorat tumulum regis Latinorum extra urbem Æneid. XI. Eoque pertinet, quod in maris littore ſubinde apud Homerum ſtatuuntur ſepulcra, uti Elpenoris, Patrocli, Achillis, aliorumque.. Ita vero apud poſteriores Græcos in agris quoque ſepulta conſtat cadavera. Quod ſimiliter obtinuiſſe apud Romanos indicat lex XII. tabularum, quam laudat Cicero, *Hominem mortuum in urbe ne ſepelito, neve urito.*

Porro inanes quoque tumuli & cadaveribus vacui apud Græcos ſæpe ſtruebantur, quæ Κενοτάφια dixerunt. Talis communiter ſtructus Græcis bello cæſis, Iliad. VIII. ſiquidem oſſa ſeparatim locata, quo quiſque domum reverſus trans-

tranſportaret. Et vacuus fuit ille Patrocli tumulus Iliad. xxiii. quando ejus oſſa fuerunt repoſita in Achillis tentorio. Sed & abſentibus prorſus mos erat celebrare exſequias tumulis erectis. Id facere jubet Telemachum Pallas, ſi patrem audiat mortuum, Odyſ. i:

Σῆμά τε οἱ χεῦσαι, καὶ ἐπὶ κτέρεα κτερεΐξαι.

Similiter Menelaüs in Ægypto Agamemnonis fratris morte:

Χεῦ' Ἀγαμέμνονι τύμβον ἵν' ἀθάνατον κλέος εἴη.

Quod ipſum præſtitit Deïphobo Æneas lib vi:

— tumulum Rhetæo in littore inanem
Conſtitui, & magna manes ter voce vocavi,
Nomen & arma locum ſerva; te amice nequivi
Conſpicere & patria diſcedens ponere terra.

Omninoque moris erat, uni eidemque homini defuncto varios tumulos, variis ſtatuere in locis; præſertim ab iis, qui genere eſſent propinquiores, aut inſignioribus meritis obnoxii; uti luculenter docet Dionyſius Halicarnaſſæus l. i. Antiq. Rom.

Maximum porro honorem Græci po-

nebant in ſepultura. Unde γέρας θανόντων ſubinde Homerus vocat. Quare Agamemnon non videtur ſibi gravius Trojanis imprecari, quam ut pereant ἀκήδεστοι καὶ ἄφαντοι, Iliad. VI. Similiter Dido Æneæ apud Virgilium:

Sed cadat ante diem mediaque in humatus arena!

Et in ſummam contumeliam paſſim relicta hoſtium cadavera feris ac avibus devoranda. Quanquam etiam acceſſit ſuperſtitio; cenſentibus pleriſque inſepultorum animas Orco prohibitas, incertis ſedibus divagari; quod queritur umbra Patrocli, Achilli apparens, Iliad. XXIII. Inde Ulyſſi manes evocanti primus occurrit Elpenor, funerationem contendens, Odyſſ. XI. uti apud Virgilium Palinurus Æneid. VI. apud Silium Appius.

Tertullianus de anima illud ab Homero cenſet confictum, ut inſtantia funeris & honor corporis conſervetur, & mœror affectuum temperetur. Ut ut ſit; conſtat Græcos religioſiſſime mortuorum ſepulturam curaſſe; veluti injunctam à Diis, quorum indignationem gravem verebantur, ſi officio ſuo hac in parte deeſſent: ut liquet ex Elpenoris oratione;

Μή μ' ἄκλαυστον ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν
Νοσφισθεὶς, μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.

Poſt funerationem mortui, qui proxime attingebant; convivium ſolemniter parabant: ut à Priamo factum tumulato Hectore, extrema Iliade. At Achilles ante Patrocli funerationem etiam epulū ferale inſtruit, quod τάφον vocat Homerus initio Iliad. XXIII. Vetus Scholiaſtes τὸ περίδειπνον interpretatur, τὸ ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσι παρασκευαζόμενον. Sed contra Euſtathius. Τάφος οὐ κατὰ τοῦτο νοεῖται ὁ μετὰ τὸ ταφῆναι τινὰ περίδειπνος, ἀλλ' ὡς ἐπὶ νεκρῷ, ἐπεὶ γοῦν Πατρόκλου μήπω ταφέντος. Sane & τάφον ait Homerus celebratum ab Oreſte, poſt interfectum Ægyſthum ac Clytemneſtram, Odyſ. III:

Ἤτοι ὅς τὸν κτείνας δαίνυ τάφον Ἀργείοισι
Μητρός τε στυγερῆς καὶ Ἀνάλκιδος Αἰγίσθοιο.

Proinde non modo ante inhumationem, ſed & poſt epulæ factæ. Quanquam hoc frequentius obtinuit; nec apud Græcos modo, ſed & apud Romanos, aliáſque gentes, ut quam plurimis conſtat exemplis.

Accedebant poſtremo in funere inſignioram virorum ſolennes ludi, ac certamina omnis generis. Quod toto libro

XXIII Iliadis ampliſſime narratur præſtitum Patroclo. Ibi & obtinuiſſe dicitur in funere Oedipi Regis Thebani, quo primas tulit in certamine Euryalus. Achilli etiam ſepulto varios ludos exhibuerunt Achivi Odyſ. XXIV: & quidem majori pompa, quam ulla Heroüm aut Principum virorum. Idem feciſſe Herculem mortuo Pelope ſcribit Dionyſius Halicarnaſſ. lib. V. Conſecutus etiam hunc honorem Braſidas apud Thucydidem, Miltiades apud Herodotum, Timoleon apud Plutarchum, aliique infiniti. Primum vero omnium inſtitutos ludos funebres Azani defuncto tradit Pauſanias Arcadicis: Ἐπὶ δ᾽ Ἀζᾶνι τῷ Ἀρκάδος τελευτήσαντι ἆθλα ἐτέθη πρῶτον. εἰ μὲν γὰρ ἄλλα, οὐκ οἶδα ἱπποδρομίας δ᾽ ἐτέθη. Ritus hic, ut alii multi, à Græcis ad Romanos tranſiit, cujus plurima exempla extant, præſertim in hiſtoria Imperatorum.

CAP. XVI.

De Divinationibus.

Explicatis Diis, eorumque ſolenni cultu, ſupereſt, ut aliquid dicamus de

de *Divinationibus*; quarum frequentiſſima apud Homerum mentio Paſſim. enim μάντεις, οἰωνόπολοι, ὀνειρόπολοι, celebrantur; etiam apud Cyclopas Odyſ. IX. Præſtantiſſima quidem divinatio, quæ fiebat arcano nominis inſtinctu, plerumque cum furore, unde μάντεις nomen habuerunt, teſte Platone in Phædro, & Cicerone I. de Divin. Quo in genere certa erant loca quibus reddebantur oracula conſulentibus. Eorum omnium in Græcia antiquiſſimum Jovis Dodonæi ſcribit Herodotus Euterpe. Quo etiam iviſſe conſultatum Ulyſſem ait Homerus Odyſ. XIX. & XIX. Amphinomus quoque vult accedere procos Penelopes, antequam cædem Telemachi patrent, Odyſ. XVI. Alterum celeberrimum Apollinis Pythii oraculum, quod conſuluiſſe Agamemnonem dicit Homerus Odyſ. VIII.

Sed enim magis apud Homerum celebratur ea divinatio, quæ conſtabat arte; ac è ſignis præcedentibus fiebat. Quam & Pauſanias Atticis potiſſimum in uſu fuiſſe priſcis vatibus contendit: Χωρὶς δὲ πλὴν ὅσους ἐξ Ἀπόλλωνος μανῆναι λέγουσι τὸ ἀρχαῖον μάντεων γ' οὐδεὶς χρησμολόγος ἦν· ἀγαθοὶ δὲ ὀνείρατα ἐξηγήσασθαι καὶ

δια-

διαγνῶναι πλῆξεις ὀρνίθων καὶ σπλάγχνα ἱερῶν. Ipſum quoque Amphiararum Divinitate donatum vatem ſomniorum conjectatione maxime uſum affirmat. Cicero vero eum, & Tireſiam tantopere Homero laudatum avibus & ſignis admonitos futura dixiſſe refert. Et Plinius Tireſiam auſpiciorum auctorem celebrat.

Principem in hoc divinationis genere locum obtinuerunt auſpicia ac auguria; unde οἰωνιστικὴ tota hæc pars Platoni appellata. Ea ſumebantur ex avium volatu ac cantu, φωνῇ καὶ πτερύγεσσι πιληέντων οἰωνῶν, ait Homerus in hymno Apollinis, quod Virgilius Æn. III,

Et volucrum linguas & præpetis omina pennæ.

Qua in re dextræ partes fauſtæ à Græcis habitæ; unde toties Homero laudatus δεξιὸς ὄρνις, quem advolantem feliciter interpretantur Achivi Iliad. XIII. Telemacho Helena Odyſ. XV. Contra Hectori male ominatur Polydamas, quod adveniſſet αἰετὸς ὑψιπέτης ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων, ad ſiniſtram Iliad. XII. Eſt autem dextra pars quæ ortum ſpectat habita, ſiniſtra quæ occaſum; ut ibidem exponit Hector,

Εἷς

Εἴτ' ἐπὶ δέξι' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε,

Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.

Atque ita ab Homero intelligi has partes, confirmat doctiſſimus Pindari interpres in Prolegom. Δέξια καλεῖ ὁ Ὅμηρος τὰ ἀνατολικὰ, ἀριστερὰ δὲ τὰ δυτικά Et vero Philoſophorum præſtantiſſimi Pythagoras, Plato, Ariſtoteles dextram mundi plagam orientalem eſſe dixerunt, occiduam lævam, ut videre eſt apud Plutarchum de Plac. Philoſ. lib. II.

Idem obſervatum in tonitru Iliad. IX. Ajax querens de Trojanorum ferocitate ait:

Ζεὺς δέ σφι Κρονίδης ἐν δεξιὰ σήματα φαίνει,

Ἀστράπτων. ——

Proſpera Juppiter his dextris fulgoribus edet, uti vertit Cicero II. de Divinat. At contra Ennius, *Intonuit lævam bene tempeſtate ſerena*; nimirum ex Romanorum conſuetudine, quos hoc nomine à Græcis diſſidere Tullius diſceptat. *Ita nobis*, inquit, *ſiniſtra videntur*, *Grajis & Barbaris dextra meliora.* Quam rem fuſius perſequitur Plutarchus Probl. Rom. LXXVII.

Proxima eſt divinatio ex ſomniis, quam qui profitebantur ὀνειροπόλοι dicti.

Ta-

Talem advocari vult Achilles, qui iræ Apollinis cauſam ediſſerat, *καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστι*, inquit, à Jove ſomnium, ut ei conſtet ſua auctoritas. Exemplum Odyſ. XIX, ubi Penelope petit ſibi dijudicari ab Ulyſſe ſomnium de anſeribus domeſticis, ab aquila diſcerptis; quod ille de futura procorum cæde interpretatus eſt.

Pervetuſta quoque apud Græcos divinatio ex inſpectione victimarum, quam extiſpicium Romani dixerunt. Ejus tamen nullum apud Homerum extat exemplum. Notare tantum videtur nomine *ἱερῆος*, quem cum *μάντει* conjungit Iliad. I:

Ἀλλ' ἄγε δή τινα μάντιν ἐρείομεν ἢ ἱερῆα.

Atque ita interpretatur Euſtathius, Iliad. XXIV, ubi Poëta:

Οἳ μάντιές εἰσι θυοσκόοι ἢ ἱερῆες.

Ait enim ex veterum ſententia duo genera *μάντεων* conſtitui, *θυοσκόους*, qui ex ſuffitu divinarentur, *τοὺς διὰ τῶν ἐπιθυμιωμένων μαντευομένους*. Id eſt: *ἐμπυρομάντεις* ſeu *λιβανομάντεις*, ut alio nomine vocantur. At *ἱερεῖς*, *τοὺς διὰ σπλάγχνων*, qui ex viſceribus ac extis futura præciperent; quos alio nomine *ἱεροσκόπους* refert vocari. Apulejus lib. de Dæm. Socr.

etiam

etiam hoc extiſpicii titulo laudat Calchantem, quem in exercitu Græcorum vatum præſtantiſſimum celebrat Homerus.

Fuerunt & aliæ res ſuperſtitioſe obſervatæ, uti ſternutatio. Plinius lib. VII. cap. VII: *Atque etiam, parva dictu, in auguriis ſternutamenta & offenſiones pedum.* Exemplum Odyſſ. VIII. ubi Penelope:

—— Οὐχ ὁρᾷας ὅ μοι υἱὸς ἐπέπταρεν,

Hoc veluti omine proſperiori votum ſuum de procorum cæde confirmat. Sic Theocritus Idyl. XVIII:

Ὄλβιε γάμβρ', ἀγαθός τις ἐπέπταρεν ἐρχομένῳ τοι
Ἐς Σπάρταν. ——

Et apud Xenophontem III. Anabaſ. milites ſternutamento repente facto ſalutem ſibi promiſerunt. At enim in ſternutatione quoque aliquid infauſtum nonunquam cogitarunt; ſicut illa apud eundem Theocritum Idyl. VII:

Σιμιχίδᾳ μὲν ἔρωτες ἐπέπταρον· ἦ γὰρ ὁ δειλὸς
Τόσσον ἐρῇ Μύρτως, ὅσον εἴαρος αἶγες ἔρωνται.

Ubi Scholiaſtes ſternutationum alias utiles, alias noxias eſſe dicit. Euſtathius vero etiam in VII Iliad. affirmat in bonam

nam partem accipi ſolitum, ſi quis dextrorſum ſternuiſſet: Cujus rei exemplum apud Plutarchum in vita Themiſtoclis. Ut proinde ſiniſtræ ſternutationes male forte audierint.

Atque hæc de Divinatione, apud priſcos Græcos uſitata, dicta ex Homero ſufficiant. Cujus etſi magna extitit vulgo auctoritas; non tamen apud omnes fuit indubitata. Maxime utique celebrata fuit ea, quæ fiebat ex avibus aut ſomniis. At illam prorſus elevat Hector Iliad. xii. & Eurymachus Odyſ. ii. Hanc vero controvertit Penelope Odyſ. xiv. Denique in univerſum Euripides vatem definit virum, qui multa falſa, pauca vera dicit;

—— Τίς δὲ μάντις; ἔς' ἀνὴρ
Ὃς ὀλίγ' ἀληθῆ, πολλὰ δὲ ψευδῆ λέγει.

Cap. XVII.

De Magicis artibus.

Divinationi cognata eſt Magia; quippe cujus magna pars in rerum abditarum inquiſitione poſita eſt, cum reliqua in rerum mirabilium effectione verſetur. Creberrimus hujus uſus in Homeri Odyſſea, adeo ut totum opus

opus non aliunde conſtare dicatur Plinio lib. xxx. cap. I. *Siquidem*, inquit, *Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt; Circe utique & inferorum evocatione hoc ſolum agi.* Atque in hac poſtrema occupatur totus liber undecimus Odyſſeæ, quem inde Νεκύιαν priſci appellarunt. Ibi Ulyſſes, nigris pecudibus in ſcrobem jugulatis, poſt libamina quædam circumfuſa, invitat ad ſanguinem ebibendum animas defunctorum; peculiariter vero Tireſiæ vatis, & variis de rebus interrogat. Idem factitaſſe hunc Tireſiam dum in vivis eſſet, tradit Statius; Æſonem Valerius Flaccus; Plinius Neronem; nec atri coloris pecudibus ſolum, ſed & immolatis hominibus Quomodo & Gregorius Nazianzenus in Julianum meminit τῶν ἀνατεμνομένων παρθένων τε καὶ παίδων, ἐπὶ ψυχαγωγίᾳ καὶ μαντείᾳ At vero Apollonius Thyaneus apud Philoſtratum lib. IV ait, ſe evocaſſe animam Achillis, non cæſa in foſſam victima; ſed puris precibus: Ἀλλ' οὐχὶ βόθρον, εἶπεν, Ὀδυσσέως ὀρυξάμενος, οὐδ' ἀρνῶν αἵματι ψυχαγωγήσας ἐς διάλεξιν τοῦ Ἀχιλλέως ἦλθον, ἀλλ' εὐξάμενος ὁπόσα τοῖς Ἥρωσι. οἱ Ἰνδοί φασι δεῖν εὔχεσθαι. Factum hoc ad tumulum illius, ex con-

ſueto

ſueto ritu. Ibi enim animas corporum ſuorum ſtudio libentius credebant verſari. Inde Virgilius Eclog. VI. ait:

Mœrin, animas imis excire ſepulcris.

Et Erichtho ſaga apud Lucanum lib. VI. magicam ſuam evocationem ad ſepulcrum provocat. Quæ cauſa cur ἐπιτυμ-βάδες, buſtuariæ ejuſmodi mulieres dicantur. At Homericus Ulyſſes apud inferos id agit, ubi potiſſimum mortuorum umbræ,

— Ἔνθάδε νεκροὶ —
Ἀφραδέες ναίουσι βροτῶν εἴδωλα καμόντων.

Alioqui erant à primis inde temporibus in Græcia etiam certa loca, ubi de more animæ evocabantur. Cujuſmodi Νεκυ-μαντεῖον illud apud Theſprotos, ad quod miſit nuntios Periander Corinthiorum Tyrannus ſciſcitatum de hoſpitis depoſito, apparuitque uxor Meliſſa, quæ negavit ſe reſponſuram, quod nuda algeret, ut eſt ab Herodoto proditum Terpſichore. Apud eoſdem Νεκυμάντειον laudat Pauſanias Bœoticis, quo Orpheus evocaſſe fertur Eurydicen, inde ad inferos dictus deſcendiſſe. Tale ψυ-χοπομπεῖον celebrat Plutarchus apud Heracleam, ubi Pauſanias ἱλασμοῖς καὶ χοαῖς τισι. Pauſanias animam Byzantinæ puel-

læ

læ à ſe interfectæ evocavit, quæ ei finem vitæ prædixit. Cicero idem refert factitatum apud lacum Avernum. *Inde* inquit, *tota Homeri* Νεκυία; *inde ea quæ meus amicus Appius* νεκρομαντεῖα *faciebat*; *inde in vicinia noſtra Averni lacus, unde animæ excitantur obſcura umbra, aperto oſtio alti Acheruntis; falſo ſanguine imagines mortuorum.* I. Tuſcul. Denique tritiſſima fuit veteribus hæc Νεκυομαντεία; adeo ut Appion etiam Homeri animam evocarit, ſciſcitatus qua patria, quibuſve parentibus eſſet genitus, teſte Plinio.

Porro varii quoque & admirandi extant magiæ effectus; non in homines ſolum ac beſtias; ſed & in ipſamet mundi elementa, quæ carminibus magicis ope Dæmonum nefarii homines varie afficiunt Ἐπῳδὴν Græci dixerunt; Latini *Incantationem*, quæ ab Homero pellaci Sirenum cantu expreſſa eſt. Hac mentem hominum alienari, ac veluti de ſede ſua dejici, creditum eſt; uti liquet ex Theocriti Idyl. II. & Virgil. Eclog. VIII.

Sed maxima admiranda poteſtas Magorum in Transformationibus, cum ſui,

tum

tum aliorum, quam in Proteo & Circe exhibuit Homerus. Familiare hoc Arcadibus fuiſſe narrat Plinius lib. VIII. ut tranſnatato ſtagno in lupos, & viciſſim in homines permutarentur, quos λυκανθρώπους Græci dixere. Quod hodie de more obtinere apud Pilappios Boreales populos, tradit ex teſtibus ἀξιοπίστοις Peucerus. Sic Virgilius refert,

Mærin illum ſæpe lupum fieri & ſe
conſiſtere ſylvis.

Et notum ex Luciani Aſino, quantum hæc μεταμόρφωσις uſitata fuerit apud Theſſalos, omnium Græcorum μαγικωτάτους.

Verum enimvero, adverſus noxiam hanc Magorum vim, ἀντίδοτα quoque nonnulla veteres habuerunt; qualis herba Μῶλυ à Mercurio Ulyſſi adverſus Circes incantationes data. Quam & Plinius lib. IV. cap. XXV. ait valere contra incantationes. Et Apulejus cap. VII. libri de virtute herbarum, agens de Verbaſco: *Hanc herbam*, inquit, *dicimus Mercurium inveniſſe, & Ulyſſi dediſſe, cum deveniſſet ad Circen, ut nulla maleficia ejus timeret. Herbæ verbaſci virgultum qui ſecum portaverit nullo metu terrebitur; neque beſtiæ, neque occurſus mali moleſtabunt hunc.* Cæ-

Cæterum adhibitæ quoque in ſalutem Incantationes, depellendis morbis; ut ab Autolyci filiis in Ulyſſis vulnere factum refert Homerus Odyſ. XIX:

Δῆσαν ἐπισταμένως ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν Ἔσχεθον —

Quod & Plinius commemorat lib. XXVIII. cap. II. etſi lapſus memoria, dum ait: *profluvium ſanguinis vulnerato femine Ulyſſem inhibuiſſe carmine. Sic Theophraſtus Iſchidiacos ſanari: Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari, Marcus Varro podagris, ut idem ſubiungit.* Cælius quoque Aurelianus ait: *Philiſtionis fratrem ſcribere, quendam fiſtulatorem loca dolentia decantaſſe.* Sed hoc, ut & ſuperiora pleraque, referri poteſt ad arcanam Muſici concentus vim, quam magnam in componendis animi corporiſque affectibus à Theophraſto libro περὶ ἐνθουσιασμῶν celebratā prodidit Apollonius in hiſtoriis mirabilibus. In aliis Magica fuit adhibita Incantatio, quam antiquiſſimis Græciæ medicis familiarem fuiſſe liquet ex Chirone de quo Pindarus Pyth. ode III.

Λύσαις ἄλλον ἀλλοίων ἀχέων ἔξαγεν. τοὺς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων, τοὺς δὲ προσανέα πίνοντας, ἢ γυίοις περιάπτων πάντοθεν φάρμακα, τοὺς δὲ τομαῖς ἔστασεν ὀρθούς.

ANTIQUITATUM HOMERICARUM LIBER SECUNDUS,

Cap. I.

De ſtatu Imperii.

Poſt ſacra, conſideranda veniunt profana. Ac primum quidem ea quæ publici ſunt juris & ad communem hominum ſocietatem pertinent. Primis utique ſeculis ſparſim habitabant ſinguli, & ſuis familiis imperabant. Quod Cyclopum deſcriptione expreſſiſſe Homerum notat Ariſtoteles lib 1. Polit. cap. 11. ubi, θεμιστεύει δ' ἕκαστος παίδων ἠδ' ἀλόχων. Primus Phoroneus Inachi filius in unius civitatis jus homines compulit, σποράδας τέως καὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἑκάστοτε οἰκοῦντας ait Pauſanias Corinthiacis. Qui ea de cauſa primus regnandi poteſtatem apud Græcos habuiſſe dicitur Hygino.

Inde antiquitus in ſingulis Græciæ civitatibus conſtituti Reges, qui poſtea habuerunt gentes, uti confirmat Ari-

ſto-

ſtoteles: Διὸ καὶ τὸ πρῶτον ἐβασιλεύοντο αἱ πόλεις, καὶ νῦν ἔτι τὰ ἔθνη· ἐκ βασιλευομένων γὰρ συνῆλθον. Subſcribit Dionyſius Halicarnaſſæus Antiq. Rom lib. v: Κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ ἅπασα πόλις Ἑλλὰς ἐβασιλεύετο. Quod Platæenſium exemplo conteſtatur Pauſanias Bœoticis: Ὅτι μὲν καὶ δὴ ϐ οὗτοι τὸ ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο, δῆλά ἐστι. Βασιλεῖαι γὰρ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ οὐ δημοκρατίαι καθειστήκεσαν. Homerus vero clariſſime omnium hoc probat, dum paſſim Græcarum civitatum βασιλῆες καὶ ἄνακτας collaudat. Nec multorum imperium cenſet bonum, unico tantum admiſſo dominatu, præclara illa, & omnium ſermonibus celebrata ſententia, Iliad. II:

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω
Σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσιν βασιλεύῃ.

Conferebat autem populus ſponte hoc munus in eos, qui eximiis meritis eſſent illuſtres; & in poſteros ſucceſſione traſmittebant. Sic enim regna Heroïcis temporibus conſtituta docet Ariſtoteles lib. III. Polit. cap. v: Τέταρτον δ' εἶδος μοναρχίας βασιλικῆς αἱ κατὰ τοὺς Ἡρωϊκοὺς

τοὺς χρόνους ἑκάστοις τε καὶ πάτρια γινόμενα καὶ νόμιμα. διὰ τὸ τοὺς πρώτους γενέσθαι τοῦ πλήθους εὐεργέτας καὶ τέχνας ἢ πόλεμον, ἢ διὰ τὸ συναγαγεῖν ἢ πορίσαι χώραν ἐγίνοντο βασιλεῖς ἐκείνων, καὶ τοῖς παραλαμβάνουσι πάτριοι. Thucydides quoque initio ſuæ hiſtoriæ, loquens de antiquo Græciæ ſtatu, πρότερον, inquit, ἦσαν ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι. Id eſt, ut ait Scholiaſtes, ἀπὸ τῶν πατέρων παραλαμβανόμεναι καὶ διαδοχῇ γένους, quæ à parentibus tradita ſucceſſione generis filii accipiebant. Exempla hujus rei paſſim obvia ſunt in priſcis hiſtoriis; in ipſo adeo Homero. Uti cum Telemachus dicitur ab Antinoo jure hæreditario habere regnum Ithacenſium Odyſ. I:

—— Ὅ τοι γενεῇ πατρώϊόν ἐστι.

Et magnam habitam regii generis rationem liquet ex oratione Amphinomi Odyſ. XVI:

—— Δεινὸν δὲ γένος βασιλήϊόν ἐστι
Κτείνειν. ——

Accidit tamen nonnunquam, ut filii ad ſucceſſionem paterni regni non admitterentur; utique ob aliquod oraculum. Quod obſervavit Euſtathius ad Odyſ. III. ubi Neſtor miratus Telemachum à procis rejectum rogat, num eum odio ha-

habeant populi ἐπιζητόμενοι θεῦ ἐμφῆ. Idemque repetit Ulyſſes Odyſ. xvi. Magnam profecto vim habuerunt apud priſcos oracula in conſtituendo imperio. Sic enim Pythia conſulta Medonti Codri filio arrogavit regnum Athenarum, repulſo Neleo fratre, qui cum eo de hac dignitate contendebat, ut eſt apud Pauſaniam Arcadicis, & Ælian. lib. viii, cap. v. Eadem confirmavit Gygem imperio potitum cæde Candaulis, teſte Herodoto Clio. Juſſit etiam utrumque Ariſtodemi filium Euryſthenem & Proclem reges à Lacedæmoniis agnoſci, eodem referente Erato. Atque hæc cauſa, cur Amphinomus cenſeat conſulendam Jovis Dodonæi voluntatem, antequam Telemacho regis filio ac hæredi necem inferant Odyſ. xvi. Nimirum quia à Jove regnum tribui credebant,

Σκηπτοῦχος βασιλεὺς ᾧ τε Ζεὺς κῦδος
ἔδωκε.

Iliad. i. Indeque reges Homero paſſim dicti Διογενεῖς, Διοτρεφεῖς, à Jove geniti ac nutriti. Quare apud Lacedæmonios etiam, quorum imperium antiquæ Græciæ maxime conforme, Ephori nono quoque anno, ſerena nocte, cœlum taciti

inſpectare conſueverant: Quòd ſi trajiciebatur ſtella; reges offendiſſe Deos judicabant, & imperio privabant, donec Delphis vel Olympia aſſereretur oraculum, quod eos ſublevaret, ut narrat Plutarchus in vita Achidis.

CAP. II.

De regia poteſtate ac officio.

Non erat libera ac abſoluta priſcorum Græciæ regum poteſtas; ſed certis legum terminis circumſcripta. Ita namque Dionyſius Halicarnaſſæus Antiquit. Rom. lib.v. cum dixiſſet ſingulis Græciæ civitatibus olim præfuiſſe: Πλὴν οὐκ, inquit, δεσποτικῶς, ἀλλὰ κατὰ νόμους τινὰς καὶ ἐθισμοὺς πατρίους. Non barbarica licentia dominibantur, ſed juxta leges ac mores patrios regnum exercebant. Eratque optimus rex, qui eſſet juſtiſſimus & legum ſervantiſſimus, nuſquam ab inſtitutis patriis diſcedens. Quod notat Homerus, cum reges vocat δικασπόλους & θεμιστοπόλους, juris tractatores. Denique regnatum eſt ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι certis honoribus, & conditionibus, uti apud Lacedæmonios. Atque hunc in modum explicat Ariſtoteles

III. Polit. XIV. cap. regum ſtatum, qualis erat temporibus Heroïcis: Αὕτη δ' ἦν ἑκόντων μὲν, ἐπί τισι δ' ὡρισμένοις· Στρατηγὸς γὰρ ἦν καὶ δικαστὴς ὁ βασιλεύς, καὶ τῶν πρὸς θεοὺς κύριος. Id eſt: *Dux belli erat Rex, judex controverſiarum, & Dominus ceremoniarum erga Deos.* Demonſtrat vero hoc è Repub. Lacedæmoniorum, apud quos ait, εἶ βασιλείαν μάλιστα τῶν κατὰ νόμον. Illic rex non habebat poteſtatem omnium; niſi cum gereret bellum, ſacrorum præterea princeps. Idemque apud antiquiores obtinuiſſe colligit ex Homero; qui Agamemnonem quidem ſcribit in concionibus aſperioribus verbis impetitum, at in prælio mortem fugacibus interminantem, πὰρ γὰρ ἐμοὶ θάνατος, inquit. Ergo prima ac maxima fuit regum poteſtas in bello: Altera ſtrictior quidem, ſed nobilior in pace, juſtitia adminiſtranda; unde θεμιστοπόλοι dicti. Nimirum hæc iis originem dedit; uti luculento exemplo patet apud Herodotum Clio, ubi narrat Deïocem juris dicundi ergo, ad regnum à Medis eſſe evectum. Quod & apud Romanos antiquitus factum cenſet Cicero: *Mihi quidem non apud Medos ſolum, ut ait Herodotus; ſed etiam apud majores noſtros ſervandæ juſti-*

iuſtitiæ cauſa videntur olim bene morati reges conſtituti. Offic. II. Poſtremo & rebus ſacris præerant κύριοι θυσιῶν, ὅσαι μὴ ἱερατικαί, ait Ariſtoteles. Quod adeo convenire cenſuerunt regiæ dignitati, ut ea remota in multis Græciæ civitatibus Βασιλεῖς ἱερῶν Reges ſacrorum permanſerint. Uti apud Athenienſes peculiariter factum docet Demoſthenes in Neæram, & Plato in Politico: Τῷ γὰρ λαχόντι βασιλεῖ φασὶ τῇδε τὰ σεμνότατα καὶ μάλιστα πάτρια τῶν ἀρχαίων θυσιῶν ἀποδεδόσθαι. Idem inſtituerunt Romani, ut eſt apud Dionyſ. Halicarnaſ. lib IV, cum exactis regibus,ut eorum aliquod extaret ſimulacrum,deſignárunt aliquem ex ſenioribus quam maxime idoneum, ὃς οὐδενὸς ἔμελλεν ἕξειν ἑτέρου, πλὴν τῆς περὶ τὰ θεῖα σεβασμάτων προστασίαν, ἁπάσης λειτουργίας πολεμικῆς ἀφειμένος, ἱερῶν καλούμενος Βασιλεύς. Omnino ex Græco ritu; qui etiam à Romulo in conſtituendis regibus antea erat obſervatus. Triplex enim regis munus eſſe voluit. Primum, ut ſacrificiorum & reliquorum ſacrorum penes eum eſſet principatus, per eumque gereretur, quicquid ad placandos pertinet Deos. Deinde,ut legum ac conſuetudinum patriarum haberet cuſtodiam,

om-

omniſque juris, quód vel natura dictat, vel pacta & tabulæ ſanciunt,curam ageret; utque de graviſſimis delictis ipſe decerneret, leviora permitteret ſenatoribus, providendo interea, ne quid in judiciis peccaretur, utque ſenatum cogeret, populum in concionem convocaret; primus ſententiam diceret; quod pluribus placuiſſet, ipſe ratum haberet. Denique ſummum ei tribuit in bello imperium. Antiq lib. 11. Quæ quidem officia antiquis Græciæ regibus erant demandata.

CAP. III.

De dominio Regio.

Regiæ dignitatis veluti auctoramentum fuit Τέμενος, certa agri portio, quam populus honoris ergo principi dicabat ac donabat. Ariſtides orat. in Minervam : Τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἡγεμόσι τεμένη καὶ χώρους ἐξαιροῦσι. Unde & γέρας præmium honorificum vocat Poëta Odyſ. x1. Sic Sarpedon Glaucum incitans ad pugnam, inter alia quibus primi apud Lycios reges inſigniebantur,

Καὶ τέμενος, inquit, νεμόμεσθα μέγα Ξάνθοιο παρ' ὄχθας.

Καλὸν

Καλὸν φυταλιῆς καὶ ἀρούρης πυροφόροιο.

Iliad. XXII. Sed & Prœtus cum Bellerophontem poſt multa inſigniter geſta didiciſſet divino ſemine prognatum, & ei dedit τιμῆς βασιληΐδος ἥμισυ πάσης, dimidium regii honoris; & Lycii τέμενος τάμον ἔξοχον ἄλλων Iliad. IX. Nec abſimili modo Aſcanius præmium bellicæ virtutis pollicetur Niſo, *campi quod rex habet ipſe Latinus.* Æneid. IX. Ubi Servius: *Mos fuerat, ut viris fortibus ſeu regibus pro honore daretur aliqua agri particula, ut habuit Tarquinius Superbus in campo Martio, quod ſpatium ab Homero τὸ Τέμενος dicitur.* Hoc ergo quod Latinus pro honore de Repub. habuit ab Aſcanio, intelligamus eſſe promiſſum. Et vero initio apud Romanos ager erat peculiaris regum, ex cujus reditibus & ſacra diis faciebant, & domi victitabant; quem Romulus armis partum Numæ tradidit poſſidendum; Tullius poſtea inopibus viritim diſtribuit, uti eſt apud Dionyſ. Halicarnaſ lib. III.

Atque hujus agri culturæ Reges ipſi ſtudioſe erant intenti. Sic enim Iliad. XVIII. Τέμενος βαθυλήϊον, quod famulis metentibus, Rex ipſe intererat

Σκῆπτρον ἔχων ἐπ' ὄγμῳ γηθόσυνος κῆρ.

De

De hoc etiam accipiendum quod Odyſ. XXIV. Laërtem Regem Poëta dicit *λιστρεύοντα φυτόν*. Et quod toties Telemachus ruri eſſe dicitur apud oves ac boves aliaque, quæ ibi poſſidebat; quippe qui *τεμένη νέμει*. Odyſ XI. Eodem egreditur Augias Rex apud Theocritum:

> *Κτῆσιν ἐποψόμενος· ἢ οἱ νήριθμος ἐπ' ἀγρῶν.*

Erat hoc regum veluti patrimonium non procul ab urbe ſitum, ut liquet de illo Alcinoï Odyſ. VII.

Sed & tributa fuerunt Regibus perſoluta, ut conſtat ex Iliad. IX. ubi Agamemnon Achilli pollicetur, ſe cum filia daturum ſeptem opida, viris divitibus ac opulentis habitata, qui eum multis muneribus proſecuturi ſint,

> *Καί οἱ ὑπὸ σκήπτρῳ λιπαρὰς τελέουσι θέμιστας.*

Scholiaſtes: *Ὅσα δεῖ βασιλέα λαμβάνειν παρὰ τῶν ὑπηκόων, ἀκόλουθα δώσουσι· τοῦτ' ἔστι καὶ ὑποταγέντες αὐτῷ κατὰ τὸ δίκαιον, λαμπροὺς τελέσουσι φόρους.* Ita jampridem apud antiquiſſimos etiam Reges certa onera fuerunt ſubditis ſuſtinenda. Quæ belli urgentis tempore ingravata fuiſſe colligitur ex Iliad. XVII, ubi Hector ait, ſe donis ac commeatu exhaurire Troja-

nos ad alendos milites auxiliares:

Τὰ φρονέων δώροισι κατατρύχω καὶ ἐδωδῇ Λαούς. —

Cæterum primus Rex Orchomeni Minyas, collecto ampliore theſauro, ærárium conſtruxit, teſte in Bœoticis Pauſania: Πρόσοδοι δὲ ἐγίνοντο τῷ Μινύῃ τηλικαῦται μέγεθος, ὡς ὑπερβαλέσθαι τοὺς πρὸ αὐτοῦ πλούτῳ, θησαυρόντε ἀνθρώπων ὧν ἴσμεν Μινύας πρῶτος ἐς ὑποδοχὴν χρημάτων ᾠκοδομήσατο. Unde Scholiaſtes Homeri in Odyſ. XI, ἀσυλίας nomine Orchomenon celebrat, ubi τότε καὶ οἱ κοινοὶ ἐτίθεντο τῆς πόλεων θησαυροί.

CAP. IV.

De Regum inſignibus.

Inſigne Regni antiquitus potiſſimum fuit ſceptrum, quod βασιλικὴν ῥάβδον, *regiam virgam* ſeu *baculum* interpretatur Etymologicus: παρὰ τὸ σκήπτεσθαι, ſeu σκηρίπτεσθαι, ut aperte notat Homerus Odyſ XVII, quod eo fulcirentur ac inniterentur: quemadmodum Agamemnon conſtitit τῷ ὅγ' ἐρεισάμενος. Iliad. II. ſicuti apud Ovidium Metam. I. *Jupiter ſceptroque innixus eburno.*

Ac Homerus quidem Agamemnonis ſce-

ſceptrum maxime celebrat, à Vulcano fabrefactum, & jam inde à majoribus ſibi in manus traditum. Ait vero ex arbore demptis foliis reciſum, quem in modum Virgilius Æneid. XII. illud regum Latinorum ſceptrum compoſuit,

Olim arbos, nunc artificis manus ære decoro
Incluſit, patribuſque dedit geſtare Latinis.

Sic Heſiodus Θεογονίᾳ ait, Muſas ſibi dediſſe ſceptrum δάφνης ἐριθηλέος ὄζον, virgultum lauri. Pindarus vero Olymp. VII. commerat σκᾶπτον σκληρᾶς ἐλαίας, oleæ, quo occiſus Licymnius. Accedebat huic ligno ornamentum, aureï clavi; unde χρυσείοις ἥλοισι πεπαρμένον Homero dicitur. Aureo etiam ſceptro inſignitus Minos dicitur:

Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσι.

Odyſ. XI. Similiter Tireſias apud inferos χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. & Chryſes χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ. Iliad. I.

Porro Juſtinus hiſt. lib. XLII. dictat ſceptra Regum antiquiſſimorum fuiſſe haſtas: *Per ea adhuc tempora Reges haſtas pro diademate habebant, quas Græci σκῆπτρα dixere. Nam & ab origine rerum*

pro Diis immortalibus veteres haſtas coluere. Hoc utique nomine Agamemnonis illud avitum ſceptrum colebant Cheronei, ut eſt apud Pauſaniam Bœoticis: Τοῦτο νῦν τὸ σκῆπτρον σέβουσι, δόρυ ὀνομάζοντες Et eo trahit Turnebus,quod ille apud Euripidem Hecuba dicitur, λαὸν εὐθόνων δορί. Sed enim quo minus id ἁπλῶς recipiatur, facit manifeſta diſtinctio, quam in utroque paſſim Homerus notat; peculiariter Odyſ. 11. initio, ubi Telemachus in concionem abit,haſta in manus ſumpta; ac dein' locuturus accipit à præcone ſceptrum. Ad minoris haſtæ ſeu ἀκοντίου formam,ſceptrum forte acceſſit, ut inde denominatum ſit.

Porro ſceptrum hoc in manus ſumebant Reges, quoties publico aliquo munere erant functuri. Sic Neſtor Odyſ. III. mane egreſſus domo conſedit præ foribus σκῆπτρον ἔχων, circumſtantibus undequaque natis, uxore aliiſque, cum ſolenne Palladi ſacrificium eſſet oblaturus. Agamemnon vero etiam populum ad concionem vocaturus,

– Εἵλετο σκῆπτρον πατρώϊον, ἄφθιτον αἰεί.

Idque Ulyſſes ab eo ſumptum, velut regia poteſtate inſignis, Græcis diſcedentibus oſtendit, atque eos Agamemno-

no-

nonis nomine permanere in caſtris hortatus eſt, Iliad. II. Potiſſimum vero hoc uſi Reges, cum jus dicerent, tanquam juſtitiæ ac veritatis inſigni; ut ejus erectio ſacramenti obtinuerit vim. Ariſtoteles III. Polit. c. XIV: Καὶ πρὸς τούτοις τὰς δίκας ἔκρινον· τοῦτο δ᾽ ἐποίουν, οἱ μὲν ἄνευ ὀμνύοντες, οἱ δ᾽ ὀμνύοντες. ὁ δ᾽ ὅρκος ἦν τοῦ σκήπτρου ἐπανάτασις. Cujus rei exemplum luculentiſſimum Iliad. X:

> Ἀλλ᾽ ἄγε μοι τὸ σκῆπτρον ἀνάσχεο, ἠδὲ ὄμοσσον.

Ab hoc ritu Poëta ſcribit, Minoëm inferorum judicem

> Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσι.

Hinc apud Philoſtratum lib. I. de vit. Apoll. Τὰ λεγόμενα τὴν ἀρχὴν, ὥσπερ ἀπὸ σκήπτρου θεμιστευόμενα. Quare Pindarus θεμιστεῖον vocat Olymp. I. loquens de Hierone Siciliæ Rege, θεμιστεῖον ὃς ἀμφέπει σκᾶπτρον. Ita vero etiam Virgilius Æneid. VII:

> *Hoc Priami geſtamen erat, cum jura vocatis*
> *More daret populis, ſceptrumque, ſacerque tiaras.*

Diadema etiam connotari vult Servius, *faſciolam*, qua Regum capita antiquitus redi-

redimita conſtat. In eo corona maxime fuit conſpicua, quam cum ſceptro conjunxit in Æete Colchorum Rege Orpheus:

> Ἀμφὶ δὲ οἱ στέφανον κεφαλὴ ἔχε θυσανόεντα
> Ἀκτίσιν φλογέαις· σκῆπτρον δ' ἐν χερσὶν ἐνώμα.

Homerus tamen Coronam Regibus non aſcribit, ad Deos ac cæleſtia magis referens, auctore Plinio. Veſtis porro regia, non multum ab aliis diſtincta; uti videre eſt initio 11. Iliad. ubi Agamemnon ſurgens induit tunicam, pallio humeris circumpoſito, ſubligatis pedibus calciamentis, gladioque accinctus, ac ſceptro munitus egreditur. Idem Græcos ad prælium incitans in manu habuit πορφύρεον μέγα φᾶρος, veſtem purpuream; ἕνεκα τοῦ εὐχερῶς ἑαυτὸν σημαίνειν τοῖς Ἕλλησιν, ait Scholiaſtes, ut poſſet facilius Græcis indicare Alioqui notum Purpuram antiquorum regum fuiſſe inſigne; atque adeo Pugnæ ſignum, non apud Græcos modo, ſed & Romanos.

CAP. V.

De Regiis miniſtris.

Ut omnia priſcorum illorum Regum tenuia fuerunt,& exigui apparatus; ita quoque non magnifico ſtipati erant ſatellitio ac comitatu. Certe Telemachus, ad quem pertinebat Ithacæ regnum, duobus tantum ſequentibus canibus egreditur ad concionem Odyſ. II:

Οὐκ οἶος, ἅμα τῷ γε δύω κύνες ἀργοὶ ἕποντο.

Apud Theocritum etiam Augias agrum petit, Hercule ac filio comitatus:

Σὺν δ' υἱός τε βίη τε πολύφρονος Ἡρακλῆος.

Similiter apud Virgilium Æneid. VIII. Euandro cum Ænea exeunte,

— *Gemini cuſtodes limine ab alto,*
Procedunt, greſſumque canes comitantur herilem.
Filius huic Pallas, olli comes ibat Achates.

In bello quidem adjuncti paſſim θεράποντες tota Iliade, qualis Patroclus Achillis, Meriones Idomeneï, Lycophron Ajacis, aliique permulti, quos veluti ὁπλοφόρους armigeros fuiſſe Heſychius cen-

cenſet. Hujuſmodi apud Virgilium Acetes, qui *Parrhaſio Euandro Armiger ante fuit.*

Sed enim in publico miniſterio præcipue celebrati Κήρυκες *Præcones*, qui operam præſtabant Regibus in omni officii parte. Unde Heſychio dicti οἱ διάκονοι, οἱ τὰς ὑπηρετικὰς ὑποτέλουν τὰς πράξεις. Hi populum Regis nomine in concionem convocabant. Iliad. II:

> Αὐτὰρ ὁ κηρύκεσσι λιγυφθόγγοισι κέλευσε
> Κηρύσσειν ἀγορήνδε καρηκομόωντας Ἀχαιούς.

Quod & repetitur Odyſſ. II. Silentium quoque indicebant, ut audientiam dicturis facerent, quibus ſceptrum tradebant Iliad. II:

> Κήρυκες βοόωντες ἐρήτυον, εἴποτ᾽ ἀϋτῆς
> Σχοίατ᾽ ἀκούσειαν δὲ διοτρεφέων βασιλήων.

Et Iliad. III.

> —— Ἐν δ᾽ ἄρα Κῆρυξ.
> Σκῆπτρον χερσὶν ἔθηκε, σιωπῆσαί τ᾽ ἐκέλευσε.

Sic Plautus Pænulo:

> *Exurge præco, fac populo audientiam.*

Et Apulejus III. Mileſia: *Jamque ſublimi ſuggeſtu magiſtratibus conſidentibus, jam præcone publico ſilentium clamante.* Soliti autem in Græcia dicere, Σιγῆ πᾶς ἔστω λεώς! Ἀκούετε λεώς! Εὐφημεῖτε, & ſimilia, quæ paſſim obvia. Mit-

Mittebantur & Κήρυκες ad perferenda nuntia, vel ad aliquem accerſendum. Sic Agamemnon mittit Talthybium & Eurybatem ad Briſeïdem ab Achille traducendam. Il. I. Odyſ. etiam VIII. præco abit ad accerſendum Demodocum, κήρυξ δ' μετῴχετο θεῖον ἀοιδόν. Porro ſocii Telemachi adventantis præmiſerunt κήρυκα, ἀγγελίην ἐρέοντα περίφρονι Πηνελοπείῃ. Odyſ. XVI. Sic Plutarchus Theſeo: Κήρυκα δ' ἐπέστελλε τῆς σωτηρίας ἄγγελον εἰς ἄστυ. In bello hæc officii pars maxime fuit uſitata, ubi κήρυκες caduceatorum functi munere.

Quin & comites erant viris principibus, aut iis quos ad obeundum aliquod munus ipſi mittebant. Odyſ. IV. Ulyſſi

— Κήρυξ ὀλίγον προγενέστερος αὐτοῦ
Εἵπετο —

Priamus etiam ad Achillem profectus jubetur unum tantum aſſumere Κήρυκα. At Agamemnon, legatis ad Achillem miſſis, addit Hodium & Eurybatem Iliad. IX. Et Ulyſſes mittens duos ex ſociis ad Læſtrygonas, κήρυκα addit,

Ἄνδρε δύω κρίνας, τρίτατον κήρυχ' ἅμ' ὀπάσσας.

Odyſ. XX.

Cæterum erant quoque κηρύκων partes

tes in ſacris. Soliti enim per urbem circumducere victimas,ſolemniter immolandas, Odyſ. v:

Κήρυκες δ' ἀνὰ ἄστυ θεῶν ἱερὴν ἑκατόμβην,
Ἦγον ——

Idem factum Iliad. III. in ſanciendo fœdere,ubi Κήρυκες vinum ferunt & miſcent, affunduntque Regibus poſt manus ablutas. Odyſ. II:

—— Σὺ δὲ κηρύκεσσι κέλευσαι
Οἶνον ἐπικρῆσαι, ἵνα καὶ Διὶ τερπικεραύνῳ
Σπείσαντες ——

Atque hoc primum fuiſſe Κηρύκων munus dictat Herodotus, ut nimirum ſacris libationibuſque præeſſent. Unde promanavit illa Κηρύκων familia nobilis apud Athenienſes: Cujus quidem λειτουργίαν potiſſimum in mactandis victimis fuiſſe ſcribit Cleidamus lib. I. Protogonia: Οἱ δὲ γὰρ μαγείρων καὶ βουτύπων εἶχον τάξιν, quales fuere Popæ ac victimarii apud Romanos Omnino apud Homerum in Epulis Heroïcis operam præſtant Iliad. VI:

Κήρυκες δ' ἀπάνευθεν ὑπὸ δρυῒ δαῖτα πένοντο
Βοῦν δ' ἱερεύσαντες μέγαν ἄμφεπον.

Similiter Eumæo accumbenti κῆρυξ præbet μοῖραν, & vinum infundit Odyſ. XVII. Quan-

Quanquam & ipſorum regum hac in parte αὐτοδιακονίαν eſt videre. Sic enim Agamemnon:

Ἀπὸ στομάχους ἀρνῶν τάμε νηλέϊ χαλκῷ.

Iliad. III. Thraſymedes quoque Neſtoris filius ſumpta ceſpite bovem ferit. Odyſ. III: nempe quia pater ſenio præpediebatur, ait Athenæus lib. XIV. Ità quoque in ſupplicationibus publicis Patroclus & Achilles, omnia, ut rite fiant, procurant Iliad. IX. Nuptias celebrante Menelao, Megapenthes ſponſus à poculis eſt. Odyſ. IV. Atque adeo ἐπιτήδευον τὴν αὐτοδιακονίαν, καὶ ἐνεκαλλωπίζοντο τῇ ἐν τοιούτοις εὐστροφίᾳ, ait Chryſippus. Quod Theſſalibus antiquitus maxime fuiſſe ſolenne, ſcribit auctor ἀνώνυμος, cujus extant Dorici quidem ſermones de Moribus: Θεσσαλοῖσι καλὸν τὼς ἵππως ἐκ τᾶς ἀγέλας λαβόντα αὐτὼς δαμάσαι, καὶ τὼς ὀρέας βῶς τε λαβόντα, αὐτὼς σφάξαι καὶ ἐκδεῖραι καὶ κατακόψαι.

Cap. VI.

De Concionibus.

Erant quoque priſcis regibus adjuncti viri ætate ac judicio præſtantes, quorum conſilio, domi militiæque rem publicam adminiſtrabant. Docet hoc luculenter ex Homero Dionyſius Halicarnaſſæus lib. 11: Τοῖς γοῦν βασιλεῦσιν, ὅσοι τε πατρίους ἀρχὰς παραλάβοιεν, καὶ ὅσους ἡ πληθὺς αὐτὴ καταστήσαιτο ἡγεμόνας, βουλευτήριον ἦν ἐκ τῶν κρατίστων, ὡς Ὅμηρός τε καὶ οἱ παλαιότατοι τῶν ποιητῶν μαρτυροῦσι· καὶ οὐχ ὥσπερ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις αὐθάδεις καὶ μονογνώμονες ἦσαν αἱ τῶν ἀρχαίων βασιλέων δυναστεῖαι. Atque ex hoc ritu tradit Romulum conſtituiſſe ſenatum ex Patribus, qui dicti *conſcripti*. Homerus vocat Βουλὴ γερόντων. conſilium ſenum, quo primum deliberabatur, quæ populo erant pro concione dicenda: ut videre eſt Iliad. 11:

Βουλὴ δὲ πρῶτον μεγαθύμων ἷζε γερόντων.

Ubi ſomnium principibus Græcorum Agamemnon enuntiat, & conſilium de tentandis fuga propoſita Græcorum animis, ut cum optimatum aſſenſu in populum evulgentur, quod fit ſtatim coacta

cta concione. Quod obſervavit etiam Ariſtoteles Ethic. lib. III. cap. V: Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν, ἃς Ὅμηρος ἐμιμεῖτο· οἱ γὰρ βασιλεῖς ἃ προείλοντο ἀνήγγελλον τῷ δήμῳ.

In concionibus porro cathedris diſpoſitis conſidebant univerſi, ſtante eo, qui verba facturus erat, & quidem in medio. Iliad. II:

Σπουδῇ δ' ἕζετο λαός, ἐρήτυθεν δὲ καθέδρας,
Παυσάμενοι κλαγγῆς, ἀνὰ δὲ κρείων Ἀγαμέμνων
Ἔστη σκῆπτρον ἔχων. —

Sic Iliad. XIX. in concione primi conſederunt Diomedes & Ulyſſes, poſteaque Agamemnon, etſi ille concionatus ſit

— Ἐξ ἕδρας, οὐδ' ἐν μέσσοισιν ἀναστάς,

certa de cauſa præpeditus. Similiter congregatis Ithacenſibus Odyſ. II. Telemachus conſedit in patris ſede, ἕζετο δ' ἐν πατρὸς θώκῳ. Et poſtea concionaturus στῆ δὲ μέσῃ ἀγορῇ, ſceptro tradito, ut & ſit à Menelaô Iliad. XXIII. Poſtquam eſſent locuti, in ſedem ſe recipiebant, alio conſurgente; quemadmodum Iliad. VII. in concione Trojanorum Antenor

Ἤτοι ὅ γ' ὣς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἕζετο, τοῖσι δ' ἀνέστη

Δῖος

Δῖος Ἀλέξανδρος Ἑλένης πόσις ἠϋκόμοιο.
Fiebat hoc in arce, ubi forum Trojanorum diſerte collocatur Odyſ. VIII: In aliis etiam urbibus celebriore erat loco, ut videre eſt veteris Græciæ monimentis. Formam vero luculenter deſcribit Philoſtratus lib. VI. de vit. Apollon. Τὸ δὲ χωρίον ἐν ᾧ ἵδρυται φασὶ προσεοικέναι ἀγορᾷ ἀρχαίᾳ, οἷαι τῶν ἀγορῶν ἐν πόλεσί ποτε οἰκηθείσαις λείπονται, στηλῶν περιχόμεναι τρυφῇ, καὶ τειχῶν ἴχνη, καὶ θάκους καὶ φλιάς, Ἑρμῶν τε ἀγάλματα, τὰ μὲν ὑπὸ χειρῶν διεφθαρμένα τὰ δὲ ὑπὸ χρόνου.

Habebantur autem conciones non ſolum de iis rebus quæ ad reipublicæ ſtatum pertinebant, ſed etiam quæ ſpectabant ad privatos. Ita namque concione Telemachus queritur de procorum violentia ac injuria Odyſ. II. & ipſi metuunt, ne de cæde ſibi intentata, referat ad concionem. Odyſ. XVII.

CAP. VII.

De judiciis.

Omnino vero quævis controverſiæ diſceptabantur ſolenni ritu in Foro; judicibus in hanc rem conſidentibus, qui ſuum cuique jus redderent. Sic Odyſ. XII: Ἦμος

Ἦμος δ' ἐπὶ δόρπον ἀνὴρ ἀγορῆθεν ἀνέστη,
Κρίνων νείκεα πολλὰ δικαζομένων αἰζηῶν.

Et Iliad. XVI. Judices

Ἐν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνουσι θέμιστας.

Eaque de cauſa eodem apud naves loco dicuntur Achivis fuiſſe ἀγορή τε θέμιστές. Iliad. XI. Locus vero τοῦ δικαστηρίου peculiariter indicatur circulo fuiſſe comprehenſus Iliad. XVIII, ubi ἱερὸς κύκλος dicitur, nempe διὰ τὸ πολυχώρητον τοῦ τοιούτου σχήματος, ait Euſtathius. Unde & Sophocles κυκλόεντα θρόνον ἀγορᾶς dicit. Ibi in ſedibus lapideis θρόνοις λιθίνοις collocantur judices, quos γέροντας Poëta vocat Senos, ἢ τῷ χρόνῳ οἱ συνετοὶ καὶ πολυπειρίᾳ πραγμάτων προέχουσιν. ἢ καὶ ἁπλῶς ἄλλως ἔντιμοι, κἂν μὴ τῇ ἡλικίᾳ γέροντες εἶεν. Inſigniti quoque ſceptris, ſicuti Reges: ἔστι γὰρ τὸ σκῆπτρον οὐ μόνον βασιλείας, ἀλλὰ καὶ Θέμιδος σύμβολον. Quare Iliad. I.

—— Νῦν δ' αὖτέ μιν υἷες Ἀχαιῶν
Ἐν παλάμαις φορέουσι δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας
Πρὸς Διὸς εἰρύαται ——

Obtinuit verò hic mos perpetuo apud Athenienſes, ut judices geſtarent Baculos, quorum deſcriptionem videre eſt apud Ariſtophanis interpretes, alioſque veteres Grammaticos, Hodieque etiam apud

apud pleraſque gentes obſervari eandem conſuetudinem conſtat. Dabantur autem hæc σκῆπτρα illis à præconibus in manus; eaque inter dicendum ſubinde commovebantur, ὡς τὰ σκῆπτρα τοῖς λόγοις συνδιαφέροντες. Unde Ulyſſes imperitiæ ac dementiæ arguebatur à Trojanis, quod immoto ſceptro diceret,

Φαίησθεν ζάκοτόν τινὰ ἔμμεναι, ἄφρονα δ' αὔτως.

Iliad. III. Singulare vero eſt, quod duo auri talenta propoſita in præmium ac mercedem illis perſolvendam, qui quam rectiſſime ſententiam dicerent. Cauſam vero ipſi, inter quos erat controverſia, agebant; teſtibus utrinque ſui juris collaudatis.

Atque hac in parte illuſtre fuit quoque Regum munus. Forum namque & ipſi frequentabant, & jura ſingulis dicebant. In foro utique Rex Læſtrygonum fuiſſe dicitur Odyſſ. x. Illic etiam Cræſus apud Herodotum Clio: Τοῖσι μὲν χρὴ ὄμμασι ἔς τε ἀγορὴν, καὶ ἐξ ἀγορῆς φοιτέοντα φαίνεσθαι. Thronus variis ornamentis inſignis hunc in finem regibus erat ſtratus. Ejuſmodi laudatur à Pindaro Od. IV. Pyth.

Ὦ παῖ Κρηθεΐδας ἐγκρατίζων ἱππόταις

Εὔθυνε

Εὔθυνε λαοῖσι δίκας.
Herodotus Clio quoque narrat, Midam dedicaſſe Delphis τὸν βασιλήϊον θρόνον ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε. Idem Athenæus ſcribit de rege Perſarum, Alexandro Magno, Gelone Syracuſarum rege, aliiſque lib. XII. Uſque adeo vero regia antiquitus habita fuit juris tractatio, ut ipſæ etiam reginæ litibus dirimidis vacaverint; quod de ea Phæacum ait Homerus Odyſ. VII. ἀνδράσι νείκεα λύει. Cæterum ex æquitate rationis ac conſuetudine potiſſimum dijudicabantur controverſiæ; quando raræ aut nullæ priſcis erant leges. Unde & Homero nuſpiam celebres Νόμους obſervarunt critici; ſed θέμιστας.

CAP. VIII.

De Homicidiis.

Frequentiſſimum eſt apud Homerum crimen homicidii; cujus pœna exilium. Solum enim paſſim vertunt, qui ei ſe obſtrinxerunt. Medon utique Ajacis frater habitavit in Phylace,

— Γαίης ἀπὸ πατρίδος ἄνδρα κατακτάς,

Iliad XV. Apud eundem degebat Lycophron,

— Ἐπεὶ

—— Ἐπεὶ ἄνδρα κατέκτα
Κυθήροισι ζαθέοισι. ——

Omninoque ſoliti patrata cæde in præpotentis alicujus viri domum ſupplices ſe recipere, ut dicit Poëta Iliad. xxiv:

Ὅς τ' ἐνὶ πάτρῃ φῶτα κατακτείνας ἄλλον ἐξίκετο δῆμον .
Ἀνδρὸς ἐς ἀφνειοῦ.

Sic Epigeus, occiſo conſobrino, dicitur veniſſe ſupplex ad Achillem Iliad. xvi. Theoclimenus in fidem ſe dat Telemachi, fugiens ob çædem contribulis, à cujus conſanguineis ſibi metuit vindictam Odyſ. xv. Iſa vero & Ulyſſes anxie dubitat, quid facturus ſit, tot interfectis procis; cum is etiam qui unum interemit hominem cui pauci auxiliares, aufugiat

—— Πηοὺς τε προλιπὼν καὶ πατρίδα γαῖαν.

Odyſ. xxiv. Ac Homerus quidem ait, concione hac de re habita interfectorum cognatos armis Ulyſſem fuiſſe inſecutos; quibus poſtea Minervæ ſtudio depoſitis pacate regnavit. At alii pervetuſti hiſtorici narrant, eum hac de cauſa exactum fuiſſe Cephallenia, Ithaca & Zacyntho, uti memoriæ prodidit Plutarchus Probl. Hellan. xiv. Et ſane Adraſtus Phrygiæ regis filius, interempto

per

per imprudentiam fratre, ab ipſomet patre ejectus fuit in exilium & omnibus rebus privatus, apud Herodotum Muſa I. Unde ad Crœſum confugit, qui eum priſco ritu expiatum in ædes recepit. Id vero maxime obtinuiſſe in cædibus involuntariis ſcribit Homeri Scholiaſtes in Iliad. XV: Ἔθος ἦν παρὰ τοῖς παλαιοῖς τὸν ἀκούσιον φόνον ἐργαζόμενον φεύγειν ἐκ τῆς πατρίδος, καὶ παραγίνεσθαι εἰς τέμενον καθαρσίου δεόμενον. Notat hunc morem Pauſanias Eliacis prioribus in Ætolo Rege, quem ait ἐκ Πελοποννήσου φυγεῖν, ὅτι αὐτὸν οἱ Ἄπιδος παῖδες ἐφ' αἵματι ἀκουσίῳ δίκῃ εἷλον. Et paulo poſt in Oxylo viro etiam principe, cui accidit φυγάδι ἐξ Αἰτωλίας εἶναι· δισκεύοντα γάρ φασιν αὐτὸν ἁμαρτεῖν αὐτὸν καὶ ἐξεργάσασθαι φόνον ἀκούσιον. Ita vero etiam in ludo talorum occidit Patroclus Amphidamantis filium νήπιος οὐκ ἐθέλων, eoque exulare apud Achillem coactus Iliad. XXIII. Quod in hanc rem notavit Juriſc. Claudius Saturninus Digeſt. de pœnis: *Apud Græcos*, inquit, *exilio voluntario fortuiti caſus luebantur, ut apud præcipuum Poëtarum ſcriptum eſt* Iliad. ψ. Cæterum, exilii hujus tempus fuiſſe annum, tradit Scholiaſtes Euripidis Hippolyto: Ἔθος

γὰρ τοῖς ἐφ' αἵματι φεύγουσι ἐνιαυτὸν ποιεῖν ἐκτὸς τῆς πατρίδος. Antiquiſſima utique homicidii pœna; quæ haud dubie à primo ejus auctore Caïno in cæteros divino jure derivata eſt.

Sed enim redempta quoque pretio pœna illatæ cædis à cognatis occiſi. Sic enim Iliad IX. Ajax obſtinatum Achillis animum ex eo arguit, quod alius pro fratris cæde, etiam accepta ſatisfactione, interfectorem ſinat domi remanere:

—— Καὶ μέν τίς τε κασιγνήτοιο φόνοιο
Ποινὴν ἢ οὗ παιδὸς ἐδέξατο τεθνειῶτος·
Καί ῥ' ὁ μὲν ἐν δήμῳ μένει αὐτοῦ πόλλ' ἀποτίσας·
Τοῦ δέ τ' ἐρητύεται κραδίη καὶ θυμὸς ἀγήνωρ
Ποινὴν δεξαμένου. ——

Ita quoque accipiendum eſt, quod Iliad. XVIII. duo litigantes εἵνεκα ποινῆς ἀνδρὸς ἀποφθιμένου, quam alter perſoluiſſe ſe ait, alter negat. Euſtathius: Ἦν δὲ παλαιὸν ἔθος καὶ ποινὴν ἔσθ' ὅτε διδόναι ὑπὲρ φόνου, καὶ μὴ ἀνάγκην φεύγειν εἶναι ἀεὶ τὴν πατρίδα τὸν πεφονευκότα. Scholiaſtes autem ὑποφόνια interpretatur ab Atticis dicta, ἃ ἐδίδοσαν τοῖς οἰκείοις τῶν ἀνῃρημένων οἱ ἀνελόντες. Multa utique hujus redemptionis monumenta extant apud Demoſthenem alioſque oratores Græcos. Et mos idem hodieque

paſſim

paſſim obtinet apud ſeptentrionales nationes; uti olim Longobardis fuiſſe in uſu ex multis quæ ſuperſunt legibus apparet.

CAP. IX.

De Furtis ac Rapinis.

Creberrima quoque erant antiquitus in Græcia furta ac rapinæ; non terra modo, ſed & mari. Teſtantur complures boüm abactiones, hominum plagia, urbium ac agrorum direptiones, quibus tota Homeri Poëſis referta. Factitarunt hoc viri non ignobiles, ipſi adeo Heroës, non probro ſed laudi rem ducentes. Οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνην τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον, ait Thucydides initio ſuæ hiſtoriæ. Id vero ex eo confirmat, quòd multis ſuo etiamnum tempore decori ſit, hoc exercere; tum quod apud vetuſtiſſimos Poëtas qui aliquò appellunt, interrogante ſubinde an latrones ſint, ὡς οὔτε ὧν πυνθάνονται ἀπαξιούντων τὸ ἔργον, οἷς τ' ἐπιμελὲς εἴη εἰδέναι οὐκ ὀνειδιζόντων. Exemplum luculentum Odyſ. III. ubi Neſtor Telemachum ac ſocios è mari adventantes hunc in modum excipit:

Ὦ ξεῖνοι, τίνες ἐστὲ, πόθεν πλεῖθ' ὑγρὰ κέλευθα.
Ἤ τι κατὰ πρῆξιν, ἢ μαψιδίως ἀλάλησθε
Οἷα τε ληϊστῆρες ὑπεὶρ ἅλα· τοί δ' ἀλόωνται
Ψυχὰς παρθέμενοι, κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέροντες.

Hinc apud Orpheum Jaſon Regi Æetæ dubitanti, quinam eſſent Argonautæ, reſpondet, ὅτι νυ ληϊστῆρες ἱκάνομεν. Et in univerſum teſtatur Philoſtratus lib. 11. de vit. Apollon. in omnibus aliis hoc obtinuiſſe, Οἱ μὲν παλαιοὶ τὰς ἐρωτήσεις τῶν καταπλεόντων ἐποιοῦντο, εἰ λῃσταί εἰσι.

Itaque τὸ λῃστικὸν antiquitus ex frequenti more non erat in vitio. Inde forte eſt, quod ab Homero laudatur Autolycus

— Ὃς ἐν ἀνθρώποις ἐκέκαστο
Κλεπτοσύνῃ θ' ὅρκῳ τε —

furto ac perjurio. Quod ab Mercurio dicitur edoctus, quem priſci Græci furibus præſidere ac præire cenſuerunt. Hinc & Samii Mercurio Charidotæ rem divinam facientes, furari ac latrocinari permittebant volenti: Quia oraculo relicta inſula cum Mycalen migraſſent, ex rapto decem annis vixiſſent, teſte Plutarcho Problem. At enim major furti laus habita, ſi ita caute fieret, ut non de-

deprehenderetur auctor. Unde Suidas: Τὸ παλαιὸν οὐ διεβέβλητο ἡ κλοπὴ, εἰ μὴ φανερωθεὶς ὁ κλέπτων ὑπῆρχεν. Atque hac re potiſſimum laudatus Autolycus, Siſyphus, aliique vetuſtiores; ut in Lycurgi inſtitutis apud Lacedæmonios etiam hic mos poſtea celebratus.

Cæterum, etſi furta ac rapinæ in more erant illius temporis, atque adeo in laude; de iis tamen actiones fuerunt intentæ repetundis. Cum enim Meſſenii Ithacenſibus trecentas boves abſtuliſſent, Ulyſſes communi Senum conſilio ac auctoritate, pro legatione eas ivit repetitum, μετὰ χρεῖος, ac ſi rerum ablatarum dominium non eſſet ad eos translatum voluntate poſſidentium, ſed veluti à repetituris ad tempus commodatum. Odyſ. XXI. Alioquin etiam pari rapina ſibi ſatisfaciebant; uti Neſtor Iliad. XI. ait Pylios, ab Epeïs injuria affectos, magnam ex illorum agro egiſſe prædam, quam expeditionis principes diviſerunt; πόλεσιν γὰρ Ἐπειοὶ χρεῖος ὄφειλον: ea quidem lege, ut quibus plus erat ab hoſtibus ablatum, majorem ſortirentur partem; quemadmodum Neleus rex, pro abreptis ſibi quatuor ἀθλο-

φέρεις equis, habuit armentum boüm, gregem ovium cum paſtoribus. Inde Antinoï pater inſequutus prædones Taphios, rapinis infames, Odyſ. XVI; etſi idem iram Ithacenſium ſubiit, quod ſocios Theſprotos læſiſſet, parumque abfuit, quin facultatibus ſuis omnibus mulctaretur. Primus vero prædones mari perſecutus dicitur Minos Cretenſium rex apud Thucydidem lib. I.

CAP. X.

De emptionibus ac venditionibus.

Primis temporibus nulla erat inter Græcos negotiatio, ſingulis ex agro ſibi in diem parantibus, quæ ad cottidianum victum pertinebant, ut teſtatur initio ſuæ hiſtoriæ Thucydides. Poſt inſtituto commercio, ac mari aperto navigationes lucri cauſa ſuſceptæ. Unde nautæ πρακτῆρες dicti Odyſ. VIII: & navigantes ἐπὶ πρῆξιν καὶ χρήματα, in hymn. Apollin. Præïverunt iis Phœnices, qui ut canit Dionyſius lib. de ſitu orbis,

—— Πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης,
Πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἁλιδινέος ἐμνήσαντο.

Inde Cicero III. de Repub. ait: *Eos pri-*

primos mercatores mercibus ſuis avaritiam, magnificentiam & inexplebiles cupiditates primum in Græciam intuliſſe. Quare iidem Odyſ. xv. dicti

—— Ναυσίκλυτοι ἄνδρες,
Τρῶκται μυρί' ἄγοντες ἀθύρματα νηῒ μελαίνῃ.

Atque ideo piratica maxime olim celebrati, teſte Philoſtrato lib. III. de vit. Apoll.

Conſtabant autem commercia fere permutatione, ſicut apparet Iliad. VII: ubi è Lemno in Græcorum caſtra appellunt naves onuſtæ vino, quod illi ære, ferro, pellibus, bobus ac ſervis coëmunt:

Ἔνθα δ' ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοὶ
Ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ,
Ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτῇσι βόεσσι,
Ἄλλοι δ' ἀνδραπόδεσσι. ——

Quem locum in hanc ſententiam laudat Juriſconſultus Digeſt. de contrah. empt. & vend. Plinius etiam lib. XXXIII. cap. I. *Quantum*, inquit, *feliciore ævo, cum res ipſæ permutabantur inter ſe, ſicut & Trojanis temporibus factitatum Homero credi convenit. Ita enim, ut opinor, commercia victus gratia inventa. Alios coriis boüm, alios ferro captiviſque rebus emptitaſſe tradit.* Ejuſmodi permutatio-

ne uſus Αἰπόλος Theocriti, cum nautæ pro poculo dedit ὄϊν capram Idyl. 1. Lacones etiam Polydori regiam poſt ejus mortem ab uxore bobus coëmerunt: unde βοώνητα dicta, teſte Pauſania Laconicis. Addit autem ideo factum, quod necdum obtineret numiſma aureum, vel argenteum: Ἀργύρου γὰρ οὔπω ἦν πώποτε, οὐδὲ χρυσοῦ νόμισμα, κατὰ τρόπον δὲ ἔτι τὸν ἀρχαῖον ἀντεδίδοσαν βοῦς καὶ ἀνδράποδα καὶ ἀργὸν τὸν ἄργυρον καὶ χρυσόν. Atque hoc Indorum exemplo confirmat, qui ejus ætate, pro rebus à Græcis comportatis, merces ſuas reponebant, nummum plane ignorantes, etſi auri ac æris affatim haberent. Ita vero & Livius lib XXIX. narrat, Maſſylos Africæ populos pecudibus non numis contraxiſſe. Sed & Lycurgus hoc inter leges, quas Spartanis tulit, obtinere voluit: *Emi ſingula non pecunia, ſed compenſatione mercium juſſit*, auctore Juſtino.

Quanquam & nummorum in commerciis uſum fuiſſe, ex ipſomet Homero videatur colligi; cum meminit ἑκατομβοίων, uti in permutatione armorum Glauci ac Diomedis,

Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.

Iliad. VI; & alibi. Scholiaſtes enim ait no-

nomiſmata fuiſſe, quæ ex veteri ritu ab una parte haberent bovis imaginem, ab altera regis. Pollux vero lib. IX. cap. VII. etiam ſcribit, Athenienſibus fuiſſe antiquitus nomiſma, quod Βοῦ vocaretur, ὅτι βοῦν εἶχεν ἐντετυπωμένον; idque ab Homero intellectum loco citato pleriſque cenſeri. Additque in Draconis legibus eſſe repertum δεκάβοιον; & ἐν τῇ παρὰ Δηλίοις θεωρίᾳ præconem inclamare ſolitum, cum donum aliquod conferebatur, ὅτι δοθήσονται αὐτῷ τοσοῦτοι βόες, καὶ δίδοσθαι καθ' ἕκαστον βοῦν δύο δραχμὰς ἀττικάς. ut proinde Βοῦς valuerit didrachmum. Sed enim Plutarchus quoque in Theſeo ait, hunc cudiſſe primum nummum Bovis figura, vel ob Marathonium taurum, vel ob memoriam ducis Minoïs, vel quod ad agriculturam cives vellet vocare. A quo numo & nomen ἑκατόμβοιον, & δεκάβοιον eidem deductum. Auri quoque Talenta ſæpius Homerus collaudat, quæ ſignata apud Græcos fuiſſe, ſatis notum. Quanquam pondere potius quam figura, apud illum videntur cenſa; eoque non ita magno; uti liquet ex ludis habitis in funere Patrocli; ubi ultimi præmii loco ponuntur δύο χρύσοιο τάλαντα. Quod poſt Scholiaſtem Ho-

meri etiam notavit Servius ad Æneid. lib. v.

Ut ut ſit, certum eſt, priſcis temporibus non magnam fuiſſe numorum copiam, unde illorum ἀχρηματίαν queritur Thucydidis. Etiam apud principes viros, ut teſtatur Herodotus Urania: Ἦσαν γὰρ τὸ πάλαι καὶ αἱ Τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασιν, οὐ μοῦνον ὁ δῆμος. Omnes vero divitiæ in pecudibus etiam poſitæ, maxime bobus; qua ratione χρήματα dicti in hymno Mercurii Cujus rei infinita apud Homerum extant teſtimonia; quæ collaudans Pauſanias Meſſeniacis, Ἐπηυδάκιζον δ᾽, inquit, ἄρα οἱ τότε πλοῦτον τινα συλλέγοντες ποιοῦντο ἵππων καὶ βοῶν ἀγέλας.

CAP. XI.

De Donationibus.

Donationes apud Juriſconſultos aliæ ſunt inter vivos, aliæ mortis cauſa. Utriuſque apud Homerum non pauca vel obſcura extant exempla. Ad eam, quæ inter vivos ſit potiſſimum, pertinent munera illa hoſpitalia, quæ ξείνια paſſim vocat Ea varia ſunt, ſæpius vaſa ac veſtes; uti Telemacho abeunti dat cratera aureum, Helena veſtem nuptia-

nuptialem Odyſ. XIV. Sic Ulyſſi diſcedenti à Phæacibus dati tripodes, lebetes, aurum, veſtes textæ Odyſ. XIII. Arma etiam ſoliti donare; ut Amphidamas Molo galeam Iliad. X. Cinyrus Agamemnoni thoracem Iliad. XI: Iphitus arcum patris dedit Ulyſſi; qui viciſſim ei donavit enſem ac haſtam Odyſ. XXII. Simili quoque compenſatione Oeneo danti baltheum Bellerophon reddidit craterem, Iliad. VII Moris hujus quam plurima extant apud alios ſcriptores inditia, veluti cum Orpheus Argonautis ait, Chironem ſibi dediſſe Νεβρίδα παρδαλέην ξεινήϊον: Cyzicum Regem Argonautis χλαίνας τ' ἠδὲ τάπητας, ἐϋννήτους τε χιτῶνας. Sic Pollux apud Theocritum Idyl. XXII. muneribus invitat Amycum Regem in ædes ſuas:

Ἔλθοις κεν ξενίων γε τυχὼν πάλιν οἴκαδ' ἱκάνοις.

Jaſon quoque apud Pindarum Ode IV. Pyth. fratribus ac cognatis ξείνι' ἁρμόζοντα τεύχων. Plutarchus vero etiam ſcribit Amazonas Theſeo adventanti ξένια miſiſſe. Ita Xenophon de Lacedæmoniis Hellan, VII: Ἄλλως τε ἐτίμων αὐτοὺς καὶ βοῦν ξένια ἔπεμψαν.

Ad donationem inter vivos referenda

da etiam ea, quæ fiebat propter nuptias. Ἔδνα Homerus vocat, τὰ ὑπὸ τῶν μνηστήρων ταῖς μνηστευομέναις διδόμενα ait Heſychius. Ita Ulyſſes beatum fore ait, qui Nauſicaam ducat, ἐέδνοισι βρίσας. Odyſ. VI. Polymelam duxit Echecleus, ἐπεὶ πόρε μυρία ἕδνα Iliad. VI. Quomodo & Hector Andromachen habuiſſe dicitur Iliad. XXII. & Neleus Chlorin Odyſ. XI. Hinc proci Penelopes dona certatim conſerebant, ut is conſequeretur, qui plura daret, ὅς κεν πλεῖστα πόροι καὶ μόρσιμος ἔλθοι Odyſ. XVI. Patri vero tradere erat moris, ut liquet ex eo quod Odyſ VIII. Vulcanus vult ſibi reſtitui à patre uxoris adulteræ dona,

Εἰσόκε μοι μάλα πάντα πατὴρ ἀποδώσει ἔεδνα
Ὅσσα οἱ ἐγγυάλιξα κυνώπιδος εἵνεκα κούρης.

Ita quoque Ctimenem ſororem Ulyſſis parentes acceptis donis clocarunt,

Σάμηνδ' ἔδοσαν καὶ μυρί' ἕλοντο.

Odyſſ. XV. Sic ſpecies quædam emptionis ac venditionis in Nuptiis Græcorum fuit; quæ hodie aperte fit apud Turcas, ubi numerato pretio à parentibus, filiæ quaſi divenduntur. Et vero Thucydides, itemque Ariſtoteles in Politis lib. II, cap. VIII. non verentur dicere,

cere, uxores antiquitus in Græcia ſolitas emi. Cujus moris veſtigium apud Romanos veteres non obſcure apparet.

Potiſſimum vero hæc donatio, poſt muliebria ornamenta, conſtabat ex pecoribus, præcipue Bobus; unde puellæ ἀλφεσίβοιαι dictæ. Exemplum luculentū in Iphidamante qui ſponſæ Theano

Πρῶθ᾽ ἑκατὸν βοῦς δῶκεν, ἔπειτα δὲ χίλι᾽ ὑπέστη
Αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς τὰ οἱ ἄσπετα ποιμαίνοντο.

Similiter apud Theocritum Idyl. XXVII. puella à Daphni petente nuptias poſtulat:

Καὶ τί μοι ἕδνον ἄγεις γάμον ἄξιον ἢν ἐπινεύσω.

Is vero reſpondet:

Πᾶσαν τὰν ἀγέλαν, πάντ᾽ ἄλσεα καὶ νομὸν
ἕξεις.

Cæterum & ἀνάεδνοι filiæ fuerunt elocatæ certo privilegio, ſine donatione ejuſmodi, propter nuptias. Sicuti Agamemnon pollicetur, ſe daturum Achilli filiarum unam ἀνάεδνον Iliad. IX. Et Othryon ſtipulatur à Priamo Caſſandram ἀνάεδνον, ſervandæ Trojæ conditione Iliad XII. Ita vero moris fuit, ut certaminibus præclare ſuſceptis ac peractis, filiæ in matrimonium darentur, quemadmodum Pelops curuli ad Elinem victoria Hippodamiam à Piſate obti-

obtinuit, poſt tredecim alios perditos amantes, ut eſt apud Pindarum Olymp. I. In eundem modum Icarius Penelopem filiam, vocatis ad curſum procis, deſpondit vincenti, qui fuit Ulyſſes. Quod imitatione Danai factum refert Pauſanias Laconicis; qui cum nanciſci non poſſet, qui ejus filias duceret, parricidio pollutas, promiſit ſe ἕδνων ἄνευ daturum cui fortia placeret. Multis vero convenientibus, non ita multis curſus certamen inſtituit, quo qui ſuperiores eſſent, ordine omnes elocavit.

Supereſt donatio mortis cauſa, ea facta conditione, ut ſi obeat donator, res donata poſſeſſione perpetua à donatario retineatur; ſin ſuperſtes ſit, reſtituatur; ut videre eſt Telemachi & Piræi exemplo Odyſ. XVII; quod in hanc ſententiam laudat Juſtinianus Inſtitut. de Donationib. & Martianus Jurecoſ. Digeſtis de Mortis cauſa Donationibus:

Πείραι', οὐ γὰρ τ' ἴδμεν ὅπως ἔσται τάδε ἔργα,
Εἴκεν ἐμὲ μνηστῆρες ἀγήνορες ἐν μεγάροισι
Λάθρα κτείνοντες πατρώϊα πάντα δάσονται,
Αὐτὸν ἔχοντά σε βούλομ' ἐπαυρέμεν, ἤ τινα τῶνδε
Εἰ δὲ κ' ἐγὼ τούτοισι φόνον καὶ κῆρα φυτεύσω,
Δή τότε μοι χαίροντι φέρειν πρὸς δώματα χαίρων.

CAP.

CAP. XII.

De Hereditatibus.

Naturæ jus poſtulat, ut liberi, bona à genitoribus relicta, conſequantur. Illuc etiam feruntur parentum deſideria ac ſtudia, *cum omnia quæ noſtra ſunt, liberis noſtris ex voto paremus*, ait Tryphonius l. 50. de bon. libert. Εἰς τίνας γὰρ ἄν τις ἀναγκαιότερον δόξαιτο περιουσιάζειν γυναικὸς ἢ παιδὸς σοῦ ἐπιμεληθείς, inquit Phalaris epiſtola LIV ad Erythiam uxorem. Grave nimirum extraneis ſpes à ſe partas relinquere, ut affirmat Pindarus Olymp. od. X. Πλοῦτος ὁ λαχὼν ποιμένα ἐπακτὸν ἀλλότριον στυγερώτερος. Itaque Ulyſſes inter alia quæ Phæacum proceribus optat, addit

— Καὶ παισὶν ἐπιτρέψειεν ἕκαστος
Κτήματ' ἐνὶ μεγάροισι —

Odyſ. VII, ut quiſque liberis ſuas poſſeſſiones relinquat.

Fiebat autem bonorum patriorum diſtributio æqualiter, jacta ſorte inter liberos: uti videmus factum Odyſ. XIV. à Caſtoris Hylacidæ filiis,

— Τοὶ δὲ ζωὴν ἐδάσαντο
Παῖδες ὑπέρθυμοι καὶ ἐπὶ κλήρους ἐβάλοντο.

Ulyſſi

Ulyſſi tamen, qui ſe etiam in eorum numero ponit, pauca data; quod eſſet natus è pellice. Sortes autem factæ potiſſimum apud antiquos ligno; unde Herodianus Grammaticus κλῆρον deducit παρὰ τὸ κᾶλον. In eo ſymbolum ſuum vel teſſeram inſcribebant: ut liquet ex Iliade VII. ubi optimates Græcorum ſortituri pugnam cum Hectore ineundam, κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος.

Conjecerunt autem in galeam, & poſtquam nonnihil concuſſiſſent, extrahebant:. quod etiam factum à ſociis Ulyſſis in adeunda Circe Odyſ x. Et ſic Virgilius: *Conjectamque ænea ſortem accepit galea.* Alias κάλπη, ſeu urna fuit in hanc rem adhibita.

Quod ſi carerent liberis, ad remotiores devoluebatur Succeſſio; ſicut apparet ex Iliad v. ubi Phœnops, occiſis duobus filiis, nullum generaſſe dicitur

—— Ἐπὶ κτεάτεσσι λιπέσθαι,
Χηρωσταὶ δὲ διὰ κτῆσιν δατέοντο —

Euſtathius apud Græcos refert, extitiſſe quoddam τάγμα ἐν ταῖς πόλεσι τὸ διοικοῦν τοὺς ἀκληρονομήτους, ἤγουν τοὺς χηρεύοντας διαδόχων. Sed non videtur convenire, ut ad magiſtratus quoſdam ejuſmodi bona, ſuis hæredibus carentia, tecciderent, non

ad

ad cognatos; quando præſertim hic mentio fit *Diviſionis*. Itaque rectius, opinor Heſychius, cui χηρωσταὶ ſunt οἱ μακρόθεν συγγενεῖς, οἱ μακρόθεν κατὰ γένος προσήκοντες. Et Pollux: οἱ τῷ ἐρήμῳ γένει προσήκοντες. Qui generi alicui & familiæ ſuis hæredibus viduatæ ſanguine ſunt juncti. Ita vero etiam Heſiodus in Theogonia loquens de vita cælibe, in qua quis à re familiari ſatis paratus, tamen adventante ſenecta, caret eo, qui opem ac fomentum adhibeat:

Ὅς κε γάμον φεύγων καὶ μέρμερα ἔργα γυναικῶν
Μὴ γῆμαι ἐθέλῃ· ὀλοὸν δ' ἐπὶ γῆρας ἵκηται
Χήτει γηροκόμοιο· ὁ δ' οὐ βιότου ἐπιδευὴς
Ζώει, ἀποφθιμένου δὲ διὰ κτῆσιν δατέονται
Χηρωσταί.

Quæ verba enarrans Scholiaſtes, χηρεύοντος, inquit, τοῦ οἴκου καὶ ἐρήμου ὄντος τέκνων κληρονόμων τῆς οὐσίας τῆς πατρικῆς· οἱ πόῤῥωθεν συγγενεῖς, οἱ δημόσιοί τινες ἅρπαγες καὶ ἀλλότριοι τοῦ γένους διαμερίζοντες τὴν τοιαύτην οὐσίαν. Quanquam fieri poteſt, ut magiſtratus certi conſtituti fuerint, qui ejuſmodi bona proximis genere diſtribuerent. Alioqui non eſt novum ac inuſitatum, ut bona ἀδέσποτα ac ἀκληρονόμητα fiſco principis addicantur.

CAP.

CAP. XIII.

De Nuptiis.

Nuptiæ, apud veteres Græcos, inter quaſvis perſonas contrahebantur, præterquam parentes ac liberos. Hanc enim conjunctionem nefariam habitam, vel unius Oedipi & Jocaſtæ tragica hiſtoria oſtendit, quam Poëta attingit Odyſ. xI. In aliis exigua aut nulla habita ratio conſanguinitatis. Sic enim initio x. Odyſ. Æoli ſex filii cum totidem filiabus matrimonio ſociati dicuntur. Tyro quoque fratri Cretheo nupſit Odyſ. xI. Iphidamas duxit amitam, Ciſſei materni avi filiam, uti & Diomedes Iliad. xI. Alcinoüs Aretam neptem ex fratre Odyſ. vII. Similiter Deïphobus habuit uxorem fratris demortui Helenam; Helenus Andromachem, Hectori nuptam.

In nuptiis rite obeundis ab Homero laudatur *Pubertas*. Ita namque Æoli filii dicuntur ἡβώοντες, pubeſcentes Iphidamanti etiam Ciſſeus dedit filiam,

— Ἐπεὶ ῥ' ἥβης ἐρικύδεος ἵκετο μέτρον.

Euſtathius: Καίριον γάμον ſignificari docet, ὅτι δὴ φίλτατος ἂν εἴη τῇ νύμφῃ ὁ γαμέτης,

της, καὶ ἡδὺς ἐν τοῖς ςρώμασι. Ὅυπερ καὶ τὸ Ὁμήρου χαριεςάτη ἡ ἥβη καὶ ἡδεῖα. Hinc Sappho puellam vocabat ἄχαριν, quæ nondum eſſet apta conjugio: contra Daphnis χαρίεις dictus Theocrito Idyl. VIII. Sic apud Pindarum Olymp. I. florente prima lanugine, nuptias Pelops cogitavit, πρὸς εὐάνθεμον δ' ὅτε φυὰν λάχναι νιν μέλαν γένειον ἔρεφον, ἑτοῖμον ἀνεφρόντισεν γάμον. Similiter Pyth. IX. multi proci ambientes puellam Libyſſam, ἥβας καρπὸν ἀνθήσαντ' ἀποδρέψαι ἔθελον. In hanc ſententiam quoque Romanorum legibus cautum, ne ante pubertatis tempus matrimonia contraherentur, quod in maribus decimoquarto anno definitum, in mulieribus duodecimo: etſi plena pubertas decem & octo annis etiam deſcribatur à Modeſtino l. 40. Digeſt. de Adoption. Quod Philoſtratus quoque apud Græcos habitum docet lib. II. de vit. Apoll. Ita vero etiám apud Theocritum celebratur ὀκτωκαιδεκέτης, ἢ ἐννεακαιδέχ' ὁ γαμβρὸς Idyl. XV, gener octodecim aut novendecim annorum.

Contrahebantur matrimonia parentum voluntate. Sic Achilles recuſat filiam Agamemnonis, quia pater Peleus domi aliam ſibi ſit adſciturus,

Πη-

Πηλεὺς θήν μοι ἔπειτα γυναῖκα γαμέσσεται αὐτός.

Iliad. IX. Briſeïs maritum occiſum deflens inquit:

Ἄνδρα μὲν ᾧ ἔδοσάν με πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ.

Iliad. XIX. Nauſicaa ait, ſe ſuccenſere ei quæ

—— Ἀέκητι φίλων πατρὸς καὶ μητρὸς ἐόντων
Ἀνδράσι μίσγηται. –

Odyſ. VI. Antimachus denique jubet Telemachum matrem dimittere, ut nubat,

Τῷ ὅτεῳ τε πατὴρ κέλεται καὶ πότνια μήτηρ.

Odyſ. II. Ita vero apud Muſæum Hero:

Ἀμφαδὸν οὐ δυνάμεσθα γάμοις ὁσίοισι πελάσσαι:
Οὐ γὰρ ἐμοῖς τοκέεσσιν ἐπαδέα.

Idem apud Xenophontem Cyrus VIII. Pæd. Τὴν τε γένος ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα, καὶ δῶρα· βούλομαι δὲ σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. Tertullianus III. ad uxorem: *Nec in terris filii ſine conſenſu patrum rite & jure nubant.* Quamobrem Imperator Juſtinianus Inſtit. de Nuptiis pronunciavit: *Rationem civilem & naturalem hoc ſuadere in tantum; ut parentis juſſus præcedere debeat.*

Porro

Porro ut ſponſus ἕδνα dabat ſponſæ, ita viciſſim illa huic afferebat à parentibus προῖκα dotem. Ejus nomine Andromacha dicta πολύδωρος, quod magnam attulerit Hectori dotem Iliad. VI, Hecuba quoque ait, patrem multa dediſſe, Iliad. XXII.

Πολλὰ γὰρ ὤπασε παιδὶ γέρων ὀνομάκλυτος
Ἄλτης.

Sic Alcinoüs optat Ulyſſem ſibi generum, & ſpondet ſe daturum domum ac poſſeſſiones,

—— Οἶκον δ' ἐγώ κε καὶ κτήματα δοίην.

Odyſ. VII. Agamemnon vero etiam Achilli pollicetur filiam ampliſſime dotatam,

—— Ἐγὼ δ' ἐπιμείλια δώσω
Πολλὰ μάλ', ὅσσ' οὔπω τις ἑῇ ἐπέδωκε θυγατρί,

nempe ſeptem pulcras ac bene cultas urbes. Scholiaſtes προῖκα intelligit, & τὰ μείλια exponit οἷς μειλίσσονται τοὺς ἄνδρας. At Heſychius interpretatur τὸ ἐπίπροικον dotem adventitiam, dotiſque acceſſionem, præter dotem profectitiam, ut loquitur Ulpianus. Et videtur hoc poſtulare τὸ Ἐπὶ, quod in compoſitione habet vim amplificandi. Proinde hæ urbes erunt τῆς προικὸς ἐπίδομα, καὶ προ-

προσθήκη, Græci παράφερνα vocant, quæ vox in Jus Romanum tranſlata l. 9 §. 11. Digeſt de jure dotium. Cujus rei illuſtre exemplum apud Livium lib. XVI. ubi Scipio, capta Carthagine, virginem nobilem Allucio principi deſponſatam, ita reddit, ut τὰ λύτρα à parentibus accepta doti adjiciat. *Super dotem*, inquit, *quam accepturus à ſocero es, hæc tibi à me dotalia dona accedunt, aurumque tollere ac ſibi habere juſſit.*

Atque hanc Dotem ſoluto matrimonio referre ſolitæ uxores, uti patet ex Odyſſ. 11; ubi Telemachus inter alia incommoda, quæ à matris dimiſſione metuit, hoc etiam ponit, quod cogatur Icario ejus patri reſtituere,

—— Κακὸν δέ με πόλλ' ἀποτίνειν
Ἰκαρίῳ, αἴκ' αὐτὸς ἑκὼν ἀπὸ μητέρα πέμψω.

Quod Imperatorum ſanctionibus cautum apud Romanos lib. V. Codicis tit. *Soluto matrimonio, quemadmodum dos petatur.*

Cap. XIV.

De ritu Nuptiarum.

Sponſam in ædes ſuas ſolenni ritu ducebat ſponſus. Sic Ægyſthus Clytemneſtram,

Ἐθέλων ἐθέλουσαν ἀνήγαγεν ὅνδε δόμονδε.

Odyſ. III. Et quod lib. VI. de Nauſicaa,

—— Ὅσκε σ' ἐέδνοισι βρίσας οἶκόνδ' ἀγάγηται.

Inde Heſiodus in ſcuto Herculis,

—— Τοὶ μὲν γὰρ ἐϋσσώτρου ἀπ' ἀπήνης
Ἤγοντ' ἀνδρὶ γυναῖκα —

In curru nimirum vehi potiſſimum ſolebant, uti etiam obſervavit Pollux lib. III. cap. III.

Domus plerunque nova in hanc rem à marito extruebatur. Odyſ. XV.

Ἔνθάδ' ἔγημε γυναῖκα καὶ ὑψιρεφὲς θέτο δῶμα.

Sic Iliad. II. καὶ δόμος ἡμιτελὴς, de Proteſilao, recens conjugato. Scholiaſtes: ἔθος γὰρ ἦν τοῖς γήμασι θάλαμον οἰκοδομεῖσθαι.

Ita etiam apud Theocritũ nova nupta,

Τεύχεις μοι θάλαμον, τεύχεις καὶ δῶμα καὶ αὐλάς.

Idyl. XXX.

Præ-

Præferebantur de more lampades ac faces, cum duceretur ſponſa. Iliad. XVIII:

Νύμφας δ' ἐκ θαλάμων δαΐδων ὕπο λαμπομενάων
'Ηγίνεον ἀνὰ ἄϛυ –

Sic Heſiodus:

Τῆλε δ' ἀπ' αἰθομένων δαΐδων σέλας εἰλύφαζε
Χερσὶν ἐνὶ δμώων. ——

Apud Euripidem quoque mater queritur, ſe filio non accendiſſe facem nuptialem,

——'Εγὼ δ' οὔτι σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς,
Νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει μητρὶ μακαρίᾳ.

Similiter Agave apud Nonnum Dionyſ. XLVI:

Οὔπω τοῖς θαλάμοισιν ἀνήψαμεν νυμφοκόμον πῦρ.

Cantus etiam accedebat ὑμέναιος dictus; ſicuti locis citatis ab Homero & Heſiodo ſubjungitur, πολὺς δ' ὑμέναιος ὀρώρει. Sic Agave, οὐ ζυγίων ἤκουσα τεῶν ὑμέναιον ἐρώτων. Pollux: Τὸ δ' ᾆσμα τὸ γαμήλιον ὑμὴν καὶ ὑμέναιος. Quæ vox cum ipſa re ad Romanos tranſiit, ut pleraque alia ſolennia nuptiarum. Terentius, Adelphis:

Hy-

*Hymeneum, turbas, lampadas, tibi-
cines.*

Puellæ vero ſociæ potiſſimum cantitabant, ut notat Pindarus Ode III. Pyth. Οὐκ ἔμειν' ἐλθεῖν τράπεζαν νυμφίδιον, οὐδὲ παμφώνων ἰαχὰν ὑμεναίων, ἅλικες οἷα παρθένοι φιλέοισιν ἑταῖραι ἑσπερίαις ὑποκορίζεσθ' ἀοιδαῖς Cujus rei luculentum exemplum in Helenæ epithalamio apud Theocritum.

Saltatio quoque Muſicis conſonantibus organis in Nuptiis uſitata. Iliad. XVIII:

Κοῦροι δ' ὀρχηστῆρες ἐδίνεον, ἐν δ' ἄρα τοῖσιν
Αὐλοὶ φόρμιγγές τε βοὴν ἔχον.

Sic in nuptiis Megapentus Odyſ. IV:

—— Δοιὼ δὲ κυβιστητῆρε κατ' αὐτοὺς
Μολπῆς ἐξάρχοντες ἐδίνευον κατὰ μέσον.

Ulyſſes etiam cum ſimulare in ædibus nuptias vellet, cantorem accerſi juſſit, qui deſiderium curet,

Μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθ-
μοῖο

Odyſſ. XXIII. Atque ita etiam apud Heſiodum in nuptiarum deſcriptione,

Τοὶ μὲν ὑπαὶ λιγυρῶν συρίγγων ἵεσαν ἀοιδὴν,
Αἱ δ' ὑπὸ φορμίγγων ἄναγον χορὸν ἱμερόεντα.

Fiebant hæc convivio magnifice parato, quod γάμον etiam Homerus vocat,

 ſicuti

ſicuti Latini *Nuptias.* Pollux: Ὅμηρος μέντοι οὐ τὸ ἔργον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑστίασιν γάμον καλεῖ. Odyſ. I.

> Εἰλαπίν' ἠὲ γάμος, ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε ἐστί.

Ita Telemachus Spartam appellens, invenit Menelaum

> —— Δαίνυντα γάμον πολλοῖσιν ἔτῃσιν
> Υἱέος ἠδὲ θυγατρὸς ἀμύμονος ᾧ ἐνὶ οἴκῳ.

Odyſ IV. Briſeïs quoque deflens Patroclum mortuum, ait eum ſibi pollicitum Achillis nuptias,

> —— Δαίσειν δὲ γάμον μετὰ Μυρμιδόνεσσι.

Iliados XIX.

Veſtis etiam ad nuptias celebrandas mutata, adhibita lavatione. Jubet hoc Ulyſſes Odyſ XXIII:

> Πρῶτα μὲν ἂρ λούσασθε καὶ ἀμφιέσασθε χιτῶνας
> Δμῳὰς τ' ἐν μεγάροισιν ἀνώγετε εἵματ' ἑλέσθαι.

Hinc Minerva ad Nauſicaam Odyſ. VI.

> Σοὶ δὲ γάμος σχεδόν ἐστιν ἵνα χρὴ καλὰ μὲν αὐτὴν
> Ἕννυσθαι, τὰ δὲ τοῖσι παρασχεῖν οἵ σε ἄγωνται.

Morem hunc orientis populis patrium fuiſſe, docet clare hiſtoria Euangelica, ubi è convivio ejicitur, qui veſte nuptiali haud erat accinctus. Cæterum ſoliti

liti ſponſæ dari à ſponſo veſtes nuptiales, ut liquet ex ea quam dat Helena Telemacho in hunc uſum, πολυηράτε ἐς γάμον ὥρlω Σῇ ἀλόχῳ φορέειν Odyſſ xv.

Poſtremum lecto geniali in thalamo parato ,. ſolvebat ſponſus ſponſæ zonam. Eo pertinet quod Neptunus, rem habens cum Tyro, λῦσε δὲ παρθενίlω ζώνlω Odyſ. xi. Et in hymno Veneris Anchiſes,

Λῦσε δέ οἱ ζώνlω ἰδὲ εἵματα σιγαλόεντα.

Sic apud Theocritum puella compreſſa à Daphni Idyl xxvii:

Φεῦ φεῦ, καὶ τlὼ μίτραν ἀπέσχισας, ἐς τί δ' ἔλυσας

Moſchus de Europa abvecta Idyl. ii:

Οὐδ' ἄρα παρθενικlὼ μίτρlω ἤχραντον ἐρύσσατο.

Sic vero & illa apud Ovid. in Epiſt.

Cui mea virginitas avibus libata ſiniſtris,

Caſtaque fallaci zona revincta manu.

CAP. XV.

De ſecundis Nuptiis.

Ita ſanᴄte conjugalis thori caſtitas à priſcis obſervabatur, ut alii viro, ſecundo voto, ſe addicere mulieres haberent religioni. Exemplum luculentum in Penelope, quæ ad ſecundas nuptias à multis ſollicitata procis, ſtrenue reſtitit, verita mariti lectum, & populi famam, ut ipſa ait Odyſ. xvi:

Αἰδομένη εὐνὴν πόσιος, δημοῖό τε φῆμιν.

Ex voto hoc eſt maritorum qui à morte etiam crediti veteribus integras ſibi cupere uxores. Quemadmodum Juſtinianus pronunciavit: *animam mariti defuncti ſecundis nuptiis contriſtari*. §. Qua vero Authen. de Nupt. Hinc illa apud Virgilium Æn. iv:

Ille meos primum qui ſe ſibi junxit amores
Abſtulit, ille habeat ſecum, ſervetque ſepulcro.

Maxime vero hoc obtinuit cum relinquebantur liberi, quibus cenſebant non perinde favere mulieres, iterum conjugatas ut eſt Odyſ xv:

Κείνου βέλτιστος οἶκον ὀφέλλειν ὅσκεν ὀπυίοι

Παί-

Παίδων δὲ προτέρων καὶ κουριδίοιο φίλοιο.
Οὐκ ἔτι μέμνηται τεθνηότος· οὐδὲ μεταλλᾷ.

Intemperantiæ quoque ac laſciviæ opinionem præbebant, quæ ad ſecunda vota convolarent. Unde Valerius Maximus dicit: *multa matrimonia legitimæ intemperantiæ ſignum eſſe.* Quintilianus vero, *nubendi quandam eſſe impudicitiam*, Declamat. CVI.

Jure tamen non fuiſſe prohibitas ſeciendas nuptias liquet ex eo, quod parentes ac amici Penelopis, rati Ulyſſem demortuum, denuo nubere jubent Odyſ. XIX. Atque hac re cæteris apud Græcos præiiſſe fertur Achis Perſeï neptis, quæ Periete Æoli filio, qui cum Virgo nupta fuerat mortuo, alteri viro Oebalo nupſit, cum antea ſanctum ac ſolenne fœminis eſſet, priore viro mortuo, ſecundis nuptiis abſtinere, ut eſt apud Pauſaniam Corinthiacis: πρότερον δὲ καθεστήκει ταῖς γυναιξὶν ἐπὶ ἀνδρὶ ἀποθανόντι χηρεύειν.

Cæterum illud ſingulare, quod Homerus ait, Ulyſſem ad expeditionem Trojanam diſcedentem uxori Penelope dixiſſe, incertum ſibi eſſe, an rediturus ſit, an captivus ad Trojam permanſurus; itaque ſervaret domum ad filii

uſque pubertatem, tum nuberet, cui vellet,

Γήμασθ' ᾧ κ' ἐθέλῃσθα τεὸν κατὰ δῶμα λιποῦσα.

Ulpianus quidem reſpondet, donec certum eſt, maritum vivere in captivitate conſtitutum, nullam habere licentiam uxores eorum migrare ad aliud matrimonium, niſi mallent ipſæ mulieres cauſam repudii præſtare, Sin autem in incerto eſt, an vivus apud hoſtes teneatur, vel morte præventus; tunc, ſi quinquennium à tempore captivitatis exceſſerit, licentiam habet mulier ad alias migrare nuptias. l. 6. Digeſt. de Divort. ac Repud. At vero Juſtinianus Novell. CXVIII. cap. XI. decrevit, ob quantumvis longam mariti abſentiam, uxorem alteri nubere non poſſe, niſi audieret eum certo mortuum Eo pertinet illud Petronii: *Si abſente per aliquot annos marito potiri non licebat, amare certe licebat?* Atque hac de cauſa Penelope noluit, licet juſſa, alteri in matrimonium ſe tradere, variis artibus procorum, vota ad prioris mariti reditum ſuſpendens Eoque nomine ab omnibus ſcriptoribus celebrata,

Pene-

Penelope poterat bis denos ſalva per
annos,
Vivere, tam multis fœmina digna pro-
cis,

ait Propert. lib. I. Elegia VI. Cæterum non videtur omittendum, quod Pauſanias Arcadicis apud Mantineos vulgo jactatum refert: Πηνελόπην ὑπ' Ὀδυσσέως καταγνωσθεῖσαν, ὡς ἐπισπαστοὺς εἰσαγάγοιτο ἐς τὸν οἶκον, καὶ ἀποπεμφθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, damnatam ac repudiatam fuiſſe ab Ulyſſe, quod procos ultro allexiſſet & invitaſſet in ædes ſuas.

CAP. XVI.

De Adulterio.

Grave comprimis & animadverſione dignum crimen patrare exiſtimati, qui alienum thorum violaſſent, exemplo Ægyſthus, qui Agamemnonis abſentis uxorem Clytemnæſtram nefario conjugio ſibi junxit, eumque advenientem trucidavit. Sed & idem cum ipſa filii Oreſtis vindicem manum expertus eſt, quem ideo rei bene geſtæ laudavit in Deorum concilio Jupiter & Pallas Odyſ. I. Sic ejuſdem pater Thye-

ſtes, cum Atreï fratris uxorem Europam ſtupraſſet, ita vehementer eum irritavit, ut ultionis vice & proprios liberos in convivio appoſuerit edendos.

Imo cum Phœnix matris impulſu pellicem patris injiſſet, furias quas ille imprecabatur habuit ultrices Iliad IX. Sed omnium clariſſimum exemplum Paridis, qui cum Helenam Menelaï uxorem è Sparta abduxiſſet, univerſam Græciam adverſus ſe ac Trojanos concitavit, à quibus ipſe cum ſuis internecione deletus Et quidem Hector eum lapidea tunica induendum cenſuit, tam immanis ſceleris nomine

Λαΐνον ἕσσο χιτῶνα κακῶν ἕνεχ' ὅσσα ἔοργας. Iliad. III. Quæ adulterii pæna apud orientales populos perantiqua; ut conſtat ex lege Dei Deuteron. XXII. & Johan. VII. Ac omnium pene gentium moribus pœna capitalis impoſita adulteris; quam deprehendens maritus ipſe poterat inferre, ut liquet ex Demoſthene contr. Neær. & Digeſt. ad legem Juliam de Adulter.

Alioquin & pecunia quandoque apud Græcos redempta adulterii pœna: quo pertinent *μοιχάγρια*, quæ Homerus celebrat.

lebrat. Odyſ VIII. Quæ Scholiaſtes interpretatur τὰ ἀποτιόμενα ὑπὸ τοῦ ἐν μοιχείᾳ ἀγρευθέντος. Loquitur ibi de furtivo Martis ac Veneris concubitu; Illum cum uxore deprehenſum Vulcanus cupit detinere in vinculis, donec ſibi perſolvat χρέος debitum. Pro quo Neptunus, cum ſe obtuliſſet fidejuſſorem, ſolvit. Poſtulat autem omnia ſibi reddi ἔδνα, quæ patri dederat ob puellam. Apud Romanos utique etiam maritos ſolitos lucrari dotes adulterarum uxorum, & contra uxores donationes propter nuptias adulterorum maritorum, conſtat ex ſanctione Theodoſii & Valentiniani l. 8. Cod. de Repudiis; *Quæ ſimul facta*. Imo nec licuit marito retinere in adulterio deprehenſam uxorem, L. 2. Cod. ad leg. Jul. de Adulter. Cui conſentanea illa lex Attica apud Demoſthenem in Neær. Ἐπειδὰν δὲ ἕλῃ τὸν μοιχὸν, μὴ ἐξέστω τῷ ἑλόντι συνοικεῖν τῇ γυναικὶ, ἐὰν δὲ συνοικῇ, ἄτιμος ἔστω.

CAP. XVII.

De Concubinis.

Præter legitimas uxores fuerunt antiquioribus Græcis etiam in uſu aliæ fæminæ, quibuſcum cubabant. Talis Achilli Briſeïs, quam lecti ſui gratia ſe ſervaturum pronunciat Iliad. I.

Ἱστὸν ἐποιχομένην καὶ ἐμὸν λέχος ἀντιόωσαν.

Ἄλοχος uxor inde dicta lib. IX. Ibi quoque abſente Briſeïde cubat cum Diomeda Lesbia muliere, uti Patroclus cum Iphi. Ita etiam Neſtori ac Phœnici ſuæ ſunt fæminæ, lecti ſociæ. Erant illæ plerunque ſervæ in bello captæ, aut pretio coëmptæ: cujuſmodi illæ mulieres Lesbiæ, quæ dicuntur fuiſſe in tentoriis Agamemnonis, Iliad. II, & IX. Serva item ex qua Menelaus ſuſcepit Megapenthem, cum non amplius eſſet pariendo Helena, Odyſ. IV. Similiter ea qua ſe natum fingit Ulyſſes Odyſ. XIV:

—— Ἐμὲ δ' ὠνητὴ τέκε μήτηρ,
Παλλακίς. ——

Poſtremum hoc genus παλλακίδες pellices, Hebræa voce dixerunt, quæ legitimis

timis uxoribus ſuperinducebantur. Quanquam apud Græcos, ægre admittebantur ejuſmodi ſociæ: uti videmus factum à matre Phœnicis, quæ pellicem exoſam ſtuprare filio ſuaſit. Iliad. IX. Indeque Ulyſſes noluit cum ſervâ Euryclea rem habere, metu uxoris,

Εὐνῇ δ' οὔποτ' ἔμικτο, χόλον δ' ἀλέεινε γυναικός.

Odyſſ. I. Hac de cauſa quoque irritata Clytemnæſtra, Agamemnoni ac Caſſandræ manus cruentas intulit, quod hanc ille lecti ſociam feciſſet. Medea Jaſoni parem ſtruxit interitum, liberis interfectis, quod Creüſam ſibi ſuperinduxiſſet; uti notatum ab Athenæo lib. XIII. At apud Barbaros facilius ab uxoribus pellices illæ tolerabantur, ſicuti videre eſt in Priamo, cui præter Hecubam aliæ mulieres quam plurimæ; quod ipſe dictat Iliad. XXIV. filios nempe ſibi fuiſſe quinquaginta, ex quibus novendecim uno ventre editi ſint, cæteri ex aliis mulieribus. Eorum alii γνήσιοι Homero dicti, alii νόθοι; uti diſtinguuntur Iliad XI.

Υἷε δύω Πριάμοιο νόθον καὶ γνήσιον ἄμφω.
Εἰν ἑνὶ δίφρῳ ἐόντας

Et quidem Νόθους interpretatur Scholiaſtes

ſtes τοὺς ἐκ παλλακίδος, qui è pellice eſſent editi: Quanquam revera πολυγαμία in Priamo videtur fuiſſe, ut multas habuerit uxores matrimonio legitimo junctas. Etenim magnorum Principum filiæ illi ſociatæ, & quidem allata dote; qualis Laothoë, Altæ Lelegum Regis filia, ex qua natus Lycoan Iliad. XXI. Ita vero etiam ab antiquiſſimis Græcis factum, exemplo eſt Ægeus Theſeï pater, qui, ut teſtatur Athenæus, primum Opletis filiam duxit: poſt unam ex natis Chalcodontis, quas cum amicis dediſſet, multas alias ſine nuptiis inivit; dein' Pitheï filiam Æthram connubio junxit, ac poſtremo Medeam. Ipſe quoque Theſeus, complures habuit uxores, partim rapto, partim amore, partim legitimis nuptiis ſibi ſociatas, ut ſcribit Iſter lib. XIV. Rer. Attic. Idem conſtat factum ab Hercule; unde numeroſa illa proles enata.

Cæterum, etſi non eodem ordine cenſerentur nothi apud priſcos, accurate tamen cum aliis filiis legitimis à parentibus educabantur. Quemadmodum comprobatur exemplo Phædri, qui nothus erat Antenoris, Iliad. V. & Teucri, qui Telamonis lib. VIII. Quinimo

&

& in partem aliquam venerunt paternæ hæreditatis ; uti Ulyſſes ſibi ait obtigiſſe Odyſ. XIV. Megaphentes vero, ut & Nicoſtratus à regno Spartæ , quod pater poſſederat Menelaus , ab Oreſte fuerunt excluſi , quia ἐκ δούλης eſſent ſuſcepti, ut ait Pauſanias Corinthiacis. At Neoptolemus , quem ex Deïdamia furtim ſuſtulerat Achilles, patrium regnum ſuſcepit. Sed matris conditione hoc forte factum, quæ rege Lycomede erat prognata.

CAP. XVIII.

De liberorum educatione.

Singularis cura veterum Græcorum paſſim apud Homerum elucet in liberis domi educandis. Iliad. XVI:

Τὸν δ' ὁ γέρων Φύλας εὖ ἔτρεφεν, ἠδ' ἀτί-
ταλλεν
Ἀμφαγαπαζόμενος ὡσεὶ ἑὸν υἱὸν ἐόντα.

lib. XXIV:

Υἱέες ἐν μεγάροισιν ἡμῶν τράφεν, ἠδὲ γένοντο.

Odyſ. XI:

Καὶ πατρὸς ὅς ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα.

Matris præcipue commendata diligentia, Iliad. II.

— Ἡ μ' ἔτεκ', ἥ μ' ἔθρεψε.

Odyſ. XI.

Majoris uxorem idem præſtitiſſe, *αὐτὴ γὰρ ἔτρεφεν ἰδίῳ γάλακτι*. Multus ille eſt in hujus rei commendatione tractatu *περὶ παίδων ἀγωγῆς*; uti Phavorinus apud Gellium lib XII. cap I. Cæteroquin haud inficior, Nutrices etiam adſcitas ab antiquioribus: veluti Euryclea illa Ulyſſes, cui ipſe Odyſ. XII:

Σὺ δέ μ' ἔτρεφες αὐτὴ τῷ σῷ ἐπὶ μαζῷ.

Sic etiam Nutrix Nauſicaæ, Odyſ. VI. & Aſtyanactis Hectoris filii commemoratur Iliad VI. Sed lactis materni inopia hoc fieri potuit, ut ſæpe contingit. Ut ut ſit, conſtat ſingularem à parentibus adhibitam curam in liberorum educatione; quam & leges Athenienſium, uti & Romanarum ſanxerunt.

Hinc in delitiis conjugii poſitum, quod puelli in genibus parentum comedebant, ut patet Iliad. XXII. ubi Andromache occiſo Hectore; queritur de Aſtyanacte,

— Ὃς πρὶν μὲν ἑοῦ ἐπὶ γούνασι πατρὸς
Μυελὸν οἶον ἔδεσκε καὶ οἰῶν πίονα δημόν.

Sic in genibus Antolyci avi Ulyſſes poſitus Odyſſ. XIX:

Τὸν ῥά οἱ Εὐρύκλεια φίλοις ἐπὶ γούνασι θῆκε
Παυομένῳ δόρποιο. —

Itaque

Itaque Amyntor filio diras imprecatus addit, ne genibus ſuis imponat filium,

Μήποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν
Ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα. ——

Iliad. IX. Illic ſoliti ludere puſiones παππάζοντες, Iliad. V:

Οὐδέ τί μιν παῖδες ποτὶ γούνασι παππά-
ζουσιν.

Πάππα nempe ſubinde dictitantes, qua voce Nauſicaë patrem alloquitur Odyſſ. VI.

In illuſtrioribus familiis adhibiti præterea viri, qui filios educarent ac bonis artibus imbuerent. Quam operam præſtitit Peleo in educatione Achillis Phœnix Iliad. IX. Ubi refert, ſe ei infanti genibus ſuis impoſito cibum præcidiſſe, & vinum infudiſſe, quo evomito ſæpe veſtem ſuam conſpurcavit; deinde concionandi ac bellandi diſciplina eum informaſſe,

Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων,

ut eum efficeret oratorem verborum, actoremque rerum, ſicuti vertit Cicero I. de Oratore. Idem Chironi Centauro traditus quoque in diſciplinam, apud Orpheum in Argonaut. & Pindarum Ode III. Nem. ubi artem canendi, medendi, venandi, aliaſque edidicit. Et Pau-

Pauſanias Bœoticis narrat, Heſiodum conſcripſiſſe præcepta Chironis ad Achillem inſtruendum, ubi inter alia ejus opera ponitur Παραινέσεις τε Χείρωνος, ἐπὶ διδασκαλίᾳ δὲ τοῦ Ἀχιλλέως. Plutarchus quoque in Theſeo ait, illi à patre datos præceptores, qui liberalibus artibus ac heroïcis diſciplinis eum informarent. Herculem quoque ab Atlante rerum naturalium ſcientiam edoctum ſcribit Servius. At apud Theocritum Idyl. xxiv, Linus fertur eundem docuiſſe literas; artem ſagittandi Eurytus; cantandi cythara Philammonides Eumolpus; pugillatus ac luctæ artem Harpalycus Phanopeus; certamina curulia Amphitryo; bellica Caſtor. Ita Alexandro Magno varii fuerunt magiſtri & præceptores; quibus omnibus impoſitus Leonidas Olympiadis propinquus, qui nutritius ejus ac Rector dictus. At Cato Romanus ipſe filium ſuum omnibus artibus voluit erudire, οὐ μόνον ἀκοντίζειν οὐδ' ὁπλομαχεῖν, οὐδ' ἱππεύειν διδάσκων τὸν υἱόν, ἀλλὰ καὶ τῇ χειρὶ πὺξ παίειν, καὶ καῦμα καὶ ψῦχος ἀνέχεσθαι, καὶ τὰ δινώδη καὶ τραχύνοντα τοῦ ποταμοῦ νηχόμενον ἀποβιάζεσθαι, ut refert Plutarchus.

CAP. XIX.

De officio liberorum erga parentes.

Maximum parentibus honorem à liberis exhibitum apud Homerum, infinitis locis patet. Verebantur religioſe eos offendere, quod Ἐρινῦς Furias crederent vindices ſibi inſtare, quæ Scholiaſtæ dicuntur καταχθόνιοι δαίμονες, τιμωρητικοὶ τῶν πατρικῶν ἀσεβημάτων. Senſit hoc Phœnix Iliad. ιx. cui violanti pellicem ſuam pater στυγερὰς ἐπεκέκλυτ' Ἐρινῦς. Eodem modo cavet ſibi Telemachus ab expellenda matre,

— Ἄλλα δ' ἐκ δαίμονος

Δώσει, ἐπεὶ μήτηρ στυγερὰς ἀρήσετ' Ἐρινῦς.

Odyſſ 11. Timoleon quoque apud Plutarchum inedia ſe conficere paravit, cùm videret matrem φωνάς τε δεινὰς καὶ κατάρας ἐπ' αὐτὸν ῥῆξαι φρικώδεις. Nec fortiore ratione commovendum filium Marcium Veturia ſibi putavit, quam injecto imprecationis maternæ metu, apud Dionyſ. Halicarnaſ lib. VIII: Βαρεῖαν ἀρὰν καὶ δεινὰς Ἐριννύας ἀντ' ἐμῆς καταλιπεῖν σοι τιμωρούς. Multus in hac re declaranda eſt Plato XI. de Leg. Ubi Oedipodis, Amyntoris, Theſeï ac aliorum exem-

exemplis oſtendit, ἐπηκόυς εἶναι γονέων πρὸς τέκνα θεὺς, Deos parentum adverſus filios injurios exaudire preces, contraque exaudire, ſi quid precentur boni: atque inde honorem illis & quidem à Diis proximum cenſet tribuendum; quod præcepit Pythagoras:

Πρῶτα θεοὺς τίμα, μετέπειτα δὲ σεῖο γονῆας.

In primis vero antiquis Græcis curæ fuit θρεπτήρια, quæ Homerus vocat nutricationis præmia, parentibus rependere; uti cum de Simoiſio & Hippothoo immatura morte præceptis, ait:

— Οὐδὲ τοκεῦσι
Θρέπτα φίλοις ἀπέδωκε· μινυνθάδιος δὲ οἱ αἰὼν.

Heſiodus quoque in Ἔργοις, deſcribens ſeculi poſtremi ſcelera, ait nullum honorem ſenibus parentibus iri delatum, nec viciſſim à filiis nutriendos,

— Οὐδέ κεν οἵγε
Γηράντεσσι τοκεῦσιν ἀπὸ θρεπτήρια δοῖεν.

Tales etiam igne extremo cremandos prædicit Sibylla,

— Ὅσοι δὲ γονεῖς ἐνὶ γήρᾳ
Κάλλιπον οὐδὲ τίοντες ὅλως οὐ θρέπτρα γονεῦσιν
Ἀντιπαρασχόντες. —

Commendat hanc rem ſerio Ariſtot. lib.

lib. IX. Ethic. cap. 11: Δόξειε δ' ἂν τροφῆς μὲν γονεῦσι δεῖν μάλιστ' ἐπαρκεῖν ὡς ὀφείλοντας, καὶ τοῖς τοῦ εἶναι κάλλιον ὂν ἢ ἑαυτοῖς εἰς τοιαῦτ' ἐπαρκεῖν. Leges ipſæ apud Athenienſes ſanxerunt, ut refert Æſchines in Timarchum; quibus ſimile reſponſum Ulpiani *l. ſi quis à liberis. D. de agnoſc. lib.* At diverſum inſtitutum Ægyptiorum, quod refert Herodotus Euterpe: Τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ οὐδεμίη ἀνάγκη, μὴ βουλομένοισι. τῇσι δὲ θυγατράσι πᾶσα ἀνάγκη καὶ μὴ βουλομένῃσι.

In laude quoque poſitum, injuriam parenti illatam ulciſci. Odyſ. γ. Telemachus loquens de Oreſte, qui ultus erat necem patri ab Ægyſtho illatam,

—— Καί οἱ Ἀχαιοὶ
Οἴσουσι κλέος εὐρὺ καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδήν.

Eadem quoque de cauſa matrem occiderat; cujus nomine abſolutus fuit in Areopago, Palladis judicio, ut eſt apud Demoſthenem in Ariſtocr.

Sed & contra injuria parentum in filiis vindicata eſt, quod Agamemnon fecit in Antimachi natis, qui Menelao & Ulyſſi cædem proditorie erant moliti:

Νῦν μὲν δὴ τοῦ πατρὸς ἀεικέα τίσετε λώβην,

Iliad. XI. Ejuſmodi exempla quam plurima

rima in hiſtoriis reperiuntur, præſertim crimine in principes commiſſo. Iniquitas tamen aliqua huic vindictæ videtur ſubeſſe. Etenim, ut recte Cicero: *Acerbum eſt parentum ſcelera filiorum pœnis lui, ut ad liberos, qui nil meruerunt, pœna perveniat.* Εἰ μὴ ξυνεξήμαρτεν, καὶ συγκολάζεσθαι, ait Philo: *Nimirum, quia unuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubjicitur, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur*, uti retulit Calliſtratus l. crimen. D. de pœnis.

CAP. XX.

De Servitute.

Servi Græcis erant plerunque capti bello, quos victores ab occidione ſervabant; unde δμῶες dicti παρὰ δαμᾶν à domando; quia videlicet, ᾧ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται, ut ait Petrus 2 Epiſt. cap. II. Tales δμῶες Ulyſſis, de quibus Telemachus Odyſſ. α:

Καὶ δμώων, οὕς μοι ληΐσσατο δῖος Ὀδυσσεύς.

Sic Lesbiæ illæ mulieres, quas in tentoriis ſervabat Agamemnon, armis erant ſervituti addictæ; uti & Briſeïs Achillis. Idem ſuæ uxori metuit Hector, ne quis ſe mortuo eam abducat;

— Ἐλεύθερον ἦμαρ ἀπούρας,

ut cogatur alienam telam texere, & aquam è fonte afferre. Et vero δεδουλωμένην ſe dicit apud Virgilium Æneid. III:

Stirpis Achilleæ faſtus; juvenemque ſuperbum
Servitio enixæ tulimus. —

Sic Herodotus Thalia narrat, Atoſſam, cum maritum Darium ad bellum Græciæ concitaret, ſe velle ſibi Λακαίνας γυναῖκας θεραπαίνας, καὶ Ἀργείας καὶ Ἀττικὰς καὶ Κορινθίας. Et in Erato Pythia minata vaſtitatem Mileſiis;

Σαὶ δ' ἄλοχοι πολλοῖσι πόδας νίψουσι κομήταις.

Captos ſæpius moris erat in ſervitutem divendere, quod in multis ſe feciſſe dictat Achilles,

— Πολλοὺς ζωοὺς ἕλον, ἠδ' ἐπέρασσα.

Iliad. XXI. Priamus de ſuis natis pronunciat, exemplo Lycaonis, quem ex horto patris abreptum divendidit Achilles: & de aliis queritur Hecuba,

Ἄλλους μὲν γὰρ παῖδας ἐμοὺς πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεὺς
Πέρνασχ' ὅντιν' ἕλεσκε.

Iliad. XXIV. Ita vero integræ quoque civitates ſervituti mancipatæ, quod

ἐξαν-

ἐξανδραποδίζειν dixerunt Græci; ut Achivi fecere potiti Mycenis, apud Diod. Siculum lib. XI. Alexander Thebis apud Arrianum lib I. Mummius Corinthi, apud Plutarchum & alios.

Sed enim non juſto tantum bello ſervi vendebantur ab hoſtibus capti, verum etiam à latrunculis, ac prædonibus, aliiſque, qui quomodocunque poterant eſſe ſuperiores. Ita vendita mulier illa, quam cum Eumæo abduxerant Taphii latrones Odyſ. XV; ipſeque à Phœnicibus pretio traditus Laërti. Ulyſſes quoque Odyſſ. XIV. idem ſibi paraſſe dicit veteratorem Phœnicem, quicum in Libyam navigabat, & Theſprotos, cum eſſet mittendus regi Acaſto,

Αὐτίκα δούλιον ἦμαρ ἐμοὶ περιμηχανόωντο.

Minatur denique etiam Laomedon, ſe Apollinem ac Neptunum ligatos deportaturum in longinquas ac inſulas, ibidemque venditurum. Iliad. XXI. Moderatius Romani, apud quos ab hoſtibus juſto bello, non à latrunculis aut prædonibus capti, ſervi efficiebantur, ut reſpondet Ulpianus l. XXIV. D. de captiv. & poſtlim.

Quod attinet ad eos ſervos, qui citra bel-

bellum aut latrocinium vendebantur, iis antiquitus non uſam Græciam tradit Timæus Tauromenites apud Athenæum: Οὐκ ἦν φασὶ πάτριον τοῖς Ἕλλησιν ὑπ' ἀργυρωνήτων τὸ παλαιὸν διακονεῖσθαι. Primi è Græcis commemorantur Chij barbaros ſervos numerata pecunia mercati. Quos ideo Deorum iram contraxiſſe idem cenſet, ſiquidem oppreſſi ſunt ab iis tædio dominicæ poteſtatis.

In iis præcipui fuerunt Cares; unde pro ſervilibus hominibus Græco proverbio uſurpati. Quo referunt Interpretes illud Homeri Iliad. IX. ἐν Καρὸς αἴσῃ. Frequenter etiam jam inde priſcis temporibus in hanc rem adhibebantur. Pontici, Lydi, Phryges, & ſimiles, qui ſuos ſoliti nullo negotio divendere exteris, uti narrat Philoſtratus lib. VIII. de vit. Apollon.

Magna fuit Dominorum in Servos poteſtas; unde illorum ἄνακτες Reges dicti, uti Telemachus, οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο καὶ δμώων. Odyſ. I. & Andromache metuens filio, ne ſit ἀεθλεύων πρὸ ἄνακτος ἀμειλίχου. Iliad XXIV. In vitam utique ac necem eam patuiſſe, apparet ex eo, quod Ulyſſes, impetitus convitiis à Melantho, minatur, ſe renunciaturum

hero

hero Telemacho, ut eum in fruſta concidat, ἵνα σ' αὖθι διαμελεϊστὶ τάμησιν. Odyſ. XVIII. Quod poſtea factum narratur lib. XXII. ubi nares & aures ei præciſæ, extracta genitalia ac canibus projecta; manus denique ac pedes amputatæ. Servis quidem peculiarem fuiſſe hanc mutilationis pœnam, liquet ex eo, quod Laömedon minatus Diis ſervitutem, ait ſe aures illis præciſurum,

—— ἀμφοτέρων ἀποκοψέμεν οὔατα χαλκῷ.

Eo pertinet, quod famulæ etiam pervicaces ac ſceleratæ funibus ex trabe ſuſpenduntur, quem οὐ καθαρῷ θανάτῳ vocat Telemachus, non puram mortem. Euſtathius: Καθαρός· θάνατος ὁ διὰ ξίφους· μιαρὸς δὲ ὁ ἀγχονιμαῖος. *Informe lethum* dixit Virgilius

Liberabantur quoque nonnunquam dominorum poteſtate. Quod pollicetur bubulco ac ſubulco Ulyſſes, interfectis eorum ope procis. Odyſ. XVI. Et Plutarchus Hellan. Problem. XV. narrat, Telemachum Eumæum ac ſocios libertate donatos civibus inſeruiſſe; unde Coliadarum ac Bucoliorum genus in Ithace celebratum permanſit.

Cæterum præter ſervos etiam fue-

 runt

runt Græcis homines liberi, qui mercede operam ſuam aliis elocabant; θῆτες dicti Homero; ſicuti Telemacho egrediente, θῆτές τε δμῶές τε ἑοῖο.

Sic Odyſſea XVIII: Penelope ab Ulyſſe hoſpite petit, an ad ruſtica officia mercede velit locari:

Ξεῖν' ἦ ἄρ κ' ἐθέλοις θητευέμεν, εἴ σ' ἀνελοίμην
Ἀγροῦ ἐπ' ἐσχατιῇ· μισθὸς δέ τοι ἄρκιος ἔσται.

Et Achilles mavult

—— Ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ
Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ,

quam omnibus mortuorum umbris imperare. Præſtiterunt hoc Laomedonti Apollo & Neptunus, ille in paſcendis bobus, hic in muro ædificando. Unde & θητεῖαι θεῶν παρ' ἀνθρώποις in Græcorum theologia recenſentur à Dionyſio Halicarnaſſ. Antiq. lib. II. Ita vero etiam Herodotus Urania narrat, tres fratres à Timeno oriundos Gavanum, Æropum & Perdiccam ex Argo in Macedoniam transfugiſſe, ubi ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ apud regem; ac primum equos paviſſe, ſecundum boves, tertium minores pecudes.

An-

ANTIQUITATUM HOMERICARUM LIBER TERTIUS,

C A P. I.

De Cibo veterum Græcorum.

Superiori libro ea quæ magis publica ſunt tractavimus, privata deinceps perſequamur: & in iis primo victum ac amictum. Victus ab Ariſtotele lib. III. Ethic. c. x. in humidum & ſiccum diſtinguitur, nempe cibum & potum; quomodo & Homerus ſæpe deſcribit,

Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο.

In cibo primum locum tenet Panis. σῖτος Homero; uſque adeo ut pro quovis edulio uſurpetur, quemadmodum apud Hebræos לֶחֶם. Conſtabat è tritico vel hordeo; hæc enim duo frumenti genera apud Homerum uſitata. Ita quoque Herodotus Euterpe: Ἀπὸ πυρέων καὶ κριθέων οἱ ἄλλοι ζώουσι, Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευμένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζωὴν ὄνειδος μέγιστόν ἐστι, ἀλλ' ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζειὰς μετε-

ξίπεροι κυλίκεσσι. Solebant autem panes ferre in caniſtris, quos κανέους Homerus appellat Odyſ. 1:

Σῖτον δὲ δμῶες παρενήνεον ἐν κανέοισι.

Sic apud Theocritum parvo Hercule;

—— Ἐν κανέῳ μέγαν ἄρτον

Δωρικός. —

Similiter Virgilius Æneid. 1: *Cereremque caniſtris expediunt*. Donatus: *Mos enim fertur apud veteres fuiſſe, ut panis non argenteis vaſculis inferretur, ſed caniſtris, hoc eſt ſpecubus factis ex vimine.*

Accedebant carnes; & quidem boüm præcipue, ovium, caprarum, ſuum Hoc enim Homericis heróibus duntaxat in uſu; & quidem aſſa, ὀπτά. Athenæus lib. 1: Παρετίθεντο δὲ οἱ μὲν ἄρτοι σὺν τοῖς κανοῖς, τὰ δὲ δεῖπνα κρέα μόνον ἦν ὀπτά. ζωμὸν δὲ οὐκ ἐποίει Ὅμηρος, θύων βοῦς οὐδ᾽ ἧψε κρέα, οὐδ᾽ ἐγκέφαλον, ὤπτα δὲ τὰς κοιλίας. Οὕτω σφόδρα ἦν ἀρχαῖος, Ἀνδροφάνης φησί. Hinc Servius ad 1. Æneid *Heroicis temporibus non veſcebantur carne elixa*: Unde & Varronem ait ſcripſiſſe, Romanis primum in uſu fuiſſe aſſa, ſecundo elixa, tertio jurulenta. At enim elixæ quoque carnis antiquioribus temporibus aliquem uſum fuiſſe, ex Homero notat ipſe Athenæus; Ὅτι δὲ καὶ ἑφθοῖς ἐχρῶντο

κρέασιν

χρέασι, ἐμφανίζει ἐν οἷς λέγει.

—— Ὡς ἢ λέβης ζεῖ

Κνίσην μελδόμενος ἁπαλοτρεφέος σιάλοιο.

Eoque refert quod pes bubulus in Ulyſſem conjectus ſit; πόδα γε βόειον ὁ δεὶς ὀπζᾶ.

Erant vero animalia illa ad victum apta provectioris ætatis. Huc pertinere dicit idem Athenæus, quod apud Homerum Priamus objiciat criminis loco filiis, quod ſint ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες. hædorum ac agnorū tenerorum raptores. Sobolis conſervandæ gratia hoc factum, quo nomine etiam apud Athenienſes vetitum fuiſſe ſcribit Philochorus, ne quis intonſum agnum comeſſet, ἀπέχεσθε ἀρνὸς μηδένα γεύσασθαι, ἐπιλειπούσης ποτὲ τῆς τῶν ζώων τούτων γενέσεως. Cui affinis ea lex, quam Imp. Valens per orientem dederat, *nequis vitulorum carnibus veſceretur*, utilitati agriculturæ providens, ut ait Hieronymus lib. 11. adverſ. Jovian.

Cæterum feras quoque nonnunquam ab Heroïbus manducatas conſtat ex frequenti venatione, uti Odyſſ. ix capræ ſylveſtres captæ in cibum. lib. xi, cervus; & id genus alia animalia. Sic vero aves quoques eos conſueviſſe captare

liquet ex Iliad. XXIII. quo loco columbam è malo navis ſuſpenſam ſagittis petunt. Idem de piſcibus factum conſtat, ex eo quod ſocii Ulyſſis dicuntur piſcati Odyſſ. XII. Quod arte diu conſueta factitaſſe illos cenſet Athenæus. At Plutarchus in Sympoſiacis extrema fame coactos cenſet ad piſcandum ſe contuliſſe; cum illis temporibus mortales piſcibus abſtinerent, quod ad gulæ voluptatem faciant. Heroïbus utique nullibi piſces videmus appoſitos; etſi ad Helleſpontum, quem ἰχθυόεντα piſcoſum Homerus vocat, caſtra haberent. Quod etiam obſervavit Plato lib. III. de Repub. Ἐπὶ ϛρατιᾶς ἐν ταῖς τῶν Ἡρώων ἑϛιάσεσιν. ὔτε ἰχθύσιν αὐτὺς ἑϛιᾷ, καὶ ταῦτα ἐπὶ θαλάττῃ ἐν Ἑλλησπόντῳ ὄντας, ὔτε ἑφθοῖς κρέασιν, ἀλλὰ μόνον ὀπτοῖς.

Lactis uſum Homerus peculiarem fuiſſe ait Hippomolgis, quos ideo γλακτοφάγους vocat Iliad. XIII. Polyphemo quoque attribuit Odyſſ. IX; ſimul cum caſeo, quod ſimiliter ſcribit de eadem Theocritus Idyl. XI. Circe quoque caſeum cum farina & melle exhibuit Ulyſſi, ſed vino mixtum Odyſ. X; quaratione quoque compoſitum Neſtoris cocetum, κυκεῶν, de quo Iliados lib. XI.

Fru-

Fructuum quoque & olerum Heroïbus aliquem fuiſſe uſum, liquet ex eo, quod Neſtor jubet afferri in caniſtro κρόμυον ποτῷ ὄψον ἠδ' ἐ μέλι χλωρὸν, cæpe obſonium potioni, & mel recens Iliad. XI. Ulyſſes quoque ait data ſibi puero à Laërte patre poma Odyſſ. XXIV. Hinc & in horto Alcinoï laudantur pira, mala, uvæ, porrum, & id genus alia. Odyſſ. VII. Et Tantalo apud inferos arbores multæ fructus oſtentant, pyri, mali punicæ, aliæque; ficus, oleæ. Odyſſ. XI. Quo argumento Athenæus lib. I. etiam ante Trojana tempora fructuum uſum obtinuiſſe concludit. Uſus pomorum maximus fuit in menſis, quas dicunt ſecundas. Unde Servius: *Duas habebant menſas, unam carnis, alteram pomorum.* Eas tamen Heroïbus non apponit Homerus; etſi ab antiquiſſimis jam inde temporibus in uſu fuiſſe contendat Athenæus lib. XIV.

Poſtremo ſalis quoque in omni cibatu permagnus fuit uſus, quem ideo laudans Homerus θεῖον divinum vocat; Plato vero in Timæo θεοφιλὲς. Notavit hoc Plutarchus Problem. Symp. lib. V. cap. IX. Ubi multus in illius commendatione; aitque condimentum eſſe con-

dimentorum, nec cedere luci, aquæ, terræ utilitate: itaque apud vetuſtiſſimos Græcos cum menſa ſemper ſal conjunctum; ut liquet proverbio, ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν. Et tenuiores homines dicti ἅλα λείχειν ſalem lingere, ſeu ut loquitur Perſius:

—— *Digito terebrare ſalinum.*

At ſingulare eſt, quod Homerus quoſdam refert Græciæ populos, qui οὐδὲ θ' ἅλεσσι μεμιγμένον εἶδαρ ἔδουσι, quos Pauſanias vult fuiſſe Epirotas, qui rudiores ea ætate, orare perinde ac ſal ignorabant.

Cap. II.

De Potu.

Potus omnium primus aqua, quam omnibus animantibus communem ſuffecit natura. Itaque Iliad 11. Trojani dicuntur πιέντες ὕδωρ μέλαν Αἰσήποιο. Pindarus quoque de urbe patria Thebarum, τᾶς ἐρατεινὸν ὕδωρ πίομαι Olymp. vi. Idemque ὕδωρ ἄριστον pronunciat omnium optimam aquam ode 1.

Acceſſit hominum induſtria vinum; cujus in potione uſus maximus apud Ho-

Homerum; cui paſſim σῖτος καὶ οἶνος conjunguntur. Τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή, inquit Ulyſſes, utriuſque neceſſitatem in vita collaudans Iliad. XIX. Nec viri modo, ſed & fœminæ etiam juvenculæ uſæ vino, ut apparet ex Nauſicaa, ac ſociis puellis Odyſ. VI. Præter morem utique Romanorum, ac aliorum populorum, apud quos nefas mulierem vinum guſtare, quemadmodum teſtatur Athenæus lib. X, qui & Græcas mulieres temulentiæ accuſat. Quinimo puerulis quoque vinum propinari ſolitum; uti Achilli à Phœnice Iliad. IX. Quod non placet Platoni II. de Leg. Παῖδας μέχρι ἐτῶν ὀκτὼ καὶ δέκα οἴνου τὸ παράπαν μὴ γεύεσθαι, μετὰ δὲ γεύεσθαι μὲν, μὴ μεθύσκεσθαι δέ.

In utre caprino moris plerunque fuit Græcis vinum habere, Ἀσκῷ ἐν αἰγείῳ. Iliad. III. Odyſ. VI. & IX. Quod hodieque in Hiſpania aliiſque finitimis regionibus uſitatum. Alioquin & πίθοι dolia vini veteris in Ulyſſis thalamo erant;

Ἐν δὲ πίθοι οἴνοιο παλαιοῦ ἡδυπότοιο
Ἕστασαν, ——

Odyſ. I. Tale vinum Neſtoreum undecim annorum, τὸ οἴνου ἡδυπότοιο τῷ ἐνδεκάτῳ ἐνιαυτῷ ὦιξε ταμίη. Odyſ. III. In magno

gno utique fuit pretio apud Græcos vini vetuſtas; uti conſtat etiam ex Pindaro, qui laudat παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. Et Athenæus lib. I. ait, vinum vetus non ad voluptatem modo, ſed ad ſanitatem quoque conferre. Potiſſimum vero niger color in vino celebratur ab Homero, qui paſſim αἴθοπα οἶνον laudat. Δυναμικώτερος γάρ ἐστι καὶ μένων ἐν τοῖς ἕξεσι τῶν πινόντων πλεῖστον χρόνον, ait Athenæus. Ejus generis eſt vinum Maroneum, quod ſupra alia effert Homerus, ἡδὺν ἀκηράσιον, θεῖον ποτὸν dicitur, cujus unum poculum aquæ viginti temperabatur menſuris Odyſſ. IX. Meminit Plinius, & ſuâ etiam ætate nobile fuiſſe aſſerit lib. XIV. cap. IV. Pramnium quoque Poëta collaudat, quod idem auctor naſci regione Smyrnæ, juxta delubrum matris Deum refert, ita ut ejus honos tum quoque duraret.

Solebant vero plerunque vinum aqua in cratere temperare; uti videre eſt Odyſ. I:

Οἱ μὲν ἄρ' οἶνον ἔμισγον ἐνὶ κρητῆρσι καὶ ὕδωρ.

Hinc utique hæc vaſa appellata παρὰ τὸ κεράσασθαι à miſcendo; quam notationem ipſemet Homerus ſæpe indicat, & confirmat Athenæus lib. V: Οἱ δὲ κρατῆ-

ρες

ρεις αὐτοῖς, ὥσπερ ἔχει καὶ τοὔνομα, κεκεραμένοι περιέστησαν. Hos crateras vino coronabant; unde ἐπιστεφέας οἴνοιο vocat Poëta Iliad. VIII. & Odyſ. VII: & ſæpe

Κοῦροι μὲν κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο.

Sic apud Virgilium Anchiſes,

— *Magnum cratera corona*
Induit, implevitque mero. —

Nempe ita ad marginem uſque replebant, ut coronam præ ſe ferrent: quemadmodum interpretatur Athenæus lib. I: Ἐπιστέφονται δὲ ποτοῖο οἱ κρατῆρες ἤτοι ὑπερχειλεῖς οἱ κρατῆρες ποιοῦνται, ἔστι δὲ διὰ τὸ ποτοῦ ἐπιστεφανοῦσθαι. Additque hoc bonæ ſcævæ cauſa ab Heroibus factum, καὶ ταῦτα ἔπρασσον πρὸς οἰωνοῦ τιθέμενοι.

E crateribus vinum in pocula à ſingulis ebibendum effundebatur. Odyſ. IX:

— Μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύσσων
Οἰνοχόος φορέησι καὶ ἐγχείῃ δεπάεσσι. —

Erant autem varia, tum materia tum forma, de qua accurate tractat Athenæus lib XI Ait autem priſcos mortales boum cornibus bibiſſe, unde & Bacchus κεράτοφυὴς pictus, & κεράτης cenſetur multis dictus, quaſi κεράστης. Exempla apud vetuſtiſſimos ſcriptores extant hujus moris quamplurima. Poſtea

au-

aurum & argentum in hunc uſum fuit apparatum; ut apud Homerum paſſim apparet in conviviis Heroüm. Serius tamen in Græcia obtinuiſſe auctor eſt Anaximenes Lampſacenus in primis hiſtoriis, ubi Eriphylis aureum monile tradit ideo fuiſſe celebre, quia tum auri magna foret apud Græcos penuria. Quin & argenteum poculum illa ætate non ſine admiratione, velut novum & inſolens, viſum fuiſſe; at poſtquam Bœoti Delphos occuparunt, illa omnia tum abundaſſe, & antea vero qui credebantur ditiſſimi, poculis æneis bibiſſe, quorum loculos χαλκοθήκας vocabant. Solebant autem pocula ſua variis emblematis diſtinguere ac exornare, cujus exemplam in Neſtoris illo ciſſybio Iliad. xi. Sic Herodorus Heracleotes Atreo ſcribit, fuiſſe phialam auream, in cujus medio aurea agni imaguncula. Notum quoq; illud Daphnidis Caprarii ciſſybium, multis imaginibus inſigne apud Theocritum Idyl. 1: & quod Anacreon deſcribit ποτήριον ἀργυροῦν.

Cæterum erant horoüm pocula ampliora, ut illud Neſtoris, quod vix ac ne vix quidem juvenis ſuſtinebat; illud item, quo ter exhauſto obrutus immanis

manis Cyclops docet. Quoties vero genio indulgebant, majora pocula, eaque meracius miſta, flagitabant. Factum ab Achille, cum exciperet legatos Iliad. IX:

> Μείζονα δὲ κρητῆρα Μενοιτίου υἱὲ καθίστα
> Ζωρότερον δὲ κέραιρε· δέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

Poſteriores Græci hoc vocarunt τὴν μείζονα αἰτεῖν. Alexis: Κυάθους πλείονας ἐγχεῖν ἴσον ἴσῳ, πάλιν τὴν μείζον' ᾔτει. Quo pertinet illud Ciceronis in Verrem: *Fit ſermo inter eos & invitatio, ut Græco more biberetur; poſcunt majoribus poculis.* Quin imo & mero utebantur, nulla admiſta aqua. Sophilus apud Athenæum lib. X: Συνεχὴς ἄκρατος ἐδίδοτ' ἴσον ἴσῳ, πάλιν τὴν μείζον' ᾔτησαν. Et non deſunt, qui ζωρότερον illud Achilleum ἀκρατέστερον interpretati ſint, ut idem ſcriptor docet. Profecto vino impenſius indulſiſſe etiam priſcos illos heröas, non uno Homeri loco patet; etſi ebrietatis crimen iidem habuere probroſum.

CAP. III.

De tempore victitandi.

Varia fuit ac multiplex τροφῆς ratio apud priſcos Homeri herôas. Etenim ſæpius de die ſoliti victitare. Homerus quidem commemorat ἄριστον, δεῖπνον, δόρπον, quibus totidem ſignificantur cibationes, mane, meridie, veſperi factæ. Ἄριστον μὲν ἐστι τὸ ὑπὸ τὴν ἕω λαμβανόμενον· δεῖπνον δὲ μεσημβρινόν, ὃ ἡμεῖς ἄριστον· δόρπον δὲ τὸ ἑσπέριον, ait Athenæus lib. I. Atque ita digeſſiſſe videtur Æſchylus, cum ait: σίτου δ' εἰδέναι διώρισα Ἄριστα, δεῖπνα, δόρπα θ' αἱρεῖσθαι τρίτα. Non defuerunt; qui quartum etiam adjicerent, pomeridiano tempore ſumptum, quod ἑσπέρισμα dixit Philemon, merendam Latini. Et quidem nixi loco illo Homeri Odyſ. 11: Σὺ δ' ἔρχεο δειελιήσας. Sed rectius Athenæo lib. v. illi cenſentur errare, οὐ νοοῦντες, inquit, ὅτι λέγει τὸ δειλινὸν διατρίψας χρόνον: ut ſenſus ſit, non ubi merendaveris, ſed ubi ad ſolis occaſum commoratus fueris.

Cæterum obſervat idem Auctor, nullum oſtendi apud Homerum, qui ſimul eodem die ter cibum ſumpſerit:

Ὁμῶς·

Ὅμως δ' οὐδεὶς δείξει παρὰ τῷ ποιητῇ τρεῖς τινα λαμβάνοντας τροφάς. Diverſis tantum temporibus à viris diverſis factum apparet. Ac in bello ſæpe tantum fuit δεῖπνον ac δόρπον; ante pugam mane, & poſt noctu, ita ut tota die dimicarent. Sic Iliad. 11 Agamemnon Græcos ad prælium excitans,

> Νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα ξυναγόμεθ' ἄρηα,
> Ὥς κε πανημέριοι συγερῷ κρινώμεθ' Ἄρηι.

Nocte vero adventante prælium direptum. Simili modo Hector ſuos veſperi à pugna jubet cibum ſumere.

> Νῦν μὲν πιθώμεθα νυκτὶ μελαίνῃ
> Δορπά τ' ἐφοπλισόμεθα. ——

Iliad. VIII.

Verum enimvero partus ac exiguus erat apud Græcos antiquitus de die victus: pleriſque contentis pane mero intincto, ut eſt apud Plutarchum Sympoſ. VIII: φασὶ γὰρ ἐκείνους ἐργατικοὺς ἅμα καὶ σώφρονας ὄντας ἕωθεν ἐσθίειν ἐν ἀκράτῳ· καὶ μηθὲν ἄλλο· διὰ τοῦτο μὲν ἀκρατισμὸν καλεῖν, διὰ τὸ ἄκρατον. Alii olivis, melle, atque id genus aliis rebus uſi in prandium, teſte Galeno lib VI. de tuend. valetud. Ut inde promanarit proverbium Græcis uſitatum, δεῖπνον ἀφιλίς, ὕελσον ἄπυρον.

Sic

Sic & Romanos victitaſſe docet Plinius epiſt. lib. III: *Poſt cibum quem interdiu levem & facilem veterum more ſumebat.* Et Cicero v. Tuſcul. *Non placet bis in die ſaturum fieri.* Plutarchus vero affirmat lib VIII. Sympoſ. parce veteres Romanos καθ' ἑαυτοὺς pranſos, cænas vero large convivis adhibitis iniviſſe. Καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἠρίστων ἐπιεικῶς οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι, συνδειπνοῦντες τοῖς φίλοις; unde & cœna quaſi κοινὴ dicta, διὰ τὴν κοινωνίαν, ob communionem veſcentium, ut interpretatur Iſidorus lib. xx. cap. II. Atque hunc in modum priſcos Græcos convivia agitaſſe potiſſimum veſperi, ex ipſo etiam Homero liquet; unde δεῖπνα poſtea convivia dicta, quaſi διαπεπονημένα, laborioſa.

Cap. IV.

De Conviviis.

In conviviis priſci Græci non minimam beatitudinis partem poſuerunt: quod infinitis locis demonſtrat Homerus; peculiariter initio IX Odyſſ. ubi Ulyſſes apud Phæaces epulatus, nihil ait ſibi pulcrius videri aut gratius,

quam

quam ad menſam vino ac dapibus onuſtam convivari,

Τοῦτό τι μοι κάλλιστον ἐνὶ φρεσὶν εἴδεται εἶναι.

Trium generum convivia ab Homero proponuntur veteribus uſitata. Odyſſ. I. ubi Minerva veniens in ædes Ulyſſis, quas proci epulantes occupabant, quærit,

Τίς δαὶς; τίς δ' ὅμιλος ὅδ' ἔπλετο; τίπτε δέ σε χρεώ;
Εἰλαπίν', ἠὲ γάμος, ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν.

Quod ipſum repetitur Odyſſ. IX. ubi Agamemnon narrat, ſocios ſuos mactatos fuiſſe, perinde ac ſues ſolent in viri ditis, *ἢ γάμῳ, ἢ ἐράνῳ, ἢ εἰλαπίνῃ τεθαλυίῃ.* Ac Ἔρανος quidem Scholiaſtæ dicitur τὸ ἐκ συμβολῆς δεῖπνον, cæna quæ fiebat à ſymbolarum collatoribus, ut loquitur Plautus; quum convivæ viritim aliquid in eam parandam expenderunt. Athenæus lib. VIII: Ἔρανοι δέ εἰσιν αἱ ἀπὸ τῶν συμβαλλομένων εἰσαγωγαὶ, ἀπὸ τοῦ συνερᾶν καὶ συμφέρειν ἕκαστον. Fuit autem tenue ac parcum hoc convivii genus; ut vel ex eo conſtat, quod Pallas, viſa lautitia ac apparatu procorum, colligit non eſſe ἔρανον. Et Ariſtoteles Ethic. lib. IV. cap. VI. hominis nimium magnifici exemplum po-

ponit, οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶς ἑστιῶν, qui ex collatitiis convivas nuptiali ritu tractet. Ergo reliqua duo erant πολυτελῆ magiſque ſumptuoſa, unius hominis facta expenſa; & vel fiebant ob nuptias, vel alia quavis de re. Illud γάμον Homerus, hoc εἰλαπίνην vocat. Eoque referendus τάφος, de quo ſupra.

Præcipua conviviorum cauſa antiquitus fuit Religio, uti docet Athenæus lib. v: Πᾶσα δὲ συμποσίου συναγωγὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὴν αἰτίαν εἰς θεὸν ἀνέφερε, καὶ στεφάνοις ἐχρῶντο τοῖς οἰκείοις τῶν θεῶν, καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς. Inde eſt, quod nullum apud Homerum extat convivium, in quo non Diis fiunt ſacra. Si quod mactatur animal, ejus perpetuo conſervatur aliqua pars Diis adolenda. Hinc ipſum ἱερεῖον dictum; qui mactant ἱερεύειν, trita apud Homerum & alios auctores phraſi. Omninoque quovis alio cibo obſervatum videmus apud Homerum, ut primitiæ Diis offerantur, ἀπαρχὰς τῶν βρωμάτων νέμειν ait Athenæus lib. IV. Fecit hoc Ulyſſes cum ſociis incluſus in Cyclopis ſpelunca,

Ἔνθα δὲ πῦρ κήαντες ἐθύσαμεν, ἠδὲ καὶ αὐτοὶ
Τυρῶν αἰνύμενοι φάγομεν.

Similiter obſervatum in potu, quo non

uſi,

uſi, niſi Diis etiam liberaretur. Idem videre eſt in Platonis Sympoſio; ubi convivæ libationibus ac honoribus ſolennibus Deos venerantur. Contra vero apud Epicurum Diis non libatur, nullæ offeruntur primitiæ, verum quod Simonides ait de muliere inhoneſta, Ἄθυςα δ' ἱερὰ πολλάκις κατέθηκε. In ſacro autem hoc officio hunc ordinem ſervabant, ut à Veſta inciperent: ut teſtatur Homerus in hymno,

—— Οὐ γὰρ ἄτερ σοῦ
Εἰλαπίναι θνητοῖσιν, ἵν' οὐ πρώτῃ πυμάτῃ τε
Ἑστίῃ ἀρχόμενος σπένδει μελιηδέα οἶνον.

Quo pertinet illud Ariſtophanis Veſpis:

—— Ἀλλ' ἵνα
Ἀφ' Ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά.

Cauſam hujus ritus exponit Ariſtocritus lib. 11; quod Jupiter victis Titanibus, ac regno pacate ſuſcepto, optionem hanc Veſtæ dederit petendi, quod quod vellet: Illam vero poſtulaſſe virginitatem, & primitias omnium quæ ſacrificarentur; Καὶ μετὰ ταῦτα, inquit, ὅτι νενόμισται ἐν τοῖς ἱεροῖς, τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν θυομένων πρώτῃ δεῖν Ἑστίᾳ.

Porro convivium præcipue exhibere ſolebant viri Principes. Neſtor id ab Aga-

Agamemnone ex more & æquo fieri poſtulat Iliad. IX.

> Ἀτρείδη, σὺ μὲν ἄρχε· σὺ γὰρ βασιλεύτατός
> ἐσσι.
> Δαίνυ δαῖτα γέρουσι· ἔοικέ τοι, οὐδ' ἀεικές.

Sic Alcinöus Phæacum rex optimatibus convivium parat Odyſ. VII & ſeq. Telemachus etiam,

> —— Δαῖτας ἐΐσας
> Δαίνυται, ἃς ἐπέοικε δικασπόλον ἄνδρ' ἀλεγύνειν.

Odyſſ XI. Honori autem maximo ducebant hanc invitationem; ut liquet ex eo, quod præmii loco exploratori promittitur Iliad. IX.

> Αἰεὶ δ' ἐν δαίτῃσι καὶ εἰλαπίνῃσι παρέσται.

Numerus fuit indefinitus. Euſtathius tamen antiquitus convivia non ex pluribus quam decem convivis conſtitiſſe tradit Iliad. I: ubi Agamemnon in decurias vult diſponi Achivos, & ſingulis aſſignari pocillatorem,

> Ἡμεῖς δ' εἰς δεκάδας διακοσμηθεῖμεν
> Ἀχαιοὶ
> Τρώων δ' ἄνδρα ἕκαστον ἑλοίμεθα οἰνοχοεύειν.

Idem obſervatum à Pythagoræïs narrat Jamblichus.

CAP. V.

De ritibus Conviviorum.

Sedentes apud Homerum convivantur; Εὐωχοῦνται δὲ παρ᾽ Ὁμήρῳ καθήμενοι, ait Athenæus lib. I. Sic Iliad. IX. Ulyſſes ac Diomedes δαιτὶ ἐφίζανεν ἴσην. & Iliad XXIV. Achilles adveniente Priamo adſidebat menſæ, atque ἐκ θρόνου ὦρτο ſurrexit. Nempe in eam rem erant paratæ ſedes. quas θρόνους & κλισμοὺς Poëta vocat Odyſſ. IX.

Ἑξείης ἕζοντο κατὰ κλισμούς τε θρόνους τε.

Eſt autem Θρόνος Athenæo lib IX. μόνον ἐλευθέριος καθέδρα σὺν ὑποποδίῳ, cum pedum fulcro, quod θρῆνυν Homerus vocat, ut videre eſt Iliad. XIV, ubi Juno p. llicetur ſomno

Θρόνον χρύσειον· ὑπὸ δὲ θρῆνυν ποσὶν ἥσει
Τῷ κεν ἐπισχοίης πόδας εἰλαπινάζων.

Et Odyſſ IX Circe Ulyſſem collocavit

—— Ἐπὶ θρόνου ἀργυροήλου
Καλοῦ δαιδαλέου. ὑπὸ δὲ θρῆνυς ποσὶν ἦεν.

Sic & Telemachus Odyſ. I. Minervam adventantem.

Ἐς θρόνον εἷσεν ἄγων, ὑπὸ λῖτα πετάσσας
Καλὸν δαιδάλεον, ὑπὸ δὲ θρῆνυς ποσὶν ἦεν.

Ubi & ſtragulum ſedi injectum. Ipſe

vero

vero ſibi poſuit κλιζμὸν minorem, qui προπετέρως κινόζωνται ἀνάκλισιν, in quem recumbimus, ait Athenæus. At vero Ulyſſi viliſſimum ſedile δίφρος poſitum cum exigua menſa; ſcamnum utique aliquod iners alibi in Odyſſ. Sed enim Alexander Magnus aliquando quadringentos duces convivio excipiens, ἐκάθισεν ἐπὶ διφρῶν ἀργυρῶν καὶ κλιντήρων ἁλουργοῖς περιστρώσεις ἱματίοις, ut memoriæ prodidit Duris. Primus utique, & maxime antiquus ſedendi hic ritus, vel teſtimonio Philonis lib de Joſeph. Ἑξῆς δὲ προστάξαντες κατὰ τὰς ἡλικίας καθίζεσθαι· μήπω γὰρ ἀνθρώπων ἐν ταῖς συμποτικαῖς συνουσίαις κατακλίσει χρωμένων. Priſcos quoque Romanos ſediſſe, non accubuiſſe inter epulandum, teſtis Servius in VIII. Æneid. & Iſidor. lib.xx. cap.11.

Situs autem differentia non poteſt certo apud Homerum indicari. Niſi quod Iliad. IX. Achille cum legatis epulante, ex adverſo ei conſedit Ulyſſes: & cum Priamus eum accederet in tentorio, ſocii, loco nonnihil remoto, conſidebant. Iliad. XXIV. Alioqui certum eſt, honorem aliquem in ſeſſione apud Heroas poſitum, quam ἕδρην Poëta vocat.

Ἕδρῃ τε κρέασίν τε ἰδὲ πλείοις δεπάεσσι.

Προεδρίαν interpretatur Euſtathius. Et Plutarchus lib. 1. Sympoſ. cap. 111. apud Græcos ait honeſtiſſimum locum eſſe primum; cum Perſis ſit medius At apud Indos nihil tale obſervari ſcribit Philoſtratus, unoquoque accumbente, prout advenit.

Sedentibus convivis, ancilla aquam ex gutto affundebat ſuper lebete, ad lavandas manus; uti factum Minervæ Odyſ. 1.

Χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόῳ ἐπέχευε φέρουσα
Καλῇ χρυσείῃ ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος
Νίψασθαι. ——

Quod Odyſ. IV etiam obtigit Telemacho. Sic apud Virgilium

—— *Dant famuli manibus lymphas*

Æneid. 1. Plautus Perſa:

Date aquam manibus; apponite menſam.

Cicero 11. de Orat. *Illud egregium Sextii: manus lava & cœna.*

Menſa deinde apponebatur cuique convivæ; uti locis ſupradictis ſubjungitur,

—— Παρὰ δὲ ξεστὴν ἐτάνυσσε τράπεζαν.

Oblongam fuiſſe inde patet; ita quoque

que censente Euſtathio: Ἐμφαίνει μήπω κυκλοτερεῖς εἶναι τὰς τραπέζας, ἀλλὰ τετραγωνισμένας εἰς μήκωσιν. Initio tamen rotúnda forma conſtructas fuiſſe menſas, mundanæ figuræ exemplo, contendit Myrleanus apud Athenæum lib. XI:
Διὸ τὰς τραπέζας κυκλοτερῆ κατεσκευάσαντο, πειθόμενοι τὸν κόσμον εἶναι κυκλοτερῆ. Ex ligno conſtabant, ut ferri poſſent; & quidem polito, unde τράπεζα ξεστὴ, εὔξοος dicta, lævigata. Non artificis modo dolabra, ſed ſpongiæ aſſidua perfrictione hoc fiebat. Odyſſ. I.

> Οἱ δ' αὖτε σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας
> Νίζον καὶ προτίθευ, ἰδὲ κρέα πολλὰ δατεῦντο.

Jubet id ipſum ancillas facere Euryclea, inſtructura domum adventui procorũ,

> —— Ἐν δὲ θρόνοισ' ἀντιτίθεσι τάπητας
> Βάλλετε πορφυρέους, αἱ δὲ σπόγγοισι τραπέζας
> Πάσας ἀμφιμάσασθε. —

Odyſ. XX. Sic Arrianus Epictet lib. VII. cap. XXVI. Ἆρον τὰς τραπέζας· σπόγγισον.
Martialis:

> *Hæc tibi ſorte datur tergendis ſpongia menſis.*

Hæc lintei præſtabat vicem, quale nullum priſcis Græcis ad ſternendas menſas.

Con-

Convivarum cuique ſua carnis portio æqua diſtribuebatur; Καὶ τῶν κρεῶν δὲ μοῖραι ἐνέμοντο ait Athenæus. Unde Δαῖτας vocat Homerus ἐΐσας, ἀπὸ τῆς ἰσότητος ab æqualitate, ut idem cenſet, καὶ ἀπὸ τοῦ δατεῖσθαι à dividendo lib. I. Faciebat hoc δαιτρὸς ſeu δαιτύμων Homero dictus, ὁ διανέμων τὰ κρέα ait Plutarchus in Sympoſ. Odyſ. XV. Πὰρ δὲ Βοηθοΐδης κρέα δαίετο καὶ νέμε μοίρας & XX.

Μοίρας δασσάμενοι δαίνυντ' ἐρικυδέα δαῖτα
Πὰρ δ' ἄρ' Ὀδυσσῆϊ μοῖραν θέσαν οἳ πονέοντο
Ἴσην ὡς αὐτοὶ περ ἐλάγχανον ——

At Achilles ipſe carnes dividebat Iliad. XXIV.

—— Ἀτὰρ κρέα νεῖμεν Ἀχιλλεύς.

Et Eumæus Odyſ. XIV.

Καὶ τὰ μὲν ἕπταχα πάντα διεμοιρᾶτο δαΐζων.

Unam quidem portionem Nymphis, alteram Muſis dedicavit, reliquas ſingulis convivis diſtribuit. At Ulyſſi tergum ſuis dedit,

Νώτοισιν δ' Ὀδυσῆα διηνεκέεσσι γέραιρε.

Ita honoris cauſa etiam factum Ajaci reduci à pugna, Iliad. VII:

Νώτοισιν δ' Αἴαντα διηνεκέεσσι γέραιρε.

Sic apud Virgil. Æneid. VIII,

Veſcitur Æneas ſimul & Trojana juventus

I Per-

Perpetui tergo bovis. —
Simile quid à Gallis obſervatum ſcribit Diodorus Sicul. lib. v. Largiebatur quoque de ſua portione quiſque cui libitum eſſet. Ἐδωρεῖτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν αὑτῶν μοίρας, οἷς ἐβούλετο, ait Athenæus lib. I. Ita Ulyſſes dat Demodoco cantori de tergo, quod ſibi appoſitum fuerat, reſciſſam partem Odyſſ. VIII.

Vinum ſingulis convivis affundebant pueri adſtantes, Κοῦροι δὲ νέμουσι πᾶσιν ἐπαρξάμενοι δεπάεσσιν. Erant ii ingenui ac liberi, ut notat Athenæus lib. V: Δοῦλος οὐδεὶς ἦν ὁ διακονούμενος, ἀλλ' οἱ νέοι τῶν ἐλευθέρων ᾠνοχόουν. Qualis Menelaï filius, licet ſponſus, ipſo nuptiarum die Odyſſ. IV. Diſtribuebant etiam pocula ex æquo; ita tamen ut honoris ergo, viris principibus majora ac pleniora darentur: quemadmodum idem auctor obſervavit: Ἐξ ὧν οἱ κοῦροι διακονούμενοι τοῖς μὲν ἐντιμοτάτοις ἀεὶ πλήρεις παρεῖχον τὸ ποτήριον· τοῖς δ' ἄλλοις ἐξ ἴσου διένεμον. Hoc argumento Agamemnon incitat Idomenea ad pugnam; quippe cum alii Achivi menſuram bibant, δαιτρὸν πίνωσιν, illi πλεῖον δέπας αἰεὶ Ἕστηχ' plenum poculum ſemper adſtat. Iliad IV. Similiter Iliad. VIII, Diomedes ſtimulatur ad prælium.

Ἔφη

Ἕδη ἤ τι, κρείασίν τι ἰδὲ πλείοις δεπάεσσι.

Iliad. VIII: quod de Glauco & Sarpedone ſimili ratione repetitur lib. XII.

Porro invitabant quoque ſeſe ad bibendum poculo dextra tradito, quod δειδίσκεσθαι dicit Homerus. Sic Dii

—— Χρυσέοις δεπάεσσι
Δειδέχατ' ἀλλήλους -

Iliad. I. Hoc eſt, ἐδεξιοῦντο προπίνοντες ἑαυτοῖς ταῖς δεξιαῖς, ait Athenæus lib. V. Similiter Iliad. IX. Ulyſſes πλησάμενος δ' οἴνοιο δέπας δείδεκτ' Ἀχιλῆα. Id eſt, ἐδεξιοῦτο, ὅ ἐστιν προέπινεν αὐτῷ τῇ δεξιᾷ διδοὺς τὸ ποτήριον, propinans poculum dextra obtulit. Sed lib. XIV. clarius rem exponit Athenæus, πληροῦντες γὰρ προέπινον ἀλλήλοις μετὰ προσαγορεύσεως; idque exemplo Alexandri docet, qui αἰτήσας ποτὲ ποτήριον δίχουν καὶ πιὼν προὔπινε τῷ Πρωτέᾳ. Ut proinde propinantes prægustatum leviter poculum ſibi mutuo porrigerent; quo pertinet illud Plauti Curculione:

Propino militi magnum poculum, ille ebibit.

Et Juvenal. Sat. V:

— Quando propinat
Varro tibi, ſumitque tuis contacta labellis
Pocula. ——

Cæterum propinatio hæc ſæpius fiebat initio facto à dextra, quod Ἐπιδέξια dixerunt. Pollux lib. II: Παρὰ Εὐπόλιδι πρoπόσεως χῦμα (καλεῖται ἐπιδέξια) ὅταν ᾖ πίνειν τὴν ἐπιδέξια. Exemplum aut veſtigium potius, Iliad. I. Ubi Diis convivantibus Ganymedes ἐνδέξια πᾶσιν Ὠνοχόει. Sic Critias epigram. in Anacreontem:

Παῖς διαπομπεύουσα πρoπόσεις τ᾽ ἐς δεξιὸν ὦμον.

Inter convivandum varia ferebantur variis de rebus colloquia; etiam de rebus ſeriis, veluti Iliad. IX. ubi conſilium habitum de re bellica. Quem morem Perſis fuiſſe peculiarem ſcribit Herodotus, referente Athenæo lib. IV. Et Ammianus Marcellinus lib. XVIII: *Inter epulas de apparatu bellorum & ſeriis rebus apud Perſas, Grajorum more veterum conſultari tradit.* Accedebant & alia ludicra, teſſeræ, cantus, ſaltatio aliaque id genus oblectamenta, de quibus ſuo loco.

Ubi jam ſatis epulati erant convivæ, diſceſſionem petebant. Athenæus lib. V: Διδάσκει δ᾽ ἡμᾶς Ὅμηρος, ὅτι δεῖ καὶ τοὺς κεκλημένους ἐφ᾽ ἑστίασιν παρακαλεῖν ἀπανίστασθαι τοὺς κεκληκότας. Ita compellat Telemachus Menelaum Odyſ. III: Ἀλλ᾽

Ἀλλ' ἄγετ' εἰς δίνλω̃ τράπεθ' ἡμέας.

Minerva Neſtorem κοίτοιο μεδώμεθα· τοῖο γὰρ ὥρη. Vult autem ante diſceſſum linguas de more incidi ac Diis libari. Linguas quidem ſecare ac Diis adolere, conſuetos fuiſſe potiſſimum eos, qui eloquentiæ ſtuderent, ſumpto ab Atticis ritu, tradit Scholiaſtes. Ideoque convenienter hic factum à Neſtore diſertiſſimo Græcorum. At libationes fiebant perpetuo à ſurgentibus convivis: Præſertim vero Mercurio, uti Phæaces Odyſ. VII:

Ὦ πυμάτῳ σπένδεσκον ὅτε μνησαίατο κοίτου.

Meminit Athenæus lib. I: Ἐσπένδον δὲ ἀπὸ τῶν δείπνων ἀναλύοντες, καὶ τὰς σπονδὰς ἐποιοῦντο Ἑρμῇ, καὶ οὐχ ὡς ὕστερον Διὶ τελείῳ· δοκεῖ γὰρ Ἑρμῆς ὕπνου προστάτης εἶναι; quoniam Mercurius ſomno præeſt.

Solebant autem convivæ ante noctem fere diſcedere. Athenæus lib. V: οἱ δειπνήσαντες ἀπελύοντο φωτὸς ὄντος. Quod die feſto præcipue obtinuiſſe docet Minerva Odyſ. III:

Ἤδη γὰρ φάος οἴχεθ' ὑπὸ ζόφον, οὐδὲ ἔοικε
Δῆθα θεῶν ἐν δαιτὶ θαασσέμεν, ἀλλὰ νέεσθαι.

Lege etiam cautum in quibuſdam ſacris Athenæus confirmat: Καὶ νῦν δὴ νόμος ἐκ θυσιῶν τινῶν, περὶ ἡλίου δύνοντος ἀπιέναι.

Idem de Domitiano ſcribit Suetonius: *Convivabatur frequenter ac large, ſed pene raptim; certe non ultra Solis occaſum.* Aliquando tamen etiam in magnam noctis partem productæ commeſſationes, ut apud Phæaces Odyſ. VII: ubi aurei juvenes in ſuggeſtis ſtantes lucem convivis præferunt. Lucretius:

Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ædes,
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditetur.

Similiter Odyſ XVIII. Procis epulantibus prælucent tres lampades, quas alternatim famulæ ferebant. Et apud Virgil. Æn. I. in Didonis convivio:

— Pendent lychni laquearibus altis
Incenſi & noctem flammis funalia vincunt.

Cæterum convivis diſcedentibus removebantur menſæ, Athenæus lib. I: Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν αἱ δμωαὶ ἀπὸ μὲν σῖτον πάλιν ἧρον καὶ τραπέζας καὶ δέπας. Unde de Achille adhuc manducante diciturIliad. XXIV. Ἔτι καὶ παρέκειτο τράπεζα, adhuc appoſita erat menſa. Plautus Truculento:

— Cedo ſoleas mihi,
Properate, auferte menſam. Et

Et Virgilius Æn. I1:

Poſtquam epulis exempta fames, menſæque remotæ.

Si quid ſupererat cibi, ab ancilla penuaria recondebatur, ut ſi qui novus hoſpes adveniret, huic in promptu eſſet, quod daret; uti quoque notat Athenæus. Quod ita religioſe obſervatum à Romanis ſcribit Plutarchus Probl. LXIV. ut nunquam menſam tollerent vacuam, αἰνιττόμενοι τὸ δεῖν τοῦ παρόντος εἰς τὸ μέλλον ὑπολιπεῖν, καὶ τοῦ αὔριον ἐν τῇ σήμερον μνημονεύειν.

CAP. VI.

De Veſtibus.

A victu tranſeamus ad amictum. Is aut promiſſior eſt ac amplior, ad totum corpus tegendum, aut brevior ac minor, cooperiendis partibus quibuſdam aptus. In priori genere principem obtinent locum χιτὼν ac χλαῖνα.

Χιτὼν, veſtis ea erat, quæ proxime corpori circumponebatur, τὸ προσεχῶς κεχυμένον τῇ σαρκὶ ἱμάτιον; unde & Athenæus ἰχέσαρκον dixit lib. XIII; ubi de Phryne loquens, ἰχέσαρκον γὰρ, ait, χιτώ-

νιον ἀμπέχου. Et clare liquet ita ſe habere ex eo, quod Ulyſſes Odyſſ. xx ait, ſe χιτῶνα ſenſiſſe circa corpus velut, cæpe tunicam,

> Τὸν δὲ χιτῶν' ἐνόησα περὶ χροῒ σιγαλόεντα,
> Οἷόν τε κρομύοιο λοπὸν κατὰ ἰσχαλέοιο.

Tunicam interiorem dixit Valerius Maximus. Ovidius *Tunicam* ſimpliciter III. Amor.

> *Pugnabat tunica ſe tamen illa tegi.* &
> *Illic nec tunicam tibi ſit poſuiſſe pudori.*

Nimirum, quia hæc corporis verenda tegit; quemadmodum etiam indicatur Iliad. II: Ubi Ulyſſes minatur Therſiti ſe detracturum,

> Χλαῖνάν τ' ἠδὲ χιτῶνα, τά τ' αἰδῶ ἀμφικαλύπτει.

Eoque pertinet, quod ait Herodotus Clio: Ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνὴ, *cum tunica ſimul pudorem exuit mulier.*

Poſt χιτῶνα veniebat χλαῖνα, læna Latinis, ſi credimus Jubæ apud Plutarchum: Καὶ γὰρ ἃς ἐφόρουν οἱ βασιλεῖς λαίνας, Ἰόβας χλαίνας φησὶν εἶναι. Quod etiam cenſet Servius in IV. Æneid. Veſtis erat craſſior, proprie ad arcendum frigus comparata, χιτῶνος παχύτερον περίβλημα, ait Euſtathius: unde Homerus χλαίνας ἀνε-

ἀνεμοσκεπέας & *ἀλεξανέμους* vocat. Res manifeſta eſt ex Odyſſ. XIV: ubi Ulyſſes ſubulco queritur, ſe unicum habere *χιτῶνα*, ac frigore hiberno premi, *χλαίνης* penuria.

—— Ἀλλά με χεῖμα
Δάμναται· οὐ γὰρ ἔχω χλαῖναν, παρά μ' ἤπαφε δαίμων
Οἰοχίτων' ἔμεναι. ——

Unde *διπλῆν* duplicem ſæpius Poëta vocat, ut Iliad. XI:

Ἀμφὶ δ' ἄρα χλαῖναν περονήσατο φοινικόεσσαν
Διπλῆν, ἐκταδίην. ——

Et Odyſſ. XIX:

Χλαῖναν πορφυρέην οὔλην ἔχε δῖος Ὀδυσσεύς
Διπλῆν· αὐτάρ οἱ περόνη χρυσοῖο τέτυκτο,

hirſutam, duplicatam, quæ aurea fibula adſtringebatur. Quanquam & *ἁπλοΐδας χλαίνας* dicit Iliad. XIII, ſimplici è licio conſtantes. Unde Pollux lib VII. cap. XIII. *Εἰσὶ δὲ χλαῖναι, αἱ μὲν ἁπλοΐδες, αἱ δὲ διπλαῖ.* Unde & ſæpius depoſita, remanente tunica interiore: ſicuti Ulyſſes arcum intenturus,

Ἀπ' ὤμοιιν χλαῖναν θῆκε φοινικόεσσαν.

Odyſ. XXI. & proci Penelopes intrantes domum lib. XVII.

Pro lena etiam fuit φᾶρος, quod ἱμάτιον interpretatur Scholiaſtes; pallium Latini interpretes. Sic Agamemnon, mane è lecto ſurgens, cum molliorem tunicam induiſſet,

—— Περὶ δ' ἂν μέγα βάλλετο φᾶρος.

Iliad. 11. Similiter Telemachus Odyſſ. xv:

— Χιτῶνα περὶ χροῒ σιγαλόεντα
Δῦνεν, καὶ μέγα φᾶρος ἐπὶ στιβαροῖς βάλετ' ὤμοις.

Calypſo quoque Odyſ. v:

Ἀργύφεον φᾶρος μέγα ἕννυτο. —

uti Circe lib. x.

Sed mulieribus in hanc rem frequentius erant πέπλοι, ἔνδυμα γυναικεῖον, ait Heſychius, quod è ſubtili ſtamine confectum, cæteris veſtibus ſuperinduebant; unde Achivæ mulieres εὔπεπλοι dictæ Iliad. v. & Τρῳάδες paſſim ἑλκεσίπεπλοι, longa peplorum ſyrmata trahentes; quia promiſſi erant pepli. Sic Iliad. vi. in Helenæ thalamo erant

—— Πέπλοι παμποίκιλοι ἔργα γυναικῶν Σιδονίων, ——

E quibus unum Minervæ dedicat Theano. Minerva quoque Iliad. v,

Πέπλον καταχεύεν ἑανὸν πατρὸς ἐπ' οὔδει.

Venus ſuum obtendit Æneæ adverſus tela.

tela. Eoque induta dicitur in hymno,

Πέπλον μὲν γὰρ ἕσο φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς,

ſplendidius igne. Sæpe etiam ἑανὸν lucidum ſimpliciter dictum, ut Iliad. xv de Junone,

Ἀμφὶ δ᾽ ἄρ᾽ ἀμβρόσιον ἑανὸν ἕσαθ᾽.

Quanquam nonnulli apud Pollucem diſtinguantur variegatione, quæ ſæpius in peplis.

Conjunguntur & ζῶσρα cum peplis Odyſſ. VII. ubi Nauſicaa it lavatum

Ζῶσρά τε καὶ πέπλους καὶ ῥήγεα σιγαλόεντα,

veſtes nempe ad cingendum comparatas; fortean χιτῶνες & ſimiles promiſſi amictus, qui ζώνῃ cingulo ſolebant adſtringi. Ita Calypſo poſt ſumptum φᾶρος, περὶ δὲ ζώνην βάλετ᾽ ἰξύϊ καλὴν χρυσείην. Odyſ. v. Juno quoque ſe veſtiens, Ζώσατο δὲ ζώνην ἑκατὸν θυσάνοις ἀραρυῖαν, accepit zonam centum fimbriis aptam. Iliad. XIV. Hæc zona παρθενικὴ, quam Tyro ſolvit Neptunus. Odyſſ. XI. & μίτρα παρθενικὴ apud Moſchum, de Europa. Et ſub zona geſtare dictæ mulieres gravidæ, ut Venus hymno:

Παῖδα δ᾽ ὑπὸ ζώνῃ ἰθέμην βροτῷ εὐνηθεῖσα.

Euripides Hecuba;

Τοῦτον ποτ᾽ ἔτικτον κἄφερον ζώνης ὕπο.

De-

Deponebant cum parerent. Pindarus Olymp. VI. Ἁ δὲ φοινικόκροκον ζώναν καταθηκαμένα τίκτε θεόφρονα κοῦρον. Sic Apollonius II. Argon.

— Ὦ ἐπὶ μούνῳ
Μίτραν πρῶτον ἔλυσα καὶ ὕστατον, -

quem primum & ultimum peperi. Inde Pauſanias Atticis narrat, Latonam parturientem depoſuiſſe zonam eo loco, qui poſtea Ζωστὴρ dictus.

Viri etiam cingebantur, præſertim in prælio; ut videre eſt de Agamemnone Iliad. XI. Aut alioqui cum iter eſſent ſuſcepturi; quomodo Eumæus, ζωστῆρ θοῶς σύνεεργε χιτῶνα. Quem morem orientalibus populis ſolennem eſſe, conſtat paſſim ex ſacris monumentis.

CAP. VII.

De indumento capitis, pedum; aliiſque corporis ornamentis.

Capitis virilis integumentum, quod Pileum vocamus nullibi extat apud Homerum. Galea tantum amicit, in cujus medio πῖλος Iliad. X.

— Μέσσῃ δ' ἐνὶ πῖλος ἀρήρει,

Ubi intelliguntur coacta & impilia, quæ peltra vulgo dicimus, quibus interior

galeæ

galeæ pars obiri ſolet, ne capiti ſit gravior. Heſiodus vero ἔργοις vult agricolam pileo caput muniri, ne madefiat hyberna pluvia: Κεφαλῆφι δ' ὕπερθεν πῖλον ἔχειν ἀσκητὸν ἵν' οὔατα μὴ καταδεύῃ. Qua ratione & Ulyſſis pater ruri habebat αἰγείην κυνῆν, caprinam veluti galeam Odyſſ. xxiv: quæ Theſſalis uſitata; unde Sophocles Oedipode Coloneo, ἡλιοστερῆ κυνῆν Θεσσαλίδα celebrat. Et Philoſtratus narrat, Indis eſſe κυνῆν ὁπότε ὕοι cum pluit. Sed enim in more fuit veteribus, pingere Ulyſſem cum pileo; teſte Plinio lib. xxxv. cap. x. ejuſque rei monumentum extat apud Urſinum in antiquo denario. Et Cato apud Plutarchum ait, Polybium veluti Ulyſſem voluiſſe denuo in Cyclopis antrum ingredi τὸ πιλίον ἐκεῖ καὶ τὴν ζώνην ἐπιλελησμένον. Cæteroquin priſci Græci magna ex parte capite erant nudo; quod Ægyptiis perpetuum fuiſſe ſcribit Herodotus Thalia; & apud Romanos à multis factum, conſtat exemplo Cæſaris & aliorum.

At mulieres paſſim habebant capitis tegumentum. Καλύπτραν Poëta appellat, loquens de Calypſo & Circe,

Κεφαλῇ δ' ἐπέθηκε καλύπτραν.

Sic Heſiodus Scuto.

Κα-

—— Καταχρῆθεν δὲ κάλυπτραν
Δαιδαλέην χείρεσσι κατεχεύετο. —

Et apud Plutarchum Hellanius, mulier ἀπάγουσα θάτερον μέρος τοῦ προσώπου τῆς καλύπτρας. Accedebant & alia capitis ornamenta, quæ complectitur Homerus his verbis Iliad. XXIV, ubi de luctu Andromaches loquitur.

Τῆλε δ' ἀπὸ κρατὸς χέε δέσματα σιγαλόεντα
Ἄμπυκα, κεκρύφαλόν τ' ἠδὲ πλεκτὴν ἀναδέσμην,
Κρήδεμνόν θ' ὅ ῥά οἱ δῶκε χρυσῆ Ἀφροδίτη.

Primum ponitur ἄμπυξ, quem Scholiaſtes vetus interpretatur κόσμον τινα περὶ τὴν κεφαλὴν ἀνέχοντα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς. Unde & Pauſanias dici cenſet apud Euſtathium διὰ τὸ ἀμπέχειν τὰς τρίχας, quod crines retineat. Ipſe vero ait fuiſſe διάδημά τι πρὸς ἀνάδεσιν τριχῶν, ἃς περιστέλλοντες οἱ παλαιοὶ ὑπὸ τούτου ἦγον, faſciam nempe quandam ſub qua capilli erant colligati. Περικεφαλαίαν Scholiaſtes Theocriti interpretatur Idyl I. ubi γύνη, ἀσκητὰ πέπλῳ τε καὶ ἄμπυκι. Κεκρύφαλον vero Scholiaſtes ait non κερκύφαντον, qui alias dicitur, reticulum forte, quo plexa coma diſtringitur, ne diffluat. Denique κρήδεμνον, vitta, velamen capitis, quod ad humeros uſque dimittebatur,

ut

ut tradit Euſtathius ad Odyſſ. I. ubi Penelope, ἄν τε παρειάων σχομένη λιπαρὰ κρήδεμνα. Sic Juno Iliad. XIV:

Κρηδέμνῳ δ' ἐφύπερθε καλύψατο δῖα θεάων.

Tale quid etiam ὀθόνη fuit, qua velata Helena, cum egrederetur ad videndum prælium Iliad. III.

—— Ἀργεννῇσι καλυψαμένη ὀθόνῃσι.

Mos hic gentibus illius tractus, jam inde ab antiquiſſimis temporibus, ut non niſi velatæ egrederentur ac prodirent mulieres.

Auribus imponi ſolita à mulieribus ἕρματα inaures. Iliad. XIV, de Junone,

Ἐν δ' ἄρα ἕρματα ἧκεν ἐϋτρήτοισι λοβοῖσι,
Τρίγληνα μορόεντα. ——

Euſtathius, τὰ τοῖς ὠτίοις ἐνειρόμενα κόσμια. Sic Odyſ. XVIII. inter alia procorum dona,

Ἕρματα δ' Εὐρυδάμαντι δύω θεράποντες ἔνεικαν.

Eis ſimiles ἕλικες volvulæ, Euſtathio ψέλια, ἐσθ' ὅτε καὶ ἐνώτια. Venus in hymno

Εἶχε δ' ἐπὶ γναμπτὰς ἕλικας, κάλυκάς τε φαεινάς.

Sic in ornatu mulierum Iliad. XVIII. ponit Homerus,

Πόρπας τε γναμπτάς ἕλικας, κάλυκάς τε καὶ ὅρμους.

Ka-

Κάλυκας ait Euſtathius nonnullis eſſe aureos tubulos, quibus cincinni redimiebantur. Ita quoque Heſychio κάλυξ, χρυσῆ σύριγξ, ἢ τοὺς πλοκάμους συνέχουσα. At ὅρμος monile eſt, collo injectum, περιτραχήλιος κόσμος. Ut in Veneris ornatu, hymno,

> Ὅρμοι δ' ἀμφ' ἁπαλῇ δειρῇ περικαλλέες ἦσαν,
> Καλοὶ, χρύσεοι, παμποίκιλοι. –

Similiter inter Penelopes dona,

> Ὅρμον δ' Εὐρύμαχος πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε
> Χρύσεον, ἠλέκτροισιν ἐερμένον ἠέλιον ὥς.

Meminit Pauſanias Bœoticis extremis, & diſtinguit ὅρμους variegatos ab iis, qui erant ſimpliciter facti ex auro, qualis ὅρμος Eriphiles, quem χρυσὸν vocat Homerus Odyſſ. XI. Ita quoque ὅρμον Helena Menelaus dedicavit Delphis, quem πάγχρυσον κόσμον vocat Pythia, apud Athen. lib. VI. Coronas quoque geſtaſſes mulieres, liquet ex Iliad XVIII:

> —— Καί ῥ' αἱ μὲν καλὰς στεφάνας ἔχον.

Cæterum annulorum uſum fuiſſe nullum contendit Plinius lib. XXXIII. cap. II. *Nec Iliacis temporibus*, ait, *ullos fuiſſe anulos video; nuſquam certe Homerus dicit, cum & codicillos miſſitatos*

tes epiſtolarum gratia indicet, & conditas artis veſtes ac vaſa aurea, argenteaque & ea colligata nodi, non anuli nota. Sortiri quoque contra provocationem duces, non anulis tradit. Fabricam etiam Deum fibulas, & alia muliebris cultus, ſicut inaures, in primordio factitaſſe, ſine mentione anulorum.

Manibus indutæ χειρῖδας à Laërte dicuntur Odyſ. XXIV, ſed ne à rubis in colendo viridario læderentur,

Χειρῖδάς τ' ἐπὶ χερσὶ βάτων ἕνεκ'. —

Euſtathius dicit eſſe τὰ τῶν χειρῶν καλύμματα ἐκ δερμάτων, manuum ex corio integumenta; additque non ſolum adverſus ſpinas adhibita, ſed etiam ἐπ' ἔργων δυσχέρειαν; nam & ſagittariis iis uſos eſſe, itemque τοὺς πλύνοντας καὶ τοὺς ζυμοῦντας. Cæterum chirothecarum, quibus hodie utimur, nullus fuit apud antiquiores Græcos uſus; ut conſtat ex Xenophonte, qui inter cætera luxuriæ apud Perſas exempla ponit, quod non contenti capitis ac pedum tegumentis, etiam manus digitabulis adverſus frigus munirent, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ χειρῖδας δασείας, καὶ δακτυλήθρας ἔχουσι.

Tibias etiam Laërtes communitas habebat ocreis bovinis,

Περὶ

— Περὶ δὲ κνημῖσι βοείας
Κνημῖδας ῥαπτὰς δέδετο, γλαπτῦς ἀλεείνων.

Alias contenti ſubligaculis, quæ πέδιλα Homerus vocat, ut Iliad. 11. de Agamemnone ſurgente:

Ποσσὶ δ' ὑπαὶ λιπαροῖσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα,

quod & de Junone dicitur Iliad. xiv; & alibi de aliis, cum aliquo egrederentur; velut, cum ſubulcus exit ſtabulo. Odyſſ. xvi. Nimirum veteres illi non erant ſemper calceati, uti hodie fit; ſed cum eſſent exituri, potiſſimum ſuſcepto longiori itinere. Ita vero & Mercurius in hymno, cum abigere pararet Apollinis boves,

Ὑπὸ ποσὶν ἐδήσατο σάνδαλα κοῦφα,
Οἷα τ' ἐπειγόμενος δολιχὴν ὁδόν.

Cæterum σάνδαλα proprie mulierum erant calciamenta, ut ait Heſychius. Inde Omphale dicitur, ſandalo percuſſiſſe Herculem, apud Lucianum. Venus etiam Bioni in Adonide mortuo, ἀσάνδαλος fertur iviſſe per ſylvas αἱμάσσοντα πόδας. Omninoque Ælianus lib. i. cap. xviii. Var. hiſt. loquens de priſcarum mulierum luxu inter alia dicit, eas ſandalis pedes induiſſe: Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς κεφαλῆς στεφάνην ἐτίθετο ὑψηλήν· τοὺς δὲ πόδας σανδά-

σανδάλοις ὑποδοῦντο· ἐκ δὲ τῶν ὤμων αὐταῖς ἐνάλια μακρὰ ἀπεκρέματο· τὸν δὲ χιτῶνα τὰ περὶ τοὺς ὤμους ἄχρι τῶν χειρῶν οὐ συνέρραπτον, ἀλλὰ περόναις χρυσαῖς καὶ ἀργυρέαις συνεχέσι κατελάμβανον.

CAP. VIII.

De Lectis.

Veſtes exuebant, quoties ſomni gratia ad lectum ſe recipiebant; & in cubiculo ex trabe ſuſpendebant, donec experrecti reſumerent; ut videre eſt Odyſſ. I. ubi Telemachus mollem exuit tunicam, quam Ancillo reliquit ἐν πασσάλῳ, & dormivit κεκαλυμμένος οἰὸς ἀώτῳ.

Porro lecti conſtabant potiſſimum è ligno; quod teſtatur ille Ulyſſis Odyſ. XXIII. quem ex olea à ſe fabricatum extendit, auroque & argento ac ebore exornavit; funiculis ex loro bubulo hinc inde conſertis; nempe è fulcris quæ ἑρμῖνας vocat. Qua ratione λέχεα τρητὰ lectos perfocatos ſubinde appellat, ſcilicet περὶ τὴν τῶν χοινίων θέσιν, ob foramina in ſpondis facta, per quæ τόνοι trajiciebatur, qui ſuſtinerent ipſum lectiſternium. Id vero ſæpius Homerus hoc verſu complectitur: Δέμ-

Δέμνια καὶ χλαῖναι καὶ ῥήγεα σιγαλόεντα.
Δέμνια quidem fuerunt culcita, ut arbitror, plumis, tomentove, aut alia re farta, unde ſæpius pro toto ſtrato apud Poëtam collocantur. His imponebantur ῥήγεα καὶ χλαῖναι, ut luculenter apparet ex Iliad. xxiv: ubi Achilles lectum jubet Priamo componi,

> Δέμν' ὑπ' αἰθούσῃ θέμεναι καὶ ῥήγεα καλὰ
> Πορφύρε' ἐμβαλέειν, στορέσαι τ' ἐφ' ὕπερθε τάπητας,
> Χλαίνας τ' ἐνθέμεναι οὔλας καθύπερθεν ἕσασθαι.

Euſtathius ait ὑποκεῖσθαι μὲν δέμνια δίκην κλίνης, καὶ ῥήγεα χάριν ἀναπλάσεως. ὑπερκεῖσθαι δὲ τάπητας μὲν εἰς σκέπην, χλαίνας δὲ εἰς ἔνδυσιν. Porro ῥήγεα proprie vult eſſe βαπτὰ ἱμάτια, ἢ ὑφάσματα, ἢ καὶ ἄλλως τὰ περιστρώματα, καὶ πάντα τὰ βαπτὰ, omnia tincta. At χλαῖναι veſtis craſſior Polluci ἐνδύναιον περιβόλαιον, ſeu ἱμάτιον δίναιον καὶ παρδύναιον μέγα καὶ δασὺ, forte lodices craſſiores ex lana vel tomento: unde & οὔλας hirſutas Poëta vocat; ſicut etiam Theocritus Idyl. xxiv: ubi Draco Herculem in cunis dormientem, invadens, eam dicitur à pedibus dejeciſſe οὔλαν δὲ ποσὶν διελάκτισε χλαῖναν, φεύγειν ὁρμαίνων;. & poſt Amphitruo repoſuit, ὑπ' ἀμνείαν θέτο χλαῖναν παῖδα. Tapetes quoque villoſi magnum ha-

habuere in lectis uſum. Anacreon: Διὰ νυκτὸς ἐγκάθευδον ἁλιπορφύροις τάπησιν. Sic Ariſtophanes Pluto: Οὐχ ἕξεις ἔτ᾽ ἐν κλίνῃ καθεύδειν, ἔτ᾽ ἐν τάπησι. Similiter Virgilius de Rhamnete Æneid. IX:

> —— *Tapetibus altis*
> *Extructus toto proflabat pectore ſomnos:*

utique imitatione Homeri Iliad. X:

> Αὐτὰρ ὑπ᾽ κράτεσφι τάπης τετάνυστο φαεινός,

ubi cervical intelligi videtur; unde & προσκεφάλαιον vertit Heſychius.

Pellium quoque magnus ad dormiendum uſus. Ita Achilles Iliad. IX Phœnici jubet ſterni,

> Κῶεά τε ῥῆγός τε λίνοιό τε λεπτὸν ἄωτον.

Ulyſſes etiam apud Eumæum dormivit inter caprarum ac ovium pelles, lena ſuperinjecta Odyſ. XIV; & ſuper ἀδέψητον βοέην pellem bovinam non ſubactam lib. XX. Sic Anchiſe λέχος in Hymno

> Χλαίνῃσιν μαλακῆς ἐστρωμμένον. αὐτὰρ ὕπερθε
> Ἄρκτων δέρματ᾽ ἔκειτο. ——

Urſorum pelles, quos occiderat: quemadmodum apud Virgilium Æneid. VIII:

—*Stra-*

—— Stratiſque locavit
Effultum foliis & pelle Libyſtidos urſæ.
Sic Daphnis apud Theocritum Idyl. IX ait, ſibi thorum ſtratum pellibus vaccarum,

—— Ἐν δὲ νένασται,
Λευκᾶν ἐκ δαμαλᾶν καλὰ δέρματα. –

Sed enim & lini in hanc rem fuit uſus: ut præter illum locum Iliad. IX; conſtat etiam ex Odyſſ. XIII. Ubi Phæaces Ulyſſi στόρεσαν ῥῆγός τε λίνοντε. Didymus exponit λεπτὸν ἱμάτιον. Euſtathius σκέπασμά τι σινδονοειδές. Celebrat id ipſum impenſe Apollonius apud Philoſtratum lib. VIII. ubi ait, καθαρὸν τὸ ἐντυχεῖν ὑπὸ λίνῳ.

Cæterum humi etiam cubabant, qui auſteriorem vitam inſtituebant. Tales ad Dodonam Selli Jovis ὑποφῆται, quos χαμαιεύνας Homerus vocat Iliad. XVI. Ὡς κάτω περὶ γῆν αὐτοὺς κειμένους, καὶ μὴ ἐπὶ στρωμάτων ἢ δεμνίων ὑπνοῦντας. Philoſtratus quoque lib. III. de vit. Apoll. ait, Indorum Brachmanas χαμευνίᾳ χρῆσθαι; ſubſternentes ſibi, quas invenerint herbas. Foliis quoque ſubſtratis Laërtes ruri decumbebat Odyſſ. XI. Similiter apud Theocritum Idyl. VII. thorus denſatus ad cubitum uſque

Κνύζας

Κνύζᾳ τ᾽ ἀσφοδίλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ.

Quomodo & Atticæ mulieres in Theſmophoriis è viticis foliis cubile ſibi apparabant, ut eſt apud Dioſcoridem lib. I. cap. XXVI. Denique & Plutarchus lib. de Dæm. Socr. *ἄγνυ καὶ μυρίκης χαμεύνας* commemorat.

CAP. IX.

De lavatione ac unctione.

Frequentiſſimæ erant apud Græcos corporis lavationes ac unctiones; quibus non tam ſordes abluerent, quam voluptatem aliquam ſibi compararent. Utrumque finem veteres ſpectaſſe, teſtatur Euſtathius, quum ait introductum eſſe *βαλανεῖον*, ut eſſet *ῥύπου μὲν ἀποθετικὸν, ἀναψυχῆς δέ τινος αἴτιον*. Quamobrem perpetuum fere eſt apud Homerum, ut qui à prælio redeunt, aut alioqui è longinquo itinere in ædes alicujus divertantur, laventur ac ungantur; indeque ad epulas lautiores concedant. Exemplo Diomedis ac Ulyſſis, qui ab exploratione redeuntes *λοεσσαμένω καὶ ἀλειψαμένω λιπ᾽ ἐλαίῳ Δείπνῳ ἐφιζανέτην*. Iliad. x. Similiter Telemachus ac Piſiſtratus

ſtratus in ædes Menelaï adventantes ab ancilla loti & uncti, ad epulandum invitantur. Odyſ. IV. Unde Athenæus lib. IV. ex Homero cenſet, δεῖν θεραπεύσαντα τὸ σωμάτιον καὶ λουσάμενον ἰέναι πρὸς δεῖπνον. Idem factum, quotieſcunque remota triſtitia jucunditati ſe cupiebant dare; uti Penelope Odyſſ. XVIII; quam miſſis lacrumis ſe lavare ac faciem inungere jubet Eurynome. Atque hoc etiam fuiſſe in moribus Romanorum, infinitis conſtat teſtimoniis; qui nonniſi probe loti ac uncti genio indulgebant.

Porro ſolebant Heroës aqua marima ſe abluere; uti Diomedes ac Ulyſſes

— Ἱδρῶ πολλὸν ἀπονίζοντο θαλάσσῃ
Ἐσβάντες. —

Nimirum quia admodum καθαρτικὴ hæc aqua, & nervis utiliſſima; ut aſſerit Athenæus lib. I: Κόπου μὲν θαλάττῃ λούοντες, ἢ μάλιστα τοῖς νεύροις ἐστὶ πρόσφορος. Qua de cauſa Romani quoque balnea marina impenſe expetebant. Minutius Felix: *Placuit Oſtiam petere amœniſſimam civitatem, quod eſſet corpori meo ſiccandis humoribus de marinis lavacris blanda & appoſita curatio.* Nauſicaë vero etiam cum ſociis puellis ideo it lotum ad flüvii oſtia Odyſſ. VI. Non abſimili

ſimili ratione atque Europa apud Moſchum,

Ἢ ὅτι φαιδρύνοιτο χρόα προχοῇσιν Ἀναύρου.

Alioqui & fluviis ſoliti veteres Heroës ſe abluere; quemadmodum Agenor Iliad. XXI:

— Λουσσάμενος ποταμοῖο
Ἱδρῶ ἀποψυχθείς —

Quod ſolenne fuiſſe Lacedæmoniis in Eurota, jam inde ab Heroïcis temporibus, indicat Theocritus Helenæ Epithalamio, ubi puellæ Spartanæ canunt, ſe ungi virorũ more ad Eurotæ fluenta.

Χρισαμέναις ἀνδρειστὶ παρ' Εὐρώταο λοετροῖς.

Sæpius tamen domi ſoliti in calidis lavacris verſari. Unde & Diomedes ac Ulyſſes poſtquam mari ſe abluiſſent

Ἐς ῥ' ἀσαμίνθους βάντες ἐΰξέστας λούσαντο.

Iliad. X. Sic Neſtor vult ab Hecameda calefieri θερμὰ λοετρὰ. Iliad. XI. Andromache etiam Hectori, à pugna reduci, aquam lebete calefieri procurat. Iliad. XXII. Et Phæacibus unice placere dicuntur

Εἵματά τ' ἐξημοιβά, λοετρά τε θερμὰ καὶ
εὐναί.

Ita Pindarus Olymp. XII. laudat θερμὰ Νυμφᾶν λουτρὰ; & Nem. Od. IV. calidis lavacris ait membra refocillari:

Οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ τόσον μαλθακὰ τεύχει γυῖα.
Nota quoque Ἡράκλεια λοῦτρα, admodum ferventia, quæ Vulcanus Herculi ſubmiſit, ut eſt apud Ariſtophanis Scholiaſtem, Nebulis :

Ποῦ ψυχρὰ δῆθεν πώποτ' εἶδες Ἡράκλεια
λοῦτρα.

Lapſus vero Plinius lib XXXI. cap. VI. ait, *Homerum calidorum fontium mentionem non feciſſe, cum alioquin lavari calida frequenter induceret, videlicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarum perfugio utitur.* Etenim Iliad. XXII, ex altero Scamandri fonte aquam calidam profluere dicit :

Ἡ μὲν γάρ θ' ὕδατι χλιαρῷ ῥέει. ——

Nec dubium quin à natura acceperint, quod arte conquiſiverunt.

Cæterum poſt lautionem ſe ungebant, ut hoc pacto obſtruerentur corporis ſpiramenta. Sic enim Euſtathius. Iliad. X: Ἐλαίῳ δ' ἐχρίζοντο οἱ λουσάμενοι ἐμφράττοντες τοὺς σωματικοὺς πόρους, ὡς ἂν μετὰ λοῦτρον σφίγγοιεν τὴν ὑγρότητα. Non erant autem unguenta Iliacis temporibus, teſte Plinio lib. XIII. cap. I. nimirum qualia poſterioribus ſeculis fuerunt in uſu. Oleum duntaxat adhibebant, admiſto è fruticibus odore præſertim roſa; unde

roſaceum oleum Poëta laudat Iliad. XXIII. quo Venus Hectorem inunxit ῥοδόεντι δὲ χρῖεν ἐλαίῳ Alias τεθυωμένων odoribus conditum vocat, cum de Junone agit lib. XIV. Iliad.

—— Ἀλείψατο δὲ χρόα λευκὸν
Ἀμβροσίῳ ἑανῷ τὸ ῥά οἱ τεθυωμένον ἦεν.

Meminit Athenæus lib. XV. ubi multus eſt in re unguentaria exponenda; contenditque Homerum noviſſe χρῆσιν τῶν μύρων; etſi ἔλαια vocem cum epitheto. Ut ut ſit, Homerus non introducit μύροις ἀλειφομένους τοὺς Ἥρωας, vel ipſius ſententia Athenæi lib. I. Paris tantum κάλλει στίλβων.

Veſtes etiam ſæpius lavari ſolitæ à mulieribus; uti Nauſicaa Odyſſ. VI; & Phœniſſa illa, qua cum raptus Eumæus Odyſſ. XV. Sic Simonides de muliere turpi, αὐτὴ δ' ἄλουτος ἄπλυτός τε εἵμασι. Erant in hanc rem labra prope urbes ſtructa; uti de Troja teſtatur Homerus Iliad. XXII:

—— Πλυνοὶ εὐρέες ἐγγὺς ἔασι
Καλοὶ, λαΐνεοι, ὅθι εἵματα σιγαλόεντα
Πλύνεσκον Τρώων ἄλοχοι, καλαί τε θύγατρες.

Fiebat hoc potiſſimum cum lætitiæ ſe daturi erant; quemadmodum de filiis Alcinoï dicitur Odyſſ. VI:

Οἱ δ' αἰεὶ ἐθέλεσι πόσπλυζα εἵματ' ἔχοντας
Ἐς χορὸν ἔρχεσθ. -

CAP. X.

De comæ ornatu.

Ad corporis cultum etiam pertinet Coma, in qua alenda non parum decoris Græci poſuerunt. Quare Homerus paſſim celebrat καρηκομόωντας Ἀχαιοὺς, hoc eſt, κομόωντας τὰ κάρηνα καὶ πολύτριχας. Euſtathius ait eos hoc factitaſſe, non venuſtatis tantum gratia, ſed etiam formidinis: Ἔθος ἦν αὐτοῖς κόμην τρέφειν, ὁ μόνον εἰς κάλλος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ φοβερόν. Οὕτω γὰρ ὁ λέων χαίτηεις φοβερώτερος τοῦ μὴ χαίτην ἔχοντος. Ita quoque de Leonida Spartanorum Rege ſcribit Philoſtratus lib. VIII: Ἐχρῆτο κομᾶν ὑπὲρ ἀνδρείας, καὶ τοῦ σεμνὸς μὲν φίλοις, φοβερὸς δὲ ἐχθροῖς φαίνεσθαι.

Coma autem præcipue flava fuit celebrata: quam in Achille, Meleagro & Menelao laudat Homerus. Talem deſcribit Circen Orpheus:

—— Ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
Πυρσαῖς ἀκτίνεσσ' ἐναλίγκιοι ἠώρηντο.

Sic Virgilius prædicat:

Et flavos crines & membra decora juventæ.

Et

Et Catullus celebrat auream Berenices comam. Adeoque in univerſum Euripides ait, Amorem capi flava coma, φιλεῖ κάτοπτρα καὶ κόμης ξανθίσματα.

Criſpi etiam capilli fuerunt laudati. Inde eſt quod Minerva, cum Ulyſſi gratiam vellet conciliare, οὔλας ὑακίνθῳ ἄνθει ὁμοίας. Odyſſ. VI; quare idem οὐλοκάρηνος Homero dictus. Ita quoque Moſchus Bucoliaſtes Cupidinis caput inumbrat criſpis capillis. Arte etiam hoc conſectati, crinibus in nodum tortis lamina candente, acu, & id genus aliis inſtrumentis. Cincinnos paſſim prædicat Homerus, quos πλοκάμους ſeu πλοχμοὺς vocat. Sic de Junone Iliad. XIV:

— Χαίτας
Πεξαμένη χερσὶ πλοκάμους ἔπλεξε φαεινούς.

Euphorbo etiam tribuntur Iliad. XVII. comæ Gratiis ſimiles:

Πλοχμοί θ' οἳ χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ ἐσφήκωντο,

quo reſpexit Plinius lib. XXXI. cap. I. cum *apud Homerum virorum crinibus aurum implexum* dicit. Athenienſibus hoc antiquitus fuit patrium, qui cicadas aureas capillitio inſerebant, ut eſt apud Thucydidem lib. I. Ita & Plutarchus ſcribit Colophonios aureis redimiculis

digeſtos crines decore ornaſſe. Cæteroquin cincinnos hoſce inſtar cornu ſolebant effigiare; qua ratione Paris dictus κέρ' ἀγλαὸς Iliad. XI. uti interpretatur Herodotus & Apion Grammaticus. Ita quoque Sophro Mimorum ſcriptor κοράνας ἀναδυμένας eos dicit, quibus cincinni in modum cornuum arcus faſtigiarentur.

In certam etiam formam comas præcidebant. Abantes Eubœæ populi Homero dicuntur ὄπιθεν κομόωντες, quia anteriora capillorum reſecabant. Unde Statius, *Abantiadas in terga comatos* prædicat. Eorum more tonſum Delphis Theſeum narrat Plutarchus. Hoc vero obſervaſſe cenſet, ὅπως μὴ παρέχοιεν ἐκ τ̃ τριχῶν ἀντίληψιν τοῖς πολεμίοις, quo minus pugnantes hoſtibus darent anſam capiendi, quod etiam factitaſſe Curetes ſcribit Antimachus Euboïcus. Talem etiam fuiſſe Ἑκτόρειαν κουρὰν vult Iſacius Tzetzes quam laudat Euſtathius Iliad. XXIII, ex Lycophrone. At Homerus Iliad. IV. Thracas vocat ἀκρόκομους; quod in ſummo vertice eſſent comati.

Porro mos fuit priſcis, ut provectiores ætate comas patriis fluminibus abſcinderent, quippe quæ ex humore natæ.

tæ. Ita Homerus narrat Achillem in Patrocli funere dempſiſſe comam, quam pater poſt ejus reditum voverat Sperchio, Iliad. xxiii. Meminit hujus loci Pauſanias Atticis; & omnibus Græcis hunc fuiſſe ritum colligit. Exemplum etiam adfert filii Mneſimaches, cujus extabat ſimulacrum ad Cephiſſum amnem, crine eidem detonſo. Philoſtratus ſimiliter tradit Memnonem Nilo comam ſuam præcidiſſe.

Cæterum, etſi in viris æque ac mulieribus apud priſcos Græcos fuerit comæ ſtudium; non tamen ſemper laudatum; ut ex eo liquet, quod Paridi veluti effœminato coma objicitur ab Hectore & Diomede Iliad. iii & xi. Inde Philoſtratus Heroïcis: Διαβέβληται δὲ πρὸς τὸν Πάριν, ὡς δειλὸν καὶ ἥττω τοῦ κομᾶν. Ita & Theſeus ignotus cum veniret Athenas pexa coma, dicterio exceptus fuit à fabris lignariis, Παρθένος σὺ ὥρᾳ γάμου πλανᾶται μόνη. Et inſignes in hanc rem ſunt Phocylidis verſus:

Μὴ μὲν ἐπ' ἄρσενι παιδὶ τρέφειν χαίτην
πλοκαμῖδος·
Μὴ κορυφὴν πλέξῃς, μήθ' ἅμματα λοξὰ κορύμβων·
Ἄρσεσιν οὐκ ἐπέοικε κόμη· χλιδαὶ δὲ γυναιξί.

CAP. XI.

De Domo.

Poſt victum & amictum conſideranda venit habitatio. Homerus quidem potiſſimum deſcribit magnatum Domus, quas δώματα καὶ μέγαρα vocat, ut etiam obſervavit Athenæus lib. IV. Itaque de his etiam præcipue hæc commentatio inſtituenda.

Domum extrinſecus ambiebat murus ἕρκος, Euſtatho τὸν περὶ αὐλὴν τειχίον· μεθ' ὃ πύλαι; poſt quod portæ. Ibi Canes de more ſoliti excubare ad cuſtodiendam domum, quos ideo πυλαωροὺς vocat Priamus Iliad. XXII; Antiphanes Poëta φρουροδόμους. Euſtathius: Ἔθος ἦν τὰς αὐλείους θύρας τηρεῖσθαι ὑπὸ κυνῶν. Talis erat Argus ille Ulyſſis canis, qui jacebat

Ἐν πολλῇ κόπρῳ ἥ οἱ προπάροιθε θυράων,

Odyſſ. XVII. Quin & factitii canes ad fores collocati; quales illi quos ex auro & argento fabricarat Vulcanus,

Δῶμα φυλασσέμεναι μεγαλήτορος Ἀλκινόοιο.

Quod Romanis etiam in more fuiſſe docet Petronius Arbiter: *Non longe,* inquit, *ab oſtiarii cella canis ingens cathena vin-*

vinctus in pariete erat pictus, ſuperque quadrata litera ſcriptum, cave canem.

Erant præ foribus etiam ſedilia lapidea, quibus ſoliti conſidere: ut in regia Neſtoris, Odyſ. III.

- Κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπὶ ξεστοῖσι λίθοισιν
Οἵ οἱ ἔσαν προπάροιθε θυράων ὑψηλάων,
Λευκοὶ ἀποστίλβοντες ἀλείφατος. -

Sic Proci Penelopes:

Ἐκ δ' ἦλθον μεγάροιο παρὲκ μέγα τειχίον αὐλῆς
Αὐτοῦ δὲ προπάροιθε θυράων ἑδριόωντο,

Odyſſ. XVI.

Sequebatur Αὐλὴ, τόπος ὑπαίθριος, locus ſubdivalis, ait Athenæus lib. V. apertus & vacuus, ubi erat ara Jovis Herceï, in qua ſacrificabat Peleus, αὐλῆς ἐν χόρτῳ. Iliad. XI. Ei juncta αἴθουσα, quæ Scholiaſtæ in IX. Iliad. dicitur περίστυλον, τοῦτ' ἔστι πρὸς ἥλιον τετραμμένη στοὰ *ad ſolem converſa porticus*, παρὰ τὸ αἴθειν. Odyſſ. XVIII.

- Ὄφρ' ἵκετ' αὐλὴν
Αἰθούσης τε θύρας. -

Conſtabat ex politis lapidibus, unde αἰθούσας ξεστὰς Homerus paſſim appellat. Atque heic erat πρόδομος, ubi hoſpitibus ſoliti ſterni lecti: uti videre peculiariter Iliad. XXIV: quo loco Achilles

jubet *δέμνι' ὑπ' αἰθούσῃ θέμεναι* Poſteaque *ἐν προδόμῳ δόμου αὐτόθι κοιμήσαντο Κῆρυξ καὶ Πρίαμος.*

Venit deinde ipſa princeps domus, cujus frontiſpicium variis ornamentis erat inſigne, unde *ἐνώπια παμφανόωντα* dixit Homerus Odyſſ. IV. & alibi. Heſychius: *τὰ κατάντικρυ τοῦ πυλῶνος φαινόμενα μέρη ἃ καὶ διακόσμησιν ἕνεκα τῶν παριόντων.* Ipſa intus ſplendidiſſime quoque inſtructa; ut in regio Menelaï Odyſſ. IV. æris, auri, argenti, electri eboriſque ſplendorem Poëta celebrat. Meminit Plinius lib. XXXIII. cap. IV: *Et electro auctoritas, Homero teſte, qui Menelaï regiam, auro, electro, argento, ebore fulgere tradit.* Ita quoque magnifice ornatæ ædes Alcinoï regis Phæacum Odyſ VII. In hac ſupellectile præcipue celebratæ ſedes, circa parietes undequaque diſpoſitæ, quibus ipſi inſidebant convivantes, alioſque advenientes excipiebant.

> Ἐν δὲ θρόνοι περὶ τοῖχον ἐρηρέδατ' ἔνθα καὶ ἔνθα
> Ἐς μυχὸν ἐξ οὐδοῖο διαμπερές.

Erant illæ varie exornatæ; Odyſſ. VIII. *θρόνον ἀργυρόηλον* dicit, argenteis clavis diſtinctum: Penelopes vero ſedem auro & ebore inſignit Odyſſ. XVIII. Elegantibus

tibus quoque ſtragulis componebant; ut factum Odyſſ. xx:

– Ἔβαλλε θρόνοις ἐνὶ ῥήγεα καλὰ
Πορφύρεα καθύπερθ', ὑπ' ἔνερθε δὲ λῖθ' ὑπέβαλλεν.

Euryclea etiam jubet ſuas ancillas. Odyſſ. xx.

– Ἐν δὲ θρόνοις εὐποιήτοισι τάπητας
Βάλλετε πορφυρέους. –

Sed & pelles ipſa inſternit Odyſſ. XVII:

Κώεα καστόρνυσα θρόνοις ἐνὶ δαιδαλέοισι.

Domus pavimentum δάπεδον, τὸ τοῦ μεγάρου ἔδαφος, lapidibus ſtratum, ut conſtat ex eo, quod κραταίπεδον οὖδας Homerus vocat, iterum λάϊνον οὐδὸν limen lapideum Odyſſ. XXIII. & alibi.

Columnæ quoque per domum interiorem diſpoſitæ, quibus ſuſtinebatur ſuperior contignatio. Odyſſ. XVIII.

– Τοῖχοι μεγάρων καλαί τε μεσόδμαι
Εἰλατίναι τε δοκοὶ καὶ κίονες ὑψόσ' ἔχοντες.

Earum una, ad quam haſtas ſuſpendere erat moris Odyſſ. I.

Ἔγχος μέν ῥ' ἔστησε φέρων πρὸς κίονα μακρὴν
Δουροδόκης ἔντοσθεν ἐϋξόου, ἔνθάπερ ἄλλα
Ἔγχε' Ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἵστατο πολλά.

Superior vero domus pars ὑπερῷον di-

diçitur Homero. Euſtathius: Τὰ μετέωρα τῶν οἰκημάτων ὦα καλοῦσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι· ὅθεν ὑπερῷόν τὸ οἷον εἰπεῖν ὑπερύψηλον. Unde Clearchus apud Athenæum lib. 11. ait Helenam ἐν τοιούτοις οἰκήμασι τρεφομένην, δόξαν ἀπενέγκασθαι παρὰ πολλοῖς, ὡς ἐξ ὠοῦ εἴη γεγενημένη. Homerus utique paſſim ibi collocat mulieres: uti Penelopen Odyſſ. xv. ἀπὸ τοῦ ὑπερώϊου ἱστὸν ὑφαίνει. & alibi. Illic etiam cum Marte concubuit Aſtyoche παρθένος αἰδοίη ὑπερώϊον εἰσαναβᾶσα. Iliad. 11: & Mars cum Polymela, εἰς ὑπερῷ' ἀναβὰς παρελέξατο λάθρῃ Iliad. xvi. Thalamus heic erat, quo apud priſcos Græcos mulieres, præſertim virgines degere ſolebant. Ita namque Odyſſ. iv. Penelope ὑπερῷ' ἀναβᾶσα in θαλάμῳ collocatur. Similiter Helena Iliad. iv.

Εἰς ὑψόροφον θάλαμον κίε δῖα γυναικῶν.

Hinc Theocritus dicit πάρθενον ἐκ θαλάμοιο; quia ibi concluſæ puellæ ante nuptias; uti jubet Phocylides,

Παρθενικὴν δὲ φύλασσε πολυκλείστοις θαλάμοισι.

Γυναικωνῖτις erat diſtincta ab eo, quo viri agebant loco, qui ἀνδρὼν dictus.

Erant vero & viris θάλαμοι ubi cubabant; quemadmodum Telemacho Odyſſ. 1:

Οὗ

Ὅθι οἱ θάλαμος περικαλλέος αὐλῆς
Ὑψηλὸς δέδμητο, περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ,
Ἔνθ' ἔβη εἰς εὐνήν. –

Sic in ædibus Priami quinquaginta erant thalami ex lapide polito junctim ſtructi, ubi filii ejus cum uxoribus cubabant; & alii ex adverſo, ubi cum filiabus generi. Iliad. vi.

Omnino vero complures erant θάλαμοι, veluti promptuaria, in quibus variæ res reponebantur; unde ἔσχατος θάλαμος in Ulyſſis æde recenſetur Odyſſ. xxi. Arma ibi colloċata, quæ Melanthius deprompſit: uti & in Hectoris thalamo Iliad. vi. Sed enim Odyſſ. ii, in thalamo etiam Ulyſſis ponitur aurum, argentum, veſtis, vinum, oleum. Præerat veluti cuſtos ancilla, uti Eurycleа apud Ulyſſem.

Fores claudebantur ſera adhibito loro, ut Odyſſ. i. Ancilla attrahit januam thalami Telemachi κορώνῃ ἀργυρέῃ, ἐπὶ δὲ κληῖδ' ἐτάνυσσεν ἱμάντι. Minerva quoque introiit thalamum Penelopes παρὰ κληῖδος ἱμάντα. Odyſſ. iv. Idem fit Odyſſ. xxi.

Cæterum forma tectorum erat plana, non faſtigiata; adeo ut ſuper iis ſæpius cubarent: quemadmodum conſtat de El-

Elpenore, qui καταντικρὺ τέγεος πέσεν, tecto delapſus ab alto. Odyſſ. XI. Euſtathius: Πίπτει δὲ καταντικρὺ τέγεος ὁ Ἐλπήνωρ ἐν ὑπαίθρῳ ἀνακείμενος, διὰ τὸ τὰ δώματα μὴ κεραμωτὰ, ἀλλ' ὁποῖα καὶ νῦν ὡς εἰκὸς μυριαχοῦ. ὧν ταῖς δοκοῖς γῆ ἐπαμᾶται ὡς ἐντεῦθεν τὴν στέγην χρήσιμον εἶναι καὶ πρὸς τὸ ἐγκοιμᾶσθαι. Morem hunc quoque obtinuiſſe patet apud Hebræos, qui ἐπὶ δωμάτων ſuper tectis agere ſoliti; adeo ut Dei lege loricam circumducere juſſi ſint, ad evitandum diſcrimen. Deuteron. XXII. Idem hodie in pleriſque orientalibus ac meridionalibus regionibus videre eſt; etiam apud Romanos, quos olim planis tectis uſos conſtat ex Vitruvio lib. II: aliiſque auctoribus, qui eos ſubinde in tectis ſpectaſſe ac lampadas prætuliſſe doceat.

CAP. XII.

De Hoſpitii jure.

Domum ac larem familiarem habere, maximopere commendatum fuit apud Græcos; imo in viri boni laude poſitum. Unde Iliad. IX. Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος eſſe dicitur, qui bellum expetit civile. Et Athenæo Cynici

nici vituperantur, quod ſint κυνόλογοι & βόροι & ἄνοικοι καὶ ἀνέστιοι. Veruntamen magna fuit eorum humanitas in illos, qui fati malignitate domus ac rei inopes oberrarent; adeoque erga quoſlibet, qui ad eos ſe recipiebant, Deos horum curam gerere credebant, & offenſorum injurias vindicare. Sic enim cum Ulyſſes mendicus ab Autonoo eſſet percuſſus, mendicorum furias adverſus eum implorat, reliquis procis factum deteſtantibus Odyſſ. XVII. Hercules quoque vituperatur, quod Iphitum hoſpitem occidiſſet, nec Deorum vocem veritus, nec menſam quam ei appoſuerant Odyſſ. XXI. At Eumæus nefas ducit Hoſpitem contemnere,

Οὔ μοι θέμις ἔστ' οὐδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι
Ξεῖνον ἀτιμῆσαι· πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. —

Jovem præcipue hoc curare cenſebant; qui ideo Ξείνιος Græcis dictus, Odyſ. IX:

Ζεὺς δ' ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε ξείνων τε.
Ξείνιος ὃς ξείνοισιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ.

Ita Virgilius Æneid. I:

Jupiter hoſpitibus, nam te dare jura loquuntur.

Explicat hoc Servius exemplo Lycaonis, qui cum hoſpites ſuos necaret, à ſu-

ſuſcepto Jove, poſtquam ei epulas humanas appoſuit, verſus in lupum oſtendit, jura hoſpitii non eſſe violanda.

Hinc Ægypti rex Pariclem à Menelao ad pœnam repetitum reddere noluit, veritus iram Διὸς ξενίου Odyſſ. XIV. Quomodo nec Admetus rex Moloſſorum Themiſtoclem reſtituere voluit Lacedæmoniis, utcunque obſides offerrent, teſte Plutarcho.

Contra quoque, qui in eos, à quibus erat hoſpitio excepti, delinquebant, Jovis iram experiri credebantur; quomodo Menelaus Iliad. III. cum precatur ut Paridem occidat, ut alius quiſpiam metuat

Ξεινόδοκον κακὰ ῥέξαι, ὅ κεν φιλότητα παρέχῃ.

Porro carebant antiquiores Græci, ut & Romani publicis, qualia hodie apud nos extant, diverſoriis. Quod ſi foras proficiſcebantur, in amicorum ædes ſe recipiebant; quibuſcum illis intercedebat hoſpitii jus: ut infinitis pene ſcriptorum teſtimoniis comprobatur. Et quidem hæc neceſſitudo jam inde à majoribus apud homines ſocietate junctos obſervabatur: ſicut videre eſt in Glauco & Diomede, qui audito alter alterius no-

nomine ob hoſpitii inter majores jus, à pugna deſtiterunt. Iliad. VI.

Ἦ ῥά νύ μοι ξεῖνος πατρώϊός ἐσσι παλαιός,
Τῷ νῦν μὲν σοὶ ἐγὼ ξεῖνος φίλος Ἄργεϊ μέσσῳ
Εἰμὶ, σὺ δ' ἐν Λυκίῃ —

Ita Odyſſ. I. Minerva, præ ſe ferens Mentæ filium, ait Telemacho:

Ξεῖνοι δ' ἀλλήλων πατρώϊοι εὐχόμεθ' εἶναι.

Neſtoris quoque filius & Telemachus: dicti hoſpites ἐκ πατέρων φιλότητος. Odyſſ. XV. Ea de cauſa antiqui moris fuit, teſſeram utrinque habere dimidiatam, quam qui ad hoſpitem attuliſſet, continuo poſſet agnoſci, & excipi hoſpitio contractæ neceſſitudinis Σύμβολον Græci vocarunt, de quo eleganter Plato in Sympoſio. Ita Plautus Pœnulo:

Ego ſum ipſius quem tu quæris.
A. *Antidamæ gnatum me eſſe.*
P. *Si ita eſt, jam teſſeram confer, ſi vis, hoſpitalem: eccam attuli.*
A. *Agedum hac oſtende: eſt par probe.*

Porro non erat modo inter privatos homines hoc hoſpitii jus, ſed etiam inter civitates, gentes, principes: quod proprie προξενίαν dixerunt. Sic Nicias πρόξενος τῶν Λακεδαιμονίων apud Plutarchum: & Callias apud Xenophontem Hel-

Hellen. VI. jam inde à majoribus, τὴν μὲν προξενίαν ὑμῶν οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πατρὸς πατὴρ πατρῴαν ἔχων παρεδίδου τῷ γένει. Atque hoc fine etiam σύμβολα ſervata, ut teſtatur Lyſias, de Ariſtophanis pecunia : Ἐδεήθη μὲν προσελθεῖν αὐτῷ λέγων, ὅτι ἔλαβε σύμβολον παρὰ βασιλέως τοῦ μεγάλου. Ita hoſpitium inter principes veluti fœdus quoddam ac ſocietas contractum. Alyattes Lydorum Rex pactum cum Myſiis inivit, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ ξυμμάχους, teſte Herodoto Clio. Et Livius ſcribit, Æneam cum Latino hujuſmodi iniſſe pactum. *Ibi*, inquit, *Latinum apud penates Deos domeſticum publico adjunxiſſe fœdus, filia Æneæ in matrimonium data.* lib. I.

CAP. XIII.

De ritu excipiendi hoſpites.

Hoſpites primum adventantes manibus præhenſabant. Ita Pylii exceperunt Temelachum ac Minervam Odyſſ. III.

Ὡς οὖν ξείνους ἴδον ἀθρόοι ἦλθον ἅπαντες
Χερσίν τ' ἠσπάζοντο. ——

Similiter Autolyci filii Ulyſſem Odyſſ. XIX.

Χερσίν

Χερσίν τ' ἠσπάζοντο, ἔπεσί τε μειλιχίοισι.

Sic Philoſtratus VII. de vit. Apoll. ſcribit, exceptum ab Indis Apollonium. Προσιόντα δὲ τὸν Ἀπολλώνιον οἱ μὲν ἄλλοι σοφοὶ προσήγοντο, ἀσπαζόμενοι ταῖς χερσίν. Apud Virgilium etiam Pallas Æneam:

Excepitque manu, dextrumque amplexus inhæſit.

Æneid. lib. VIII. Nempe dextra potiſſimum huic uſui inſerviebat: ut ipſemet Homerus notat Iliad. x:

Δεξιῇ ἠσπάζοντο ἔπεσσί τε μειλιχίοισι.

Majorum, ait Servius *hæc erat ſalutatio; cujus rei* τὸ αἴτιον, *id eſt cauſam, Varro Callimachum ſecutus, expoſuit, aſſerens omnem eorum honorem dexterarum conſtitiſſe virtute, ob quam hac ſe venerabantur corporis parte*. Omnino vero quotieſcunque ſe invicem alloquebantur, dexteram prehendere erat moris; uti Menelaum affaturus Agamemnon Iliad. VII:

Δεξιτερῆς ἕλε χειρὸς, ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζε.

Eoque pertinet ille toties repetitus verſus,

Ἔν τ' ἄρα οἱ φῦ χειρὶ ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζε.

Quem Euſtathius ait eſſe φιλικὸν ac no-

—— Κεφαλὰς ἐ χεῖρας ἔκυσε.

Manu præhenſos hoſpites domi conſidere protinus jubebant. Iliad. XI. Achilles Diomedem ac Ulyſſem in patris ædes adventantibus,

Ἐς δ' ἄγε χεῖρας ἑλὼν, καὶ ἑδριάασθ' ἄνωγε,

Idemque legatos ab Agamemnone miſſos,

Εἷσεν δ' ἐν κλισμοῖσι τάπησί τε πορφυρέοισι.

Juſſit vero etiam pocula iis miſceri, quod & alibi factum ingredientibus. Qua de re Athenæus initio lib. VI: Δοκεῖ γὰρ ἔχειν πρὸς φιλίαν τι ὁ οἶνος ἑλκυστικὸν, παραθερμαίνων τὴν ψυχὴν καὶ διαχέων, διόπερ οὐδὲ πρότερον ἐρώτων οἵτινες εἶεν, ἀλλ' ὕστερον ὡς τὴν ξενίαν τιμῶντες, ἀλλ' οὐ τοὺς ἐν μέρει καὶ καθ' ἕκαστον ὑμῶν.

Porro ingreſſos hoſpites frequenter ſoliti lavare ac ungere. Ita Telemachum ac Minervam apud Neſtorem

—— Δμωαὶ λοῦσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ.

Odyſſ. III. Ulyſſes quoques à Piræo in ædes introductus, lotus fuit ac unctus ab ancillis, tunicis etiam injectis. Odyſ. XVII. Ita diſponebantur ad convivium, ut ſupra diximus. Sed & noctu cubituris repetita lavatio, præſertim pedum, quod Ulyſſi ab Euryclea jubet præſtari Penelope Odyſſ. XIX. Eadem quoque ſum-

ſummo mane jubet ancillas lavare ac ungere Ulyſſem. Denique idem factum hoſpitibus diſcedentibus. Odyſſ. IV. Telemachus ad Palladem hoſpitem,

> Ὄφρα λοεσσάμενός τε τεταρπόμενός τε φίλον κῆρ
> Δῶρον ἔχων ἐπὶ νῆα κίης —

Sic Odyſſ. v. Calypſo Ulyſſem diſcedentem lavat. Qua in re notandum, mulierum, & præſertim virginum, fuiſſe adhibitum miniſterium, magno temperantiæ veterum argumento; quod obſervavit Athenæus lib. I. morem hunc pervetuſtum dicens; quem illuſtrat exemplo Cocali gnatarum, quæ Minoëm in Siciliam advenientem lavarunt, ſed injecta, calidæ loco, pice; unde interemptus, teſte Zenobio.

Diſcedentes hoſpites etiam poculis libare ſolebant, viciſſim multa optantes bona: quod factum Ulyſſe à Phæacibus diſcedente Odyſſ XIII: & Telemacho ex Menelaï regia abeunte, Odyſſ. xv. Cumulabantur cibo, potu, aliiſque rebus itineri neceſſariis: præſertim vero hoſpitalibus muneribus donabantur, de quibus libro ſuperiori diximus. Ita factum ſæpe, ut multas divitias hinc inde corrogarint; quod gloriatur Ulyſ-

ſes

ſes Odyſſ. xix. Unde Ælianus lib. iv. cap. xx. ait, eundem ac Menelaüm inſtar Phœnicum mercatorum ad colligendas opes per varias regiones oberraſſe.

Cap. XIV.

De Supplicatione.

Hoſpitibus vicini ſunt ſupplices, eodem nomine quoque inſigniti, ut patet ex Ulyſſe Odyſſ. ix: qui hoſpitem ſe dicit & ſupplicem Polyphemo. Et pari religione utrique culti; ſiquidem Jupiter ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε, ξείνων τε creditus. Quod etiam ſcripſit Heſiodus Ἔργοις:

Ἶσον δ' ὅς θ' ἱκέτην ὅς τε ξεῖνον κακὸν ἔρξῃ.

Itaque Ulyſſes ſe offenſum ratus à Phæacibus, qui hoſpitem deduxerant, à Jove illis ultionem imprecatur, Ζεὺς σφέας τίσαιτο ἱκετήσιος. Odyſſ. xiii. Neceſſarium vero ducebant, ſupplicum preces exaudire; ut fuſe diſceptat Phœnix in oratione ad Achillem Iliad. ix: Ubi Λιταὶ Jovis filiæ dicuntur, quæ eum incitant ad noxam recuſantibus immittendam. Quare eas in ſupplicationibus nominare erat moris, uti apud

Or-

Σῆς τ' αὐτοῦ κεφαλῆς, καὶ ἑταίρων οἵ τοι ἕπονται.

Iliad. XXII:

Λίσσομ' ὑπὲρ ψυχῆς καὶ γούνων, σῶν τε τοκήων

Cæterum ſingulare eſt, quod Hecuba Hectori ſupplicat per exhibitam mammam,

— Εἴ ποτέ τοι λαθικηδέα μαζὸν ἐπέσχον

Iliad. XXII.

Porro moris fuit, ut ſupplicantes manus ſupinas protenderent. Achilles

—— Μητρὶ φίλῃ ἠρήσατο χεῖρας ὀρεγνύς.

Iliad. I. Lycaon Achilli

—— Ἕζετο χεῖρας πετάσσας.

Iliad. XXI. Sic Europa apud Moſchum

—— Φίλας καλέεσκεν ἑταίρας χεῖρας ὀρεγνυμένη.

Plutarchus Camillo: Δεομένων δὲ καὶ τὰς χεῖρας προϊσχομένων.

Virgilius Æneid. XII:

Ille humilis ſupplexque oculos dextramque precantem
Protendens. ——

Denique Latinis *precari* dictum à porricienda manu cenſetur Grammaticis.

Manus etiam habebant velatas. Ita Chryſes Iliad. I.

Στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος.

Ἱκετηρίαν Græci dixerunt id, quo manus velabant. Harpocrationi κλάδος ἐλαίας ςέμμαλι ἐςεμμένος, ramus oleæ lana involutus, quem ſupplices prætendebant, cujuſmodi illa apud Plutarchum in Theſeo. Ita Virgilius Æneid. XII:

Velati ramis oleæ, veniamque rogantes.

Livius quoque lib. IV. de bello Punico: *Ramos oleæ ac velamenta alia ſupplicum porrigentes orare, ut ſe reciperent.* Indeque illud Plauti Amphitruone:

Ad nos veniunt flentes principes,
Velatis manibus, orant ignoſcamus peccatum ſuum.

Ad genua fere ſoliti portendere ac deponere. Euripides:

Ἱκετηρίας δὲ γόνασιν ἐξάπτω σέθεν.

Et Andromache:

– Στεμμάτων δ' οὐχ ἥσσονας
Σοῖς προςτίθημι γόνασιν ὠλένας ἐμάς.

Ita vero in univerſum ſupplices genua tangebant accidentes Iliad. II.

Γούνων ἁψάμενοι λιτανεύσομεν, αἴκ' ἐλεήσῃ.

Odyſſ. X.

Αὐτὰρ ὅγ' ἀμφοτέρῃσι λαβὼν ἐλλίσατο γούνων.

& infinitis aliis locis. Ita quoque Oreſtes ſupplex Menelaum fratrem alloquitur apud Euripidem:

Τῶν

Τῶν σῶν γουνάτων πρωτόλεια θιγάνω.

Similiter apud Pindarum Nem. VIII.

Ἱκέτις Αἰακοῦ σεμνῶν γουνάτων ἅπτομαι.

Apud Plutarchum quoque Perſeus dicitur Æmilii γουνάτων ὀρεξάμενος: de quo Livius lib. XLV: *ſubmittentemque ſe ad pedes ſuſtulit; nec attingere genua paſſus eſt.* Sic Virgilius Æn. x:

Et genua amplectens effatur talia ſupplex.

Meminit hujus ritus Plinius lib. XI, cap. XLV: *Hominis genubus*, inquit, *quædam & religio ineſt, obſervatione gentium. Hæc ſupplices attingunt; hæc, ut aras, adorant; fortaſſe quia in ipſis ineſt vitalitas.* Addit ibidem morem fuiſſe etiam antiquis Græcis in ſupplicando mentum attingere. Cujus exempla non pauca apud Homerum extant; ut Iliad. I. de Thetide.

Καὶ ῥα πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο καὶ λάβε γούνων
Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα,
Λισσομένη προσέειπε. –

Et Iliad. x. de Dolone,

– Ὁ δέ μιν γενείου χειρὶ παχείῃ
Ἁψάμενος λίσσεσθαι. –

At Achilles manum Priami ad os ſuum

porrectam, modeſte removet. Iliad. XXIV. Hecuba quoque apud Euripidem Ulyſſi, ut inexorabili, objicit, quod vultum avertiſſet, ὡς μὴ προσδέγειν γενειάδος.

Oſculari quoque genua ſoliti ſupplicantes. Id ſe Ægyptiorum regi feciſſe affirmat Ulyſſes Odyſſ. XIV.

Καὶ κύσα γοῦναθ' ἑλών· ὁ δ' ἐρύσατο καί μ' ἐλέησεν.

Thetis quoque Iliad. VIII. Jovi

Γοῦνατ' ἔκυσσε καὶ ἔλλαβε χειρὶ γενείου.

Quin & manus oſculabantur, uti Priamus

Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα καὶ κύσε χεῖρας.

Iliad. XXIV. Sic Apuleus Mileſia II: *Hujus diu manus exoſculatus & ipſa genua contingens, miſerere ait ſacerdos.*

Ad focum etiam ſeu larem ſedere mos erat. Huc pertinet, quod Ulyſſes apud Alcinoüm ſupplex,

– Κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι.

Odyſ. VI. Similiter Apollon. Argonaut. IV:

Τὼ δ' ἄνεῳ καὶ ἄναυδοι ἐφ' ἑστίῃ ἀΐξαντες
Ἵζανον, ἥτε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκτο.

Themiſtocles quoque apud Plutarchum dicitur ἐπὶ τὴν ἑστίαν καθίσαι, cum ad Moloſſorum regem confugiſſet. Quod feciſſe idem narrat Coriolanum, Roma

Roma exactum, apud Tullum Aufidium principem Volſcorum.

Ad aras quoque ſupplices ſe recipiebant. Talis illa *Διὸς Ἑρκείου*, ad quam confugere parabat Phemius ut ſibi parceret Ulyſſes. Odyſſ. XXII. Priamus quoque ad ſimilem ſe recepit, quam deſcribit Pauſanias Corinthiacis: *Τοῦτον τὸν Δία Πριάμῳ φασὶν εἶναι τοῦ Λαομέδοντος πατρῷον ἐν ὑπαίθρῳ τῆς αὐλῆς ἱδρυμένον, καὶ ὅτε ἡλίσκετο ὑπὸ Ἑλλήνων Ἴλιον ἐπὶ τοῦτον καταφυγεῖν ὁ Πρίαμος τὸν βωμόν.* Ab hoc ritu Euripides Hecuba:

Ἀλλ᾽ ἴθι πρὸς ναοὺς, ἴθι πρὸς βωμούς.
Ἴζε Ἀγαμέμνονος ἱκέτις γονάτων.

Adeoque in ſupplicibus ait refugium feris eſſe *πέτραν*, ſervis *βωμοὺς θεῶν*. Nempe quia ſervi potiſſimum hoc faciebant, ad evitandam dominorum ſævitiam; unde Etymologico *ἑδρῖται οἱ οἰκέται ἀπὸ τοῦ καταφεύγειν εἰς τὴν ἑστίαν.* Mos hic omnibus antiquitus gentibus fuit ſolennis, ipſis etiam Hebræis, ut ad loca ſacra Diis, velut aſyla, confugerent ſupplices: cujus hodieque non obſcuræ exſtant apud pleraſque nationes veſtigia.

CAP. XV.

De ratione Lugendi.

Poſtremo loco ſubjiciendus hic modus, quem ſervabant Græci in Luctu. Principio à natura omnibus commune eſt lacrumas emittere, quas à dolore gigni, ut fructus ab arboribus ſcribit Plutarchus. In maximis utique ac fortiſſimis apud Græcos viris hunc affectum ponit Homerus: velut Achille, Agamemnone, aliiſque. Ita Ageſilaus, conſpecto hoſtis cadavere, fleviſſe dicitur à Xenophonte Hellan. v. Cyrus Abradata mortuo VII. Pædiæ. Quin & Alexander Magnus in Nearchi & Archiæ obitu, teſte Arriano in Indicis: Ipſius morte audita Porus apud Philoſtr. lib. II. Cæſar conſpecto annulo Pompeii, auctore Plutarcho, aliique innumeri. Et in univerſum pronunciat Menelaus apud Euripidem Helena, id eſſe viri generoſi.

Caput quoque lugentes ſoliti percutere. Priamus metuens Hectoris in pugna interitum,

—— Κεφαλὴν δ' ὅγε κόψατο χερσὶν
Ὑψόσ' ἀνασχόμενος. ——

Iliad.

Iliad. XXII. Sic Plutarchus Solonem narrat, audita filii morte, παίειν τὴν κεφαλὴν καὶ τἄλλα ποιεῖν καὶ λέγειν, ἃ συμβαίνει τοῖς περιπαθοῦσι. Similiter Herodotus Thalia ſcribit, Pſammetichum captivum Ægypti regem, cum vidiſſet ſenem mendici habitu, quem opulentum inter amicos olim habuerat, caput percuſſiſſe, ἐπλήξατο τὴν κεφαλήν.

Comam quoque violabant evulſis pilis Fecit id ipſum Agamemnon Iliad. x:

Πολλὰς ἐκ κεφαλῆς προθελύμνους εἵλκετο χαίτας.

Achilles quoque Iliad. XVIII:

— Χερσὶ κόμην ᾔσχυνε δαΐζων.

Et ſocii Ulyſſis, ituri ad inferos,

— Γόων, τίλλοντό τε χαίτας.

Sic Virgil. Æneid. IX. de matre Euryali,

It fœmineo ululatu ſciſſa comam.

Et XII:

— *Crines ſcindit Iuturna ſolutos,*
Unguibus ora ſoror fœdans. —

Ariſtophanes Pace:

Ἐκεινονὶ τὸν λοφοποιὸν οὐχ ὁρᾷς τίλλονθ' ἑαυτόν.

Lucianus, Παῦσαι πλεόμενος τὴν κόμην.

Denique Martialis lib. v:

Pectuſque pulſans pariter & comam vellens.

Sordibus etiam caput conſpurcabant: ut Achilles lib. XVIII. Iliad.

> Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν
>
> Χεύατο κὰκ κεφαλῆς,

quod totidem verbis refertur de Laërte Odyſ. XXIV. Sic apud Virgilium Æneid. XI. pater Lauſi occiſi,

> *Canitiem multo deformat pulvere.*

Et Latinus interempta uxore lib. XII:

> *Canitiem multo perfuſam pulvere turpans.*

Electra quoque apud Euripidem πιναρὰν κόμην oſtendit ob patris mortem. Similiter apud Apulejum Mileſia IX. *Et diſcerptæ comæ ſordentes inſperſu cineris, plerunque ejus anteventulæ contegebant faciem* Mos hic Hebræis aliiſque orientalibus populis patrius; ut liquet ex ſacris hiſtoriis.

Diſcerptæ quoque genæ, ut Iliad. XI de Vidua,

> Τοῦ δὲ γυναικὸς μέν τ' ἀμφίδρυφοι εἰσι παρειαί,

quod & de Proteſilaï occiſi uxore dicitur Iliad. II: ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος. Sic mulieres apud Heſiodum Scuto Herculis,

Κατὰ

— Καλὰ δ' ἐδρύπτοντο παρειάς.

Apud Virgilium quoque Æneid. XII.

— *Lavinia crines*

Et roſeas laniata genas. —

Briſeis etiam audita Patrocli morte, faciem, collum ac pectus lacerat,

— Χερσὶ δ' ἄμυσσε

Στήθεά τ' ἠδ' ἁπαλὴν δειρὴν, ἰδὲ καλὰ πρόσωπα.

Similiter uxor Cyzici interfecti apud Orpheum Argonaut. στήθεα δρυπτομένη λίγ' ἐκώκυεν. Philoſtratus de matre filii dæmone agitati: Κἀγὼ μὲν ἐπὶ τούτοις κλάω, καὶ ἐμαυτὴν δρύπτω. Quod à Cleopatra captiva factum refert Plutarchus in Antonio.

Alias creberrimum fuit tundere pectora; uti ancillæ Achillis factitant, Iliad. XVIII:

— Χερσὶ δὲ πᾶσαι

Στήθεα πεπλήγοντο. —

Tryphiodorus in excidio Ilii de Caſſandra:

— Πυκνὰ δὲ χαίτην

Κοπτομένη καὶ στέρνον ἀνίαχε μαινάδι φωνῇ.

Et apud Virgilium Æneid. XI:

Ingentem gemitum tunſis ad ſidera tollunt

Pectoribus. —

Quin & femora cædere ſoliti; ut Aſius

Ὤμωξέν τε καὶ ὢ πεπλήγετο μηρὼ

Iliad. XII; quod etiam dicitur de Patroclo Iliad. XV; & Achille lib. XVI. Sic apud Plutarchum Fabius, cum videret ſuos obſeptos fugere μηρόν τε παταξάμενος καὶ στενάξας μέγα. Ex quo ritu illud Ciceronis de clar. Orat. *Frons non percuſſa, non femur.*

Volutabant ſe quoque terra pulverulenta. Iliad XVIII. Achilles

— Ἐν κονίῃσι μεγαλωστὶ τανυσθεὶς
Κεῖτο. —

Priamus quoque

— Κυλινδόμενος κατὰ κόπρον
Αὐλῆς ἐν χόρτοισι —

Iliad XXIV. & Menelaus ſe etiam volutaſſe, audita morte fratris, dicit Odyſſ. IV.

Denique præ dolore etiam ſe interimebant, quod veretur de Achille Tethis μὴ λαιμὸν ἀποτμήξειε σιδήρῳ. Iliad. XVIII. Factum ab Epicaſta Odyſſ. XI. eodem modo atque Amata apud Virgilium Æneid. XII. Idem commiſit Ajax apud Sophoclem alioſque tragicos ſcriptores, quorum monumenta plena ſunt ejuſmodi αὐτοχειρίας, ad quam veteres illos impenſe conſtat fuiſſe proclives.

A N-

ANTIQUITATUM HOMERICARUM LIBER QUARTUS,

Cap. I.

De Agricultura.

Reliquum eſt, ut de variis exercitiis quibus occupabantur antiquitus Græci nonnihil dicamus. In iis primum locum tenet *Agricultura*. Agri cuique colendi ſuis terminis diſtinguebantur, nimirum lapidibus. Sic Iliad. xxi. Minerva Martem proſternit lapide,

> Τὸν ῥ' ἄνδρες πρότεροι θέσαν ἔμμεναι οὖρον ἀρούρης.

Simile ratione atque apud Virgilium Turnus Æneid. xii. torquet in Æneam

> *Saxum antiquum ingens, campo qui forte jacebat,*
> *Limes agro poſitus, litem ut diſcerneret arvis.*

Eos religioſe obſervabant, ſummum ſcelus ducentes exarare, aut dimovere. Quare vetuſtiores Romani Termino divi-

divinitatem aſſcripſere ; nec niſi cum ſacris ceremoniis ſtatuerunt, ut eſt apud Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. II. Hinc & Servi antiquitus conſtituti, qui agrorum fines cuſtodirent , qualis πάρυρος Euſtathius intelligitur apud Homerum Odyſſ. XI. Ὀρεοφύλακες alias Græci dixere, qui Saltuarius Latinis, apud Ulpianum l. XII. Digeſt. de Inſtrument. vel Inſtruct. legato. Tales in Augiæ regis campis apud Theocritum Idyl. XXV. Οὐρῆες μετ' ἴσασι φυτοσκάφοι. Quod ſi controverſia movebatur de finibus agrorum ſtatuendis, menſuris dirimebant; ſicuti Iliad. XII:

Ἀλλ' ὥς τ' ἀμφ' οὔροισι δύ' ἀνέρε δηριάασθον
Μέτρ' ἐν χερσὶν ἔχοντες ἐπιξύνῳ ἐν ἀρούρῃ
Ὥ τ' ὀλίγῳ ἐνὶ χώρῳ ἐρίζητον περὶ ἴσης.

Arabant potiſſimum bobus ; qui inde ἀροτῆρες dicti Heſiodo. Mulis quoque uſi, qui celeriores in arando prædicantur Odyſſ. VIII:

Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιϊν.

Inde apud Heſiodum Ἔργοις:

Ἔργα βοῶν ἀπόλοιτο καὶ ἡμιόνων ταλαεργῶν.

Eoſdemque in curru jungebant ad vehendum Iliad. XVII. & XXIII ; & Odyſſ. VI. Sed peculiaris boum uſus erat in terendis frugibus, Iliad. XX:

Ὡς

Ὅτε τις ζεύξῃ βόας ἄρσενας εὐρυμετώπους
Τριβέμεναι κρῖ λευκὸν ἐϋτροχάλῳ ἐν ἀλωῇ.

Mos idem Hebræis, ut conſtat ex lege Dei, qua vetabatur os obturare bovi trituranti, quam refert Paulus 1 Tim. v. Βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις. At Ælianus Var. hiſt. lib. XIV. refert, ſolitos veteres ſtercore bovino ora inungere, quo minus fruges guſtarent, ὅταν ἀλοκτῶσιν ἢ καὶ στρέφονται περὶ δῖνον οἱ βόες.

Erant præterea vineæ, vireta arboribus ac plantis obſita, quæ ſtudioſe colebant; prata etiam omni pecorum genere referta; uti elegantiſſime deſcribitur Iliad. XVIII. in clypeo Achillis. In his vero primum obtinebant locum boves, quos præcipuo quodam ſtudio veteres Græcos deamaſſe paſſim conſtat apud Homerum; & ex eo confirmat Pauſanias Meſſeniacis: Ταῦτα μέν μοι τὸν λόγον βεβαιοῖ, βουσὶ τοὺς τότε μάλιστα χαίρειν ἀνθρώπους. In hanc rem ſtabula habebant extructa, quibus paſtores ex ſervis domeſticis præfecti, canumque præſidio adverſus feras ſtipati; uti videre eſt in gregibus Ulyſſis Odyſſ. XIV; & Augiæ regis Elidis apud Theocritum Idyl. XXV.

Atque ex hac re pecuaria omnes pene

pene veterum Græcorum divitiæ cenſebantur; quam acquiſitionis ſpeciem omnium juſtiſſimam prædicat Ariſtoteles, velut à natura ſubminiſtratam Polit. v. Sic Diomedes commendans opes Patris ſui,

— Ἄλις δ' οἱ ἦσαν ἄρουραι.
Πυροφόροι, πολλοὶ δ' φυτῶν ἔσαν ὄρχατοι ἀμφίς,
Πολλὰ δ' οἱ πρόβατ' ἔσκε. —

Iliad. xɪv. Similiter Iliad. xx. Erichthonius ditiſſimus mortalium dicitur, τῷ τρισχίλιοι ἵπποι ἕλος κατὰ βουκολέοντο. Et Iliad. ɪx. urbes commendantur in quibus habitent ἄνδρες πολύῤῥηνοι, πολυβοῦται; omninoque in univerſum homines opulenti Homero vocantur πολύαρνες, πολύμηλοι: quod etiam obſervavit Varro lib. 1. de re Ruſt cap. 11. Ita vero apud Theocritum Idyl. xxɪv.

Εὔρυτος ἐκ πατέρων μεγάλας ἀφνειὸς ἀρούρας.

Et Augiæ κλῆρος omnis ex re agraria, potiſſimum bobus conſtabat; qui dicitur,

– Πολὺς καὶ ἀθέσφατος ὄλβος.

Similiter apud Pindarum Ode ɪv Pyth. Salmoneï regis opes in boum armentis ac agris collocantur, quas in partem hæ-

hæreditatis accipit à Jaſone Peleus, πλοῦτον παίων. Herodotus quoque Urania regis Macedonum divitias variis in gregibus ponit. Sic apud Virgilium Æneid. x. Volſcens,

—— *Ditiſſimus agri*
Qui fuit Auſonidum & tacitis regnavit Amyclis.

Plinius vero etiam *locupletem* dici vult, quaſi *loci*, id eſt, *agri plenum*. Et *pecunia* Latinis inde dicta, quod in *pecore pecunia* tunc conſiſtebat, ait Varro de re ruſt. cap. IV: & Plutarchus notat Problem XLI. Εὐποροῦντες ἀπὸ τῶν θρεμμάτων μάλιστα καὶ τὴν περιουσίαν ἀπὸ τούτων ἔχοντες.

Cæterum in re ruſtica principes etiam viri operam ponere non cenſebant indignum: ut videre eſt ex Laërte XXIV. Odyſſ. & Augia apud Theocritum. Regum etiam filii paternis gregibus paſcendis addicti; quod Homerus tradit factum à ſeptem natis Eetionis Thebarum regis Iliad VI; ab Iſo & Antipho Priami filiis Iliad XII; ab Anchiſe Iliad. V: ab Ænea lib. XX, aliiſque. Et morem hunc per omnem orientem antiquitus obſervatum, conſtat ex ſacris hiſtoriis. Ab agro utique ad regnum

non

non ſemel videmus homines vocatos, nec illum, hoc aſſumpto, penitus reliquiſſe; ut liquet exemplo Saulis, qui ex paſtore deſignatus rex, *veniebat de agro & ſequebatur boves*, 1 Samuel. cap. XXI. Apud Romanos quoque principes viri re ruſtica occupati, ut ipſa etiam teſtantur nobiliſſimorum hominum nomina, Fabiorum, Lentulorum, Vitelliorum, Porcorum, Suilliorum, Bubulcorum, & ſimilium; quemadmodum in hanc rem notavit Plutarchus.

CAP. II.

De Venatu.

Ad rem ruſticam pertinet *Venatus*, quem oppido frequenter veteres exercebant, qui potiſſimum in agris degebant ad paſcendos greges, uti Iliad. XI, aliiſque locis apparet; & exemplo Anchiſæ quoque confirmatur, qui in hymno dicitur cubuiſſe pellibus urſorum, quos interemerat venando. Frugum etiam gratia hoc ſuſcipiebant, quas belluæ tum temporis majores ſæpius vaſtabant, qualis aper ille Calydonius. Iiad. IX. ad quem tollendum ſe contulerunt Curetes ac Ætoli; & Leo ille

ille Nemeus, quem Hercules confecit apud Theocritum Idyl. xxv. Similiter Taurus ille apud Cretenſes, quem occidit Theſeus, auctore Pauſania Atticis: Πάλαι δὲ ἄρα τὰ θηρία φοβερώτερα ἦν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ὅτ' ἐν Νεμέᾳ λέων καὶ ὁ Παρνάσιος, καὶ δράκοντες τῆς Ἑλλάδος πολλαχοῦ, καὶ ὗς περὶ τὴν Καλυδόνα καὶ Ἐρύμανθον, καὶ τῆς Κορινθίας Κρομυῶνιν.

Erant autem vario armorum genere inſtructi cum ibant venatum. Securis ad feriendum bovem agreſtem Iliad. xvii. adhibetur à juvenibus. Arcum etiam & haſtas ſumpſerunt Ulyſſes cum ſociis, ad configendum capreas Odyſſ. ix. Idem venatum exiens cum filiis Autolyci haſtam in aprum torſit, à quo vulneratus. Odyſſ. xix. Quomodo & apud Herodotum Clio, læſus jaculo filius Crœſi. Hercules etiam leonem ſagittis petiit, & oleagina clava exanimavit. Idyl. xxv Sed & jacula dicuntur à paſtoribus emiſſa in leonem Iliad. xi. & xvii, addito igne, quo illud animal maxime terretur, ut Homeri etiam teſtimonio confirmat Ariſtoteles lib. ix. hiſt Animal. cap. xliv. & Ælianus lib. xii. cap. viii. qui cauſam inde petit, quod leo impenſe calidi ſit

tem-

temperamenti. Modum hunc etiam aperit Oppianus lib. XIV; à quo cætera quæ ad Venatum pertinent fuſe ac eleganter pertractantur.

Canum quoque opera in Venatu fuit permagna, unde *κυνηγεσία* Græcis dicta. Hac re præſtitiſſe dicitur Argus ille Ulyſſis Odyſſ. XVII.

Οὐ μὲν γάρ τι φύγεσκε βαθείης βένθεσιν ὕλης
Κνώδαλον ὅ, ττι ἴδοιτο· καὶ ἴχνεσι γὰρ περιῄδη.

Et lib. XIX. in Venatu Ulyſſis, canes præcedebant *ἴχνι' ἐρευνῶντες*, veſtigia ſcrutantes: ipſe

Ἄγχι κυνῶν κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.

Erant alioqui veteribus principibus etiam *κύνες τραπεζῆες*, canes menſales, quos delitarum ergo nutriebant,

Ἀγλαΐης δ' ἕνεκεν κομέουσιν ἄνακτες

Odyſ. XVII. Tales duodecim Patroclo erant, ex quibus duos in rogum conjecit Achilles. Iliad. XXIII.

Porro aucupio quoque uſos veteres Heröas contendit Athenæus lib. I, dicens columbis & turdis eos retia & laqueos tetendiſſe; & ſe exercuiſſe ad *ὀρνιθοθηρευτικὸν*, columba è malo navis ſuſpenſa funiculo, quam ſagitta procul ex arcu emiſſa ferirent, ut ex ludis funebribus apparet. Iliad. XXIII. Piſcatui etiam

etiam fuiſſe addictos, idem arguit ex ſociis Ulyſſis Odyſſ. IX, qui venati

Ἰχθῦς τ' ὀρνιθάς τε φίλας θ' ὅτι χεῖρας ἵκοιτο
Γναμπτοῖς ἀγκίστροισιν.

Eo refert quod Iliad. V. Sarpedon Trojam in poteſtatem hoſtium redactam retis capturæ ſimilem dicit,

Μήπως ὡς ἀψῖσι λίνου ἁλόντε πανάγρου,
Ἀνδράσι δυσμενέεσσιν ἕλωρ καὶ κύρμα γένησθε.

Alii ad aves hoc referunt, nonnulli ad feras. Sed enim & oſtreorum capturam Homerus aperte docet Iliad. XVI: ubi Cebrionis lapſum è curru confert cum urinatore deſiliente è navi

Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν.
Νηὸς ἀποθρώσκων. –

Verum enim vero, priſci illi heroës magis gaudebant pedeſtri ferarum venatu, quem viris fortibus maxime dignum laudat Plato VII. de leg. *Μόνη δὴ πᾶσι λοιπὴ καὶ ἀρίστη ἡ τῶν τετραπόδων ἵπποις τε κυσὶ καὶ τοῖς ἑαυτῶν θήρα σώμασιν· ὧν ἁπάντων κρατοῦσι δρόμοις καὶ πληγαῖς τε βολαῖς αὐτόχειρες θηρεύοντες ὅσοις ἀνδρείας τῆς θείας ἐπιμελές.* Itaque ad hanc præcipue exercebantur heroës illi jam inde à pueris; ut conſtat exemplo Ulyſſis Odyſſ. XIX; & Achillis apud Pindarum Nem. III. ubi

ille

ille puer ſexennis leonibus ac apris cædem jaculis moliebatur; corpora ad Chironem magiſtrum deportans; ipſos etiam cervos ſine canibus aut ſeptis interficiebat, ποσὶ γὰρ κρατίστοις. Ita apud Virgilium priſcorum Latinorum,

Venatu invigilant pueri, ſylvaſque fatigant.

Æneid. VII. Quod Perſarum juventuti patrium fuiſſe ſcribit Xenophon; ut hoc pacto, ad bellum exercerentur. Hanc quoque Homericis heroibus præcipuam venatus cauſam dicit fuiſſe Athenæus lib. I. Καὶ ἐπὶ κυνηγεσίᾳ δὲ ἐξίασιν οἱ νέοι πρὸς μελέτην τῶν πολεμικῶν κινδύνων. Nimirum quia venatus rei bellicæ quædam pars eſt aut imago, ut ait Ariſtides. Oration. in Minervam: Πολεμικῆς μόριον τέχνης ἐστὶν, μᾶλλον δὲ εἰκών. Proindeque Plato eleganter bella vocat θήρας ἀνθρώπων.

Cap. III.

De Mulierum exercitiis.

His rebus potiſſimum occupabantur viri: at mulieres rem domeſticam curabant, ſuo quæque operi ſedulo intentæ. Commune omnium ſtudium in ducenda lana, telaque texenda

xenda verſabatur. Ita namque Hector Andromachen, conantem ſeſe avetere à pugna, domum concedere jubet, ſuaque opera curare, ἱστὸν τ' ἠλακάτην τε, telam ac colum; quemadmodum Telemachus matrem Penelopen Odyſſ. I.

Et quidem, quod ad colum attinet, eam Helena habet auro ac argento inſignem, à qua violaceam lanam trahebat Odyſſ. IV. In ejus utique laudibus ponit Theocritus Idyl. XVIII. quod nulla puellarum æqualium perinde nere ſciebat. Sic Arete regina ad focum cum ancillis ſedens ἠλάκατα στρωφῶσ' ἁλιπόρφυρα. Odyſſ. VI. & Penelope conſedit ad valvas portæ λέπτ' ἠλάκατα στρωφῶσα. Odyſ. XVII. Adeoque Ulyſſes lib. XVIII, jubet ancillas circa colum verſari ac lanas pectere. Ita vero Moſchus quoque Idyl. II. Europæ regiæ puellæ colum multis emblematibus exornatum, deſcribit. Apud Xenophontem etiam uxor Lecatiadis principis apud Thebanos viri ἐριουργοῦσα περιεκάθητο. Hellan. V.

Telam vero Helena quoque texit Iliad. III.

— Ἱστὸν ὕφαινε,
Δίπλακα μαρμαρέην. —

ubi

ubi res à Græcis ac Trojanis geſtas inſerit. Ita Andromache. Iliad. xxii: ἐν δὲ θρόνα ποικίλ' ἔπασσε: ipſaque veſtes ſua manu elaboratas donat Æneæ apud Virgilium Ænid. iii. Idem Circe & Calypſo Nymphæ factitant. Odyſ. v. & ix. Denique nota tela Penelopes triennio texta & retexta; cui ſimilis illa filiarum Tarchetii regis Albani apud Plutarchum in Romulo. Ad veſtem funebrem illa Laërti parata; uti Euryalo à matre Æneid. ix.

Ita veſtes ipſæ à mulieribus textæ ac conſutæ; Qualia Hectori veſtimenta jacebant in ædibus,

— Τετυγμένα χερσὶ γυναικῶν.

Sic Æneid. vii:

Iliadumque labor veſtes. ——

Dido quoque Æneæ dedit lænam ſua opera factam Æneid. iv. Sicuti apud Herodotum, Calliope Ameſtris Xerxis uxor ἐξυφήνασα φᾶρος μέγα τι καὶ ποικίλον καὶ θέης ἄξιον διδοῖ Ξέρξῃ.

At Siſyngambis Perſarum regina captiva, in mœrorem ac lacrumas ſoluta eſt, cum Alexander ei lanam ac purpuram tradi juſſiſſet: cui ille, *Mater*, inquit, *hanc veſtem ſororum non ſolum donum, ſed & opus vides.* Ita vero Augu-

ſtus

ſtus filias & neptes inſtituit, ut etiam lanificio adſuefaceret, ut narrat Suetonius; additque *illum non alia veſte, quam domeſtica uſum.* Idem optat Domitiano Imperatori Roma apud Statium IV. Sylvarum.

Et properata tuæ manibus prætexta
Minervæ.

Vetus hic apud Romanos mos; ex quo factum, ut inter alios ritus Nuptiarum, colum comptam lana & fuſum cum ſtamine uxores in maritorum ædes deductæ portarent, virique januam lanificio coronarent; quemadmodum traditum à Plutarcho ac Plinio.

Panem inſuper ſolitæ mulieres parare, & cætera quæ ad victum pertinebant. Sic in aula Alcinoï quinquaginta ancillæ, quarum aliæ frumentum mola contundebant, aliæ texebant. Odyſſ. VI: & in ædibus Ulyſſis ancillæ duodecim quæ noctu molebant. Theophraſtus de Ruſticitate, ſimiliter ancillam molentem introducit, cui operam addit homo inſulſus, κᾆτ' ἀλέσας μετ' αὐτῆς τοῖς ἔνδον πᾶσι ϗ αὐτὰ τὰ ἐπιτήδεια. Sic Simonides de Mulierib. Ἡ δούλι' ἔργα ϗ δύην περιτρέπει. Κ' οὔτ' ἂν μύλης ψαύσειεν, οὔτε κόσκινον ἄρειεν. Eo pertinet quod dicitur in Euan-

Euangelio Matth. cap. xxv: Δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι. μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται Hinc Pollux lib. III. cap. II. in ſolemnibus nuptiarum à Græcis obſervatum ſcribit, piſtillum ſponſæ ante thalamum offerri ſolitum, puella etiam cribrum ferente, σημεῖα ὡς εἰκὸς ἀυτουργίας. In exercitu vero etiam Xerxis dicuntur fuiſſe γυναῖκες σιτοποιέουσαι, apud Herodotum Polymnia: uti in urbe Platæenſium à Thucydide lib. II. mulieres σιτοποιοὶ decem & centum recenſentur.

Sed & HerodotusUrania narrat, ipſam Macedonum reginam paſtoribus regiis panem confeciſſe: ἡ δὲ γύνη τοῦ βασιλέως αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε

Inde mulieri etiam data in univerſum penus cura, ut in ædibus Ulyſſis Eurycleæ,

Σῖτον δ' αἰδοίη ταμίη παρέθηκε φέρουσα.
Εἴδατα πολλ' ἐπιθεῖσα. –

Odyſſ. prim. Morem hunc etiam fuiſſe Athenienſib. tradit Ariſtophanes Concionantibus:

Ταῖς γὰρ γυναιξὶ φημὶ χρῆναι τὴν πόλιν
Ὑμᾶς παραδοῦναι, καὶ γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις
Ταύταις ἐπιτρόποις καὶ ταμίαις χρώμεθα.

Aquam etiam è fonte mulieres conſueverant afferre. Id agere ancillas jubet

bet Euryclea. Odyſſ. xx:

— Ταὶ δὲ μεθ' ὕδωρ
Ἔρχεσθε κρήνηνδε, καὶ οἴσετε θᾶσσον ἰοῦσαι.

Poſt,

Αἱ μὲν ἐείκοσι βῆσαν ἐπὶ κρήνην μελάνυδρον.

Hector quoque metuit uxori Andromachæ, ne ſe mortuo captiva Argis aquam fere cogatur, ac telam alienam texere,

Καί κεν ὕδωρ φορέοις Μεσσηΐδος ἢ Ὑπερείης
— Πόλλ' ἀεκαζομένη.

Iliad. VI. Ita vero Cambyſes Pſammeniti regis filiam veſte ſervili amictam emiſſe dicitur apud Herodotum Thalia, ἐπ' ὕδωρ ἔχουσαν ὑδρήϊον; unde ipſa flevit. Atqui idem Erato hunc morem fuiſſe docet ingenuis puellis apud Athenienſes pervetuſtum. Et apud Homerum Odyſſ. x. regis Læſtrygonum filia ὑδρεύουσα ad fontem concedit.

CAP. IV.

De Muſica.

Atque hæc exercitia erant neceſſaria; accedebant etiam delectabilia, & voluptatis gratia comparata,

ta, in quibus primas tenent cantus & ſaltatio. Cantus quidem conſtat voce, aut inſtrumentis, quæ Muſica vulgo dicuntur. Ea partim ſunt φυσητικὰ, quæ inflantur, ut αὐλὸς, σύριγξ, tibia, fiſtula. Iliad. x: alia ἐντατικὰ, quæ chordis extenduntur, ut κιθάρα, ſeu κίθαρις, φόρμιγξ, λύρα: quæ unam idemque eſſe tradit Pollux; & ipſemet Homerus aperte docet. Etenim dicit φόρμιγγι κιθαρίζειν. Iliad. XVIII. & λύρῃ κιθαρίζειν, in hymno Mercurii; ubi indifferenter omnes has voces uſurpat. Euſtathius vero etiam ſcribit χέλυν vocatam fuiſſe πᾶσαν κιθάραν.

Intendebantur hæc ſeptem chordis, quæ plerumque erant ex inteſtinis ovium; unde Homerus Odyſſ. XXI. chordam vocat ἐϋστρεφὲς ἔντερον οἰός. Ex lino etiam conſtitiſſe cenſet vetus Scholiaſtes Iliad. XVIII, ubi dicitur λίνον δ' ὑπὸ καλὸν ἄειδε. Porro ſeptem extitiſſe chordas in teſtudine à Mercurio conſtructa, docet Homerus,

Ἑπτὰ δὲ συμφώνους οἰῶν ἐτανύσσατο χορδάς.

Quod in hymno Mercurii expreſſit Horatius lib. I. Carm. ode II:

Tuque teſtudo reſonare ſeptem
Callida nervis.

Quare

Quare Pindarus Pyth. II. φόρμιγγα ἑπτάτονον vocat, & Nem. V. ἑπτάγλωσσον.

Plectro autem tangebantur chordæ, hymno Mercurii :

Πλήκτρῳ ἐπειρήτιζε κατὰ μέρος, ἡ δ' ὑπὸ χειρὸς
Σμερδαλέον κονάβησε.

Idem ſæpius repetitur apud Lyricum vatem Pindarum ; itemque apud Anacreontem :

Ἐλεφαντίνῳ δὲ πλήκτρῳ λιγυρὸν μέλος κρεκαίνων.

Quemadmodum apud Virgilium :

— *Et pectine pulſat eburno.*

Sic Ariſtoteles Polit. I. Εἰ αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον αὐταὶ, καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν. Quod uſque adeo obſervatum fuit, ut Lacedæmonii ψάλτην ἐπιδημήσαντα ἐζημίωσαν, ὅτι δακτύλοις κιθαρίζει, teſte Plutarcho. Fuiſſe vero plectrum hoc non ita exile, conſtat ex eo, quod Ælianus lib. XII. ſcribit, Herculem occidiſſe illo Linum, à quo Muſicam edocebatur: & quod Stratonicus ait apud Athenæum lib. VIII. aliud eſſe plectrum, aliud ſceptrum, ἕτερον, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον; ut proinde nonnulla interceſſerit affinitas.

Cum citharæ ſono jungebant vocem, uti Mercurius

— Τάχα δ' ἦ λιγέως κιθαρίζων
Γαρύετ' ἀμβολάδην· ἐρατὴ δέ οἱ ἕσπετο φωνή.

Similiter Iliad. I. Apolline citharam feriente, Muſæ canebant

Ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ. ——

Sic Orpheus apud Argonautas

— Ἑλὼν φόρμιγγα λιγεῖαν
Ἐκ στόματος μελίγηρυν ἱεὶς ἀπέπεμπεν ἀοιδήν.

Canebant variis de rebus, tam divinis, quam humanis. Ita Mercurius cantu celebrat Deos immortales, terramque. & quomodo quæque nata ac diſpoſita ſunt in univerſo. Similiter Orpheus apud Chironem centaurum canit de rerum principiis, & quæ memoratu digna antiquitus evenerunt. Apud Virgilium Æneid. IV:

—— Cithara crinitus Jopas
Perſonat aurata, docuit quæ maximus Atlas:
Hic canit erratem lunam, ſoliſq; labores,

& quæ ſequuntur. Helena quoque apud Theocritum Idyl XVIII. Dianam ac Minervam cantu celebrat:

Ἄρτεμιν ἀείδοισα καὶ εὐρύστερνον Ἀθάναν.

Do-

Demodocus in Odyſſea canit de Martis ac Veneris furtivo congreſſu; de contentione Achillis; de equo Trojano: Phemius de reditu Achinorum: Achilles vero Iliad. ix. canebat cithara κλέα ἀνδρῶν, laudes clarorum virorum, ut ait Cicero in Tuſculan. Chiron etiam Centaurus de Bello Lapitharum ac Centaurorum cantat. Sic Æneid. ix. Cretheus,

Semper equos atque arma virum pugnaſque canebat.

Omnino vero ſoliti veteres hunc in modum cantilenas de rebus quibuſque memorabilibus componere, quarum antiquiſſima λίνον, de quo Euſtathius Iliad. xviii, & Pauſanias Bœoticis. Idem factum iri de cæde Agamemnoni à Clytemneſtra illata, dicit Homerus Odyſſ. xxiv. στυγερὴ δέ ἀοιδὴ ἔσσετ' ἐπ' ἀνθρώποις, itemque de Oreſte, Clytemneſtram ac Ægyſthum perimente Odyſſ. ii.

Οἵσυσι κλέος εὐρὺ καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδήν.

A Lacedæmoniis hoc omni tempore fuiſſe religioſe obſervatum ſcribit. Athenæus lib. xiv: Τηροῦσι γε νῦν τὰς ἀρχαίας ᾠδὰς ἐπιμελῶς, πολυμαθεῖς τε εἰς ταύτας εἰσὶ καὶ ἀκριβεῖς Queriturque luxuria depravatam in Græcia veterum Muſicam, &

eorum more optat, denuo Deorum laudes heroümque acta cantu celebrari.

In ſolennioribus Deorum ſacris ac celebritatibus potiſſimum hic cantus obtinebat; quemadmodum videre eſt in hymno Apollinis; ubi Jaones cum liberis ac uxoribus dicuntur congregari in Delum, & cantu Apollinem exhilarant; Deliades præcipue puellæ, quæ, celebrato Apolline, Latona ac Diana, factaque mentione virorum antiquorum ac mulierum,

Ὕμνον ἀείδουσιν θέλγουσι δὲ φῦλ' ἀνθρώπων.

Ὕμνους hoc genus cantus dixerunt, quos Theocritus ἀθανάτων γέρος appellat Idyl. XVII. Erant autem variis Diis varii, uti ſuis nominibus diſtinguuntur apud Pollucem lib. I, cap. I. Παιὰν Ἀπόλλωνος, ὕπιγγος Ἀρτέμιδος, Διονύσου διθύραμβος, Δήμητρος Ἴουλος, & ſimiles. Princeps ille Apollinis, à quo & cæteri παιᾶνες dicti. Eo uſi Achivi in ſolenni Apollinis ſacrificio Iliad. I. καλὸν ἀείδοντες παιήονα.

Porro erat antiquis heroïbus Muſices ſtudium familiare: ut conſtat exemplo Herculis, Achillis, Eetionis Thebanorum regis, Chironis, & aliorum. Etiam poſterioribus ſeculis apud viros princi-

pes

pos in uſu, quod docet Themiſtocles, qui cum recuſaſſet lyram, habitus eſt indoctior. Ipſi vero cantores, quos ἀοιδοὺς Homerus vocat, omnibus ſapientiæ partibus erant inſtructi: quod ex Phemio liquet, quem Penelope dicit noſſe omnia Deorum ac hominum acta,

Ἔργ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε τά τε κλείουσ' ἀοιδοί.

Odyſſ. 1. Unde Euſtathius cum θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐπιστήμονα appellat. Philoſphorum utique nomen Muſici antiquitus obtinebant, ut teſtatur Scholiaſtes Odyſſ. III: Τὸ ἀρχαῖον οἱ ἀοιδοὶ φιλοσόφων τάξιν ἐπεῖχον. Æſchylus quoque σοφιστὰς vocat: Εἶτ' οὖν σοφιστὴς καλὰ παραπαίων χέλυν. Sic Pindarus Iſthm. v.

Μελέταν δὲ σοφισταῖς
Διὸς ἕκατι πρόσβαλλον σεβιζόμενοι.

Scholiaſtes: Σοφιστὰς καὶ σοφοὺς ἔλεγον τοὺς ποιητάς. Temperantiæ ac omnium virtutum magiſtros extitiſſe, auctor Athenæus lib. 1: Σώφρονα δέ τι ἦν τὸ τῶν ἀοιδῶν γένος καὶ φιλοσόφων διάθεσιν ἐπεῖχον. Unde & Agamemnon diſcedens reliquit Clytemneſtræ ἀοιδὸν φύλακα καὶ παραινετῆρά τινα, qui honeſtarum mulierum laudibus decantatis, probitatis ſtudium in ea accenderet, & ſua conſuetudine illam à nefariis cogitationibus diverteret: quare non

ante ab Ægyſtho corrupta fuit, quam hoc occiſo. Odyſ. III. Atque adeo in univerſum idem pronuntiat lib. XIV. veterem Græcorum ſapientiam Muſica potiſſimum conſtitiſſe: Τὸ δὲ ὅλον ἔοικεν ἡ παλαιὰ τῶν Ἑλλήνων σοφία τῇ Μουσικῇ μάλιστα δεδομένη. Hinc Orpheï, Muſæi, Lini θεολογίαι Muſicis numeris compoſita; eorumque exemplo conſtructa univerſa Homeri poëſis, ὅς διὰ τὸ μεμελοποιηκέναι πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν ποίησιν ἀφροντιστὶ τοὺς πολλοὺς ἀκεφάλους ποιεῖ στίχους καὶ λαγαρούς, ἔτι δὲ μειούρους. ait Athenæus.

Cæterum tritus fuit vulgo Muſicæ uſus in conviviis, ut ex iis, qui citati ſupra ſunt locis, apparet. Unde Homerus citharam conviviorum ſociam appellat:

Φόρμιγγός θ' ἣν δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίρην

Odyſ. XVII. Quod laudat Diogenianus apud Plutarchum Sympoſ. lib. VII. cap. VIII. Ita vero & Pindarus Olymp. ode I.

Οἷα παίζομεν φίλαν ἄνδρες ἀμφὶ θαμὰ τράπεζαν.

Horatio etiam Teſtudo,

Grata nunc & divitum menſis & amica templis.

Sed & alibi cantus obtinuit; ſicuti in

in caſtris Trojanorum Iliad. x:

Ἀυλῶν συρίγγων τ' ἐνοπήν.

In agris etiam, tempore vindemiæ Iliad. XVIII:

Τοῖσιν δ' ἐν μέσσοισι πάϊς φόρμιγγι λιγείῃ
Ἱμερόεν κιθάριζε.

Ibidem etiam Paſtores τερπόμενοι σύριγξι. Sic Anchiſes in ſtabulo βουκολέων κιθαρίζει. Quo pertinent Bucolica Theocriti, Moſchi, Virgilii & aliorum.

CAP. V.

De Saltatione.

Affinis Cantici ſaltatio, quo nomine Plato in Theagene Muſicam definit, qua canentes regimus in choris ἣ τῶν ᾀδόντων ἱστάμεθα ἐν τοῖς χόροις ἄρχειν. Itaque apud Homerum ſemper fere conjunguntur; præſertim in conviviis; quorum ornamenta vocat Odyſſ. I.

Μολπή τ' ὀρχηστύς τε· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα
δαιτός.

Quæ ἀκροάματα vocat Diogenianus apud Plutarchum Hinc Athenæus loquens de Homericis heroïbus: Ἐχρῶντο γὰρ ἐν τοῖς συμποσίοις καὶ κιθαρῳδοῖς καὶ ὀρχησταῖς. Ex quo ritu Dion. Chryſoſtomus Orat. ad

Alexandrum: Τοὺς μὲν ἄλλους ἀνθρώπους ἡ μέθη πρὸς ᾠδὴν τρέπει καὶ ὄρχησιν, παρ' ἡμῖν δὲ τοὐναντίον ἐστιν, ἡ γὰρ ᾠδὴ μέθην ἐμποιεῖ καὶ ὄρχησιν.

In Deorum quoque ſacris ſaltationem cum cantu ſociabant: uti videmus factum Apollini in Delo, in hymno. Perpetuam illic ſaltationem fuiſſe tradit Lucianus περὶ ὀρχήσεως. Cujus exemplum apud Plutarchum in Theſeo: Ἐχόρευσε μετὰ τῶν ἠιθέων χορείαν, ἣν ἔτι νῦν ἐπιτελεῖν Δηλίους λέγουσι. Ita Thyades Atticæ mulieres, quotannis ad Bacchi ſacra Delphos proficiſcentes, per viam ſolitæ ſaltare, maxime ad Panopeum, quam ideo καλλίχορον Homerus vocavit Odyſſ. λ. ut notat Pauſanias Phocicis. Atque adeo antiquiores Græcos in honorem Deorum choreas, maxime celebritatibus publicis agitare ſolitas, ex infinitis auctoribus comprobatur.

Duum generum ſaltationes apud Homerum obſervat Athenæus: Ὀρχήσεις δ' εἰσὶ παρ' Ὁμήρῳ αἱ μὲν τινες τῶν Κυβιστήρων, αἱ δὲ διὰ τῆς σφαίρας. Κυβιστῆρες eodem ac petauriſtæ modo, in caput provoluebatur, corpore in ſpiram contracto, pedeſque ac manus huc illuc diducebant. Ut Odyſſ. Iv

Δοιὼ δὲ κυβιστητῆρε κατ' αὐτοὺς —

Μολ-

Μολπῆς ἐξάρχοντες ἐδίνευον κατὰ μέσσον
At *διὰ σφαίρας* cum pila ſaltaſſe legitur Nauſicaë Odyſſ. vi. una cum ſociis puellis ludens. Eique Agallis Corcyræa inventionem hujus ritus adſcribit, teſte Athenæo. Poſt apud Phæacas Odyſſ. viii. etiam pilæ luſus extitit, ſubjuncta ſaltatione. Etſi hanc ab illo diſcernat Athenæus, aſſerens Phæacas ſeorſim alterne junctos ſaltaſſe, dum alii erecti ſtarent ac digitis numeros ſonarent.

Sed enim apertiſſime ſine pila ſaltant juvenes virgineſque manu junctæ, in choro illo, qui Dædali illius apud Cnoſſum exemplo deſcriptus eſt in clypeo Achillis. Obſervat vero hic Euſtathius, vulgo cenſeri apud pleroſque, antiquitus morem fuiſſe, ut viri ac mulieres ſeorſim choreas agitarent; primum eos, qui cum Theſeo fuerunt ſervati, ſeptem adoleſcentes, totidemque puellas *ἀναμὶξ* promiſcue ſaltaſſe, duce ac præceptore Dædalo. Dionyſius vero Halicarnaſſeus lib. vii. Antiquit. Rom. etiam notat, priſcum Græciæ ritum, ut juvenis ſaltaret cum armis, quam *πυῤῥίχην* dixerunt. Nam in hac ſaltatione aureas geſtabant enſes, *οἱ δὲ μαχαίρας εἶχον χρυσείας ἐξ ἀργυρέων τελαμώνων.* Hoc nimi-

nimirum Cretenſibus erat patrium, ut teſtatur Nicolaüs apud Stobæum: Οἱ δὲ Κρητῶν παῖδες ἀγελάζονται κοινῇ, καὶ τὴν ἐνόπλιον πυῤῥίχην ἐκπονοῦντες, ἥντινα πρῶτος εὗρε. Πύῤῥιχος Κατονιάτης Κρὴς τὸ γένος. Ita quoque Scholiaſtes Homeri Iliad xvi: Ἐπυῤῥίχιζον γὰρ τοῖς ὅπλοις οἱ Κρῆτες πρὸς ἄσκησιν τῶν πολεμικῶν.

In hunc modum ſaltatio, exercitatio quædam bellica veteribus fuit, προγύμνασμα ὄντα τοῦ πολέμου ait Athenæus de Lacedæmoniis, apud quos ea poſt alios Græcos remanſit, lib. xiv. Unde Socrates eos, qui optime ſaltant, bello optimos affirmat: Οἱ δὲ θεοὺς κάλλιστα χόροις τιμῶσιν, ἄριστοι ἐν πολέμῳ. Itaque Æneas Merionis fortitudinem exaggerat, quod bonus eſſet ſaltator:

Μηριόνη, τάχα κέν σε καὶ ὀρχηστήν περ ἐόντα
Ἔγχος ἐμὸν κατέπαυσε διαμπερὲς, εἴ σ' ἔβαλόν περ.

Iliad. vi. At vero Priamus reprehendit ſuos filios quod eſſent

Ὀρχησταί τε χοροιτυπίῃσιν ἄριστοι:

Iliad. xxiv. Sed mollem & effœminatam illis ſaltationem objicit; quomodo & Paridi citharam Hector; nempe quia haud canebat heroüm fortium geſta, ut Achilles; ſed laſciva carmina, μέλη μοι-

χικὰ

χικὰ, καὶ οἷα αἱρεῖν γυναῖκας καὶ θέλγειν, ut ait Ælianus lib. ix. cap. xxxviii.

Cap. VI.

De variis ludorum generibus.

Erant quoque apud Græcos in uſu varii ludi, ſaltus, curſus, jactus, lucta, pugillatus. Ii potiſſimum inſtituebantur in Deorum honorem, ſolennibus populi conventibus ac celebritatibus, quas Πανηγύρεις Græci dixerunt: Quadmodum hymno Apollinis congregari dicuntur Jones,

Οἱ δέ σε πυγμαχίῃ τε καὶ ὀρχηθμῷ καὶ ἀοιδῇ
Μνησάμενοι τέρπουσιν, ὅταν στήσωνται ἀγῶνα.

Idem obtinuit Olympiæ in honorem Jovis, cujus meminit Homerus Iliad. ix: Ad Pytho quoque, Nemæam, & Iſthmum, in honorem Apollinis, Neptuni ſeu, ut alii, Palæmonis, ac Archemori. Quibus quatuor locis totius Græciæ concurſu varii generis certamina edebantur, præmiis victoribus propoſitis; quæ complectens Lucianus de Gymnaſiis: Ὀλυμπίασι μὲν, inquit, στέφανος ἐκ κοτίνου· Ἰσθμοῖ δὲ ἐκ πίτυος, ἐν Νεμέᾳ δὲ σελίνων πεπλεγμένος, Πυθοῖ δὲ μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ θεοῦ. Sed & in funere alicujus defuncti

Prin-

Principis viri ejuſmodi ludos edere fuit moris; ut videre eſt toto libro Iliad. XXIII. factum Patroclo. In gratiam quoque hoſpitis illuſtrioris varia certamina à viris Principibus inſtituta : ut Ulyſſi evenit apud Phæacas Odyſſ. VIII. Illic ſorte electi novem præſides ludorum, qui in certamine ſingula adminiſtrabant,

Αἰσυμνῆται δὲ κριτοὶ ἐννέα πάντες ἀνέσταν
Δήμιοι οἳ καθ' ἀγῶνας ἐϋπρήσσεσκον ἕκαστα:

In ludis vero funebribus Patrocli Achilles omnia diſponit, & ſorte jacta, ſingulos inter ſe committit victores, præmiis propoſitis donans.

Saltu apud Phæacas vincit Amphialus:

Ἅλματι δ' Ἀμφίαλος πάντων προφερέστερος ἦεν.

Curſus erat alius pedeſtris, alius equeſtris. Pedibus apud Phæacas certant Laodamas, Halius & Clytoneus *ἀπὸ νύσσης* è carceribus ad terminum præfinitum contendentes, quorum poſtremus attigit primum. Ita quoque Ajax Oïleî & Ulyſſes pari niſu concurrunt, Ulyſſe Ajacem lapſum prævertente.

Equis curru junctis certarunt complures; meta ligno querno, aut picea, ulnæ

ulnæ altitudine erecto, cui lapides bini utrinque appoſiti; circa quam qui primus currum flexiſſet, victoriam obtinebat. Erant quoque veteribus in uſu equi ſine curru, quibus junctis inter currendum huc illuc alternatim tranſiliebant; quod κελητίζειν dixerunt; uti eſt Iliad xv: ubi quatuor ejuſmodi equi à viro per viam aguntur:

— Ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
Θρώσκων, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ
πέτονται.

Demetrius memoriæ prodidit, ſe equitem ejuſmodi vidiſſe. *Deſultores* Romani vocarunt; ſed duobus tantum uſi equis, ut eſt apud ſextum Pompejum. Cæterum Euſtathius cenſet, hoc καὶ προόληψιν ab Homero ſcriptum; ſiquidem Troïcis temporibus ignoti ejuſmodi equites exiſtimantur; quod etiam ſcribit Gellius lib. x. cap. XVI.

Jactus fiebat diſco, qui Scholiaſtæ Homeri dicitur βαρὺν λίθος, ὃν ἔρριπτον οἱ γυμναζόμενοι quem jaciebant concertantes, quis nimirum longius propelleret, quod notis ſolebat deſignari. Ita Epus, Ajax Telamonius, & Polypœtes contenderunt, hoc reliquos vincente. Ulyſſes quoque Phæacas omnes diſco ſu-

ſuperavit. Achillis etiam copiæ ad littus

Δίσκοισιν τέρποντο καὶ αἰγανέῃσιν ἱέντες.

Iliad. II. quemadmodum & proci Penelopes in pavimento aulæ Odyſſ. IV. Tragulæ ibi additæ, ut alias jacula; & ſagittæ arcu emiſſæ; nempe in columbam malo navis appenſam Iliad. XXIII. in ſecuris foramen Odyſſ. XXI.

Lucta inter Ajacem ac Ulyſſem facta, qui manibus ſe invicem corripuerunt, & huc illuc percuſſerunt, contendentes, uter prior adverſariorum humi proſterneret Similiter luctati Ulyſſes & Irus, qui ab illo dejectus ac pene exanimatus fuit. Odyſſ XVIII.

Pugillatus fiebat, pugnis loro bovino minutis, quibus ſe percutiebant; ut videmus factum ab Euryalo & Epeo. Iliad. XXIII. Sic Theocritus Idyl. XXII. ait Pollucem pugnis metuendum,

Χεῖρας ἐπιζεύξαντα μέσαις βοέοισιν ἱμᾶσι.

Quod poſtea clarius liquet ex illius cum Amyco certamine. Similiter apud Virgilium Æneid. V:

In medium geminos immani pondere ceſtus
Projecit, quibus acer Eryx in prælia ſuetus

Ferre

Ferre manum dextroque intendere brachia tergo.

Antiquitus autem habebant pugiles lorulos è crudo bovis corio implicatos, qui ad volam manus erant revincti, ita ut digiti eſſent nudi, unguibus ſe decerpere liceret: μείλιχας priſci dixerunt. Poſtea ceſtus fuerunt in uſu, attenuato in acutum loro, quos ad utriuſque manus καρπὸν religabant; uti tradit Pauſanias Arcadicis. At Pollux lib. II. cap. XXX. dicit, glandibus plumbeis inſutis riguiſſe: ideoque σφαιρομαχῶν pugiles dicit.

Porro tam in lucta, quam pugillatu veteres, dempta veſte, media corporis parte cingebantur. Sic enim de Ulyſſe & Ajace luctaturis Homerus loquitur;

Τὼ δὲ ζωσαμένω βήτην ἐς μέσσον ἀγῶνα.

Iliad. XXIII. Ulyſſes quoque concertaturus cum Iro,

Ζώσατο μὲν ῥάκεσιν περὶ μήδεα, φαῖνε δὲ μηροὺς
Καλούς τε μεγάλους τε φάνεν δὲ οἱ εὐρέες ὦμοι
Στήθεά τε στιβαροί τε βραχίονες. –

Confirmat hunc veteris Græciæ morem ex Homero Dionyſius Halicarnaſſeus Antiq. Roman. lib. VII. Τὰ δὲ περὶ τούτων

δι' αἰσχύνης εἶχον ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ὅλα γυμνὰ φαίνειν ἐν τοῖς ἀγωνίαις τὰ σώματα, ὡς Ὅμηρος τεκμηριοῖ μαρτύρων ἀξιοπιστότατός τε καὶ ἀρχαιότατος ἂν ζωννυμένους τοὺς ἥρωας ποιῶν. Primus ſe totum nudavit in Olympico ſtadio Acanthas Lacedæmonius Olympiade xv, ut idem auctor tradit. Thucydides quoque lib. 1. narrat Lacedæmonios primum corpora nudaſſe, cum antea athletæ ſubligacula haberent circum verenda: Ἐγυμνώθησάν τε πρῶτοι καὶ ἐς τὸ φανερὸν ἀποδύντες, λίπα μετὰ τοῦ γυμνάζεσθαι ἠλείψαντο. τὸ δὲ πάλαι καὶ ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ ἀγῶνι διαζώματα ἔχοντες περὶ τὰ αἰδοῖα οἱ ἀθληταὶ ἠγωνίζοντο. Additque barbaros permultos peculiariter Aſianos, cinctos concertare. Quod apud Romanos etiam obtinuiſſe conſtat.

Cæterum erant alia quoque ludicra exercitia veteribus Græcis in uſu, ut ἀστράγαλοι πεττοί. Patroclus Iliad. XXII. dicit ſe occidiſſe parvulum Amphidamantis filium, ludo ἀστραγάλων ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς, ob talos iratum. Puerilis nimirum ille ludus fuit, ut teſtatur Pauſanias Eliacis, ubi narrat Gratiarum mediam pictam cum talo. ἀστράγαλόν τε μειρακίων τε καὶ παρθένων, οἷς ἄχαρι οὐδέν πω πρόσεστιν ἐκ γήρως, τούτων εἶναι τὸ ἀστράγαλον παίγνιον.

παίγνιον. Hinc apud Apollonium Argonaut. Cupido ac Ganymedes talis ludunt,

— Ἀμφ᾽ ἀστραγάλοισι δὲ τώ γε,
Χρυσείοις ἅτε κοῦροι ὁμήθεες ἑψιόωντο.

Notum quoque illud Dionyſii apud Plutarchum de fortitud. Alex. pueros talis, viros juramentis eſſe fallendos, Τοὺς μὲν παῖδας ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας ὅρκοις ἐξαπατᾷν. At vero proci Penelopes ludebant

—— Πεσσοῖσι προπάροιθε θυράων.

Odyſſ. 1. qua de re Athenæus lib. 1.

CAP. VII.

De Bello.

Ad bellica exercitia poſtremum veniamus, quorum reliqua omnia fuerunt προγυμνάσματα ac præludia. Hac una namque in re priſci Græci omnem virtutem poſuerunt; quemadmodum præclare ſcribit Athenæus lib. XIV: Οἱ παλαιοὶ τὴν ἀνδρείαν ὑπελάμβανον εἶναι μεγίστην τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν καὶ ταύτῃ τὰ πολλὰ προσνέμειν, οὐ τοῖς ἄλλοις. Et optimus quiſque dictus ἄριστος, qui Ἄρει Marte eſſet præſtantiſſimus. In hanc rem arma perpetuo ferre erat mo-

ris

ris, uti initio ſuæ hiſtoriæ ſcripſit Thucydides: Πᾶσα γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἐσιδηροφόρει· διὰ τὰς ἀφράκτους τε οἰκήσεις καὶ οὐκ ἀσφαλεῖς παρ' ἀλλήλοις ἐφόδους καὶ συνήθη τὴν δίαιταν μεθ' ὅπλων ἐποιήσαντο, ὥσπερ οἱ βάρβαροι. Quod Perſis peculiariter adſcribit Ammian. Marcellinus lib. XXIII. Omnes tamen promiſcue vel inter epulas feſtoſque dies gladiis cincti cernuntur, quem Græcorum veterum morem abjeciſſe primos Athenienſes Thucydides eſt auctor ampliſſimus.

Armis hiſce uſi cum ad ſe adverſus aliorum injurias defendendum, tum ad alios infeſtandos, quod antiquis illis temporibus in more, atque adeo laude poſitum erat. Violentia utique maxima, in alienis rebus armata manu occupandis, paſſim apud Homerum apparet. Indeque nata bella, quibus referta veteris Græciæ monumenta. Ita Ulyſſes ab Ilio enavigans Ciconum urbem depopulatus eſt, & ab iiſdem pugna impetitus, magnam ſociorum partem amiſit. Odyſſ. IX. Similiter Odyſſ. XIV. narrat, ſe, cum in Ægyptum appuliſſet cum ſociis agros vaſtaſſe, omniaque abegiſſe, viris pleriſque interfectis. Eaque ratione apud inferos mortis cauſ-

ſam

ſam ab Agamemnone poſtulans, num ab inimicis cœſus ſit, boves aut oves occidens. Odyſſ. xi. Sic Neſtor cum Elidenſibus pugnavit ἀμφὶ βοηλασίῃ, ob boüm abactionem. Iliad. xi. Itaque Achilles Iliad. ix. cum cauſam ſibi non eſſe dicit, cur cum Trojanis belligeretur, Οὐ γάρ πώποτ' ἐμὰς, inquit, βοῦς ἤλασαν οὐδὲ μὲν ἵππους. Plutarchus quoque in Theſeo ait, hunc armis inſecutum Pirithoüm, qui ei abegerat boves. Sic apud Heſiodum in ſcuto, Amphitruo dicitur occidiſſe Electryonem regem Thebarum, vi domitum χωσάμενος περὶ βουσί. Ita boüm abactio præcipuam belli cauſam priſcis dedit.

Mulierum quoque raptus, non minus illo tempore infrequens, ſæpe bellum peperit; quale hoc quod tota Iliade ab Homero eſt deſcriptum. Cum enim Alexander Priami filius Helenam Menelaï uxorem ex Lacedæmone in Troadem abduxiſſet, lectiſſimi Græciæ principes ſacramento à Tyndareo patre obſtricti, duce Agamemnone illuc enavigarunt, & poſt varia certamina ultro citroque commiſſa, tandem exacto decennio, urbem ceperunt, & funditus everterunt. Atque hanc eſſe omnium bello-

bellorum originem, quæ inter Græcos & Aſiaticos fuerunt geſta, affirmant Perſæ apud Herodotum Clio. Ipſi injuriorum quidem virorum rati fœminas rapere, amentium vero, raptas vindicare, prudentium nihil eas curare, quippe quæ, niſi voluiſſent, raptæ, non fuiſſent. Ita vero etiam Durius lib. 11. hiſtoriarum narrat, bellum quod ſacrum Græci appellarunt, extitiſſe ob mulierem quandam Thebanam, nomine Theano, raptam à quodam Phoceñſi. Calliſthenes quoque de bello ſacro ſcribit, bellum Cirrhaïcum inde exortum, quod Cirrhæi Megiſto Phocenſis Pelagontis filiam & Achivorum gnatas ex Pythico ſacro redeuntes per vim abduxiſſent. Denique Horatius Satyra 111. lib. 1.

- Fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Cauſa; ſed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.

Porro Thucydides lib. 1. tradit, Agamemnonem coëgiſſe claſſem, quod tunc

tunc viribus ac potentia inter Græcos, maxime Peloponnenſes præſtaret; nec tantopere quod duceret Helenæ procos Tyndareï metu adactos; omninoque exercitum comparaſſe non pluribus gratia quam metu adductis: Τὴν ϛρατιὰν ἐ χάριτι τὸ πλεῖον ἢ φόβῳ ξυναγαγὼν ποιήσασϑαι. Ægre utique multi ad Trojam profecti; ut conſtat de Ulyſſe, qui in fabulis dicitur inſaniam ſimulaſſe, ne cum reliquis abiret. Ipſe vero Odyſſ. XIV. fingens ſe Caſtoris Cretenſis filium, cum Idomeneo dicit profectum, quod non eſſet ratio abnuendi,

—— Οὐδέ τι μῆχος

Ἦεν ἀνήνασϑαι, χαλεπὴ δ' ἔχε δήμου φήμη.

At Iliad. XI. cum Neſtore per univerſam Græciam idem milites Agamemnonis juſſu fertur collegiſſe: & Achillem ex Peleï ædibus abduxiſſe. Ille tamen in Lycomedis gyneceo, mulieribus permiſtus, traditur delituiſſe in Scyro, ut hoc pacto falleret Græcorum duces. Sorte quoque jacta ex familiis adſcitos filios liquet ex Iliad. XXIV. ubi Mercurius ſe filium Polyctoris Myrmidonis dicit, cui ſeptem cum eſſent filii, jactaque eſſet ſors, ſe deſignatum ad ſequendum Achillem,

Τῶν μετὰ πτολέμοιο κλήρῳ λάχον ἐνθάδ' ἔπαξ.

Porro copiæ quæque Priami magna ex parte conſtitere ex auxiliariis, qui finitima loca incolebant, etiamſi è longinquo etiam eſſent advocati, qui τηλέκλυτοι ἐπίκουροι dicti Iliad. XIV. Qualis fuit Memnon Æthiopum rex Odyſſ. XI. quem Pauſanias Phocicis, narrat è Suſis Perſarum civitate ad Trojam cum numeroſa manu veniſſe. Cæterum univerſus exercitus tam Græcorum quam Trojanorum cum ſuis ducibus ac turmis exacte deſcribitur Iliad. lib. II.

CAP. VIII.

De Galea, Thorace, Ocreis, Scuto.

Armorum alia ad corpus adverſus hoſtium impetum muniendum pertinent; alia ad adverſarios lædendum. In primo generis ſunt galea, thorax, ocreæ, ſcutum ſeu clypeus.

Galeam capiti imponebant, quam Κυνῆν ſæpius Homerus vocat, quaſi caninam; quia antiquitus canis fluviatilis pellis ad tegendum caput ſumebatur, ut ait Euſtathius: δορὰ κυνὸς ποταμίου σκέπουσα

σκέπτοντα τὰς κεφαλὰς τοῖς πιλίοις. Poſt nomen remanſit, licet variata materia. Iliad. x:

'Αμφὶ δὲ οἱ κυνέην κεφαλῆφιν ἔθηκεν
Ταυρείην. —

Et nona:

Κρατὶ δ' ἐπ' ἰκτιδέην κυνέην θέτο, —
muſtelinam galeam, ἐξ ἰκτίδος δέρματος πεποιημένην, Scholiaſtes. Erant ei plerunque impoſiti λόφοι criſtæ, ſeu ſetæ equinæ in apice exſurgentes. Iliad. III:

Κρατὶ δ' ἐπ' ἰφθίμῳ κυνέην εὔτυκτον ἔθηκεν
Ἵππουριν, δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν.

Iliad. XIX:

—— 'Απέλαμπεν
Ἵππουρις τρυφάλεια· περὶ δὲ σείοντο δ' ἔθειραι
Χρύσεαι ἃς Ἥφαιστος ἵει λόφον ἀμφὶ θαμειάς.

Sic Theocritus de Hierone Rege Idyl. XVI.

Ἵππειαν δὲ κόρυν σκεπάεσσιν ἔθειραι.

Et apud Ariſtophanem Acharnen. de Lamacho duce,

Τὸ λοφεῖον ἐξήνεγκε τῶν τριῶν λόφων.

Sic Virgilius Æneid. II. Grajas jubas celebrat:

Et conum inſignis galeæ, criſtaſque comantes
Arma Neoptolemi. ——

Et Æneid. VII. de Turno:

Cui triplici crinita juba galea alta chimæram
Suſtinet. ——

Mos hic antiquitus pleriſque gentibus familiaris: ut Caribus apud Plutarchum Artoxerxe, quos ideo Perſæ ἀλεκτρυόνας Gallos vocarunt, διὰ τοὺς λόφους οἷς κοσμοῦσι τὰ κράνη. Simili ratione apud Suetonium in Cæſare Gallica legio *Alauda* dicta. Cæterum galeam loro ſub collo habebant adnexam, quem ὀχέα Homerus vocat. Iliad. III. de Paride:

Ἄγχε δέ μιν πολύκεστος ἱμὰς ἁπαλὴν ὑπὸ δειρὴν
Ὅς οἱ ὑπ' ἀνθερεῶνος ὀχεὺς τέτατο τρυφαλείης.

Pectori circumponebatur Θώραξ. Iliad. III. de Paride,

Δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ στήθεσσιν ἔδυνε.

Quæ verba de Hercule armato protulit Heſiodus quoque in ſcuto. Ita & Xenophon: Θώραξ μὲν γὰρ περὶ τὰ στέρνα ἁρμόζων ἑκάστῳ ἔστω. Heſychus λωρίκιον vertit, Romana voce; ut à lorica Romanorum non multum diſtitiſſe cenſeatur. Apollonius pectori apponit θώρηκα στάδιον Argon. III. cujuſmodi longum ac erectum fuiſſe arbitrantur; cum reliqui

θωρη-

θώρηκες eſſent ἁλυσιδωτοὶ, conſerti fibulis, qualem Virgilius celebrat

Loricam conſertam hamis auroque trilicem.

Plerunque θώραξ conſtabat ex ſolidiore metallo, velut ære, unde ſæpius χάλκεος θώρηξ apud Homerum. Alias etiam ex lino. Iliad. 11. de Ajace Oïlei,

Ὀλίγος μὲν ἔην λινοθώρηξ. –

Ab Alcæo quoque celebrantur θώρηκες τε νέῳ λίνῳ; quemadmodum apud Xenophontem etiam recenſetur λινοῦς θώραξ. Atque hac ratione Homerus etiam χιτῶνα armatis aſſignat, quam χάλκεον æneam vocat; στρεπτὸν quoque, ut ſit lorica ex annulis tortis compacta. Iliad. 11.

Ἐκ τ' ὄρεσέν τε χιτῶνα περὶ στήθεσσι δαΐξας.

Et x. Agamemnon

—— Ἔνδυνε περὶ στήθεσσι χιτῶνα.

Idem ſuperinduit pellem leoninam

Ἀμφὶ δ' ἔπειτα δαφοινὸν ἑέσσατο δέρμα λέοντος.

Similiter Menelaus,

Παρδαλέῃ μὲν πρῶτα μετάφρενον εὐρὺ κάλυψε
Ποικίλῃ. ——

Quomodo & Pindarus aſſignat Peliæ regi παρδαλέαν. Ode IV. Pythior.

Ita quoque Hercules pelle leonina ſe induit, apud Theocritum Idyl. xxiv. & ſeq. ut eſſet ἕρκος Ἐνυαλίου, Martis ſeptum. Apud Orpheum etiam Ancæus, urſinam pellem geſtabat

Ἀρκτυλάσιοι στέρνοις ἀμπίσχετο δέρμα.

Sic apud Apollonium lib. i. Argon. Argus amictus tauri pelle,

Δέρμα δ᾽ ὁ μὲν ταύροιο ποδηνεκὲς ἀμπέχετ᾽ ὤμους
Ἄργος ἀγαστοειδὴς λάχνῃ μέλαν.

Ubi Scholiaſtes morem hunc omnibus fuiſſe heroïbus priſcis tradit: Σύνηθες τοῖς ἥρωσι τὸ δέρματοφορεῖν. Simili ratione apud Virgilium Æneid. v:

Aceſtus horridus in jaculis & pelle
Libyſtidos viſæ.

Et lib. viii.

—— *Quem fulva Leonis*
Pellis obit totum præfulgens unguibus aureis.

Accedebat cingulum, quo lumbos conſtringebant, ζώνην Homerus vocat ſeu μίτρην. Sic Iliad. v. Mars vulneratus ad imum ventrem

Νείατον ἐς κενεῶνα ὅθι ζωννύσκετο μίτρην.

Et Iphidamas percuſſit Agamemnonem

—— Κατὰ ζώνην θώρηκος ἔνερθε.

Iliad. xi. Menelaum quoque, tuta μίτρη ex

ex ære confecta, ne ſagitta Pandarii ventrem trajiceret. Iliad. IV. Scholiaſtæ χαλκῆ λεπὶς, ἣν ζώννυνται περὶ τὸ κενεῶνα χάριν πλείονος ἀσφαλείας. At vero Iliad. XVI. ἀμιτροχίτωνες dicti, qui in acie ceciderunt, ἀζώστους interpretatur Athenæus lib. XII. Cingebant ſe, cum prælium eſſet ineundum, Iliad. XI:

Ἀτρείδης δὲ βόησεν ἰδὲ ζώννυσθαι ἄνωγεν,

i.e. armari. Unde Pauſanias Boëoticis: Τὸ δὲ ἐνδῦναι τὰ ὅπλα ἐκάλουν ἤδη οἱ παλαιοὶ ζώννυσθαι. Καὶ δὴ Ὅμηρον Ἀρεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα ποιήσαντα ἐοικέναι τὴν ζώνην, τῶν ὅπλων σκευὴν φασὶν εἰκάζειν. In eundem modum cingi ſoliti Romani; ut cum ex aliis ſcriptoribus, tum Plutarcho conſtat, in vita Coriolani: ἦν δὲ τότε τοῖς Ῥωμαίοις ἔθος, εἰς τάξιν καθισταμένοις καὶ μέλλουσι τοὺς θυρεοὺς λαμβάνειν καὶ περιζώννυσθαι τὴν τήβεννον. Prælio commiſſo zonam deponebant; unde Xerxes apud Herodotum Urania, cum fugeret Athenis, Abderæ zonam ſoluiſſe dicitur, veluti loco ab hoſtibus tuto, ὡς ἐν ἀδείῃ ἐών.

Tibiarum quoque habebant munimenta, quæ κνημῖδας, ocreas Homerus vocat: ut cum Paridis ac Achillis armaturam deſcribit. Iliad. III. & XIX:

Κνημῖδας μὲν πρῶτον ἐπὶ κνήμῃσιν ἔθηκε

Καλὰς, ἀργυρέοισιν ἐπισφυρίοις ἀραρυίας,
argenteis fibulis adaptatas. Sic Hercules apud Heſiodum ſcuto,

- Κνημῖδας ὀρειχάλκοιο φαεινοῦ
Ἡφαίστου κλυτὰ δῶρα περὶ κνήμῃσιν ἔθηκε,

Alcæus apud Athenæum lib. XIV. de domo quadam, quam Ἄρει κεκοσμημένον dicit, Marte ornatam, inſtructamque, *χάλκειαι δὲ πασσάλοις κρυπτοῖσι περικείμεναι λαμπραὶ κναμῖδες.*

Poſtremum ſcuto ſeu clypeo univerſum corpus protegebant.

Μηρούς τε κνήμας τε κάτω καὶ στέρνα καὶ ὤμους
Ἀσπίδος εὐρείης γαστρὶ καλυψάμενος,

ait Tyrthæus. Ex corio bubulo plerunque conſtabat, unde ἀσπίδας, βοείας Homerus ſæpe vocat. Erat hoc multiplex, quo clypei eſſent fortiores, ære ſuperinducto: quomodo deſcribit Sarpedonis ſcutum. Iliad. XII.

Αὐτίκα δ' ἀσπίδα μὲν πρόσθ' ἔσχετο πάντοσ' ἐΐσην
Καλὴν, χαλκείην, ἐξήλατον, ἣν ἄρα χαλκεὺς
Ἤλασεν, ἔντοσθεν δὲ βοείας ῥάψε θαμειὰς
Χρυσείοις ῥάβδοισι διηνεκέσιν περὶ κύκλον.

Ita Ajacis ſcutum dicerem fuiſſe ἑπταβόειον, è ſeptem boum pellibus, quibus octavum accedebat es. Iliad. VII:

Σάκος

– Σάκ@ ἑπ]αϐόειον
Ταύρων ζατρεφέων. ἐπὶ δ᾽ ὄγδοον ἤλασε χαλκόν.

At Æneæ clypeus quinque plicas habebat, duas æneas, duas ſtanneas & unam auream, λεπ]οτάτη δ᾽ ἐπέλω ῥινὸς βοός. Iliad. xx. Quinq; etiam plicæ dicuntur fuiſſe in clypeo Achillis, qui deſcribitur Iliad. XVIII:

Πέντε δ᾽ ἄρ᾽ αὐτῷ ἔσαν σάκε@ πλύχες.

Teucer quoque,

᾽Αμφ᾽ ὤμοισι σάκ@ θέ]ο πετραθέλυμνον.

Iliad. xv. Heſychio, πετράπ]υχον, ἐκ τεσσάρων π]υχῶν πεθειμένον, è quadruplici bovis tergore conſutum ἐκ τεσσάρων δερμάτων. συνεςός, ut ait Scholiaſtes. Circularis erat figuræ, unde εὐκύκλης ἀσπίδας dixit Homerus Iliad. v. Et ἄντυγα paſſim celebrat exteriorem περιφέρειαν circumferentiam, quæ etiam varia erat ac multiplex, corio extrema parte prominente, ut de Hectore Iliad. VI:

᾽Αμφὶ δὲ μιν σφυρὰ τύπ]ε καὶ αὐχένα δέρμα κελαινὸν
Ἄντυξ ἡ πυμάτη θέεν ἀσπίδ@ ὀμφαλοέσσης.

Adnexum erat lorum, quod τελαμῶνα Homerus appellat, qualem argenteum in Clypeo Achillis laudat,

- Περὶ δ' ἄντυγα βάλλε φαεινὴν.
Τρίπλακα μαρμαρέην, ἐκ δ' ἀργύρεον τελαμῶνα.

Iliad. VIII. Hoc ſuſpenſum erat ex humeris ſcutum, Iliad. XVI:

- Αὐτὰρ ἐπ' ὤμων
Ἀσπὶς σὺν τελαμῶνι χαμαὶ πέσε τερμιόεσσα.

Ex ſiniſtra vero parte propendebat, ut dextera hoſtem libere aggrederentur. Iliad. XVI. de Ajace,

- Ὁ δ' ἀριστερὸν ὦμον ἔχεσκεν
Ἔμπεδον αἰὲν ἔχων σάκος αἰόλον.

Hinc apud Virgilium. Æneid. II:

— *Clypeoque ſiniſtram*
Inſertabam aptans. ——

Ælianus quoque narrat lib. XI. cap. IX. Scipionem, oſtentanti affabre ſcutam militi, dixiſſe, non in læva, ſed in dextra homini Romano ſpem ponendam. Plinius lib. XXXIII. cap. I. *Qui annuli uſum primus inſtituit, cunctanter id fecit, læviſque manibus ac latentibus induit, cum ſi honos ſecurus fuiſſet, dextra fuerit oſtendandus. Quod ſi impedimentum aliquod in ea potuit intelligi, etiam inſertorii uſu argumentum eſt majus, in læva fuiſſe, qua ſcutum rapitur.* Inſertorium utique vocat quod Homerus τελαμῶνα; niſi malimus intelligere

κάνονας quas in clypeo appellat; uti illo Idomenei Iliad. XIII:

Δινωτὴν φορέεσκε δύω κανόνεσσ' ἀραρυῖαν.

Et lib. VIII:

Ἀσπίδα Νεστορέην τῆς νῦν κλέος οὐρανὸν ἵκει
Πᾶσαν χρυσείην ἔμεναι κανόνάς τε καὶ αὐτάς.

Scholiaſtes: ῥάβδους αἷς ἐκρατοῦν τὰς ἀσπίδας. Euſtathius tradit ex veterum ſententia eſſe ῥάβδους ἀναφορέας τῆς ἀσπίδος, quippe nondum inventa ὄχανα, id eſt, οἱ δ' ἱμάντων πόρπακες. Et Heſychius, Κάνονες, αἱ τῆς ἀσπίδος ῥάβδοι, ἀφ' ὧν ὁ πλαμὼν ἐξῆπτο.

CAP. IX.

De Haſta, gladio, arcu, aliiſque armis.

In armis quæ ad lædendum hoſtem ſunt comparata, primum locum tenet *Haſta*; cujus ſolo nomine reliqua omnia ſæpius veniunt notanda. Conſtabat ex ligno, plerunque fraxineo; unde Μελίην ſæpe appellat Poëta; peculiariter illam Achillis,

Πηλιάδα μελίην τὴν πατρὶ φίλῳ τάμε Χείρων
Πηλίου ἐκ κορυφῆς, φόνον ἔμμεναι ἡρώεσσι.

Iliad. XIX. Unde Plinius lib. XVI. cap.

xiii. de fraxino loquens: *Procera hæc ac teres, pennata & ipſa folio, multumque Homeri præconio & Achillis haſta nobilitata.* Cuſpis, αἰχμὴ erat ænea, unde paſſim χάλκειον ἔγχος. Erat quoque ima parte æs acuminatum, quo in terram defixo, haſtæ ſtabant erectæ: Σαυρωτῆρα Homerus vocat Iliad. x. Heſychius τὸ ἔχατον σιδήρειον τοῦ δόρατος. Ita Pollux lib. i. cap. v. Et Euſtathius ait veteribus dictum τὸ ἐν ἑτέρῳ ἄκρῳ τοῦ δόρατος ἔχατον ὀπίσθιον σιδήρειον. Ait vero ipſe fuiſſe σιδήρειον κοῖλον ἐξ ἄκρου ὀξὺ, ᾧ ἐντιθέμενον τὸ ὀπίσω ἄκρον τοῦ δόρατος ὀρθὸν αὐτὸ ἱςάναι ποίει, πηγνύμενον κατὰ γῆς; utique κατὰ σκόλοπα ἤγουν σαυρόν. Ut ſit quaſi σαυρυτήρ. Utcunque res habeat, certum eſt, ſolitos veteres σαυρωτῆρα haſtas erigere, cum à bellico labore ſe reficerent, quemadmodum videmus factum à Diomede ac ſociis dormientibus

Ἔγχεα δέ σφιν ὀρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο.

Idem obſervatum ab Illyriis ſua tempeſtate tradit Ariſtoteles lib. de Art. Poëtica: & ſimile quid apud Hebræos obtinuiſſe conſtat ex i Samuel cap. xxvi. Alias haſtis ſtabant inclinati, quemadmodum Achilles defeſſus, Στῆ δ' ἄρ' ἐπὶ μι-

μελίης χαλκογλώχινος ἱεμαθείς. Iliad. XXII.

Porro duplex erat haſtarum genus; unum quo cominus, alterum, quo eminus pugnabant. Strabo lib. x: Διττὴ γὰρ ἡ τῶν δοράτων χρῆσις· ἡ μὲν ἐκ χειρὸς, ἡ δ' ὡς παλτοῖς. Homerus Eubœenſes maximi-mi celebrat Iliad. II. ubi dicuntur

Αἰχμηταὶ μεμαῶτες ὀρεκτῇσι μελίῃσι
Θώρηκας ῥήξειν. –

Taliſque fuit Achillis haſta, quam nemo præter eum poterat agitare. Ex altero genere fuit Hectoris illa haſta, quam in Achillem conjecit Iliad. XXII:

Στῆ δὲ κατηφήσας, οὐδ' ἄλλ' ἔχε μείλινον ἔγχος,

indeque gladio diſtricto eum aggreſſus eſt. Ita Paris & Menelaus inter ſe ſortiti, uter prior emitteret haſtam; quod cum utrinque eſſet factum, gladio depugnarunt. Iliad. III. Simili ratione apud Theocritum Idyl. XXII. Caſtor & Lynceus haſtas in ſe invicem contorſerunt, quibus clypeorum umbone diffractis gladios evaginarunt,

Τὼ δ' ἄορ ἐν κολεοῖσιν ἐρυσσαμένω φόνον αὖτις
Τεῦχον ἐν ἀλλήλοισι· –

Gladium ferebant ab humeris loro ſu-

ſuſpenſum, Iliad. II. & XI. de Agamemnone,

> Ἀμφὶ δ᾽ ἄρ᾽ ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυ-
> ρόηλον,

argenteis clavis diſtinctum. Et Odyſſ. II. de Telemacho:

> – Περὶ δὲ ξίφος ὀξὺ θέτ᾽ ὤμῳ.

Et Heſiodus ſcuto Herculis,

> Ὤμοισιν δέ μιν ἀμφὶ μελάνδετον ἄορ ἔκειτο
> Χάλκειον ἐκ τελαμῶνος –

In latus vero deſinebat; unde paſſim dicti milites extrahere παρὰ μηροῦ, à femore, ut Iliad. I.

> Φάσγανον ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ.

Et alibi. Sic apud Virgilium lib. X. Æneas:

> — *Ocyus enſem*
> —— *Eripit à femore.*

Et lib. XII:

> —— *Turnus,*
> *Lateri atque humeris Tegæum ſubligat*
> *enſem.*

Gladiorum vero vaginis appendebant pugiones, μαχαίρας, uti patet ex Agamemnone Iliad. III:

> Ἀτρείδης δὲ ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν,
> Ἥ οἱ πὰρ ξίφεος μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄωρτο,
> Ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμνε τρίχας.

Et vero ſimile eſt, hoc veluti cultro uſos

uſos in menſa; quando apud Græcos non alia vox huic rei ſignificanda apta. Morem hunc veteribus Gallis tribuit Poſſidonius apud Athenæum lib. xiv: quem hodieque apud pleroſque milites obtinere videmus.

Poſt gladium venit Arcus, quem etiam humeris habebant aptatum cum pharetra, ſagittis inſtructa; ut videre licet in Apolline Iliad. I:

Τόξ' ὤμοισιν ἔχων ἀμφηρεφέα τε φαρέτρην.

Sic Hercules apud Heſiodum:

— Κοίλην δὲ περὶ στήθεσσι φαρέτρην
Καββάλετ' ἐξόπιθεν. —

Et Chloreo apud Virgil. Æneid. xi: *Aureus ex humeris ſonat arcus.* Sagittationis graphica deſcriptio eſt Iliad. iv. ubi Pandarus Menelaum vulnerat. Cornua arcus ex capra ſilveſtri facta; aurea impoſita κορώνη, ad quam ponebantur ſagittæ, crena nervo bovino ex altera parte immiſſa. Jaculaturus autem nervum mammæ admovet; qui mos etiam fuit Amazonum. At nunc in aurem dextram trahitur, ait Euſtathius; quod facere etiam ſolitos Perſas teſtatur Procopius lib. I. de Bell. Perſ. Ἕλκεται δὲ αὐτοῖς κατὰ τὸ μέτωπον ἡ νευρὰ, παρ' αὐτὸ μάλιστα τοῦ ὠτὸς τὸ δεξιόν. Porro σίδηρον fer-

ferrum vocat Homerus telum, à cuſpide fortaſſis ferro præmunita. Alias tela quoque veneno fuiſſe armata, liquet ex Odyſſ. I: ubi Ulyſſes fertur profectus in Ephyram,

Φάρμακον ἀνδροφόνον διζήμενος, ὄφρα οἱ εἴη
Ἰοὺς χρίεσθαι χαλκήρεας.

Ita Virgilius Æn. IX. de Amyco,

—— *Quo non felicior alter*
Ungere tela manu, ferrumque armare veneno.

Mos hic Parthis ac Scythis, magis uſitatus quam Græcis. Cæterum non modo ſagittis arcu emiſſis utebantur; ſed vel maxime jaculis, quæ ἄκοντας Homerus vocat, manu vibratis.

Arcui vicina σφενδόνη funda: quam Poëta appellat ἐΰστροφον οἰὸς ἄωτον, tortam ovis lanam Iliad. XIII: ubi ait locros non uſos ſcutis vel haſto, ſed arcubus ac fundis. Hac lana quoque obligata Agenori manus, haſta vulnerata:

Αὐτὴ δὲ ξυνέδησεν ἐϋστρόφῳ οἰὸς ἀώτῳ
Σφενδόνῃ, ἣν ἄρα οἱ θεράπων ἔχε ποιμένι λαῶν.

Δουλικώτερον hoc armaturæ genus cenſet Cyrus apud Xenophontem VII. Pædiæ: eoque vult inermem multitudinem uti.

Et

Et Alexander apud Curtium lib IV. hoſtiles copias, elevans. *Intuerentur*, inquit, *barbarorum inconditum agmen, alium nihil præter jaculum habere, alium funda ſaxa vibrare, paucis juſta arma eſſe.*

Sed & ipſi Heroës manu ſaxa contorquebant. Sic namque Agamemnon Iliad XI. pugnabat

Ἔγχεΐ τε, ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισι.

Et Ajax Hectorem ſaxo ferit Iliad. VII. & XIV. Hector Epigeum, Patroclus Sthenelaum Iliad. XVI Sic apud Pindarum Ode IV. Nem. πέτρῳ ſaxo occiſi duodecim heroës. Mardonium quoque lapide occidit in prælio Spartiata, λίθῳ τὴν κεφαλὴν πατάξας, ut eſt apud Plutarchum Ariſtide. Ex muris præcipue ſaxa dejicere ſoliti in invadentem hoſtem; quemadmodum Danaï χερμαδίοισιν ἐϋδμήτων ἀπὸ πύργων Βάλλον ἀμυνόμενοι. Iliad. XII. Sic apud Virgilium Æneid. IX. *Teucri, ſaxa quoque infeſto volvebant pondere* Et Herodotus Urania narrat, Athenienſes in Barbaros portas ſubeuntes ſaxa molaria devolviſſe. Atque hoc modo ad Argos interemptus *Pyrrhus Epirota, qui, dum Antigonum in urbe clau-*

clauſum expugnare conatur, inter confertiſſimos violentiſſime dimicans, ſaxo de muris ictus, ut ait Juſtinus lib. xxv.

Bipennes quoque, quas ἀξίνας Homerus vocat, uſurparunt. Hoc armorum genere Piſander excepit Agamemnonem, cum gladio invadentem Iliad. xiii. In navali etiam pugna adhibuerunt. Iliad. xv.

Ὀξέσι δὴ πελέκεσσι καὶ ἀξίνῃσι μάχοντο.

Ibidem & contis uſi,

Μακροῖσι ξυστοῖσι τά ῥά σφ' ἐπὶ νηῒ ἔκειτο

Ναύμαχα κολλήεντα κατὰ στόμα εἱμένα χαλκῷ.

Poſtremum clava quoque in bello uſi, ut Ereithoüs cognomento κορυνήτης, qui non arcu, vel haſta pugnabat, ſed clava ferrea,

Ἀλλὰ σιδηρείῃ κορύνῃ ῥήγνυσκε φάλαγγας..

Iliad. vii. Talis quoque Periphetes ille κορυνήτης dictus apud Plutarchum, unica clava armatus, quam abſtulit victor Theſeus: ut etiam retulit Diodor. Sicul, lib. iv.

CAP. X.

De Armorum materia ac forma.

Arma pleraque veterum Heroum ex ære componit Homerus; eumque ſecuti antiquiores Poëtæ Græ-

Græci, ac Latini. Multus eſt in hac re aſtruenda Pauſanias Laconicis, & ænea fuiſſe veterum arma confirmat ex Piſandri bipenni ſeu ſecuri, ac Menonis telo, quas æneas prodidit Homerus; itemque ex Achillis haſta Phacelide in Minervæ templo poſita, & Memnonis enſe apud Nicomedenſes in Æſculapii fano aſſervato, qui totus ex ære, cum haſtæ illius ima tantum & ſumma cuſpis ſit ærea. Plutarchus quoque in vita Theſeï narrat, cuſpidem haſtæ æneam, enſemque æneum repertum à Cimone Miltiadis, cum ex ejus ſepulcro, quod extabat in inſula Saro, Athenas oſſa tranſportaret. Similiter Herodotus Euterpe memoria prodidit, Jonas quoſdam & Cares prædandi gratia in Ægyptum venientes, ære fuiſſe armatos, ὁπλισθέντες χαλκῷ. Huc pertinet quod ſcribit Dionyſius Halicarnaſſeus lib. IV. Antiq. Rom. Servium Tullum ſelectæ cuidam tribui imperaſſe arma ænea: ἀσπίδας ἀργολικὰς, καὶ δόρατα καὶ κράνη χάλκεα καὶ θώρακας καὶ κνήμιδας καὶ ξίφη. Inde Livius lib. I. *Arma his imperata, galea, clypeus, ocreæ, lorica, omnia ex ære.* Nimirum prior apud mortales fuit æris quam ferri uſus: ut teſtatur Heſiodus Ἔργοις,

ubi

ubi de variis mundi ætatibus agit:

> Τοῖς δ' ἦν χάλκεα μὲν τεύχη, χάλκεοι δέ τε οἶκοι·
> Χαλκῷ δ' εἰργάζοντο. μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

Confirmat hanc ſententiam Lucretius, lib. v:

> *Arma antiqua manus, ungues, denteſque fuere,*
> *Et lapides, & item ſylvarum fragmina rami,*
> *Et flammæque ignes, poſtquam ſunt cognita primum,*
> *Poſterius ferri vis eſt æriſque reperta*
> *Sed prius æris erat, quam ferri cognitus uſus.*

Hinc factum, ut poſtquam jam invaluiſſet ferri uſus, tamen æri ſua dignitas permanſerit, armaque heroüm ex eo compoſita fuerint. Quin & æris nomine denotatum ferrum; ſiquidem χαλκεὺς dictus ὁ σίδηρον ἐργαζόμενος, ait Ariſtoteles in Poëtica; cujus exemplum apud Homerum Odyſſ. ι. ubi cum χαλκεὺς dictus eſſet ſecurim ſtridentem aqua tingere, ſubjungitur,

> — Τὸ γὰρ αὖτε σιδήρου γε κράτος ἐστί.

Ita Plutarchus Camillo: ἐχαλκεύοντο κράνη τοῖς πλείστοις ὁλοσίδηρα. Quod movit non-

nonnullos, ut quæ χάλκεα Homerus appellat, ferrea verterent. Sed ferrum ab ære manifeſte diſtinguit Poëta, in Heroüm armatura. In qua hoc videtur obſervaſſe, ut ferri uſum pene ad arma defenſionis gratia comparata reſtringat; in cæteris promiſcue ponat æs. Nimirum, ut poſt Ariſtotelem ſcripſit Plutarchus in Sympoſiacῶn III. vulnera ære inflicta minus dolent, faciliuſque curantur. Ut proinde generoſi illi heroës ære hoſtem aggredi, quam ferro maluerint. Stannum quoque fuit in heroüm armis; ut in thorace Agamemnonis Iliad. XI. Ocreïs Achillis Iliad. XVIII, Clypeo Æneæ Il. XX, & aliis id genus. Auri quoque & argenti maximus uſus heroum armis paſſim apparet. At Iliad. II. Amphimachus vituperatur, quod inſtar puellæ, aurum geſtans ad bellum profectus ſit,

"Ος καὶ χρυσὸν ἔχων πόλεμόνδ' ἤϊε κούρη,
Νήπιος. –

Ita quoque Perſis aurum vitio verſum apud Plutarchum Ariſtide: ἐσθῆτος ποικίλματα, καὶ χρυσὸς ἐπὶ σώμασι μαλακοῖς καὶ ψυχαῖς ἀνάνδροις Eorum tamen more ornatos Homericos heroäs dicit Dion Chryſoſtomus Orat. II. de Regno:

Οὔκουν

Οὔκουν φαίνεται χρυσοφορίας ἐπαινῶν Ὅμηρος, καὶ ταῦτα εἰς πόλεμον, ψελλίων τε καὶ στρεπτῶν ἴσως δὲ χρυσῶν φαλαρίων καὶ χαλινῶν, ὁποῖα τοὺς Πέρσας φασὶν ἐπιτηδεύειν.

Armorum quoque ſplendor valde ab Heroïbus affectatus; non tam ad decus, quam ad metum hoſtibus incutiendum; uti Iliad. XIII.

– Ὄσσε δ' ἄμερδεν
Αὐγὴ χαλκείη. –

In hunc modum variis quoque picturis diſtinguebant. Qualis Thorax ille Agamemnonis, cujus decem ſemitæ ex nigro Cyano metallo, duodecim ex auro, viginti ex ſtanno; cærulæi vero dracones tres juxta collum erant protenſi. Iliad. XIV. In clypeis potiſſimum hoc obtinebat, qualis ſupra alios ab Homero deſcribit, ille Achillis factus à Vulcano variarum rerũ imaginibus inſignis. Iliad XVII: Cui ſimilis is, quem ſingulari poëmate complexus Heſiodus, ſcuto Herculis: Quem item Æneæ datum à Vulcano ſcribit Virgilius Æneid. VIII. Turni quoque clypeus depictam habebat Jo, cum cuſtode Argo, & Inachum amnem vina fundentem. Ita vero moris fuit perpetuo inſigne aliquod in ſcuto geſtare. Servius ad 2. Æn. ſcribit,

bit, in Græcorum clypeis Neptunum fuiſſe pictum, Minervam in illis Trojanorum. At Ulyſſes Delphinis inſigne habuiſſe dicitur Plutarcho περὶ ἀγχινοίας. Agamemnon vero Terrorem Leonis capite expreſſum, apud Pauſaniam Eliacis. Plutarchus quoque narrat Alcibiadem notatum ob ἀσπίδος διαχρύσου ποίησιν, οὐδὲν ἐπίσημον τῶν πατρίων ἔχουσαν, ἀλλ' ἔρωτα κεραυνοφόρον. *Amorem fulmen-tenentem.* Priori hujus rei auctores dicti Cares apud Herodotum Clio: Καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρές εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημεῖα ποιέεσθαι, καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι. Atque hæc de veterum Græciæ heroüm armatura ex Homero dicta ſunto; quibus corollarii loco ſubjiciendum, quod notavit Plutarchus, cum fortiſſimos quoſque ac pugnaciſſimos viros, quam optime armatos in certamen educere, ut vita non temere ſit exponenda: Ὅθεν Ὅμηρος μὲν ἀεὶ τοὺς θαρραλεωτάτους καὶ μαχιμωτάτους ἄνδρας δὴ καὶ καλῶς ὡπλισμένους ἐξάγει πρὸς τοὺς ἀγῶνας, in Pelopida.

CAP.

CAP. XI.

De Equis.

Equorum mágnus quoque Heroïbus in bello uſus, unde paſſim ἱππόδαμοι, ἱπποκορυσταὶ dicti Illi variis ornamentis inſigniebantur. Χρυσήνιοι ſubinde appellati ob aurea frena; qualis ille Maſiſtii etiam apud Herodotum Calliope, ἵππον ἔχων Νισαῖον χρυσοχάλινόν τε καὶ ἄλλως καλῶς κεκοσμημένον. At Mydoni frena ebore candentia Iliad. v:

Ἡνία λεύκ' ἐλέφαντι χαμαὶ πέσον. -

Maxillare quoque παρήϊον ebore ornatum; & purpura ruſſatum Iliad IV; qui mos regibus potiſſimum adſcriptus βασιλῆϊ δὲ κεῖται ἄγαλμα. Erat & funiculus auratus, quo comæ in equorum frontibus ſparſæ colligantur, Ἄμπυξ Homero dictus. Euſtathio, σειρὰ κατάχρυσος. τὰς περὶ τὸ μέτωπον τρίχας τῶν ἵππων συνδέουσα. Hinc equi χρυσάμπυκες denominati. Coma etiam ζεύγλῃ circa jugum revincta, ut Iliad. XVII. in equis Achillis,

Μιαίνετο χαίτη ζεύγλης ἐξεριποῦσα παρὰ ζυγόν.

Aqua vero jubas equorum lavare ſoliti, oleo deinde affuſo, quod ſæpius equis

ſuis

ſuis à Patroclo dicit præſtitum Achilles. Iliad. XXIII.

– Πολλάκις ὑγρὸν ἔλαιον
Χαιτάων κατέχευε λοέσσας ὕδατι λευκῷ.

Nempe, ut, hoc pacto vegetiores ac nitidiores apparerent. In paſtum vero habebant lotum & apium:

Λωτὸν ἐρεπτόμενοι, ἐλεόθρεπτόν τε σέλινον.

Iliad. II. At equi Pandari mandentes hordeum ac avenam,

– Κρῖ λευκὸν ἐρεπτόμενοι καὶ ὀλύρας:

Iliad. IV: Diomedis vero triticum,

– Μελιηδέα πυρὸν ἔδοντες.

Idem traditur de Hectoris equis; addito in potum vino, quod ipſa Andromache ſuppeditabat. Iliad. VIII. Hoc utique equis macilentis dari, auctor Columella.

Pugnabant equis, nonniſi curru junctis; quem variis etiam ornamentis habebant inſignem. Iliad. X. de curru Rheſi:

Ἅρμα δέ οἱ χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ εὖ ἤσκηται.

Sic Iliad. XIII. Diomedis

Ἅρματα τε χρυσῷ πεπυκασμένα κασσιτέρῳ
τε

auro ac ſtanno tecta. Simili modo apud Curtium lib. X. Orſinis Perſæ currus auro & argento adornati. Velis quoque tecti currus, Iliad. V. de rhedis Lycaonis,

nis, Ἀμφὶ δὲ πέπλοι πέπλανται; & ἅρματα Achillis δὲ πεπυκασμένα. Iliad. 11.

Equi ut plurimum bini jungebantur, uti Lycaoni Iliad. v.

– Παρὰ δέ σφι ἑκάστῳ
Δίζυγες ἵπποι ἑστᾶσι –

Sic duo equi Achilli Xanthus & Balius. Iliad. xix. Ita Æneid. vi:

Abſenti Æneæ currum, geminoſque jugales.

Addebatur nonnunquam tertius παρήορος Homero dictus, ὁ παρεζευγμένος, ἤγουν ὁ ἐγγὺς ὢν τῶν ζυγίτων ἢ ζυγίων ait Euſtathius: additque eos non ſtricte & firmiter currui alligari ſolitos, ſicut jugales, ſed liberos, ἀφέτους παραδήρους ἢ τὸ παρεζεύγνυσθαι. Lorum quo continebantur παρηορίαν vocat Homerus, Iliad. viii. ubi recidit Neſtor, equo lethali vulnere afflicto, ne eſſet aliis impedimento,

Ὄφρ᾽ ὁ γέρων ἵπποιο παρηορίας ἀπέταμνε
Φασγάνῳ ἀΐσσων. –

Talis quoque extrajugalis equus Sarpedoni; quem ſimiliter vulneratum abſcidit Automedon. Αἴξας ἀπέκοψε παρήορον. Iliad. xvi. Meminit hujus ritus Dionyſius Halicarnaſſeus Antiquit. Rom. vii: Ἀρχαῖον ἐπιτήδευμα καὶ ἡρωϊκὸν, ᾧ ποιεῖ τοὺς Ἕλληνας Ὅμηρος ἐν ταῖς μάχαις χρωμένους.

Δυσὶ γὰρ ἵπποις ἐζευγμένοις, ὃν τρόπον ζεύγνυται συνωρίς, τρίτος παρείπετο σειραῖος ἵππος ῥυτῆρσι συνεχόμενος, ὃν ἀπὸ τοῦ παρηωρῆσθαι, καὶ συνεζεῦχθαι παρήορον ἐκάλουν οἱ παλαιοί. Addit autem ſua ætate hanc conſuetudinem deſiiſſe; apud Romanos tamen adhuc obſervari. Cæterum Iliad. VIII. videnturquatuor equi in curru Hectoris juncti; ſic namque eos alloquitur,

Ξάνθε τε καὶ σὺ Πόδαργε καὶ Αἴθων, Λάμπε τε δῖε.

Sed veteres Critici cenſent, duo priora nomina eſſe ἐπίθετα poſteriorum, quos binos tantum agnoverunt equos; ea fulti ratione, quod duali numero Hector utatur, Νῦν μοι τὴν κομιδὴν ἀποτίνετον. Alioqui conſtat etiam quadrigarum uſum Homero non fuiſſe ignotum ex Odyſſ. XIII. ubi dicit, navem Phæacum currere,

- Ὡς ἐν πεδίῳ τετράοροι ἵπποι.

Equis his regendis ſedebat ἐν δίφρῳ auriga, qui ſcutica impellebat. Aderat παραιβάτης, qui ex curru pugnabat, ſimulque illi dictabat quo frena vellet torqueri, ut notat Euſtathius Il. VIII. Priori munere ſæpe functi magni viri, uti Pandarus Lycaonis filius; etſi Æneæ παραιβάτῃ ceſſerit, certa de cauſa.

Æneid. v. Neſtor etiam in curru Diomedis Iliad. viii. Similiter duo filii Priami in curru, nothus & legitimus, quorum ille aurigabatur, hic pugnabat. Iliad. xi. Imo & Hector ſcutica impellit equos. Iliad. xvii. Id vero Perſarum principibus indecorum habitum, qui lege regia vetiti tangere frena, ut liquet ex Diodoro lib. xvii, ubi Darius extrema coactus neceſſitate, equos habenis retrahit. Cæterum ex curru ſubinde deſiliebant pugnaturi; uti Paris Iliad. iii.

Ἐξ ὀχέων σὺν τεύχεσιν ἆλτο χαμᾶζε.

Similiter Agamemnon Iliad. xi. Idem factum ab Hercule & Cygno puguaturis,

Ἐυπλεκίων δίφρων θόρον αἶψ' ἐπὶ γαῖαν.

Heſiod. ſcuto & apud Virgil. Æn. x.

Deſiluit Turnus bijugis, pedes apparat ire.

CAP. XII.

De Navibus.

Ad bellicum apparatum etiam pertinent naves. Iis enim Græci ad Trojam expugnandam profecti, nu-

numero MCLXXXVI: ut liquet ex catalogo, qui eſt Iliad. II: etſi Thucydides MCC enumeret. In illis quoque pugnarunt armis nauticis inſtructi: qualia ξυςὰ ναύμαχα Iliad. xv. Achilles utique Iliad. IX. ait, ſe navali claſſe duodecim civitates expugnaſſe:

Δώδεκα δέ σὺν νηυσὶ πόλεις ἀλάπαξ᾽ ἀνθρώπων.

Et Ulyſſes prædicat ſe novies bello navali imperaſſe:

Ἐινάκις ἀνδράσιν ἦρξα καὶ ὠκυπόροισι νέεσσιν
Ἄνδρας ἐς ἀλλοδαπούς. –

Odyſ. XIV. Ita vero pyratæ veteres, paſſim navibus omni armaturæ genere inſtructis, huc illuc graſſanbantur & mari terraque infeſta bellis ac latrociniis omnia loca habebant, ut ex multis Homeri locis conſtat, & ex Thucydide confirmatur initio libri primi, Et quidem tradit, eorum more conſtructas habuiſſe ſuas naves herôas Homericos, non utique tectas ἐστεγασμένας, ſed concavas magis, ut apparatus bellicus cum ipſis infra in navi jaceret: ſicuti explicat Schôliaſtes. Ab hoc utique hominum genere proceſſerunt navales pugnæ, quæ poſtea in Græcia fuerunt celebratæ.

lebratæ. Earum primam inierunt Jones cum Cyro; poſtea Polycrates, qui varias inſulas ſibi ſubjecit: Tum Phocenſes prælio navali Carthaginenſes ſuperarunt; donec tandem Medico bello Darii ac Xerxis tempore, majoribus claſſibus dimicatum, ut narrat Thucydides. Ac primæ quidem naves, erant longæ, longoque remorum ordine agebantur. Qui modo plures, modo pauciores fuere. Odyſſ. ix. mentio fit νηὸς εἰκοσόροιο navis viginti remis actæ. At Iliad. ii. quinquaginta remiges, iidemque ſagittarii in ſeptem Philoctetæ navibus ab Homero collocantur, ἐρέται δ' ἐν ἑκάστῃ πεντήκοντα. Quales naves πεντηκόντοροι communiter Græcis dictæ, quæ maximum omnium habuerunt uſum. Primum apud Græcos his navigaſſe tradit Phocæenſes Herodotus Clio: Οἱ δὲ Φωκαιέες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, καὶ τόν τε Ἀδρίην, καὶ τὴν Τυρσηνίην, καὶ τὴν Ἰβηρίην, καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες. ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι ναυσὶ, ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. Ejuſmodi fuit Argo πεντηκόντορος; ut ex Argonautarum numero conſtat, qui fuere αὐτερέται. Etſi Theocritus in Hyla τριακοντάζυγον dicat, tricenis utrinque remis im-

impulſam. Fuit utique hoc navis genus affine *Galeæ*, quæ hodie obtinet apud pleraſque gentes. Cæterum τριήρεις Triremes, quibus creberrime uſi veteres, longo tempore poſt heröas inventæ ; & quidem primum Corinthi, ut tradit Thucydides.

Solebant porro naves pingi ac illuſtrari variis coloribus : unde eas ſubinde Homerus vocat μιλτοπαρήους, φοινικοπαρήους miniatis ac punicatis veluti genis. Ita Virgilius quoque Æneid. VIII pictas carinas celebrat : ubi Servius: *Homerus meminit, quod naves pingebantur rubrica.* Morem hunc pervetuſtum tradit Herodotus Thalia: Τὸ δὲ παλαιὸν ἅπασαι αἱ νῆες ἦσαν μιλτηλιφέες. Poſterioribus quoque ſeculis paſſim naves pictæ. Seneca Epiſt. LXXVII: *Navis bona dicitur, non quæ ſpecioſis coloribus picta eſt, nec cui argentum roſtrum eſt, nec cujus tutela ebore celata eſt.* Conſueverant autem certas imagines in iis depingere, à quibus ipſæ naves habebant nomen. Ita apud Virgilium Æneid. V. naves dictæ *Piſtrix*, *Centaurus*, *Chimæra.* Tauri quoque nomine inſignis fuit illa, qua tranſvecta Europa, ut traditum eſt ab Agatharchide Cnidio in reb. Euro-

picis. Sic apud Lucianum πλοίῳ, navis prora utrinque habet τὴν ἐπώνυμον τῆς νεὼς θεὸν Ἶσιν. Sed enim ſoliti quoque deorum imagines habere in navibus tutelæ ergo, quales Phœnicibus Παταΐκοι apud Herodotum Thalia: τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρῴρῃσι τῶν τριηρέων περιάγουσι. Similem morem in Homericis navibus obſervat vetus Scholiaſtes Iliad. IX: ubi Hector jactat ſe præciſurum navium ἄκρα κόρυμβα. Ἐπειδή, inquit, ἐπὶ τῶν ἀκροστολίων ἦσαν ἀγάλματα καὶ εἰκόνες τῶν θεῶν. Cæterum, hæc potiſſimum ſolitos in navali pugna tollere veteres, liquet ex Diodoro Siculo lib. XX ubi Rhodii ταχέως τὰ μὲν ἀκροστόλια περιέσπασαν, ὕλην δὲ ξηρὰν καὶ δᾷδας ταῖς ναυσὶν ἐνέντες ἐνέπρησαν. Docetque idem in more fuiſſe, ut his veluti ſpoliis naves victrices ornarentur, αὐτὸς δὲ τὰς ἰδίας ναῦς κοσμήσας τοῖς ἀκροστολίοις, καὶ ἁλούσας ἐφελκόμενος, τὸν πλοῦν ἐποιεῖτο. Non abſimili ratione apud Plutarchum Themiſtocle, narratur Lycomedes Athenienſium Trierarcha primam navem Xerxis cepiſſe, ἧς τὰ παράσημα περικόψας, ἀνέθηκεν Ἀπόλλωνι δαφνηφόρῳ.

Cap. XIII.

De Obſidione.

Initio omnes Græciæ urbes carebant muris, eoque perviæ erant variis, quæ antiquitus promiſcue fiebant, direptionibus, ut teſtatur Thucydides lib. 1. Adverſus has poſtmodum extructi muri, turribuſque muniti; uti de Thebanorum urbe teſtatur Homerus, factum ab Amphione & Zetho Odyſſ. xi:

Οἱ πρῶτοι Θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο
Πυργῶσάν τ', ἐπεὶ οὐ μιν ἀπύργωτόν γ' ἐδύναντο
Ναίεμεν, —.

Nempe ob Phlegyas à quibus continuo infeſtabantur, ut ait Scholiaſtes. Ea de cauſa Laomedon quoque muris circundari urbem Trojanam coactus, cui operam navavit Neptunus. Iliad. xx: Et in univerſum Homerus civitates εὐπύργους, εὐτειχέας vocat, ob turres mœniaque quibus munitæ. Solitum autem aggerem è terra muris accumulari, exemplo Troja, cui ἀμφίχυτον, τεῖχος tribuitur Iliad. xx.

Hinc natæ obſidiones, quibus urbes

expugnarentur. Ejuſmodi decennalis fuit ad Trojam: Cujus moræ cauſſam extitiſſe Thucydides ait, non tam hominum, quam pecuniarum penuriam. Quippe minorem exercitum commeatus defectu duxere pro numero, quem belligarando ibi alitum iri credebant. Nec omnibus etiam copiis uſi, ſed ad agriculturam Cherroneſi ſe converterunt ac latrocinium, quandoquidem non ſufficiebat commeatus.

Unde Trojani tam diuturno tempore Græcis reſtiterunt, certantes cum exiguo hominum diſperſorum numero, cui erant pares. Finitimas urbes hinc inde vaſtarunt, ne auxilio eſſent Trojanis, ait Plutarchus in Homero. Achilles illis dux; qui hoc nomine prædicat, ſe claſſe depopulatum duodecim civitates: pedeſtri vero militia undecim circa Trojam. In quibus Lyrneſſa fuit, ex qua abſtulit Briſeïdem Iliad. xix.

Caſtra muris obſepire ac concludere moris fuit. Hoc namque Græcos feciſſe, ſimul atque ad Trojam venerunt, auctor Thucydides: Ἐπειδὴ δὲ ἀφικόμενοι μάχῃ ἐκράτησαν, δῆλον δέ· τὸ γὰρ ἔρυμα τῷ στρατοπέδῳ οὐκ ἂν ἐτειχίσαντο. Scholiaſtes factum

ctum ait, ob barbarorum incurſiones διὰ τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς. In hunc modum ingens ille murus Iliad. VIII. ſub finem obſidionis à Græcis dicitur Homero extructus, quum Trojani urbe egreſſi eorum caſtra invaderent. Foſſa huic erat acuminatis palis prætexta; ipſe turribus pinnis, propugnaculis, piliſque munitus, uti deſcribitur Iliad. XII. Quanquam non me latet, fictum ab Homero priſcis viſum, apud Strabonem lib. XIII: ubi Ariſtoteles, ὁ δὲ πλάσας ποιητὴς ἠφάνισεν ait. At enim veteribus uſitatum morem in re ſimili Poëta oſtendit.

In caſtris erant Tentoria κλισίαι, quæ incolebant heroës apud naves. Quale illud Achillis deſcriptum Iliad. XXI. ex abietibus conſtructum ac coopertum lanugino ſo culmine è pratis deprompto; aula frequentibus furcis circumpoſita. Illi vero ac Ajaci Telamonis in extremis partibus erat locus, quod eſſet

Ἠνορέῃ πίσυνοι καὶ κάρτεϊ χειρῶν,

ſingulari fortitudine adverſus hoſtilia diſcrimina prævalentes. At Ulyſſes ſtationem habebat in medio navium, qui

locus tutior, & prudentiæ ejus ſervandæ aptior. Ante tentoria vero erat ſpecula ex qua rerum omnium proſpicerent ſtatum: quod factitat Neſtor Iliad. XIV:

Αὐτὰρ ἐγὼν ἐλθὼν τάχα εἴσομαι εἰς περιωπήν.

Excubiæ quoque noctu ſtudioſe factæ diſpoſitis per caſtra vigilibus, multiſque ignibus accenſis. Hoc jubet Neſtor Iliad. IX:

— Φυλακτῆρες δ' ἕκαστοι
Λεξάσθων παρὰ τάφρον ὀρυκτὴν τείχεος ἐκτός.

Principes etiam noctu diſcurrebant per caſtra viſuri, an cuſtodiæ rite haberent: quod facit Neſtor cum Ulyſſe ac Diomede. Sic in Rutulorum caſtris apud Virgil. Æn. IX:

Collucent ignes, noctem cuſtodia ducit
Inſomnem ludo. —

Nec ſecus fecere obſeſſi: uti imperat Priamus

Καὶ φυλακῆς μνήσασθε, καὶ ἐγρήγορθε ἕκαστος.

Iliad. VII & lib. VIII, Hector per præcones jubet ſenes juveneſque vigilare, circa urbem; ac mulieres ignem habere in domibus luculentum. Ex hoc more Xenophon Pædiæ III: Καὶ τότε μὲν δει-

πνο-

προποιησάμενοι καὶ φύλακας καταστησάμενοι καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλάκων καύσαντες, ἐκοιμήθησαν Exploratores quoque utrinque miſſi, qui, quæ ab hoſtibus agerentur, perviderent, ut fit Iliad. x: & apud Virgilium Æneid. IX. Trojanis quoque noctu αὐλοὶ καὶ σύριγγες in uſu: quos audiſſe dicitur Agamemnon Iliad. XI. Barbaris hoc familiare fuiſſe olim in Aſia liquet ex Herodoto Clio: ubi Alyattes rex Lydorum ἐστρατεύετο ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων καὶ αὐλοῦ γυναικείου τε καὶ ἀνδρείου. Tubæ quoque uſum in obſidione notat Homerus Iliad. XVIII.

– Ὅτε τ' ἴαχε σάλπιγξ
Ἄστυ περιπλομένων δηΐων ὕπο θυμοραϊστέων.

Scholiaſtes tamen vult hoc κατὰ πρόληψιν ab Homero dictum; quia heroïcis temporibus nondum inventa tuba, concha duntaxat utebantur marina.

CAP. XIV.

De Pugna.

Præcipua belli pars conſiſtit in pugna; Ea Græcos ſuperaſſe ſtatim poſt appulſum Trojanos auctor eſt Thucydides; & Plutarchus narrat hac occiſum Proteſilaum, cujus mors notatur Iliad.

Iliad. II. Exin' legati ad repetendam Helenam miſſi Menelaus ac Ulyſſes, de quibus Iliad. XVI. Quod cum negaſſent denuo pugna Græci eos laceſſere, qua adhuc permanſerunt ſuperiores. Inde diviſo exercitu, alia commiſerunt certamina complura, in quibus ſæpe Trojani victores, præſertim cum Achilles à bello deſiſteret: Uſque adeo ut urbe magna ex parte exceſſerint, caſtraque ſua Græcorum caſtris junxerint, dirupto muro, naves adurere parantes: qua de re Iliad. VIII. & ſeq. Cujuſmodi irruptiones ab obſeſſis fieri ſolitas docet Homerus Iliad. VIII. in clypeo Achillis, uti & Heſiodus, in ſcuto Herculis.

Antequam prælium inirent in more habebant cibum capere, ut ad ſuſtinendum belli laborem eſſent fortiores. Jubet hoc fieri à Græcis Ulyſſes Iliad. XIX:

Ἀλλὰ πάσασθαι ἄνωχθι θοῇς ἐπὶ νηυσὶν, Ἀχαιοὺς
Σίτου καὶ οἴνοιο· τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή.

Cibo ac vino, quæ robur mortalium. Quod etiam Plato confirmat lib. I. de leg. Unde & Livius lib. IX. ſcribit: *In*

Romanorum militaribus inſtitutis fuiſſe poſitum, ut milites paſti educerentur in aciem.

Aciei diſpoſitio priſcis Græcis uſitata deſcribitur. Iliad. IV. ubi Neſtor primo loco collocat equites, pedites poſtremo, ignavos in medio:

Ἱππῆας μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσφιν,
Πεζοὺς δ' ἐξόπιθεν στῆσεν πολέας τε καὶ ἐσθλοὺς
Ἕρκος ἔμεν πολέμοιο, κακοὺς δ' ἐς μέσσον ἔλασσεν
Ὄφρα καὶ οὐκ ἐθέλων τις ἀναγκαίῃ πολεμίζῃ.

Varie tamen hoc intellectum fuiſſe à veteribus ſcribit Euſtathius. Quidam enim τὸ Πρῶτον pro dextro cornu accipiebant. Τὸ Ὄπιθεν pro ſiniſtro, dicebantque φάλαγγα, ἐπὶ μετώπου, non κατὰ βάθος ordinatam. At Herodotus & Apion cenſebant hanc diſpoſitionem, κατὰ πλινθίον factam, id eſt, ad longos ordines ejuſdem numeri; iterque quoddam interceſſiſſe, ut per illud irent ac redirent qui vellent.

Plutarchus vero lib. de Homero, ſtatuit præceſſiſſe equites; ſecutos à tergo pedites: quod videtur convenientius vero. Euſtathius porro cenſet, in medio duorum militum unum ignavum fuiſ-

ſe collocatum, ut à generoſis traheretur ad officium. Hoc vero eſſe, quod ait Arrianus in Indicis ἐπὶ τριῶν ταχθῆναι φάλαγγα. Fuiſſe utique exercitum in acie ampliorem liquet ex eo, quod Iliad. XIII. Meriones dubitat, num ad dextram, an ſiniſtram Trojanæ aciei partem, irruat, an vero in medium prorumpat.

> Ἢ ἐπὶ δεξιόφιν παντὸς στρατοῦ, ἢ ἀνὰ μέσσους,
> Ἢ ἐπ' ἀριστερόφιν. —

Quam arctiſſime autem junctos milites innuit Homerus, cum ait,

> Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ
> Ἀσπὶς ἐπ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

Quod etiam repetitur Iliad. XVI: ubi Achillis copiæ educuntur. Sic Virgil. Æneid.

> *Concurrunt, hæret pede pes, denſuſque viro vir.*

Porro Neſtor quoque jubet equos contineri ſuo ordine, ne verſentur in peditum turba. Ita nempe equites aggreſſi equites, pedites pedites. Iliad. XI:

> Πεζοὶ μὲν πεζοὺς ὄλεκον φεύγοντας ἀνάγκῃ
> Ἱππεῖς δ' ἱππῆας.

Initio

Initio pugnæ religioſe Deos victoriæ conſequendæ ergo præcabantur; quod paſſim teſtantur certamina ſive ab exercitu univerſo, ſive à ſingularibus militibus commiſſa. Concipiebant & vota de armis præſertim hoſtium conſecrandis; ut conſtat exemplo Hectoris Iliad. VII, & Ulyſſis lib. X. Inde quoque ſacerdotes ac vates in exercitu habebant; qui victimas Diis offerrent, & ex viſceribus animalium, avium volatu, aliſque divinationibus Deorum voluntatem edocerent. Et moris fuit, ut vates lauro coronatus, facemque geſtans in acie præcederent à quo milites religioſe abſtinebant, quemadmodum tradit Euſtathius Iliad. XII.

Porro Duces orationem ſoliti habere ad milites in acie collocatos, qua hortabantur ſtrenue ut pugnarent ſe invicem veriti; propoſita victoriæ gloria ac utilitate. Minis etiam uſi, ut Hector Iliad. XV.

Ὃν δ᾽ ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω
Αὐτοῦ οἱ θάνατον μητίσομαι.

Meminit Ariſtoteles Ethic. III. cap. VII. ubi etiam tradit, nonnullos Imperatores foſſas à tergo copiarum, aut ali-

-quid

quid aliud ſtruxiſſe, ut cogerentur præliarii: quomodo fluvio exercitum ſuum coërciſſe Alexandrum refert Diodorus Siculus lib XVII.

Nec verbis modo, ſed ſuo quoque exemplo duces militibus præivere. Primi enim fere in acie apud Homerum apparent: uti peculiariter videre eſt Iliad. XIII, ubi Æneas, Deïphobus, Paris ac reliqui Trojanorum duces dicuntur præceſſiſſe copias ſuas, ut arietem bibituræ oves, ὡσεί τε μετὰ κτίλον ἕσπετο μῆλα πιόμεν' ἐκ βοτάνης. Et Principes fortiſſimi πρόμαχοι audire geſtiunt variis apud Homerum locis.

Cum vero acies concurrebant, ingens excitabatur clamor: quem Poëta cum gruum clangore confert Iliad III: cum torrentibus è monte defluentibus lib. IV: cum fluctibus maris agitati lib. V. Ἀλαλητὸν vocat Iliad. IV. quæ vox etiam apud poſteriores Græcos obtinuit; in quorum hiſtoriis ſubinde ἀλαλάζειν dicti milites, acie congredientes. Forte à repetita voce ἀλάλ. Suidas ἐλελεῦ clamare ſolitos tradit. Οἱ προσιόντες εἰς τὸν πόλεμον τὸ Ἐλελεῦ ἐφώνουν μετά τινος ἐμμελοῦς κινήσεως. Mos hic apud omnes pene gentes antiquitus obſervatus:

Sic

Sic enim Tacitus Germanis *Barritum* tribuit; Livius Gallis *ululatum & cantum moris ſui*; Curtius Perſis *trucem & inconditum clamorem*. Barbaricæ vero gentes hoc nomine maxime fuerunt celebratæ; unde Feſtus quoque *Barbaricum clamorem* exercitus vocat. Inde Plutarchus ſcribit, ab Homero Iliad. III. Græcis ſilentium tribui, cum Barbari Trojani immenſum tollerent clamorem: quod & factum Iliad. IV: & quidem reverentiam Imperatorum, σιγῇ δειδιότες σημάντορας. Quod Lacedæmoniis etiam conſuetum fuiſſe conſtat, ut μετὰ σιγῆς καὶ κόσμου in aciem prodirent; quo ducum mandata facilius exaudirent; unde & fracti clamore ab Athenienſibus ſuſcitato τὰ ἐκ αὐτῶν παραγγελλόμενα οὐκ ἐσακούοντες, apud Thucydidem lib. IV. Utrinque tamen ab exercitu excitatum clamorem patet Iliad. XIII. & XV: nominatim vero, etiam à Myrmidonibus hoſtiles copias aggredientibus:

Ἐκ νηῶν ἐχέοντο· βοὴ δ' ἄσβεστος ὀρώρει.

Iliad. XVI. Et paſſim à clamore Heroës Homerici commendantur, βοὴν ἀγαθοὶ dicti, id eſt πολεμισταὶ ait Scholiaſtes. Nempe, quia clamor multum facit ad ho-

hoſtem perterrendum: quomodo Hector clamans Danaos equites percellit Iliad. XV: Achilles Trojanos Iliad. XVIII. Ita vero & Cato bonum militem terribilem volebat eſſe, οὐ χειρὶ μόνον καὶ πληγῇ, ἀλλὰ καὶ τόνῳ φωνῆς, καὶ ὄψει τραχὺς. Omninoque prælium univerſum clamore ac ſtrepitu paſſim ab Homero repletur; unde φύλοπις dicta Euſtathio, quaſi φύλων ὄψ.

Laceſſebant ſeſe mutuo in præliis, præſertim duces, & variis opprobriis inſultabant. Peculiariter hoc factitat Hector, poſcens ſibi aliquem è principibus Græcis venire, quicum pugnet. Sorte autem jacta in galeam deſignatus Ajax. Iliad. VII. Simile quid obſervatum à Timoleonte apud Plutarchum, qui ſumpto à decurionibus ſingulis anulo, miſcenſque chlamyde primum exemit tropæi ſigno; unde ſubſecuta ab eo pugna.

Cæterum pugna fere ſemper noctu terminabatur. Iliad. V.

— Ἠέλιος μὲν ἔδυ, παύσαντο δὲ δῖοι
Ἀχαιοὶ φυλόπιδος. —

Et Il. II:

Νὺξ ἐλθοῦσα διακρινέει μένος ἀνδρῶν.

Sic Salluſt. de Bell. Jugurrh *Utrinque*

præ-

prælium nox diremit. Plutarchus vero etiam Craſſo narrat, Parthis ὁ πάτριον fuiſſe νυκτομαχεῖν.

Cap. XV.

De cæſis in acie.

Qui vulnera in prælio acceperant, à medicis curabantur. Qualis Machaon Iliad. IV, qui telo è vulnere Menelai extracto dicitur illius

Αἷμ' ἐκ μυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδώς.

Sic Pœon Iliad. V. in Marte vulnerato

— ὀδυνήφατα φάρμακα πάσσων.

Eurypylus quoque læſus Iliad. XI. petit à Patroclo, ut ſagitta exciſa vulnus aqua tepida abluat, & medicamina inſpergat, quæ edoctus erat ab Achille è Chironis ſchola; quod hic ſtatim præſtitit μαχαίρῃ, & amaram radicem impoſuit, quæ nonnullis Achillea dicetur, aliis Ariſtolochia, ſeu ἴσχαιμος à ſiſtendo ſanguine; quia hac protinus deſiit ſanguinis fluxus. Porro apud Virgilium Æneid. XII. quoque

— *Fovit vulneris lympha longævus Japys.*

Similiter Neſtor vult Machaoni vulnerato

nerato humeris aquam calidam affundi Iliad XIV: ſed & vinum generoſum πράμνειον jubet propinari; nempe quia hoc ταῖς φλεγμοναῖς ἐναντιώτατον, inflammationibus maxime contrarium, ait Athenæus lib. I. At tepidæ aquæ ablutionem cur adhibuerint, docet Euſtathius: Τὸ μὲν γὰρ θερμὸν, εἰ καὶ πραΰνει τὰς ἀλγηδόνας, αἵματος ἐστὶν ἀγωγόν· τὸ δ' αὖ ψυχρὸν φρίκην ἐμποιεῖ; ἄριστον οὖν καὶ ἐνταῦθα τὸ μέσον. Hector vero ictu pene exanimatus aqua fluviatili aſperſus eſt, & ſimul ea recreatus. Sic Xenarchus Comicus apud Athen. lib. VI. ait piſcarios verberatos ac animo deficientes aqua injecta ſolitos refocillari. Simili ratione apud Plautum Amphitryone Bromia,

Væ miſeræ mihi animo male'ſt. Aquam velim,
Corrupta ſum atque abſumpta ſum.

Docet hoc remedium Hippocrates lib. de Humidor. uſu: Κατὰ ἀκρίαν ἐν λειποθυμίαις τὸ ψυχρὸν καταχεόμενον ὠφελεῖ. Atque hæc de re medica veteribus uſitata apud Homerum extant; ex quibus apparet, ſummos Heroäs medendi artem exercuiſſe, etiam χειρουργικῇ admiſta.

Mortui in acie ab hoſtibus projiciebantur, à feris ac avibus dilaniandi. Hoc enim

enim ſumma ignominiæ loco ſibi paſſim minitantur, ac factitant. Sic initio Achilles,

> Πολλὰς δ' φθίμων ψυχὰς ἄϊδι προΐαψε
> Ἡρώων. αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν
> Οἰωνοῖσί τε πᾶσι. –

Idem in Hectore voluit peragere Iliad. XXII. & ſequentibus, raptato bigis ejus cadavere circum muros Trojanos. Sed & hic vulneribus multis poſt mortem ab Achivis fuit dilaniatus. Quod Servius ait in more fuiſſe, ſcilicet, ut interemptos duces omnis vulneraret exercitus. Æneid. XI. ubi Virgilius ait

> —— *Mezentii bis ſex thoraca petitum,*
> *Perfoſſumque locis.* ——

Sed & in aliorum cadaveribus præter vulnera letifera, etiam nunc manus, nunc caput abſciſſum apud Homerum videmus. Iliad XII, XIII, & XVII. Simili ratione Æneid. IX. Niſus regis Rhamnetis caput demit; quod ipſi viciſſim obtigit cum Euryalo, quorum capita à Rutulis infixa pilis. Mos hic barbaris Aſiaticis valde uſitatus; ut conſtat ex Xerxe ac Mardonio apud Herodotum Calliope: qui Leonidæ regis Spartani caput præciderunt, truncum-

cumque in crucem egerunt. Quod cum cæſo Mardonio referre auctor eſſet Pauſaniæ nepos Lampon; ille recuſavit, quod tali facinore patriæ decus ac victoriæ laudem obtereret. Νεκρῷ, inquit, λυμαίνεσθαι πρέπει μᾶλλον βαρβάροισι ποιέειν, ἤπερ Ἕλλησι, καὶ ἐκείνοισι δ' ἐπιφθονέομεν. Præclare in hominem Archilochus:

> Ζῶντας κολάζειν, οὐ θανόντας εὐσεβές.
> Οὐ γὰρ ἐσθλὰ κατθανοῦσι κερτομεῖν ἐπ' ἀνδράσι.

Et ipſe Homerus:

> Οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

Quare rectius Achilles, cum cæſum Thebarum regem Eetionem ſepulcri honore decoravit. Iliad. VI. Quem imitatus Annibal in funerando Marcello apud Plutarchum, aliique.

Hinc maxima contentio inter milites fuit, ut cadavera ſociorum hoſtibus præriperent: ut liquet ex Sarpedone Iliad. XVI. & Patroclo Iliad. XVII. quos hinc Trojani, illinc Græci auferre conati non ſine magna cæde. Quod etiam à Perſis & Græcis factum cæſo Miſiſtio apud Herodotum. Aliquando etiam cadavera redempta, ut illud Hectoris à Priamo Iliad. XXIV; & precio eodem

illud Achillis poſtmodum à Græcis, teſte Lycophrone Alexandra:

Αὔτης τὸ ἀντίποινον ἐγχέας ἴσον
Πακτώλιον σταθμοῖσι τηλαυγῆ μόρον.

Ita Niſus apud Virgilium:

Sit qui me raptum pugna preciove redemptum
Mandet humo. ——

Pactum etiam initum de cadaveribus ad ſepulturam reddendis, commiſſa pugna: quod Hector ſatagit. Iliad. VII. Mos hic paſſim in Græcorum hiſtoriis apparet; ut ex fœdere qui victi eſſent cadavera cæſorum poſt pugnam repeterent miſſo cacudeatore; quos ὑποσπόνδους νεκροὺς Thucydedes ac Xenophon vocant. In hunc modum quoque induciæ inter Trojanos ac Græcos factæ, ad ſepeliendos mortuos Iliad. VII. Qua in re Gallos diſſimiles Græcis notat Pauſanias Phocicis: Οἱ μὲν Ἕλληνες τούς τε αὐτῶν ἔθαπτον καὶ ἐσκυλάκευον τοὺς βαρβάρους. Οἱ Γαλάται δὲ ὑπὲρ ἀναιρέσεως τῶν νεκρῶν ἐπικηρυκεύοντο, ἐποιοῦντο τε ἐπίσης γῆς σφᾶς τυχεῖν, ἢ θηρία τε αὐτῶν ἐμφορηθῆναι καὶ ὅσον τεθνεῶσι πολέμιον ἐστιν ὀρνίθων.

Cap. XVI.

De Præda bellica.

Bellicæ prædæ primam ac maximam partem habent arma hoſtibus detracta; cujus totidem exempla in Iliade, quot pugnæ aut cædes. Ea victores partim in laudem ac utilitatem ſibi ſumebant, paſſim Diis ex voto dedicabant. Ita vero qui ſubſecuti ſunt Græci, finita pugna, ſoliti armis hoſtes ſpoliare; tropæo inde erecto; & manubiis in publicos privatoſque uſus ablatis. At Plato lib. v. de repub. cenſet illiberale eſſe & ſordidæ avaritiæ, γυναικείας τε καὶ σμικρᾶς διανοίας mortuorum, præſertim Græcorum cadavera ſpoliare, exuniaſque templis inferre.

Quare & Lacedæmoniis hac re interdictum à Lycurgo; ut teſtatur Ælianus lib. VI. ὅτι οὐκ ἐξῆν ἀνδρὶ Λάκωνι οὐδὲ σκυλεῦσαι τὸν πολέμιον. Quanquam non ſatis exacte cæſis Argivis ac Mantineis hoc obſervaſſe dicatur apud Thucydidem lib. v.

Præter arma, etiam aurum, æs, ferrum, cæteraque hoſtium bona in prædam venerunt; quippe quæ belli jure om-

omnia victoribus cedunt: quemadmodum Xenophon III. Pædiæ. & Plato I. de leg. pronuncant, Πάντα τὰ τῶν νικωμένων ἀγαθὰ τῶν νικώντων γίγνεσθαι. Ipſi etiam hoſtes vivi prædæ partem conſtituerunt. Neque enim perpetuo occidebant; ſed captivos ſervabant; & vel ſibi ſervos retinebant; vel aliis divendebant.

Reddebant etiam ſuis numerato redemptionis pretio; uti Achilles uxorem Eetionis

– Ἀπέλυσε λαβὼν ἀπερείσι' ἄποινα.

Iliad. VI. Idem VI. Idem de Chryſeïde filia contendit Chryſes. Iliad. I, & Priamus de filiis Iliad XXII. Ita quoque apud poſteriores Græcos, certo conſtituto pretio, hoſtes captivi redimebantur. Minam dixit Ariſtoteles lib V. Ethic. cap. X. Νόμιμον τὸ μνᾶς λυτροῦσθαι. Quod peculiariter obtinuiſſe inter Athenienſes ac Lacedæmonios memoriæ prodidit Herodotus.

In prædæ diſtributione magna habita ratio æquitatis, ne quis juſta portione fraudaretur. Ita factum ab Ulyſſe dereptis Ciconibus:

Δασσάμεθ' ὡς μήτις μοι ἀτεμβόμενος κίοι ἴσης,

Odyſſ. IX. Idemque repetitum in divi-

denda præda venatus, ſub finem. Similiter Neleus Elidenſibus ablata ſpolia

Διετρεύων μήτις οἱ ἀτεμβόμενος κίοι ἴσης.

Iliad. xi. Quare Ulyſſes Odyſſ. xiii. ait, ſe Orſilochum, Cretenſis regis filium, occidiſſe, quod ſe privare vellet præda,

Οὕνεκά με στερέσαι τῆς ληΐδος ἤθελε πάσης.

Porro prædam dividere inter milites ſolitus princeps, exercitus dux, ad quem ideo ſinguli, quæ ceperant, deferebant; quod Achilles ait ſe feciſſe, vaſtatis urbibus viginti & tribus, quarum ſpolia tradiderit Agamemnoni, eundem quæſtus non ſatis iuſte diſtribuiſſe.

Verum enimvero princeps expeditionis ex omni præda portionem aliquam extra ſortem auferebat. Quemadmodum Neleus

Ἐξέλετ' ἄσπετα πολλὰ, τὰ δ' ἄλλ' ἐς δῆμον
ἔδωκε.

Iliad. xi. multa exemit, reliquis populo relictis. Ulyſſi quoque, ex præda à Cyclope congeſta, eximius ceſſit aries.

Ἀρνειὸν δ' ἐμοὶ οἴῳ ἐϋκνήμιδες Ἀχαιοὶ
Μήλων δαιομένων δόσαν ἔξοχα.

Odyſſ. ix: Adeoque ex venatu decem habuit capreas, cum ſocii haberent novem, ἐμοὶ δὲ δέκ' ἔξελον οἴῳ. Simili ratione apud

apud Herodotum Calliope, cæſo Mardonio, cum præda viritim diſtribueretur, Pauſaniæ Imperatori ſelectæ mulieres, equi, talenta, cameli, aliaque extra ſortem. Et apud Romanos veteres Tarquinius, capto Corniculo, Ocryſiam inſignem genere ac forma mulierum excepit, ἐκ τῶν λαφύρων Ταρκύνιος βασιλεὺς ἐξαίρετον λαμβάνει ait Dionyſius Halicarnaſſeus Antiq. Rom. lib. IV.

Præmia quoque rei bene geſtæ ex præda exempta ducibus aliis, viriſque fortiſſimis: uti feciſſe Agamemnonem ait Achilles Iliad. IX:

Ἄλλα δ' ἀριστήεσσι δίδου γέρα καὶ βασιλεῦσι:

eoque modo ipſe accepit Briſeïdem. Sic Neoptolemus ejuſdem filius poſt direptam Trojam

Μοῖραν καὶ γέρας ἐσθλὸν ἔχων ἐπὶ νηὸς ἔβαινε.

Odyſſ. XI: accepta Andromache, ut teſtatur Juſtinus lib. XVII. Theſeus quoque, ſecutus Herculem adverſus Amazonas, γέρας ἀριστεῖον Ἀντιόπην ἔλαβεν, ait Plutarchus in ejus vita.

Hac ratione duces ſoliti militibus præmia polliceri, ut ad bellica certamina vehementius concitarentur. Ita Hector ſpondet, ſe daturum ſpoliorum dimidium ei, qui Patrocli cadaver adduxerit.

xerit. Iliad. xvii. Agamenon quoque Teucro munus honorarium pollicetur à capta Troja, tripodem, equos curules aut mulierem,

Πρώτῳ τοι μετ' ἐμὲ πρεσβήϊον ἐν χερὶ θήσω,

Iliad. viii. Apud Virgilium Æneid. ix. Aſcanius Niſo promittit, ſe excepturum ei ex præda arma Turni, aliaque complura fortitudinis præmia conceſſurum. In iis etiam ponentur Campi.

—— *quod rex habet ipſe Latinus*:

Nempe τέμενος, quale apud Homerum ſæpius fortiſſimo cuique viro decernitur; peculiariter Iliad. xx: ubi Achilles petit ab Ænea, num ad ſe cædendum venerit ſpe τεμένους à Trojanis promiſſi

Ἦ νύ τι τοι Τρῶες τέμενος τάμον ἔξοχον ἄλλων
Καλὸν φυταλιῆς καὶ ἀρούρης ὄφρα νέμηαι
Αἴκεν με κτείνεις. ——

Extant id genus alia pene infinita, non ſolum apud Græcos, ſed apud Romanos aliosque populos quibus, veluti facibus, militum virtutem duces accenderunt.

Cap. XVII.

De Pace & Fœderibus.

Belli finis, eademque hujus operis *Pax*. Ea conſtat vel armorum vi,

cum.

eum hoſtibus domitis Victores legem, quam volunt, ferunt: Vel fœdere, certis conditionibus, ab utraque parte compoſito. Æquius hoc poſtremum, & longe tutius, fiebat per Legatos; quales Menelaus & Ulyſſes, poſt aliquot certamina, ab Agamemnone ad Priamum miſſi, qui, rebus repetitis, pacem poſtularent: quod intelligit Poëta Iliad. III. ubi Priamum introducit ita Helenam alloquentem,

Ἤδη γὰρ καὶ δεῦρό ποτ' ἤλυθε δῖος Ὀδυσσεύς
Σεῦ ἕνεκ' ἀγγελίης σὺν Ἀρηΐ φίλῳ Μενελάῳ.

Idem notat Iliad. XI: ubi ab Hectore corruptus Antimachus dicitur Ulyſſi ac Menelao legatis reſtitiſſe in concione, auctorque fuiſſe Trojanis, ut eos de medio tollerent: quod ſcelus in liberis ab Agamemnone vindicatur. Nimirum omnibus locis ac temporibus ſacri inviolabileſque habiti, omnium gentium conſenſu, Legati. Qua de cauſa θεῖοι divini dicti κήρυκες ab Homero, qui huc illuc publicis de cauſis à regibus ablegabantur. Ab ipſo etiam Mercurio eorum originem veteres deduxerunt. Lacedæmonii utique hac ratione Talthybio, κήρυκι Agamemnonis, divinos hono-

 res

res decreverunt, templumque religioſe dedicarunt; ſimulque apud ejus gentiles Talthybiadas legationis munus perpetuum eſſe voluerunt: ut teſtatur Herodotus Melpomene, & Pauſanias Laconicis.

Fœdera inter ipſos reges contrahebantur, ſicuti videre eſt Iliad. III; ubi Agamemnon & Priamus conveniunt, certiſque ritibus, inſpectantibus Græcis ac Trojanis, paciſcuntur. Agnus ibi ex utraque parte collatus, & quidem Terræ, Jovi ac Soli immolatus. Jugulum præcidit Agamemnon, & pilos è capite exſecat, qui adſtantibus optimatibus à præconibus diſtributi: hoc ſigno notans, ita exciſum iri, qui fœdus violaret; ut ille dicit apud Sophoclem,

Κακῶς κακῶς ἄθαπτος ἐκπέσοι χθονός
Γένους ἅπαντος ῥίζαν ἐξημημένος.
Αὔτως ὅπωσπερ τόνδ᾽ ἐγὼ τέμνω πλόκον.

Sed enim hoc pacto mactari ſolebat in quovis jurejurando ſanctiori victima; veluti Iliad. XIX. ubi Agamemnon, cæſo apro, reſectiſque è fronte pilis, jurat, ſe cum Briſeïde rem non habuiſſe. Pauſanias quoque Meſſeniacis tradit, Herculem cum Nelei liberis fœdus,

ultro

ultro citroque data fide, iciſſe ἐπὶ τομίων κάπρου, ſuper exſectis apri partibus, quæ nonnulli exta interpretantur, alii teſtes; quemadmodum & Tyndareus procos Helenæ jurejurando obſtrinxit ἐπὶ τοῦ ἵππου τῶν τμηῶν, eodem in Laconicis auctore. Simile quid in ſanctiore affirmatione obſervatum in Areopago ab eo, qui cædis aliquem poſtularet, notat Demoſthenes Oratione contra Ariſtocrat. Στὰς ἐπὶ τῶν τομίων κάπρου καὶ κριοῦ καὶ ταύρων ἐσφαγμένων ὑφ' ὧν δεῖ καὶ ἐν αἷς ἡμέραις προσήκει. Cæterum ejuſmodi victimæ non ſolebant venire in cibum, ſed abjici, quod videmus in apro illo Agamemnonis Iliad XIX: quem Talthybius

– Πολιῆς ἁλὸς ἐς μέγα λαῖτμα
Ῥῖψ' ἐπιδινήσας βόσιν ἰχθύσι –

Inde Pauſanias, τοῖς γε ἀρχαιοτέροις ἐς τὸ ἱερεῖα ἦν καθεστηκὸς ἐφ' ᾧ τις ὅρκον ἐποιήσατο, μηδὲ ἐδώδιμον εἶναι τοῦτο ἀνθρώπῳ. Quem etiam morem obſervatum ſcribit in Olympiis, ubi Athletæ ac Gymnaſtæ apud Hellanodicas jurabant ἐπὶ κάπρου τομίων.

Vinum deinde ab utraque parte allatum, eoque miſto, Libationes è phiala factæ; unde σπονδαὶ fœdera vocata; & ὑπερφίαλοι dicti fœdipagi. Ex hoc ritu

apud Virgilium Æneid. viii.

—— Pateramque tenentes
Stabant, & cæſa jungebant fœdera porca.

Ita ſignificabant, ſanguinem fœdifragorum iri effuſum; quemadmodum ſibi ac ſuis poſteris imprecantur apud Homerum, Iliad. iii:

Ὡς δὲ σφ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέοι, ὡς ὅδε οἶνος.

Dextras quoque jungere in fœderibus erat moris. Iliad. ii:

Πῦ δὲ συνθεσίαι τε καὶ ὅρκια βήσεται ἡμῖν
Σπονδαί τ' ἄκρητοι καὶ δεξιαὶ αἷς ἐπέπιθμεν.

Sic Virgil. Æn. xi:

— Coëant in fœdera dextræ.

Nempe dextra fidei ſymbolum ac arrha veteribus habita: ut ex Glauci ac Diomedis ſponſione mutua liquet Iliad. xi:

Χεῖράς τ' ἀλλήλων λαβέτην καὶ πιστώσαντο.

Inde Achilles lib. xxiv, ut confirmaret ſecuritatem Priamo,

Ἔλλαβε δεξιτερὴν μήπως δείση ἐνὶ θυμῷ.

Simili ratione Ariſtophanes Nubibus:

Κῦσόν με καὶ τὴν χεῖρα δὸς τὴν δεξιάν.

Scholiaſtes: ἔθος ἦν ὅτι πίστει καὶ συνθήκαις βεβαίαις τὰς δεξιὰς διδόναι ἀλλήλων. Mos hic Perſis maxime ſolennis, quibus dextram ſanctiſſimum fidei pignus fuiſſe ſcribit Diodorus.

Dii vero ſacris hiſce ritibus Teſtes & Inſpectores advocabantur, atque vindices fœdifragorum: quemadmodum Agamemnon invocat, Jovem Opt. Max. Solem omnia videntem ac audientem, Terram, Fluvios, Plutonem ac Proſerpinam, & ſi quod aliud eſt Numinum, quæ ſceleratos homines ſub terra caſtigant. Cui non abſimilis illa obteſtatio Æneæ apud Virgilium lib. XII. Æneid. Quod in omnibus omnino pactis obtinuit, ut non, niſi Diis teſtibus, inirentur. Iliad. XXII:

> Ἀλλ' ἄγε δεῦρο θεοὺς ἐπιδώμεθα· τοὶ γὰρ ἄριστοι
> Μάρτυροι ἔσσονται καὶ ἐπίσκοποι ἁρμονιάων.

Similiter Odyſſ. XIV:

> Ἀλλ' ἄγε νῦν ῥήτρην ποιησόμεθ'. αὐτὰρ ὄπισθε
> Μάρτυροι ἀμφοτέροισι θεοί, τοὶ Ὄλυμπον ἔχουσι,

ait Ulyſſes ad Eumæum.

Ex omnibus vero Diis Jovem præcipue in fœderum ſanctione invocabant; cui ideo primum locum dedit Agamemnon. Inde ὅρκιος ille dictus, & fulmine armatus in eorum exitium, qui jure jurando fallerent. Id vero certiſſimum credebant, ut maxime differretur. Ita namq; Agamemnon, poſtquam,

violato fœdere, Menelaum perfide vulneraſſet Pandarus, pronunciat, non irritum fore juramentum, & agnorum ſanguinem, libaminaque mero facta, ac dextras, quibus erant ſiſi. Etſi namque Jupiter non ſtatim in Trojanos animadvertat, ſero tamen ei luituros pænam, cum uxoribus ac filiis. Ita in poſteris etiam vindicatum perjurium, quemadmodum Pythra Glauco Epicydidæ reſpondit apud Herodotum Erato: Ἀλλ' ὅρκου πάϊς ἐστιν ἀνώνυμος, οὐδ' ἔπι χεῖρες οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται εἰσόκε πᾶσαν. Συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα. Et notarunt Græcorum hiſtorici Philippo Macedoni, omnium Principum maxime perfido ac perjuro, pœnam à Numine immiſſam; quæ in omnem ejus poſteritatem derivata. Quamobrem veteres Græci perjurium Deo ſoli puniendum reliquerunt, ut docet Demoſthenes in Ariſtocratem. Unde etiam apud Ciceronem de leg. Perjurii pœna divina exitium, humana dedecus.

Porro in fœderibus hoc primum ſtatuebatur: Ut res ablatæ reſtituerentur. Itaque Agamemnon ſtipulatur Achivis reddi Helenam, omniaque, quæ cum ea abripuerat Paris. Acceſſit etiam mul-

mulcta, eaque ſingularis, à Priamo Græcis perſolvenda, nempe ad compenſandos ſumptus ac labores, quos expeditione ſua ſuſtinuerant Græci.

Cæterum peculiare in hoc fœdere fuit, quod ſingulari certamine, inter Hectorem ac Menelaum, ita omne tranſigitur negotium, ut, uno occiſo, alter rebus controverſis perfruatur. Antiquiſſimus utique mos, ejuſmodi μονομαχίᾳ univerſam belli contentionem dirimere. Cujus exemplum pervetuſtum extat apud Herodotum Calliope: ubi commiſſi Hyllus Herculis filius & Echemus Tegeatum rex, ille ab Heraclidarum exercitu, hic Peloponnenſium, ea conditione, ut ſi ille hunc ſuperaret, Heraclidæ in paternam Peloponneſi ditionem reverterentur; ſin minus, recederent in centum annos. Diodor. Siculus lib. IV. c. 183. Alias quoque plurium commiſſione ſalus exercituum redempta; ut cum Argivi ac Lacedæmonii de Thyrea contendentes, tricenos ex utroque exercitu delegerunt ad pugnam, qua qui ſuperiores forent, regionem controverſam poſſiderent. Ita etiam Tegeates & Pheneates

tes trium fratrum utrinque commiſſorum certamine bellum compoſuerunt, auctore Demarato in Arcadicis. Cui confert Plutarchus in Parallelis pugnam, inter totidem fratres Horatios ac Curiatios peractam.

Sed minus frequens ejuſmodi belli compoſitio fuit, ſæpius univerſæ acies concurrerunt, & internecione finem ſtatuerunt Nec doli ac technæ ad eum conſequendum prætermiſſæ. Quorum fæcundus parens ab Homero laudatur Ulyſſes. Illius conſilio Equus ille ab Epeo fabricatus, quo concluſus ipſe cum optimatibus Græcorum, Trojanam urbem occupavit, & ferro flammaque penitus delevit. Ita finis impoſitus bello Trojano, paxque hoſtium ſupremo excidio à Græcis conſtituta

FINIS.

1W.AO11475688.

BIB
L